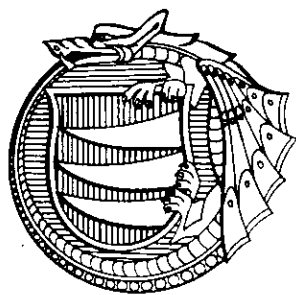

ECSEDI
BÁTHORY ISTVÁN
MEDITÁCIÓI

Ecsedi Báthory István meditációi

ADATTÁR XVI—XVIII. SZÁZADI
SZELLEMI MOZGALMAINK TÖRTÉNETÉHEZ

8.

Szerkeszti
KESERŐ BÁLINT

ISSN 0230 — 8495

ISBN 963 7301 54 2

ECSEDI BÁTHORY ISTVÁN MEDITÁCIÓI

Sajtó alá rendezte
ERDEI KLÁRA
KEVEHÁZI KATALIN

BUDAPEST—SZEGED

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRÁNAK KIADÁSA

1984

Közzéteszi a József Attila Tudományegyetem
I. sz. Magyar Irodalomtörténeti Tanszékének
diák-munkaközössége

Lektorálta
BALÁZS MIHÁLY

Technikai munkatárs
SALIGA LÁSZLÓNÉ

MEGJELENT
A KULTURÁLIS ÉS TÖRTÉNELMI EMLÉKEINK
FELTÁRÁSA, NYILVÁNTARTÁSA ÉS KIADÁSA
KUTATÁSI FŐIRÁNY PROGRAMJÁNAK KERETÉBEN

Tartalom

ECSEDI BÁTHORY ISTVÁN MUNKÁI

Meditációk	1
Ars orandi	160
Traktátus a Szentháromságról	169

A SZÖVEGEKHEZ

Jegyzetek	223
Szójegyzék	285
A kötet felépítése, a szövegközlés módja	293

UTÓSZÓ 299

AZ AKADEMIAI BÁTHORY-KÉZIRAT LAPJAIBÓL 307

Die Meditationen des István Báthory von Ecsed (Über die vorliegende Textausgabe)	311
---	-----

ECSEDI BÁTHORY ISTVÁN MUNKÁI

Meditációk

1 /1a/ Myndazaltall, ha ez uylagnak meny büne uagion, mind
en chelekettem uolnais; es ha en el karhoznam, mind ez
uilag üduözülhetneis! (quodam sit).

Az en uram Jehoua Jesus christusnak, en erettem ki omlott

5 zent uerenek egik cheppenek harmadrezebenn: melli ki
omlott en erettem az magas kereztfann az ö zent olda-
laboll es kezeiböll labaiboll: uiseluen töuis koronat.

Annual uallom +es hizem isteni segichigedböll CSB mpria+

10 nagiobnak az en minden büneimnell, Atia ur Istenn az
te Irgalmassagodat es kegielmessegedet: Valameniucl na-
giob az TELLYESZENTHAROMSAAG Egi bizoni Istenseeg, az
baluanioknall, es az emberi nemzetsegnell.

Ennekokaert legi irgalmas kegielmes nekem zegeny bünös
fyadnak zolgadnak: Et erige de stercore pauperem.

15 Emlekezel meg az o es uy testamentombann, Ingienualo, ir-
galmas, igaz, kegielmes, hyuu, meg ualtoztathatatlann,
kezerithetettlenn, banatnelküll ualo, zent fogadasid-
roll, es igyretydröll: mellyet igaz esküeseddelis az
20 profetaknall, es az Euangelistaknall, christus Jesus
altal, meg erőssítetteell.

Monduan, Elek en Isten, ky nem kywanom az bünös embernek
halalat, hanem hogy meg teryen az bünös ember az ö uta-
roll, es ellienn: Teryetek meg, teryetek meg azert,
az ty gonoz utaytokroll, Miert haltok meg Israelnek ha-

25 za? Ibidem

Ismeg mikor mondom az hitetlennek (az az az bünös ember-
nek), Haluan meg halzz: Es meg terend az ö büniböll,
es itiletet es igassagot chelekezik. Tudnillik, az bü-
nös ember az zalagot meg aggja, es az mit el ragadott

30 /1b/ meg aggya, az életnek paranchiolattian iarr, ne
chelekegyek hamissagott: Eluen Ell es meg nem haall.

Mynden ö uetkey mellieket uetkezett emlekezetbenn nem lez-
nek: Itiletet es igassagott bhelekedett, Eluen Ell,

Ti pedig en iuhaim, en mezömnek iuhaj, Emberek uattok, En

35 uagiok AZ TI ISTENTEK, EZT monta az ur JEHOVA. &

Tanolliatok Jott chelekedny,keressetek az itiletet, igaz-

- 1 gassatok az meg nymoritottat, itillyetek az aruanak
itillyetek az özüegnek.
- No most iöuetek elő, es perelliönk meg, Ezt mongia az JEHO-
VA:
- 5 Ha ollianok leznek az ti büneitek mynt az fekete zederies
festeak, mint az hoo meg feyrednek:
Ha ueressek leznek mint az fereg, mint az giapiuu feyrek
leznek.
- Ha akariatok es halgattok, az földnek iauait ezitek:& &
- 10 Christus uronk által az uy testamentomba igi zollazz ur
Isten: Jöietek en hozzam miniaiann, kik meg uattok ter-
heltetue, es ell farattatok, en meg köniebitlek titeket.
Ezre pedig az mi christusonkra, credenciat adall, az iordan
uize partiann, monduan.
- 15 Ez amaz en zerelmes fiam, kiben nekem keduem tööllt, EZT
HALGASSATOK.
- /2a/ Mely christus uronk aztis mongia az Euangelistanall:
Valamitt kerendetek az en neuemben az en zent Atiamtol
meg adatik & keryetek es el uezitek, hogy az ti öröme-
tek tökelletes legyenn, pulsate aperietur querite in-
uenietur.
- +Date petite pulsate querite CS mpria+
- Söött ezzelis biztatt, hogy mykor my gonozok uagionk, es
fyaynknak iot adonk & meniuel inkab acc Atia Isten,
25 zentlelkett, nekönk, keröknek.
- Ide Jaroll az Esaias 48 (quasi quintus euangelista) En En
magam uagiok amaz egiedöll, Ego Ego ille ipse sum, ki
el törlöm az te büneidet, azt pedig enmagamert, es AZ
TE BÜneidröll mEg nEm EmlekEzEm. quidaleo transgres-
30 siones tuas, ideoque proPTER mE, et PEccatorum tuorum
non recordabor.
- Christus uronk pedig igi zoll, Holott ti gonozok uattok,
es tuttok iott adni fiaitoknak: Meniuell inkab aad az
ti menei zent Atiatok zentlelket az keröknek.
- 35 Ennekokaert uram legy yrgalmas kegielmes nekem bünösnek,
qui inter peccatores primus sum, ki az bünösök közöt
leg nagjob bünös uagyok:

- 1 Emlekezzell meg az te zentlelkednek zalagsagaroll, es Ezeknek felette, az te zent két yegleid adasaroll, az ur uachioraiaroll, es az kereztségröll:
- Kyket az JEsus christus, az zentharomsag Istensegnek neube zerzett. LEgi Irgalmas kegielmes Ennekem, az en nio-morult feiemnek
- 5 Ki igi zollaz az profetanall, Kire tekinchek, ha nem az töredelmes ziuöre es az alazatos ziuöre, es arra, akki rettegi az en bezedymet.
- 10 Bochasd meg uram utcunque tegedet meg bantottalak, es bantalak giakorta, söt zempillantasonkent egezz eletembenn halalomnak oraiaiglann.
- Kyt en mind akaratommal, akaratomnelkül, uakmerökepen, tuduan, es tudatlanoll, zanzandekkall uakmerökeppenn
- 15 /2b/ mynd chelekedetybenn, es gondolatimban, utcunque giakorlatossagal bantottalak, es bantalak naponkent o-rankent holtom oraiglann.
- Agyad uram Isten az te zentlelkedet ennekem bünösnek,kytt
- 20 soha el se uegy en töllem, Zentlelkedet
- Byry es igazgass engemet; uezerey es uigaztalj, es uila-gosich biztass batorychy, oktass tanachiolly, confir-mally az iogbann, az gonozoktoll oltalmaz meg.
- Ezen zentlelkeddell es eznek tüzeuell, sütögessd ky en be-löllem minden bünnek sepreyet maradekyatt, sött meg
- 25 giökerezesetis:
- Es az Jesus christusnak en erettem ki omlott zent uereuel, meg coraluan, rigaluan, ötözuen, az en ziuemet lelke-met es mynden rezeimett, engem meg tiztituan meg indit-u-
- 30 uan:
- Jöy ell tellieszentharomsaag Egy bizoni igaz Jehoua Isten, es lakozall en bennem erdemetlen zegeni zolgardbann mind örök az te igaz igireted zerent; Es zerez ergem tema-gadnak melto lako templomnak. Nem az en erdememböll, de
- 35 chiak az te ingien ualo irgalmassagodboll.
- Ky igi zollaz az christus altall, Ha ki engemet zeret az en bezedemet meg tartia: Es az en Atamis zereti ötet,

- 1   es ö Hozzaia mEgiönk, es ö nalla meg maradonk:
 Az zempal apostolnalis igi zoluann: nem tugiatoke hogi
 ti az ti bennetek lakozo zentlilek Istennek templomj
 uattok &.
- 5   Annakokaert en Istenem az te iouoltodert lakozzall en ben-
 nem, erdemetlen fergedbenn.
- /3a/ Azonkeppenn, minden, Istennek nem kedues tizteleteket,
 emberek feitöl talaltattakat, Istentöl nem paranchiol-
 tattakat az ö igiebenn, az o es uy testamentombann; Es
 10   az Isten igieuell ellenkezőket innen ki atkozuan. Embe-
 reknek feiektöl tonalt tizteleteket tradiciokat kik nem
 egieznek az ur bezedeuel ki uetuenn.
- Az bodogsagbann leuö zenteknek tiztessegeket tiztelem,
 mogia keppenn, mint Istennek confessorit, es immar meg
 15   holt bodogult Isten Ecclesiariat: triumfantem. De azert,
 Erdemetek, közbe iarasokat, ertönkualo külön külön pa-
 pista modonn ualo imatsagokat, inner ki kötuen es ki
 ueuenn:
- Egiedöll chiak az JEHoua Jesus christus altal, az Atianak
 20   aduan az haladast /!/ imadast, zenfiauual /!/, zentlel-
 keuel egietemben, in unitate et trinitate Amen. Mert
 engemet sem Baall, sem belial, sem dagon, sem Remmon,
 sem Astaroth, sem Juno, sem uenus, sem Jupiter sem
 maars: nem teremtet; semmi iot uelem sem tehetnek;
 25   snemys uarok semmy iot töllök; kik magoknakys io tehe-
 tettlen baluanyok uoltanak.
- De könyörgök felsegednek örök Atia ur Isten, az te zentfy-
 adnak az my uronk Jesus christusnak altala: legi irgal-
 30   mas kegielmes nekem fertelmes bünös zolgadnak, es er-
 demetlen tekozlo fiadnak.
- Ký nem uagiok melto hogy fyadnak hiuattassam, sött (Isten-
 seged köuezuenn) az ebekkell sem erdemlenem en hogi ke-
 nyeret egiem:
- 35   Ki az bünben ugi mint az borsepröbenn, auagy, az en ganeom-
 bann, be fagitam, bele keueröduenn:
- Kiben engemet ha zöuetneket giuytaz o en hiu Jehoua Iste-

- 1 nem, Es hofi ha engemet en uram Istenem felkerez: fer-
tenguen bühöduen, talalzz, s uallions houa lezek akkor te
te elöttd?
- En uagiok iay, az perditus tekozlo fiuu:
- 5 /3b/ A planta pedis usque ad uerticem capitis, non est in
me sanitas: Ne Intres, in iudicium cum seruo tuo domi-
ne non Istificabitur /!/ enim in conspectu tuo omnis
uiuens.
- Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis
- 10 concepit me mater mea:
- Si iniquitates nostras obseruaueris domine domine quis
sustinebit & Delicta quis intelligitur ab occultis
munda et ab alienis parce seruo tuo domine.
- Az en Atiaymnak uetkekert engemet en Istenem ne büntess,
15 se az en magam uetkeyert: kik nagiok s sokak.
- Delicta iuuentutis mae et transgressionones meas ne memineris
domine, propter nomen tuum, quod est sanctum in secu-
lum seculi.
- En ertem Ne büntess uram maasokatt: de engem se büntess az
20 en fogantatasomtoll fogwa ez ideig, es halalomig ualo
büneimertis, egiebek büneiertis!
- Ky enn, Adam magua leuenn, naponkent uetkezem:
- Zanom es Banom az en büneymet de nem elegedendö az en pe-
nitenciam arra, hogy elegett tehessek, elegtetelt fi-
25 zethessek büneimert.
- Myert? mert, sem az, fides az hitt nem Enim, Isten aiande-
ka; sem az contricio, az töredelmesseg sem az noua obe-
dientia, az uy engedelmesseg: ha nem enim, mitt fizet-
hetek uram az tiedből teneked, kiuel meg elegithesse-
30 lek?
- De ennek felette, az uionnan ualo zületes sinchen ez uila-
gon mi bennünk tökelletesen bünnelkül.
- /4a/ MERT noha engemet Illien keseruessenn meg ostoroztall
latogattall, de irgalmassagodat töllem mint sauultul el
35 nem uöttd:
- El sem uezed, mert hyu isten uagi, az mint az apostolnal
mondod: es megis esküttell, hofi uezedelmönket nem ki-

1 uanod, az profetanall.

*Fidelis est deus qui non patietur uos supra id: Ezechielis, Viuo ego dicit dominus nolo mortem peccatoris sed ut conuertatur et uiuat. CSB mpria⁺

5 Annakokaert keserues ostoridertis (kik uagj könniek uagi nehezek) felsegednek halakat adok. Spiritus promptus, etiam si caro infärma: Bonum est ut humiliasti me ut discer iustificaciones tuas domine: Fidelibus in eum omnia cooperantur in bonum.

10 Ennekokaert az EEg az föld, az tenger, es mynden az egben valo allatok, teged dichiöuichienek:

Enys meg niomorult bünös zolga, az kereztienek kell egietembenn felsegednek öröke ualo halakat adok:

15 Dichiruinn, alduann azzal az tiztelettel, akkit senkinek nem acc, az mint az profetanall mondod Gloriam meam alteri non dabo.

Ki ueuenn innen az en ganeihoz hasonlo erdememet, es az en igassagomat, ki hasonlo az azzonallatt uerkorsagos ruhaiahoz ki hazontalann zolga uagiok.

20 Ki tuuann innen az en io chelekedetimnek erdemeet, mint az port es hamut.

Mindenfele baluaniokatt, es azoknak tizteket utalatnak monduan, kik /.../, ki tiltok innenn /.../ tiztelet-böll.

25 /4b/ Cum laus tua in te, et laus nostra ex te per te et in te

Et alioqui, minemö utalatos bünös ember en legek, te felsegednek leg kissebik irgalmassagarol, közönest sem tudnek tennem: nem hogy halakatt adnom.

30 Holott az bünt, mint az bö uyzet naponkent be yzom, et onus graue grauatum est super me, adeo ut si iniquitates nostras obseruaueris domine, quis sustineat? Es az mint (Isten köuetuen zollok) az ebb okadasomra terek, es mint az dizno, az fertöbenn meg heuerek.

35 Ollian igassagom, mint az haui korsagos azzonnak rut ruhaya, halmott halomra haitottam, bünt bünre:

Es az christus Jesus, az melly rut büneimet magaua elte-

- 1 mette uala, azt naponkent aasogatom ki, es mint az bika
 az port az feire, azonkepenn haniom az en feiemre.
 Semminemő bünt nem talalok akitöll ualami dögött nem uontam
 uolna magamhoz, söött: ez uilagnak minden bünitte chele-
- 5 kettem uolna örök karhozatomra:
 Nisi uerbum tuum caro factum fuisset pro nobis, et inhabi-
 taret in nobis /.../ spiritum suum sanctum, et cum spi-
 ritu sancto suo: cum te aeternoque etiam, Patre nostro:
 qui dixit, ego et pater unum sumus & Si quis diligit me,
 10 sermonem meum seruabit & ad eum ueniemus, et apud eum
 mansionem faciemus. & En uagiok az dealbata paries.
 Illyen fertelmes bünös ember enn leuenn, leg kyssebbik iod-
 ra melto nem uagiok, de leg nagibik. ostorodra melto
 uagiok: Söött az örökk karhozatrais melto uagiok.
- 15 Sed ut ut est, gratuitus sum, quod sum, in bono: es az go-
 nozt az ördögtöll es magamtoll üttem: ki en ollian u-
 giok mint az koporso, kiöl zep, belöl rut.
 Illyen utalatos bünös ember leuenn, mindazaltall felseged-
 nek örök Atia ur Isten, az en uram Jesus christusnak al-
 20 tala z/.../ in unitate et trinitate /.../
 Minden lelki es testi io tetemenidert, lelkiekert es tes-
 tiekert, kiualtkepenn lelkiekert: Ez /.../ ertis ! kik
 uagi könnyek, uagi nehezek.
- /5a/ Oltalmaz meg annal nagib niomorusagoktolis.
- 25 Hertelen halaltol, dög halaltol, mirigi halaltoll, meni
 ütö köuektöll, külső belső keleueniektöll, mynden zör-
 niüsegektöll, chyodauol peldauol leteltöll, üdöknek
 zörniüsegitöll. Büntöl ördögtöll, ördögnek tagiaytoll,
 es uram haragiatoll, sok sogo hogo gonoz akaroimtoll:
- 30 Ki eddigis perforibus aytom előtt uolt, es ream iött uol-
 na, ha felseged nem oltalmazott uolna en hiu Istenem:
 Agiad uram Isten ut non dominetur mihi omnis iniquitas,
 et non regnet in mortali corpore meo peccatum.
 Angial uram Isten nem lehetek, et gracia tua sum, id quod
 35 sum: de Atiai conduiselesedböll legi uelem, ne uralko-
 gek raitam se az bün se az ördög mert en tied uagiok.
 Bizoni uram, ha egik kapudon ki uerecc, masik kapudonn se-

1 gichegedböll hozzad uizza kullogok es futok, az te se-
gichigedböl.

Mert houa tudnek en az meg haragutt Isten előtt futni, ha-
nem az meg bekellett Istenemhez uramhoz.

5 Azert ualahoua tezez, tied uagiok; ihonn mostannis fejemet
lelkemet te Istenseged kezebenn hoztam, noha engem ele-
itől fogva sokak yegettek es remitettenek mindenkeppenn:
sőt igaz hitemmel uallasommalis yeztettek gialaztak.

De ha meg ölzis, tebenned bizom segichiged altall &.

10 Tibi Tibi Soli peccau, et coram te malum feci ut Justifi-
ceris in sermonibus tuis, et uincas cum indicaris.
Si iniquitates nostras obseruaueris domine, domine quis
sustinebit &.

/5b/ Emlekezzell meg irgalmas es igaz Isten, mert Isten es
15 nem ember uagy: az emberre lött Istenbenn, es köniörölly
raitonk mindenbe es en raitamis

Vedd ki immar közzöllönk ez nagi dög halalt, de az ördögöt
főkeppenn, kinek chelekedetjnek el rontasara zent fia-
dat küldötted.

20 Ne örölliének raitonk az te ellensegid es ne mongiak hol
ezeknek az ö Istenek?

Zallion le az kereztröll es zabadicha meg magatt, holott
egiebeket meg segethetett.

Meg bezellem uram iotetedet segicheged altall, az en atiam-
25 fiainak az nagi giülekezetbenn.

Nagi io egesseget en Istenem, tartch meg az zegeni meg nio-
morodot harom kis aruakall, es zegeni kett hozzad te-
ritetted kis Atiamfiayual:

Kiket mind lelkekben testekbenn felesegemmel hozam tarto-
30 zokkal Atia, Fiv, ZentLelek; Tellieszentharomsag Isten,
en magammal egetemben, az te oltalmad conduiselesed ala
aianlok. Az Tellies zentharomsag Isteni kegielmesseged
zallion mi reank.

/6a/ Kiböll az uehessen ki minkett, es az arthasson uethes-
35 sen nekönk eltönkben s holtonk oraiannis;

Az ki Igazb, irgalmasb kegielmesb erőssb hatalmasb uolna te

1 felsegednell:

Es az vehesenis kj az te oltalmedalol erös kezeidböll: ez pedig hogy sem egenn, sem földönn, sem pokolbann ninchen senky: ennekem senki nem arthatt. &&

5 Irgalmas Jehoua Jesus christus: legi irgalmas kegielmes ennekem bünösnek, et qui das iustum consilium, simul fer auxilium. Coram omnibus patefiat praeter te non esse, Justum et aeternum Jehoua Deum. Qui non dormis, neque dormitas, Rex Israel, qui custodis Israel: non sunt cum poenitencia dona tua domine: nemo capiet de manibus tuis oues tuas, domine oues tue uocem tuam audiunt, DA ET JUBE DOMINE MII. &

Viglagosito /!// es uigasztalo zentlilek aldott ur Isten, Jehoua Istenn: özüegieknek aruaknak urok Istenek: Ez uilagnak teremtöie, az Atiaual, fiuall. ki az iokat bennönk el kezded: de bizoni te uizedis en uram Istenem ueghez: Legi irgalmas kegielmes nekem bünösnek.

Es hatalmas Jehoua Istensegedet irgalmædbann hozzam bünöshöz mutassad meg, mind most s mind öröкке.

20 Mert en bizoni erdemetlen uagiok, de hozzad ragazkottam s tamazkottam, mert terollad mongia az iraas: mert Isten es nem ember uagi, ezert nem chelekeded az te haragodnak megbusulasat, a zent Isten.

/6b/ Caput Tercium, ky ezis, en zegeny poenitencia tartasomnak eneke

Örökkeualo meltosagos, aldando, tellieszentharomsag egi bizoni igaz ur Istenn:

Vallom előtted magamat bünösnek, en zegenj bünös emberr, ki az bönösök között elsőb uagiok, ki uetkeztem chiak te ellened, en Istenem.

Valasztott fiad leuenn, magamat meg rutitottam sokkeppenn: es az saarbann feküttem zabad akaratom zerent, mint az tekozloo fiu.

35 Naponkentis pedig, naproll napra bantalak uram es busitalak sok undok büneimmell, en utalatos emberr: tegedet nem zeretuen ugi az mint felseged parancholta:

Te pedig zerettel engemet o en hiu Istenem.

1 Hiuasod előtt ell reiteztem, kegies intisid előtt fileimet
be dugtam:

Meg unalmaztam felsegedtöll, TE pedig en HIV Istenem, mi-
nek előtte fell kyaltottam uolna, büneimet meg bochiat-

5 tad, meg zabaditottal:

Meg mentettel niaualiaimboll, es zeretteell engemett.

De ha meeg azokat hatalmaskodni hattad uolna raytam, az
kiket netalan bűnnek sem tartottam, regenn az karhozat-
ra iutottam uolna.

10 Vetkeztem Vetkeztem uram az te zent paranchiolatidnak el-
lene, es az te törüenied ellen, ektelenöll es hamissan
chielekettem: kinek rutsagabann, mostis undokoll fet-
rengék es dohoskodom.

/7a/ Teneked teneked uram chiak egiedöll uetkeztem, es te
15 előttd gonozt chelekettem, hogi igaznak talaltassal
az te zent bezedidbenn, Es meg giözz mindeneket az te
igaz itiletidell.

*Quamuis hunc locum ita etiam ego intelligo, ut uincas
cum indicabitur & hoc est, cum tu Juste Judex recte
20 indicas omnes filios hominum, uincas & hoc est: uinca-
ris a nobis miseribus peccatoribus merito filij tui
per Spiritum Sanctum. CSB mpria⁺

Teneked teneked uram uetkeztem egiedöll, s ezert uallom
meg, keaseruessen keruen tegedet Hogy az te kegielem
25 igrö igaz bezedidröll uram emlekezzell meg irgalmas-
sann igiretidbenn: -

Es meg giözzettessell az te igaz itiletedböll ualo haragod-
nak ideinn, mi tölönk tieidtöll, nagi bünösöktöll:

Az Jesus christus altal ualo esedezesinkben, igaz esküe-
30 seddel, ualo ingin ualo igiretid zerent.

Vetkeztem uetkeztem uram, s naponkentis mint giarlo Maagg
uetkezem ellened, kikert eletembenn ualo kesergest ua-
laltottam magamnak, es az en lelkennek süröseseg fohaz-
kodast:

35 Ziuemnek pedig holtig ualo poenitenciaat de az te segiche-
ged altal, kinelkül semi iot nem chelekezhethönk.

De ime uram sokzor mint meg Esem utambann, kiböll ha kj

1 nem uennell oda hálnek meg seniueduen bűdösülén.

Nem erdemlem uram ayandekjdnak nagisagitt, meltatlan uagiok minden irgalmassagodra uram: Legkisebbikre melto nem uagiok.

5 Az myre uram teremtetell uala, azt en altal hagaam, sokzor az mit en töllem kiuantal uolna meltaann: azt en felsegednek meg nem attam.

Igaz ziuél uallom hogi mikor en bűnt chelekettem, az he-
ljett felseged en uelem iott chelekedett: mostannis igi
10 chelekezell uram uelem: ET quasi parturiens alloqueris
me domine mij.

Jaj uram ennekem es jaj, Jaj:

/7b/ Ky Hyubb, ioob, kegiesb irgalmasb nalladnal? senki
bizoni ninchen.

15 Sok külömb külömb iora ualo intesidre neuetsegell felel-
tem, (az az chiak el mulattam filem mellől bochattam):
Ektelen büneimbenn, zengessel niugottam.

Az bűnnel meg terheltetett napokat, uigasagall mulattam
ell:

20 Isteni Jelenest mutattall es intetteell engemet almombann-
is, kit en nem üttem chiak előmbeis!

Melli ez uala, Vaih meg Ismerted uolna az te meg latoga-
tasodnak ideytt & (Ezt azert irom ide hogi almomban
uolt az ideie lattam ez zep almot kit isteni latasnak
25 tartok, mert zentirasboll all).

Noha uram meg rettentem, de Ismeg uetkeztem, minthogi mos-
tannis eiel napall külömb külömb kepen uetkeztem, mint
adamnak utalatos bünös magua.

Eltem mynt dög, es mint bolond, eltem mint bodog, maga
30 bodogtalan:

Öttem s ittam, de bizoni izetlenöll emeztettem meg.

Semmit felsegednek nem tulaidonitottam, haragodat noha
tuttam, de Ismeg hamar elfelejtettem.

Semmi iouaidroll illendökepenn halakat nem attam, segi-

35 chigre az mint kellett uolna nem hittalak, /8a/ mint ke-
gielmes uramat edes atiamat.

Vgy segichegre nem hittalak az mynt kiuantad uolna, erdem-

- 1   letted uolna, enys tartoztam uolna uelle.
 Felebaratimmall egienetlenöll eltem, atiamfiaual zeret-
 nélkül uoltam, es minden paranchiolatyd ellenn uram
 uetkeztem:
- 5   S mostis o   en giarlo bünös uetkezem.
 Fertelmes bünökkell meg raktam testemet, es ektelenn elet-
 tel giöniörköttettem magamat, s ezt mondottam,
 Örölly en lelke: öruendez ziuem, es uigadozz o en eletem:
 az bünröll pedig es Isten haragiaroll, meg nem emlekez-
 10   tem.
- Gonoz tanachyadoknak, es ektelen elettnek, gondolatimon
 ualo zabadakaratos iarasimnak mind helt attam: es ugi
 mint bolond, tetoua budostam.
- 15   Iffiusagomnak zabadsagos allapattiat latuan, magam el hit-
 tem: es külömb külömb ektelensegekre indultam, es sok
 bünöket chelekettem.
- Jay immar nekem ki zantalan sok bünöket chelekettem, es
 mostanis mint adammak magua, chelekezem naponkent!
 Delicta quis intelligit, ab occultis ⁺munda me, et ab alie-
 20   nis CSB mpria⁺ parce seruo tuo domine &.
- Ha rend zerent uetkeimet zamlalni kezdenemis? en bizoni
 nem tudom, de te en Istenem ziuemet lelkeket, es uese-
 ymnek rejteketis iol latod s tudod:
- Naponkent ualo uetkeimet te uram iol latod, az el titkol-
 25   takat iol Ismered egiedöll uram,
- Es az meli bünöket bünnek sem tartottam, auagy nemis tar-
 tok giakorta, azokatis te tudod en uram s en Istenem:
 Es engemet chiak egiedöll circallz, o enn iduözitö hju Is-
 tenem.
- 30   /8b/ Ninchi semmi olli bün, kiböll ualami dögött nem uon-
 tam uolna magamhoz, mert leg kissebik paranchiolatia-
 nak meg zegeseis az embereket meg rutitia:
- Hol pedig minden paranchiolatid ellen ualo chelekedetem o
 en Istenem?
- 35   Zent innepidben fel fualkottam, hiaba ualo eletbenn mulat-
 tam, es rezeges tobzodo niuguasban foglaltam magamat.
 Hipocrita zolga uoltam, nem bechöllöttelek sem zerette-

- 1   lek ugi az mint kellett uolna,
 Mikor saniargattal, haraguttam: feddetteel, s nem üttem:
 tanitottal, nekem nem teccet.
 Elő üdött nem gondoltam, es iöuendö iorull nem gondolkot-
- 5   tam nem elmelkettem.
 Hamissan zent neued sokzor hiaba üttem, az mitt felseged-
 nek uouealtam fogattam, azt meg nem prestaltam attam.
 Hazugsagot zolottam, es magamat tökelletessegell hizlal-
 tam felseged ellenn:
- 10   Ninchi ioroll ualo gondolat bennem, giakorlatossagall,
 kep mutatassal giakorta zolgaltam es zolgalok felseged-
 nek.
 Az testnek niluan ualo chelekedetit chelekettem, es annak
 giümölchieyt meg nem öltem: benne elebb elebb mentem:
- 15   Ha iott ualamikor cheleketem, de rutt eletemell meg mochi-
 koltam: es mint budoso bolond ugi eltem.
 Sööt ha felseged nem oltalmazot uolna es nem oltalmazna,
 ez uilagon ninchi anni bün, ollj, akit nem cheleket-
 tem uolna.
- 20   /9a/ Vndok uagiok uram felseged előtt, az fööllid syrr a-
 lattam, az nap hoollid es chillagok es az EEg, homaliosok
 az en büneim miatt.
 Az christus koporsoiaba magaua el temetett büneimet, fe-
 iemre kaparom:
- 25   Bünt bünre haitok, azboll halmot rakok, kiket mint az bi-
 ka feiemre haniok, es alatta ugi bömbölök:
 Az ebekel sem erdemleneek uram en kenjeret erdemem zerent,
 de io uagi es o, yo uagi te eb kölikeken meg köniörölö
 hui ur Istenn.
- 30   Nem uagiok uram en melto fiadnak huiattatnom, pezeri alla-
 patott sem erdemlek:
 Sööt menj ell uram en töllem, mert bünös ember uagiok en.
 Az egre nem melto zemeimet fel uetnem, az te lako helied-
 re: sem hogi az föld engem tarchionn hordozzon, ki az
- 35   te labaidnak samoli zeke.
 O Iffiu en bolond; es tellies eletemben niaualias! ki ue-
 zen ki mind ezezből engemet.

1 En njomorodott utalatos bünös uagiok, meg rothadando porr,
 elek ugi mint büntöl meg seniuedett dögg: azzoniallat
 haui korsagos ingehez hasonlo igazsagoo ferfy.

Te pedig Jehoua Isten, en uram es en Istenem örökke ellz,

5 meg maracc örökön örökke: Vralkodol az te zentsegdben
 öröke es öröke.

Immar haat en mit chelekegiem; az ur zöuedneket giuitott,
 giutis naponkent: keresi akik bünökbe bele fattanak;
 le zallot meg latni az en eletemett, es az urnak irgal-
 10 maatt nem érdemlem, s mire agiam magamatt?

/9b/ meltan öfelsege fyanak magam nem hiuathatom, mert nem
 illik fiuhoz iol tött attiaual uersenkedni:

Es fel neuelt attianak, bozzuiara iarnj haragra ingerleny.

Az Atiakbann zokott lenni az haragnak, az fiakban pedig az

15 engedelemnek:

Michioda pedig az urr, emberekhez hasonlituann? es meli
 nagy az urnak haragia az bün ellenn?

Nem zegienledee az felsegest Atiadnak mondanod, nem zegien-
 lede elötte meg allanod s mondanod: Atiam, Atiam?

20 Jay mely hiabaualosag az emberr ez uilagonn, es ez uilag
 mynden ö dizessegeuel egetembenn.

Ninchen uram iob nalladnall, es az te felelmed, uege min-
 den kazdagsagnak.

Az profetanak intise zerent, es az zent Janosnal ualo biz-
 25 tato hagiomasod zerent, meg uallom büneimet el sem ta-
 gattam, sem tagadomis.

Alnaksagimat, hitetlensegimet, es semminemö uetkeimet, ki-
 ket uram nallamnalis ioban tucc.

Ihon feiemet kezedben hoztam, büneimet tölled, baluanio-
 30 eleibe nem uittem, semis uizem te uelem leuenni:

Zabad uagi uelem ualamit chelekezell meg erdemlettem, meg
 erdemlem, holtig megis erdemlem:

Chiak te benned bizom, teneked eneklek, es az teneuedet
 segichigre hiuom.

35 Az te igiretidbenn zany meg uram engemet, menchi meg,
 giogich meg engemet, es ennj niaualiagbann ne hagi el
 esnem ne gialasztassam meg az te bozusagodra.

1 /10a/ Zentlelkedet ne uedd el tölem öröke, kinek ninchen
banattal ualo adomanya:

Add meg üdvöztö christusodatt, lam magad igirted az o es
uý testamentombann, ugian önnön maga altall, ueg nel-

5 küll, minden igieinkben büneinkbenn.

Valazd el uram, Valazd ell az en igiemet, az nem zent nem-
zetsegtöll, az az az pokolbeli ördögtöll: ne uralkogik
en raitam soha: es ne pofazhasson arcull engem zege-
niedet, mert egi zegeni aruad uagiok enn.

10 Ki nem en magam teremtettem magamat, s nem tudom meccek zü-
letesemmel uram ha uelem nem lezez? mert en bünt uettem
ram, de le nem uethetem rollam, nalladnelküll.

Es aggi ennekem zegeni kutia köliöknek, az te aztalodroll
le hullo morsalekodba:

15 O en remensegemnek örökkeualo giamola, kegies remenie di-
zessege, zep öröme: Mindörökkönn es öröke Amenn.

Non derelinques animam meam in infoerno, nec dabis Sancto
tuo uidere corruptionem.

Quia animam meam tibi in dilecto tuo copulasti; et mihi

20 Sancto tuo, quem per Spiritum Sanctum Sanctificasti per
sanguinem filiý tuj, non dabis uidere corruptionem, ae-
ternam GeHennam. Pro hac enim ad te sanctus orabit.

Quartum caput.

25

O düchöseges meltossagos en uram tellieszentharomsag ur Is-
tenn, tellies az EEgg es az föld az te düchösegeddell:

Ký engemet teremtetell semmyböll, irgalmassagodra, zeme-
liedre: hagi engemet meg tartanall örökküll es örökke.

30 /10b/ Adok ur Isten felsegednek nagi halakat, aldóm az te
zentseges neuedet minden iauáydert mind örökke:

Aldom az te neuedet mynden iauaidert, kikkel engemet meg
aldottall, es tartottaal az te böseges aldomasidboll,
chiak tennenmagadert, chelekeduen uelem ingien ualo ke-
gelmet.

35

Myndeneknek felette en uram es en hiu Istenem adok te zent-
felsegednek aldast hala adast, lelkebely Jauáydert:

- 1 Ki mint Adamot Euat, azonkepenn engemetis, minden enni
sok Istentelensegimből, nagi büneimből elő hozall:
Meg keresecell, es heliemre allataall, az irgalomnak helyre,
ingien hiuen kegielemből zerelmedből, uelem ioll che-
5 lekedetből, meltatlan uoltomra.

Arr, es üdüössegre ualo melto fizetesemnelküll, zerettel
en uram s en Istenem engemet:

Fell uöll az porrboll es az földröll engemet, holott Atiam
es Aniam engemet el hattak uala;

- 10 Sok zantalan büneymert el nem ueztettell, uezedelemre iut-
nom sem engettell, kiket chelekettem, s naponkent oran-
kent zempillanntonkent chelekezem: Ez utan sem hacc
ell engemet, en hiu Istenem uram: mind uilag uegeig-
len semmi züksegembe.

- 15 Ky Enn! leg kissebik büneimertis meg erdemlenem az pok-
lott! de felseges biro, felseges közbe Jaro leuenn; te
uagi az en hyu Istenem.

Houa fussak azert, az meg haragutt igaz Istentöll, hanem
az meg köniörölt meg engezteltetett igaz Istenhez, ki

- 20 iralmas //! kegielmesis.

/11a/ Ki en uram es en Jehoua Jesus christusom, engem el-
teueliedet iuhochkadat, niiaidbann hatadon uizza hoz-
taal:

- 25 Naponkentis Az te zent Atiadnak iouoltalboll, es nagi ir-
galmassagodboll, hatadon hordozz, mig be uizez az örök
eletben, zentlelked altall:

Es meg tartaz örökküll es örökke absque dubio.

Kiben uram bizoni semmi kaart nem uallaz uala, ha zinte
metelies iuhod nem uoltam uolnais!

- 30 De te zent es irgalmas uagi, oo nagi irgalmo JEHOVA: ki
zereted az mi lelkeinkett, Es legelteted az te zent me-
zödönn, örökülles örökke.

Mostannis pedig nem nezed büneimet, hanem, uelem baylako-
doll es daykalodoll:

- 35 hem hacc el ueznem, az emberi nemzetnek zeretö ura hiu Is-
tene, ki zereted az Israelt az christus altall.

Engemet uram erdemetlen bünöst meg segitettel zentlelke-

- 1 dell. büneim közepett, meg melegítettél zarnyayd alatt:
 Vgy' uram, az mint az io ania tiuk zokta fiayt tallai es
 zarniay ala giötenj zoritany, melegeuel meleggetny.
- 5 Noha en nem az egek es az föld ellen uetkeztem, hanem te
 ellened uram Istenn: es te felsegedet naponkent bantom
 es bantottamis, külömb külömb fele büneimmell.
- Meg forditall engemet, es felkeresell zent zerelmedböll:
 nem hagial el romlanom, az en nagi niaualjajmna ideinn:
- 10 Tudom o nagi irgalmo hiu Isten, ez utannis, mostannis fel-
 seged ezent chelekezi uelem, halalomnak oraiannis, es
 mindenkor, es minden kesertetimbenn
- Meg mutatod hagi Isten es nem Ember uagy: az emberre lött
 Jesus christusert.
- Hogi ualakik benned biznak, el sem ueznek, el sem hagi-at-
 15 tatnak, meg sem gialaztatnak uram, MErt te Jo es HIV
 Isten Vagy vram Istenn.
- /11b/ Meg mutatad uram Isten, az aruaknak es özuegieknek
 irgalmassagodnak io tetemenyt;
- Az zegenyeknek iouaydatt, az niomorultaknak segechiegedet,
 20 es mindenekhez io akaratodat, kegies köniörölö uoltodat.
- Meg mutattad, mert nem hyaba teremtetted az embereknek fy-
 aytt:
- Meg mutattad my kegielmes Atiánk, az keseredetteknek maga-
 datt, az te kegiessegedet az zegenjeknek:
- 25 Vigad uram ez okaert te benned az en lelke, ha pedig uram
 ualami marhambann giöniörködnell, azt te elődbenn hoznam
 io ziböll.
- De illient sem hozhatok, mert magam sem magame uagiok; Az
 Egek es az föld, s az tengeris, es ezeknek tellies uol-
 30 tok tieid; es te tölled fondaltattak.
- Nem zükölködöll uram semmimnelküll, de en zükölködöm felse-
 gednelküll, es hagi mondottad hagi keriek s meg adatta-
 tik, kerek, de engegyed hogy kerhessek uram;
- Mondottad hagi keressem, s meg lelem: keresem, de igi, ha
 35 felseged indyt es segitt.
- Paranchioltad hagi zörgessek, azt chelekedem uram, de te-
 felseged segellien es tanichionn; Quia Vana salus homi-

1 num.

0 ur Jehoua: mit adhatnank mi teneked, ha mi bennönkis
chiak az magadet koro-/12a/nazod meg? Bizzony uram so-
ha en az te io tetemenidröll elegendendö halakat nem ad-
5 hatok, sööt, meg sem tudom közönnöm io moggiauall.

De noha giarlo bünös uagiok, de az te zent segichegedböll
igekezem tellies eletembenn felseged segituenn, hala
ado zolgad lenni, örökül es örökke Amen.

Es (ha uelem lezez uram es segitez:) SOHA TÖÖB Istent sem
10 uallani sem segichegre hiny, te kiuölletted nem akarok,
sem senkiben bizni es segichegre hiny.

kinell, sem igazzb, sem hiub, sem düchösegesb, Joob, sem
meltosagossb Isten ninchen, soha sem lezenn.

Akarok azert el uettettetett lennem uram, az te aytodnak
15 küzöbe előtt, hogi sem az Istentelenekell egiütt ural-
kodni (noha enis nem Angial hanem nagi bünös uagiok.)

Mert ninchen töb neuu az Egek alatt, kibenn nekem üdüö-
zülnöm kellene, hanem chiak az ur Jesus christus neue:

Kinek zent neue előtt egieknek, földieknek, es pokolbeli-
20 eknek, +terdek CSB mpria+ meg haiolnak.

Bizoni uram en lekissebik io tetemenjedert halakat nem ad-
hatok.

Mindazonaltal dicherlek aldalak, magaztallak en uram tel-
lies zentharomsag egi bizoni, irgalmas elő JEHOVA Is-
25 tenn.

Chiak felsegednek uram adassek minden Istenhez illö igaz
tiztesseg dichiret es düchöseg öröküll örökke.

Az en üstököm uram chiak az te kezeidben uagionn, es az
en niakam az te zentseges talpad alatt legenn az az ha-
30 talmad alatt:

Es nem az büdöss papanak talpa alatt, ki mind testi és lel-
ki modonn (noha ök tagagiak) de maganak kiuania.

/12b/ Az en liberum arbitriumom zabad akaratom, seruum ar-
bitrium legien uram, az az, hogi ne hagi uram az en za-
35 bad akaratomra engem:

Vagi kiuanom en uagi nem, hanem zentfiad által, zentlelke-
dell uezerelli uigaztalj, erössichi holtom oraiglann;

1 es akoronis Amen.

Valamyre uyzez en Istenem, Ihons zabad uagi uelem, nemo potest sibi summere, nisi de supernis datum fuerit:

5 Tudom en hiu Igaz Istenem, nem giöniörködöll az en uezedelmembenn, mert tyed uram minden testen azz birodalom: Zabados zent urr uagi uram mi raitonk, Annakokaert ha meg ölzys uram, te benned bizom:

Te benned, es tölled uagion az mi eletönk; de my töllönk uagionn uezedelmönk.

10 Nem uagy te o Isten az hamissagnak akaroya, es nem lakik te előtted az gonoz.

En zegeny, bizonsagott tezek, mert igaz uagi minden te utaidhann: es ualaki read bizza magaat, az bizoni soha meg nem chialatkozik.

15 Nem te uagy uram oka, az bünnek zerzöie sem te uagy uram Isten. De te uagy uram az ioknak adoia, es az üdüössegek, mynden erdememnelküll.

Bizonios uagiok abban akiröl irok, akiben ö zentsegealtal hittem hynys uegiglen akarok, ki az en Vram Jehoua Jesus christus; noha en igen fertelmes bünös uagiok chiak ez el mult eccakays: es sok eccakakban.

20 /13a/ Testi Jauaydert, es io temenidertis /!/ irgalmas ur Isten, kegielmes suytogato ostoriddal egietembenn, halakat adok:

25 Mert mikeppenn lellem, azonkeppenn testemis tealtalad uagionn;

De kiualtkeppenn az negedeui nyaronn uelem tött io uoltodert, aldóm az te zent neuedet, es itt ez heljenn adok halakat, tiztesseges dichiretett felsegednek en hiu Istenem arrull:

30 +in anno 1599 ueteri calendario 18 Augusti: ipso die Elenae inter .4. et .3. horam, post meridianam.†

Mert en ream ueletlen es hertelenn, nagi niaualiat gutta ütest bochiatottall uala: elannyra hogi sem zolhattam sem irhattam egi keues ideig:

35 De Ismeg chiak ioll ezembe sem uehettem, az melli hertelen zinte ugi zolhattam mint az előtt.

- 1 Kibenn mind ezben, sem tölt egi ora, auagi masfel ora:
mely iouoltodat en uelem erdemetlen zolgaddall, ingien
ualo irgalmadboll chiak az en uram ur Jehoua Jesus
christusert cheleketted, es ő altala.
- 5 Holott en sem irasommall, sem zommal, nem köniöröghettem
felsegednek ualosagoston:
Mert irnys keztem, hagi az kereztjenek erettem köniörögne-
nek, hagi te Istenseged ki ne uegien az Ecclesiaboll,
ne tegien baluanj emberre; zolnys keztem; de eggik sem
10 lehetett töllem.
Hanem, nagi hertelen az En minden niauualiaimbol Atia ur
Isten, zentfiadert, es zentfiad altal, zent lelkeddell
egietemben, engemett ki mentettell, ki giogitottall;
minden oruosoknelküll es oruossagnellküll.
- 15 Es ime mostanig eppen tartaz engemet, holott mostan 1603
irom ez igiket 8 nouembris (nouí stili:) kit azert i-
rok meg hagi meg tessek mindenek előtt mikor, es mine-
mő iokat en uelem erdemetlen zolgaddall chelekettell,
es ez mai őraig megis tartottall uram Isten.
- 20 Az te zentfiadert az en uram Jehoua Jesus christusert, es
ő altala az aniazent egihazhoz ualo zerelmedböll.
/13b/ Ezekett uram pedig sem erdememert sem zentek sem An-
gialok erdemeert, nem chieleketted, ensem kertem azert,
hanem az te aldott fiadert;
- 25 Kiben, es kiuell, es zentlelkeddel felsegednek halakat a-
dok, aldott legi ki az uizen tüzön en uelem iarzz;
aldott legi akki minek előtte zolhatnek meg halgacc:
Aldott legi ki minden üdögbe uelem uagi, aldott legi ki in-
gien chelekezel meeg mikor ingien sem könjörgenekis!
- 30 Aldott legi akki nem nezed büneimet, mert irgalmas uagy:
Aldott uagy o Jehoua Isten akki zent igaz Irgalmas es hiu
Isten uagi.
Az EEg az föld es az tenger teged düchöuichenek, Enis, az
kereztieny sereggel teged düchöitlek es dichyrlek.
- 35 De könjörgök felsegednek örök mindenható ur Isten, hagi en-
nekem meg bochiassad, nagj haladatlangsagimat, ki en fel-
segednek erröll az io tetemenyedről, haladatlan uoltam

- 1 es uagiok:
 Söt nagi büneimhez többet raktam, es uiabakat, nem hogi
 benne le töttem uolna:
 Ez mellet kerlek en uram s en Joakaro kegielmes Atiam uram
 5 es hiu Istenem, legi irgalmas kegielmes nekem bünös zol-
 gadnak:
 Hogy ennek utannais, oltalmaz meg attol az nagi niaualia-
 toll, mind eltembe holtomba. Az az hogi eltembe se njo-
 morogiai abbann emberek zemei előött:
 10 Holtom se legien hertelenöll abban, az niaualiabann.
 /14a/ Biztam uram mindenkor benned bizomis uegiglen chiak
 legi uelem, noha nagi es igen bünös uagiok: meg sem gia-
 laztattam s bizoni meg sem zegienölkö mind öröke.
 Tuttam hogy utannad el nem romlokk öröke, noha uram az Is-
 15 tentelenekell es az ördögnek tagiayual, te tölled gia-
 korta en keges atiamtoll az hamissak yeztettenek es fa-
 ionitottanak az ö hamys iteletek zerent.
 Ime meli niomorult uagiok kialtok fohazkodom eiell es na-
 pall elege mynden üdögbenn; gondolkodom mint az galamb,
 20 uertengek az en agiamban mint az madarachka az törbenn
 myg el nem zaladd.
 Az satan lönn oka el romlasonknak, de nem ö oka teremte-
 semnek, meg tartasomnak eletemnek üdüössegemnek, hanem
 chiak te uram Istenem ex gratuita tua misericordia.
 25 Ezokaert ky sem uehett az te zent kezeidböll, minekokaert
 uram uelem ioll tehecc chiak te akariad es mongiad egi
 zoddal az az az Jesus christus altal;
 En töllem uram sem az akaras sem az indulas sem az uegig
 uitell nem lehet tenalladnelküll:
 30 Salua me et saluus ero, sana me et sanabor,
 Laua me et pre niue dealbaborr, Conuertere me facias
 et conuertar, Quia sine auxilio tuo facere potero quid-
 quam, etiam si me promotum facere.
 /14b/ Ezokert, inkab akarok niomorosagbann hitem altall,
 35 benned io remensegbenn meg halnom: hogi nem az ördög-
 nek giöniörköttetö hazugsagos es uezedelmes intesenn el
 indolnom. Es hogi sem tölled telliessegell ell zakagiak

- 1 es azt chelekegiem az mitt ö mond; ronchi özze inkab
engemet uram kezednek munkaiat:
- Mert iob nekem nem elnem meg halnom egi orabann te benned,
hogy sem ezer eztendeig (ha elhetnekis) te nalladnel...
- 5 küll elnem uram Isten.
- Jobb uram illien fertelmes fergednek testebenn semmie len-
ny, hogy sem az ördögnek kiuansaganak telliessegell en-
gednem.
- Elys hittem en zent atiam Istenem, hiusigedett, hogy erre
10 nekem erött segichygett acc, azt az erött, meliel ötet
az földhöz uereed, es kesertetiti zentfiadnak keserteti
altal el töreed, el rontad, semmie töued.
- Es Azt az hitett meg adod es aldod zentfiad által mind ue-
gig bennem, melliett christus uronk mondott hogj kert
- 15 uram tetölled hogy mi bennönk el ne foggionn:
- Es nem bochatod ream az ell ronto kesertetett, mErt te
uram hiv Istenn uagy: es az mi uronk Jesus Christusnak
dragalatos düchöseges örökeualo zent Attia uagy.
- /15a/ Te uagi en uram en Istenem, nekem esedezöm zolzolom
20 az te zent Atiad előtt; kinek neuenell töb neuu nem a-
datott, az Egg ala: kiben üduözölhessönk chiak az te ne-
ued JESVS.
- Kynek zent neuebenn, Egenn, földönn, pokolbann ualoknak
terdek meg hayollnak, kynek Isteny zent zekire tamazkot-
25 tam egiedöll:
- Kynek zent neuenek dichiretinek düchösegenek dichiretinek
mindenkoronn örölökk, es az te igaz uallasodnak ki ter-
iedesere hirdetesere, zent Atiadal zentlelkedell ege-
tembenn ziuemböl örölok, es züntelen öruendezek.
- 30 Tudom en hiuseges es igen igaz Istenem, az teged tiztelö-
kett (te iouoltodboll) meg tizteled, es az teged meg
utalokott meg utalodd.
- Ky uram nem az igazakert iöttell ez uilagra üduöziteni,
hanem az hamissakert, mert ez egezz uilag gonozbann
- 35 uagion,
- Nem el uezteni meg itilni, hanem meg teriteni iduöziteny:
holott secundum dictum tuum domine, nem az egesseges-

- 1 nek ualo az oruos, hanem az betegnek:
Jeremiasis azon kerr hogi meg teriched uram s meg teer,
enis azonn alazatosson kerlek uram Istenn.
- Ha ennekem niomorosagimroll kell itiletett tennem, en el
5 ueztem, nam nescit homo odio an amore dignus sit, bi-
zoni az sok niomorusag ez uilag itileti zerent pokol-
nak uutt mutatasa: de az te Isteni itiled ez, quod
per multas tribulaciones oportet ingredi regnum
coelorum &.
- 10 /15b/ De en hiu Istenem en mindenkor chiak az te irgalmas-
sagodat uarom eiel nappall mert te igen io Izöo Isten
uagi sok irgalmo nagi türö kegelmo köniörölö.
Jobb ezokaert nekem egi nap előtted niomorganom, Eccle-
siadbann hogi sem sok napig uiragzanom az hitetlenek
15 között.
- De kerlek uram kemelue kegesen suitolj illien zegenie-
dett, mert chiak tied uagiok en, egi es zegeni uagiok
enn.
- Mert ualaztottam uram, el uettetettnek lenni te előttedd,
20 hogi nem fenlenj az hytetleneknek giölekezetekbenn.
- Mert uram noha lattatol neha idegen dolgott magattoll che-
lekedned, de az alatt, az te tulaidon dolgaidat chele-
kezed es uyzed uram ueghez:
- Es mindenegbenn igaz itiledet zerent chelekezell, ha mi-
25 nekönk ki nem nilatkoztatodis!
- Ha az faak töuell allananak fell, az föld ram burulna, az
EEgg ram zakadna az teremtetett allatok arcall ram tamad-
nanakis!
- De meegis uram, egi chiepp zent uered nagiob minden büne-
30 innell, es ugiann nem karhozom.
- Ha meg ölzis uram ugian chiak benned bizom, ha nem tudom
mire iutacis ugiann chiak te uagi az en üdüözitöm;
/16a/ Kiben az Atia Isten örök üdök előtt ualazta minkett,
hogi chiak te altalad üdüözölhesönk es nem senkiben e-
35 gebenn;
- Erröl teznek az profetak es az egez o es uj testamentom
bizonsagott, hogi ualakik chiak te benned byznak el nem

- 1   ueznek hanem örök üdüössegek lezen.
 Te uagi az tanachios Isten, ki az Atianak kebeleből ala-
 iöuell hozank, es mindeneket nekönk meg ielentell ki-
 nel töb soha senki az Atiat nem latta ki neki egi sü-
 5   lött fia uagi.
 Es chiak azok tudak meg az Istent akiknek ingen ualo ke-
gielmedből meg ielented, es zenteidellis predikaltataad
 hyrdetteteed:
 Mostannis chiak azok Ismerik meg uram, meli te tiztessege-
 10   det az hitetlen papa maganak akarna tulaidonitaný, es
 azert ront giülöll minket hogi mi ezt öneki nem aggiuk.
 Tanachios es eröss Isten uagy, mert mikorr ki fogionk tana-
 chonkboll erönkböll mint iosafat kiraly, es ninchen
 kire zemeinkett uetnönk:
 15   Akkorr minden emberi segichigneküll leuenn, es az embereg-
 ben meg fogiatkozuan chialatkozuann; chiodalatos kepenn
 örökeualo Isteni erödel az te nagj neuedert gondola-
 tonk kiuöll es erdemönknek felette, uarasonk remense-
 gönk kiuöll meg segituinn meg tartazz.
 20   /16b/ Meg oltalmaz meg mentezz;
 Tanachiotis iott acc, Jöuetek en hozzam miniaiann kik bün-
 nell meg terheltetetek es faradoztok, en meg köniesbite-
 lek titekett.
 Amaz mondas zerent tanacholz uram et compuncti sunt cor-
 25   de, et dixerunt quid faciemus uiri fratres && Et erit in
 nouissimo tempore & omnis qui inuocauerit nomen domini
 saluus erit &
 Valakik uram tölled tanachot kerdönk s meg fogagiuk, töl-
 led meg tartatonk meg sem zegenölönk örök zegiennell.
 30   Örökeualosagnak attia uagi, quia tempora, et quaecunque
 existunt, à te, per te, et in te existunt:
 Az te zent orzagodat te teremtetted, Atiadal, zentlelke-
 dell, egi Istensegben, harom zent zemelibenn:
 Es nierted zent Atiadtoll meg minekönk erdemed által mint
 35   közbe iaro zemelli, o Igaz eröss Istenn es bizoni em-
 berr:
 Adomanioll pedig te saiatodat attad mint Erös Jehoua Is-

- 1   ten,
       Örökeualosagnak Attia uagj, ki az öröke ualo orzagra uio-
       nan zülöd giaporitod tartod taplalod oltalmazod az te
       kereztien aniazenteghazadatt, rollonk gondot uiselz es
 5   az te zent Atiadnak be mustralz:
       /17a/ Az mint uram magad meg mondottad, Ego feci, ego fe-
       ram senescentem ecclesiam ego portabo.
       El ueuenn az eröss fegueress ördögnek raitonk ualo hatal-
       mat te o leg erössb fegueress: ötet meg rontaad raga-
 10   domaniat ell ozaad, es az meg heruadhatatlan es rotha-
       datlan koronat feiönkben fel tezed uram Istenn.
       Örökeualosagnak attia uagy ki öröktölfogwa zent Atiadal
       zentlelkedel, egiüt uralkodall, mikor sem eeg sem föld
       sem uizek sem zelek sem semmi mozgo elő es eltető ele-
 15   mentomok nem ualanak.
       Bekesegnek feidelme uagy, ki az meg haragutt Isten között,
       es my köztönk emberi nemzett között, kik karhozatnak
       fiai ualank, örök bekesegett zerzeell, Min /!/ Isteni-
       seged zerent mind emberseged zerent in una persona eret-
 20   tönk közbe iaroua lööll. perfectus DEVS, perfectus homo.
       Esedezőnk az Atianall, tanitonk, kiralionk, mesterönk, pa-
       ponk es profetank mynd örökönn örökke.
       Söött meg öletell el temmettetell menibe fel mentel s fel
       tamadottall aldozatonk, io illato kedues draga litron,
 25   löll mi erettönk.
       /17b/ Te o mi hiu Istenönk, mi közöttünk es az te zent
       Atiad között, sött az tellieszentharomsag Isten között,
       ell zakadhatatlan friget kötest zerzell kötell temagad-
       bann.
 30   Ki niered minekönk az kegelmet aldozatodall, az zentlilek
       Istent zalagonknak erdemedel, zent iegiekett adall mi-
       nekönk Adamba meg futamodott embereket meg biztatall e-
       rösssiteell, ingien fel keresell bennönkett mint Adamot
       Paradichomba ubi es tu adam &.
 35   Ezt az te zent Atiad, az Taabor hegen az Jordan uize par-
       tiann dragalatos zauaua! meg bizonitaa: es az zentlel-
       kett galamb kepben read zallitaa.

- 1 Melli zentlilek meg Jelentette uala Kereztelő Janosnakis
 hogi te felseged az artatlan barani, ki ell uezed ez
 uilagnak büneit, es kereztellz zentlilekell es tüzell.
 Ezent az tizta lelki zent zolgak az zent Angialok bizoni-
 5 tanak, chiodalkozuann enekeluenn, düchösege az Istennek
 magassagbann, es ez földönn embereknek bekeseg es io
 akaratt.

/.../

- /18a/ Es noha nagi bünös uagiok mindazaltall uallast tezen
 10 az en zam terollad.
 Ha bünös uagioke, Cristus /!/ lakik es ell immar en ben-
 nem, mindörökönn örökke.
 Mindazon altal meegis kerlek en Istenem, meg se bantassall
 esedezesemmel, most zorultam ismeg uram read, holott
 15 egi zem pillantasba sem lehetell /!/ nallad nélkül,
 nemis akarok uram lennj
 Vessed kegies zemeidett ream o az Ecclesianak Istene, az
 te kiraliodoban hadnagiodbann, kinek ki iöueteli uagion
 az öröktöll fogua ualo napoktoll fogwa, es kit fell
 20 kentell az Sionon kyralnak.
 Te tudod uram, (kinek sok utai mogiaj uadnak az meg se-
 gellesbenn zabaditasbann) michoda utonn modon kell en-
 nekem meg zabadolnom ki menekednem, az en soksagos nya-
 ualyaymboll;
 25 Enn tellyes eletembenn, azon örökös kegelmes uramnak hyz-
 lek uallalak (et ut ita loquar) földes uramnak) az mint
 ennek elötte, mynden igyeymbenn, es ez mostany meg zo-
 rult Anxietasomnak napiaybannys.
 Te benned, te benned, te benned, uram chiak egedöl remen-
 30 lek es byzom; Vram, Vram, Vram segichi meg engemett.
 ki ha akarod myndenekböll mindenkoris olli könyenn meg
 menthecc az mint mindenekett semmiböll teremtetell.
 Es mostis ezekett ugi el ueheted enn rollam, melli könien
 ream bochatottad.
 35 /18b/ Ki az baluanioktolis ezzell ualaztod el uram egyyell
 magadatt, hogi az irgalmassagott az tieidel megis che-
 lekezed, ingenis chelekezed megis halgatod, megis tar-

1   tod oltalmazod:

Kit az baluaniok soha meg gondolnj sem tuttak, nem hogi
chelekedni, kyröll meeg az poganiok közüllis panazol-
kottanak nemellllyek /!/ monduan, O quam ignauos deos

5   inuoco: o ky tunia isteneket hiuok segichegöll.

Ki uram raytonk nyomorek sarata aruaidonn köniöröllz.

Az te orgonaddal zempallal chiapdosson am bar az kinn es
niaualja chiak az zalag zentlilek Istent soha töllem
ell ne ueged;

10   Melli arrert nem adatik senkinek, chiak az Jesus christus
fizeteseert.

Mond ezt uram ennekem, Eleg teneked az en kegielmem melli
tenallad (auagi te benned   uagionn.

/19a/ Mert en bizonios uagiok akinek hittem, tudnyllik az

15   en uram Jesus christusnak:

Ezokaert uram, ha egik kapudon ky uerzis büneimert, az az,
az bünnek kapuyann:

Maasik kapudonn, az Jesus CHRistusonn, (qui est uia ueri-
tas et uita aeterna) bizoni uram elődbenn kerölök;

20   Meegis ugiann nem akarok maas istent uallany ky az egekett
földet es tengert nem teremtetete, noha igen fertelmes
bűnös uagiok

Ha az pokloknak kapuiara iutnekis hizlek es hilak uram te
altalad, kegelmes uramatt atyamatt hiu Istenemett, biz-
25   uan igaz eskuisidbenn fogadasidbann alhatatosnak kegel-
mesnek lenni az enen /!/ uram JESVS CHRISTVSert.

Kerlek uram igenis kerlek kialtok te hozzad ne kessel im-
mar uram segelly meg: ne uralkogek en raitam semmi ha-
missag, es ne orzagollionn az en halando testembenn az
30   bűnn.

/19b/ Ne rongallionn engem az arcul chiapkodo satany, ne
niomorgasson akinek tulaidona en nem uagiok;

Ne saniargasson aki nekem semmi iott nem adott, nemis ad-
hatt; ne is agionn bator, mert magais zükölködik, ki-
35   benn semmi io sinchenn:

Kinek az en Jehoua Jesus christusom sem fizetett arrat
iutalmat, nemis tartozik semmiuell, söt meg rontotta

- 1 az erőssb fegueress ragadomaniat akibe bizik uala el
oztas ereit el ronta:

Hatalmaatt menyorzagban fel uiue, zentlelket uezeröll doctoroll zalogoll nekönk ada.

- 5 Mert nekem az en christusomba zep ingien ualo igiretim
uadnak te felsegedtöll, melliet en semin ell NEM CHE-
RMLEK.

Ha meg ölzys uram (te altalad) te benned byzom:

- ky mykor ez Vilagott teremteted uolna: meg tekintel min-
denekett es semit nem utalal, mert mindenek iok uala-
10 nak.

/.../

/2oa/ Az ur Jesus christusbann, ky az ö lelket le teue
az iuhokert, ismeeg fell ueue, mert hatalma uala reaya.

- 15 Kit enis uallok hizek segichygednek altala, en hiu Iste-
nemnek uramnak es atiamnak, mert ö az en tamazom, hogy
ualaha meg ne mozdulliak el tantorogiam essem myndörök-
ke.

- Vr Isten kichiöda uagiok em, auagi az en büneim, ki za-
20 razz pozdoria es forgachiochika uagiok te ellened, ne
haragugiall uram en ellenem illien igenn, illi nagi
niaualiaboll zabadich; ki engemet, o en Istenem, ki en
tealtalad chiak benned bizom.

- Vram, Vram, Vram emlekazzell meg rollam fergechkedröll bo-
25 garachykadroll, es az te erős karyaydat ne indichi en
ram bozzuu allasra igassagodbann;

Mert uram engem üldözuenn eleruenn meg rontanalis! bizoni
uram igen rozz uaiutt kis ereiö machikaatt ueztenell
ell, ki chiak zemeimet sem emelem fell ellened uram
30 En uelem irgalmassagott chelekeduenn nagiob bünössel
nem cheleketted uram mint en uelem: ki az bönösök közt
leg föbb uagiok.

- Ne iaccodozzanak uram uelönk az Istenseged karomloi ellen-
segi, tegedet meg chiufoluann mi bennönk az ö bolondsa-
35 gokboll: söt lassak meg melli hatalmas Istent uallok
en az kereztienekell egetembenn te segichedböll!!/

Mert uram, nem ferr az en uetkem egy fontbann, az Jesus

- 1 christusnak chiak egi chiep uerenek harmad rezeuelis!
 Melli nem chak az enimet, de zeles ez uilagnak zörnüü uet-
 keit meg halagia.
- /20b/ Chelekegell uellem irgalmassagot uram az te io ked-
 5 uedbenn, es ki Isten s nem ember uagi ne puztichi ell
 büneimert engem kialto bünöst az Jesus christusert ki
 Isten es ember: kit uram te bizoni soha nem cheleket-
 tell sem chelekezelis öröke.
- En uram az te zent kezedben ayanlom lelketet testemet es
 10 mind akikell birok te altalad, es minden kereztien hi-
 uedet aniazentegihazadat aba ualo tagokatt.
- Ha dragab marhám uolna uram lelkenyelis te read mernem
 biznj, ezokaert öröke read bizom uram.
- Chelekegell uram ez utannis nagi kegelemmell uelem, ki ez
 15 előtt ötödik niaronn 18 augusti ueteris calendarii en-
 gem az koporsobol hozal fell: 1.5.9.9 .
- Sem az serbe sem pokolba sem el temetesre iutnom nem ha-
 gial, es az mai napig mikor ezt 20 Augusti 1604 ⁺uete-
 ris calendarii⁺ Irom nagi kegeszen meg tartottal, es
 20 kezembenn ualo mas faiasombolis zepen oruossagneküll
 meg giogitottall:
- /21a/ Sött sok elő zamlalhatatlan iokatt uelem cheleket-
 tel s naponkent uram chelekezell uelem haladatatlannal,
 antequam ad te clamarem: Annakokaert aldóm dichirem
 25 uram az te dragalatos zent felseges neuedet, ky kialta-
 somnak előtte meg halgattal segitettel es ime mostis
 eltecc:
- Ki mindennel nagiob io tetemenied hagi lelkenben s elmem-
 bennis eltecc, es az pokolbeli ördögnek ell rontani sem
 30 engettell sem engecc sohais uram az te nagi neuedert.
- Kikert mi iott attam? bünt sokat: mitt erdemlek, haladat-
 lannak sulioz s pokoll feinn: en uagiok pedig ez, et
 peccau tibi domino deo.
- Köniörgök ne iöi itiletbenn uelem zegeni zolgadall, mert
 35 egi elő ember sem igazitatik meg uram te előttd:
- Teneked teneked uram uetkeztem egedöll, es előttd gonozt
 chelekeztem, hagi az te bezedidbenn meg igazitassal,

1 es giözedelmes legi azokonn akik teged hamissann itel-
nek: es megis giözettessel az mi köniörgesinktől, az mi
uronk Jesus christus által.

Kiuell es zentlelkedell elz uralkodz mind örökön öröke
5 Amen. Tegi iol uram uelönk te nepeidell az te igaz fo-
gadasid zerent, kiben nekem bizony ketsegem ninchi de
segelied giarlo hitemet uegiglenn, bennem ualo zent zep
keges aiandekodat.

Chelekegel iol mi uronk Istenönk az Jesus christus által
10 uelönk o meg ualtoztathatatlan fogadaso HIV Isten
Amen.

/21b/ caputt tricesimum quintum

35

Vram uram, ky en kegelmes Istenem uagi, es en edess oltal-
15 mam köuaram erőss tornyom:

El feletkeztele uegnelküll uram en rollam, zegeny bünös-
röll es te teremtetett nyomorek fergedröll, auagy uram
akarode meg merny igassagod zerent az en nagy zamlalha-
tatlan büneimnek sokassagyt uram en ellenem.

20 El fogiotte hatt uram az büntüll meg yett felemlett ember-
nek segedelme? az segicheg kerőnek, nem adatike keges
ualazz? es az regenn kialto nem halgattatyke meg:

Es az te segichegedböll ualo io zandek uallions nem se-
gitetike meg tetöled uram? es az meg teressre te alta-
25 lad adatott io igiekezett, /ki te munkad/ felbe hagia-
tike nem erőssitetike, nem ütetikue ueghez az te eröd-
böll?

Ime en zegeny bünös regen kialtok, es az enn meg halgata-
somatt halaztod, az en büneymert iol tudom, de azert
30 iomra forditod, ell hittem.

Bizony uram igenn meg farattam, meegis uarom az kegelmes
ualazt derek zerent, kinek sengeieuell engem hitem es
uarasom felett ualo köniebsegess örömmell latogattal,
kiert neked öröke ualo halakatt adok.

35 /22a/ Enn Adamnak magua zempillantasonkent utcunque uet-
keztem s uetkezem holtomiglann:

El annyra uram hogi zugnak en bennem az bünök mint az

- 1 folio uyzek, es fortiognak mint az örüenieknék tekergő
meg zorulassy, fel haríodnak mint az köuekenn sebesse-
gell folio uizek.
- Mely my Jesus christusonkbann lakozik, zent Attiauall ege-
5 tembenn, az zentlilek ur Istenn; Meli mi christuson-
kall egetembenn, özze kött minkett az zentlilek Istenn
hitönknék általa, nem külömbenn, mint az feiönkett ta-
gainkall, auagi az zölö uezzött az zölö tökeuell, auagi
az azzoni allatott, iambor ferieuell:
- 10 De meeg ennelis inkab özze kötött, es lathatatlankepenn
egiesytett.
- Vgi annyra, hagi immar nem mj hiuek elönk immar, hanem Je-
sus christus ell mi bennönk:
- Lelki modonn egiesyttet minkett, egiesitis az zentlilek
15 Istenn minket az christussal naponkent, es az ö böse-
ges minden iauait zarmasztatia mi reank;
- Vgi mint az főöböll az tagokra, az zölö tökeböll az uez-
zökre iö az eltető neduesseg, es az mint az azoniallat-
tal az ferfi egi test uerr leuenn, gond uiselesekis
20 eggi minden iauokal egetembe,
- Igi immaronn, noha meg aradott az bün, felliül aradott
felliüll böuölködik az kegelem az en minden büneimnell:
holott az kegelem fellieb böuöllködik az bünnell kikell
bantalak es bantottalak.
- 25 /22b/ Ennekokaert, ziböll lelekböll kerlek en kegielmes
atiam, az en Christusom itilö zeki előtt (ky minden iti-
letet zentfiadnak attal) ne haniad zememre az en nagj
es rutt büneimett alnaksagimat;
- Az en uram Jesus christusnak aldott zent neueert kerlek, ki
30 önnönmagara nekem meg eskütt esküessel, ki tudom meg
sem ualtozik soha:
- Mert az Isteni uegezess erössenn es tökelletesenn all, E-
röss fundamentomon, tugia az ur az öueit kik legenek.
Venite ad me omnes quicunque laboratis et onerati estis,
35 ego reficiam uos &
Omnis qui fidit illi non pudefiet &
Viuo ego dixit dominus Jehoua si nolo mortem impij sed

- 1 ut conuertatur impius a uia sua et uiuat.
 Deus uult omnes homines saluos fieri, et ad agnitionem
 ueritatis peruenire &
 sic dilexit deus mundum ut unigenitum filium suum daret
 5 pro et ut omnis qui uidit et credit habeat uitam aeter-
 nam
 Perdicio nostra ex nobismetipsis tantummodo in te salus
 noster domine.

/.../

- 10 /23a/ Ha az Cristust ertönk attad, mi uolna az mytt mitö-
 lönk es en tüllemis meg tartanall, ha Christus mi ue-
 lönk, Ky uolna ellenönk?
 Ha az Christus te nallad kedues, bizony enis üduözülök:
 kedues pedig, mert az te zerelmesedbenn zerettel min-
 15 kett.
 Ell uegezuenn pedig most itt, az enn keserues ziuböll, es
 buzgo lelekböll ualo köniörgesemett: Ayanlom, lelkes-
 töll testestöll magamatt, hazamnepeit (kikertis köniör-
 gök) az te kegelmes zent kezeidbenn, örzesed segicheged
 20 es oltalmad ala: Az te kegelmes uezerlesedbenn, io ked-
 uedböll.
 Ez mostani indulo utamatis forgassad es biryad, zent Angia-
 laidatt agiad mellem es haychyad ziuit az feiedelemnek
 kegielemre:
 25 Es az te zolgalo leanyodalys tegy kegielmessegett uelem e-
 getembenn, kit hogi chelekettel (mikor ezt irtam előzőr)
 aldott, aldott, aldott, az te düchöseges zent neued mind-
 öröke:
 Haichiad uram ötetis es uezereld uelem egetembenn, mig uel-
 30 le eltecc ez giarlo uilagonn, hogi mind most mind holt-
 ig teged dichirhessönk lelkonk üduözöliön, s enis ez sok
 izzö haborubul menekedhessem.
 Kerlekis uram ha neked kedues, add meg azt azmitt töled re-
 gen kerek quia omnia potes, agy az meghült fanak agatt,
 35 es az aagnak zöldellö leuelechkekett, az leueleknek ui-
 ragott, az uiragnak termeest es io giümölchiött.
 /23b/ Ki ingen irgalmas természetö hiu Isten uagi, es meg

- 1 halgato elő zent Istenn, ki uegneküll unalmazasneküll
uelönk uagi mindennemö niaualiainkbann es zükseginkbenn,
Amen uram Isten, Amenn.

- 5 caput tricesimum octauum

38.

O Jehoui Isten, enn hyuu Istenem Atia ur Istenn:

Kynek ellene egez eletemnek iarasaba foliasabann, minden-
kepenn uetkeztem;

- 10 Mind akaratommall, zanzandekall, uakmerőkeppenn, tuduan
tudatlanoll:

Gondolatimbann elmemben almaimba, es chelekedetembenn:

Akaratomnelküll, sok fogiatkozasimal, igenn fertelmessen
uetkeztem:

- 15 Naponkentis uetkezem, mint Adamnak maguaboll ualo giarlo
bünös magg

El annira uram, hoga az enn zantalann sok büneim, minden
folio uizekneill az tengernek meli örüenirel es busala-
sinall felieb arattanak es neuekettenek,

- 20 Es mindennemö erdemekett felliüll multanak;

De az en uram Jehoua Jesus christusomnak aldozattiat er-
demett ingien sem közelitheti az en bünnöm: Sött ez e-
gezz uilagnak büneys!

/.../

- 25 /24a/ Ne chelekegik az ember ellensegis en raitam, es ezt
mongia, holl ezeknek az ö Istene: nem lattia ezt az
Jakobnak Istene, olchiuk el az ö uilagat, lassuk mit
haznalt neki az ö hyty, mit segitet Istenbeli bizodal-
ma.

- 30 Lattassek meg uram ez az nemzetsegekbenn, mert enn igen
elegseges Jehova urbann, magassan heliheztettem az en
remensegemett: uegienek körniöll engemet az te zent
fogadasidnak fenies ködey.

Kibenn: s kyuell: egiütt elny halny akarok: Te ueled egiütt

- 35 temetkezni, fell tamadny, az zent uarasbann, az Sion-
bann, az sionnak hegynn, mindöröke elny uralkodny.

Az en christusomnak friges tarsa, az Atia Istennek örökö-

1 se lenny, es ő benne öröke giöniörködny.

Halakat adok uram teneked kerlek zegen zolgalodatt segichi
meg, es zegeni zolgalodatis latogasd meg: es chiak anni
terhett bochass uram ream akit el uiselhessek: Es az en
5 niaualias hazassagomat formald maskepenn, ugi uram mind-
azaltall az mint neked kedues nekem üdüösseges tiztes-
seges kereztieneknek iauokra.

Vezerelljed uram utaimatt, noui enim Jehoua quod non est
hominis uia eius, nec est uiri ambulare ut prepararet
10 gressum eius.

Corripe me JEHoua uerum in iudicio, non in furore tuo ne
forte diminuas me.

/24b/ Ne mongiak uram az hitetlenek, bozzusagodra ne ne-
uetkezzenek, ezzell: hogy akki annelkülis njomerek, azt
15 uered niomorgatod uram; Azt niomoritottad meg, am bar
bizik Istenebenn.

Az meni uram az te meltosagos zent Istenseged, anni uram
az te irgalmassagod.

20 Quadragesimum Secundum caput

42

Vr Istenn, ki az mi uronk Jesus christusnak örök üdök e-
lött ualo dragalatos es düchöseges zerelmes zent Átia
uagi.

25 Sok üdöktüll fogua kialtok uram imar hozzaad, es sok Ez-
tendökbe wöltök /!/, kikben meg farattam erötelensegim
mia.

Es noha undok bünös uagiok, es sok fogiatkozasokall hylak
uram segichigemre, mindazaltall, uram ugian te zegeni

30 öröked uagiok, es felseged alazatos zolgaja:

Bizoni dolog uram az hogy igen meg bantottalak, naponkent-
is bantalak, söt zempillantasonkentis!

Kik mia ketsegbeis eshetnem, latuan züntelen mind büneimet,
es mind meltatlan uoltomatt.

35 /25a/ Kerlek uram Isten ream tekozlo fiadra kegelmessen
tekyinchy ream: bizony nem uagiok melto, nem hogi fel-
seged fianak mondatnom, de az ebekelis sorsot uennem,

- 1   erdemem zerent,
 Vduössegemreis nem hogi melto uolnek, de az örökeualo kar-
 hozatott erdemlenem,
 Mindazaltal uram, chiak kenirhyatt raghassak az te zent
- 5   orszagodbannis (az az akar mi helien legiekis) az mint
 neked kedues:
 Mert tudom az te zent Atiadnak hazabann sok meg maradasok
 uadnak, akiknek legg kissebikebenn agi en edess uram
 Istenem chiak barr meg maradast öröke es örökke.
- 10   Elegegiel meg uram Isten eny keserues kinaimmal es zanako-
 zall meg, nagi chiapasidonn, noha en ezeknel mind na-
 giobakatt erdemlettem uolna es erdemlenek:
 Enny időtölfogwa ualo uarakozo saniargoott keserölly meg
 en teremto hyu Istenem, es en eltetöm.
- 15   Es ha neked ez uolt kedues, legen hala neked, es ennek u-
 tannais az mi neked kedues miniaionknak üduösseges,
 chiak az legenn:
 Chiak lelkonket tarchi meg pokoltoll karhozattoll o en a-
 tiaimnak Istene:
- 20   Es ha zabad uram az bünösnek, illienn felsegesnek zolny,
 ne puztichi ell az en iffiusagimnak uetkejert, se atiaim-
 nak alnokssagaert ne üldözz uram engemet, az te igassa-
 god zerent: /25b/ engemett, tenallad chiak egedöll irga-
 lom keresem.
- 25   Mert igenn meg niomorottam, fertelmes bünös zolgad uagiok
 tellies hazas nepestöll:
 De noha teboligok es bünösök uagonk mindazaltal minden hoz-
 zam tartozokall chiak tegedett uallonk mi hyu Istenönk-
 nek lenny.
- 30   Ne hagi ell en Istenem uram illien nagy züksegebenn, kit
 soha nem hittem hogi kostolliak, az en niomorusagos e-
 setim mia.
 Vram, az te keserues pohar italodal lagichy meg az en kese-
 rö sanjaro pohar italomatt,
- 35   Mert nem uagiok eleg rea, edess töuiss koronaio nad zall
 sceptromoo feiedelmem kiraliom: agi innom az te meg seb-
 hetet oldaladboll, meli en ertem meg sebhettett,

- 1 Elö uyzett aggi uram, hagi soha meg ne zomiuhozzam.
 Vram kik mi chyak felseged zazloiatt bechiüllöttük meg, es
 akarok (az te segichegednek altala) el uettetett lennj
 az te hazadnak tornacabann, hagi sem az hitetleneknek
 5 satorogban uiragoznom.
 Ke uniad ell uram uelönk te zegeni zolgaidall ualo daika-
 lodasodatt, ladde mely bolond gyermekek uagonk kik un-
 talann untalann meg töriük az orronkatt.
- /26a/ Ne hagy uram, kötözgessed sebeymett, oruosichi be-
 10 tegsegimett, mert nekem sem auicenna sem galenus sem
 hipocrates sem teofrastus, sem uesalius, nem kellenek
 tefeletted, chiak tulaidon aldozatod es zentlelked.
 Ezert ezert uram le teuem felelmem, noha igen giarlo bü-
 nös uagiok batorsagott uök altalad, iöttem mostann te
 15 elödbenn kapcholuan hozzam igiretedett meg hittelek
 mint kegielmes uramatt atiamfiatt.
 Es akarok ez mai naponnis hitem altall rollad uallast by-
 zonsagott tenny:
 Hagi örökeualö JEHOVA Istennek hyzlek lenny, uallalak, es
 20 bizoni embernek; egi zemeliben es kett természetbenn
 lennj.
 Ennekem örök üdüössegemert meg testesöltnek, kin halalt
 zemueduenn fel tamadottnak lenny.
 Ziuemnek lelkeneg /!/ meg uigasztaloianak es uilagositoia-
 25 nak lenny: elmemnek giöniörköttötöynek lenny, gondola-
 tiak /!/ lelki ismeretemnek zent ueredel tiztitoianak
 lenny.
 Zentlelkedell zentelömnnek, es az örök eletre ell pechet-
 lömnnek, es siralmimnak allamrol orcamroll le törlöinek.
- 30 O en erettem lött zep illato ekess aldozatt, o dragalatoss
 arr, o düchöseges zent fizetess, elegites adossagomnak
 kegies adoo fizető, ki mikor ado fizető nem ualall a-
 dossa töd magadat: ertönk elegtelen adossakert. O,o,o,
 dragalatos zep ur Jesus, o te zent Jehova Istenn.
- 35 Ha meni nielluu ez egez uilagonn uagon mind en nielueim
 lennenek, auagy ha minden testemböll nieluek lennenekis!
 /26b/ Es az zent Angaloknak enekell eiell nappal dicher-

1 nelek züntelenölis!

Leg kissebik io uoltodat meg nem közönhetnem soha, nem hogy meg halalhatnam, holott minden irgalmassagodnal alab ualo uagiok.

5 Ki chiak tegnapis, az sennacheribnek horgott uetettell or-rabann nagi io uoltodboll;

+1604 2. die octobris fuit hic Generalis Johannes Jacobus && CSB mpria+

Be hoztad hazambann, es hazudoztattad en elöttem, es mint
10 az baluant meg bolonditottad.

Nem engetted uram az te hiueidenn triumfalni giözedelmes-nek lenny

Aldott legen uram ezokaert az te zent es örökke ualo, nagi neuedd mind örökküll örökke es örökke:

15 Ky el nem hagiod az tieidet, es az te benned bizokatt, örök uezedelemre nem bochatod.

Ennek utannay en uram en hiusegess Istenem, ualamire iutacc, IhoN tied uagiok:

Ha ugiann meg ölzis te benned bizom, (te altalad) az te
20 igaz ualasod mellet akarok elnem halnom, (te felseged segituenn)

Ezeket te Isten latod nem kerkedesből mondom, holott sem-mim ninchen az mitt nem uöttem, ha uöttem, myert dichekednem.

25 /27a/ De ezek igi leuennis, ugia ninchen arua feiemet houa haitanom, chiak te Istensegedhez fogom, es te hozad egedöll foliamom, hagi chiak az en erettem eccer meg aldoztatott ur Jehoua Jesus christus legienn chiak, az en üdüössegemnek fenies napia; Es az lelkiemnek örömenek
30 fenlöö hainall chillaga.

Ki meg harmatozza az ö piross dragalatos zep zent uereuell, fogadasazerent ingien ualo irgalmaboll, az en bünös lelkemett;

Hogi az ö Istensegenek ereie peldauul meg tessék mindenek-nek En bennem: ki ötet, ö zent segichigeböll uallom ua-
35 rom imadom:

Noha souargok mind ez mai napiglann sok üdöktöll fogva, es

- 1 mind halalomnak oraiaglennis! az ö segichegenek kazdag kegelmenek általa.
- Valamire uram iutacc, de bizoni soha taarsot melled ültetni (segicheged uelem leuenn) nem akarok, noha giarlo bü-
- 5 nös uagiok, es sok probaid alatt uagiok.
- Sött ha tölled eluetnell, es sok gialazatos utalatossagokra zallanekis te utannad: tefelseged uegig uelem leuenn, inkab akarnam
- Hogi sem az utalatoss baluaniok utann, minden iokbann el-
- 10 nek (ha zinte ez lehetséges volna):
- Mert ninchenn semmi igaz Jo es irgalmassag egiebbenn te nalladnall, es senkie bizonj en nem uagiok uram chiak tyedd vram Isten.
- Ha nem tudom mie lennek te utannad, es maas utan nagira
- 15 iutnekis (ki nem lehet) inkab akarok segichegedből az te zentfiadnak haioiabann meg maradnom: de te segich Vram.
- Akarok meg halmom, es az christussal elny, mert bizonios uagiok abban akinek hittem, kiben aki hizen el nem karhozik zegent nem uall: mert chiak ö az Melchisedek rendi zerent ualo nagi papi feiedelem.
- 20 /27b/ Ki eccer meg eskütt az ö zolgaianak, ö zentseges nevere, kitt SOHa öröke meg sem bann.
- Tuduann uagion ez uram ennallam az en hytebenn, hogi te
- 25 ualtozasnekülualo bezedö igaz mondo igaz hiu Isten uagi.
- Ezokaert el nem romlok, o aruaknak niomorusagbann meg zorongattaknak giöniörüsegés zent Attiok.
- Annakokaert ueged uram töllem zegeni zolgattoll (segichegedből) az ioott, es meg aldozzuk (elő uizzük) az mi nieluönknek aldozattiatt te neked.
- 30 Ezenn pedig ziböll kerlek Jehoua Isten tegedett, agi ennek uegig meg marado alhatatos igaz hitett es igaz uallast:
- 35 Kiuell uram meg nem zegeniezell, meg sem fogiatkozoll, o kazdag Jehova Isten;
- Kinek tarhaza akor arad, mikor aiandekozod az embereket,

1 es kiualtkepen az te hiueidett.

Ki az zentlileknek aiandekauaal zoktal minkett az te kenches
ladadboll JESus christusbol aiandekoznj, az alazatoso-
kat fel magasztaluann az keuelieket le uetuen:

5 Chiak te legi uram en uelem, bator akarki uiaskogiek en
ellenem:

Hon mi ördög ambar tamagon en ream tagiaiuual, uegien el
töllem mindent chiak az JESust agiad ennekem.

10 /28a/Caputt Quadragesimum tercium

43.

Ennirgalmas Istenem ur JEhoua Jesus christus, tellies ele-
temnek tamazza, es mindenek ellenn oltalmazo paartom fo-
go hiu Istenem uram:

15 Enn örömemnek dyzess, uiraga, es az enn fell tamadasomnak
ellső edesseges sengeye!

Könyörölly meg o JEHOVI Isten raytam niomoroltonn az te
nagi neuedert, ki felöll ell hyttem uram, hagi en raj-
tam uegnelküll könyörölzz, söt holtom oraiag ennekem
20 kegelmissen penitenciat, es arraualo erött engecc magad-
bann.

Kitt meeg annak előtte uram ell uegezell magadbann, minek
előtte ala zallanall magas menyorzagboll az te Isteni
lako heliedböll.

25 Kinek zent aldozattya, elegseges lönn, mind ez egezz uilag-
nak büneyert, es az enimertis!

Jusson elődbenn teremő zent Istenn, az te teremtet all-
todnak, züksegebe, syrallmassonn te hozza ualo, zokogo
kialtasa, ki forro zemmell, buzgo siralommall anxio
30 mestoque animo.

Es tegy uallast en felöllem az utolso naponnis zerelmes
zent Atiad előtt, es az ő zent Angaly előtt, üdüösseges
züksegembenn:

Tudod en hiuseges Jehovi Istenem uram noha tantorottam de
35 mindazaltal tegedett uram te altalad, igaz Istennek, i-
gaz embernek /28b/ igaz embernek, en teremőmnek, enn
iduözitömnek, uallottalak hittelek:

- 1 Mostis hyzlek uram zempeterrel egiütt, DE TE segelly en uram en Istenem. Zent tamasnak, es minden zegeni bünösnek ura Istene: snekemis ez uilagonn myndennell leg bünösbnnek.
- 5 Segelly meg uram Isten engemet, az enn sok kynaymbann es niomorusagimbann, ne hagi ketsegbenn esnem ki en chiak benned remenlettem s remenlek, es hylak segichygedböll. Ky enn igassagos igiretidbenn meg hittelek, az te dragalatos zent uachoradat mikor hozam uöttem, az te uendegsegednek izibenn giöniörköttem minden ffileknek faknak uiragoknak izinek giöniöröseges izinek felette.
- 10 Hittem uram hogy nem üdözerent tartatom meg uram Isten te tölled, hanem mind örökke; ennekokaert en uram Istenem, ha estemis, te zentkezedben estem.
- 15 Inkabis akarok zent Istenem az te kezeidbe esnem, hagi sem embereknek kezebenn.
- Mert uram termezeted zerent, igen irgalmas kegelmes uagy, hozzutürö nagi irgalmo haragia közepettis, hamar kegelmezö uronk atiankfia:
- 20 Ha allokis chiak felseged tart engemet, kezenfogua uiselz uram hagi el ne essem ell romlasra.
- /29a/ Sött uram Isten enn felsegednek elegseges halakatt nem adhatok, melli irgalmassagos uagi hozzam eiell nap-pall, hogy büneimbe ell ne uezzek uram Isten.
- 25 Kyert inkab akarok te előtted el uettetettnek lenny, hogy sem az hitetleneknek Istenteleneknek satorokbann fel magasztaltatny.
- Ezen, ziböll en JEHOVI Istenem neked fohazkodom köniörgök, ne hadd felbenn azt az mitt munkalkottal en bennem, ni-
- 30 latkoztat ki uram raitam Isteny erödett züksegembenn, irgalmassagoss napogbann, (ki en töb igaz Istent nem uallottan) neked hala legenn.
- Söött uram az te igaz haragodban busulasodbann, ne uessd ell az te zegeni zolgadatt, tölled, ki hozdad kapdoss!
- 35 de söt mikor en alunnamis uigiazs uram en erettem, es mikor teged meg kereslek te felseged rea indichon hagi megis keresselek, chiak tegedet, es igazann, eletemnek

- 1 ideinek minden cikkelybenn es oraiabann zempillantasa-
ban.
- Giuychi fell az mi ziuinkbenn az te zerelmednek tüzeett,
hogy teged zerethessönk, ky minket örök üdök előtt ze-
5 retell, es ell kezited magad mi erettönk, zerethessönk
tegedet te altalad felebaratinkatt, es giümölchött te-
rempthessönk zeretett es zenuedess altall.
- Igaz felelmedett agiad uram ziuönkbe mint atiadfiaynak,
hogy minthogi engemet zerecc, enis zerethesselek felhes-
10 selek segichegöll hihassalak chiak teged uram Istenem.
Igazannis Ismerhesselek, az o es uj testamentomnak igaz
magiarazatianak rendi zerent.
- /29b/ Agi erött uram az iora, gonozoknak el tauoztatasa-
ra, hoga lathassak io napokatt:
- 15 Nieluem tartozthattassam te altalad gonoztoll, aiakim al-
noksagot ne zollianak:
- Haniatolliak, haioliak ell az gonoztoll, es chelekegem
iot, kereshessem az bekeseget es azt meg nierhessem;
Legenek az te zent zemeid uram en raitam es az en köniör-
20 gesemre nituak az te zentseges fileid:
- Legen az te abrazatod az gonozokonn hoga el töröllied öket
es neuezeteket ez földröll &&&&.
- Agi eröt uram Isten iora, igaz hitbe io uallasbann uegig
meg maragiak, io lelki Ismeretben chendezsegbenn lelki
25 iokba giaporodast, te benned uegig meg maradast.
- Az te io lelked uigen engem az io utra, es uysellien engem
niaualiaszt kedued zerent, minden en chelekedetimbenn,
hoga te benned öröke öruendezzek.
- Jarianak taabort uram az te zent Angalid köröllettem, kik
30 örizzenek uigaztallianak batorichanak uram Isten te al-
talad, mint felsegedet az kerbenn.
- Vram, Vram, Vram, ne örölliön rajtam az hamissagnak lelke,
es az en ueremenn az hitettlenn ne örölliönn, ne hizzek
meg testemell lelkemell az hazuksagnak lelke.
- 35 /30a/ Ne mongion uigasagos enekett az mi niomorusaginkonn
uigaduan az ördög, se az ö tagay ne kacagianak en rai-
tam: kik noha sokzor uetkezönk de te benned bizonk.

- 1 Mert azt mongia /!/ az hitetlenek, ninchen Isten, ne ualli
 uram ertem rozz fergedert illi nagy mergett bozzusagos
 ektelen oknelküüll ualo gialazatot karomlast kissebitist,
 az te nagi neuedert.
- 5 Mert noha uram neha magadtoll idegen dolgot chelekezell, a-
 zirt mindazaltall hagi az te tulaidon dolgaidat uegbe
 uigied, mert te akoris zenteltetel mikor az bünöst meg
 bünteted:
- De azert uram az te Irgalmassagod minden chelekedetid fe-
 10 lett uadnak.
- Az te iuhochikaydnak esetek ne legenek uram te nallad meg
 zamlaluann, kiket uram Isten melegituenn taplaltall ez
 oraig iffiusagokbann zentkebeledbenn, es az te töuiss
 koronadon legeltettell:
- 15 Es itattad az te oldaladnak altalöklelt forrasanak hiuösi-
 tiseböll uiziböll, meg elegituenn zentseges aldott pi-
 ros draga uereddell, o mi Istenönk es örökös uronk.
- Es az kiket teremtetell ne utald meg bünökert hertelense-
 gell uram, az te zent teremtesedre soksago köniöröletes-
 20 segedre nezuenn, hirtelensegell ne uessd el uram elől-
 led:
- Sött tarchi meg minket tieidet tebenned, es nem senkibenn,
 ki haragod köztis zent irgalmo Isten uagy.
- /30b/ Mert ollian uagi uram mi hozzank mint az mehh, ki no-
 25 ha meg chyp, de lepass mezett beuenn aad kichini chipe-
 seert, es az ö chipisenek sebebe senki meg nem hall.
- Ne fordichi ell uram zent orcadat mi töllönk stöllem fő
 bünöstöll niomorultull, ki az njrök előtt meg nemo-
 lal orcadat el nem forditad az pökdösök előtt, es az
 30 arcol chiapdosast es kekekett örömel uiseled mi eretönk.
- Ne giülölly uram büneinkert minket, chelekegell irgalmassa-
 gott mi uelönk, es dichiretet mondonk uram az te nagi
 es zent neuednek nemzetsegröll nemzetsegre mind örökke.
- Nisd meg uram az en zamat had dichirien minden üdöbenn, es
 35 az en ziuemet lelkemet tiztich meg, hogy egetembenn al-
 mombais ueled bezellien, elmem chiak rollad elmelkegek
 gondolatom terollad legenn.

- 1 Az en aiaxim zolliak az te nagi dolgaydatt, nieluen hirdese az te chiodalattossagidatt, öröke chiak tegedet zolianak bezellienek az en ajakim.
- 5 /31a/ Hogy hazamnepeiuel es minden hozzam tartozokal uram minden üdöbenn, myndenek felett chiak teged dichyrhesselek, aldhasalak: ne mullik uram fealbenn az en io igekezetem ki chiak te tölled uagionn.
- 10 Es aki tellies eletembenn benned chiak egiedöll biztam remellettem, maradhasak meg oltalmad alatt minden ellensegimtöll uegiglenn Amen et iterum Amen.
- Keseruessen kerlek en hiu Istenem, zent lelkedet soha töllem el ne uegied, sööt igerted s ad meg naponkent banatnelküll, adakozo es zep aiandeko Jéhova Istenn.
- 15 Fizess minekünk az te nagi ueghetetlen ingien ualo irgalmassagod es nem az mi erdemünk zerent: agi uram nekünk az te igireted zerent es ne az mi meltosagos erdemünk zerent.
- Ezt mondottam, az urr az en segichigem aniam mehetöll fogua; es nem felek mit chelekegek nekem az ellensegg, es
- 20 az embereknek fiay mitt miellyenek raitam.
- Az urbannremenlek, meg nem feketezem, ötett uallom, meg sem pirulok, örök halal meg nem nyomaztt.
- Terichi meg uram Isten es meg terek, uilagosischy meg, ne alugiam az halalbann, segellj meg en hyuu Istenem ne
- 25 romolljak ell.

/31b/Caput Quadragesimum quartum

44.

- 30 Vram, egi palcauall iöttem ky az en atyam hazaboll, es ime seregekkell birok! az az, meztelen iöuen atiam aniamtol, es ime felsegednek örököss tarsodda töttell, en io akaro kegielmes uram feiedelmem; holott (köuetuenn zollok) az ebekell diznokall sem erdemlenek sorsott.
- 35 Kerlek uram Isten, uezerelly holtom oraisaglan, es az enn ki menetelemnek ideibennis! hagi uehessem haznatt az te zent uallasodnak, es igaz igiretidnek
- Mertt te uagi uram az en Istenem egedöll, kö uaram bastism

1 es minden enn erőssigem erőssitööm: bizonios nagi remen-
segem.

Add meg uram Add meg Ismeg, az meg uyto zentlelkett, az te
zentlelkedet, agiad az zent iegieket ismeg erőssegemre:

5 zent lelkedell tegi bizonsagott bennem örök üdüössegemre.

Ne uegied ell uram töllem illien dragalatoss zent iauaidatt,
aiandekaidat, es noha igi estem, ne uess el engem az te
zent zemeidnek ingien ualo tekinteti előll:

Es ne zakazz ell az te zent zerelmedtöll zentseges io uol-
10 tottul.

/.../

/32a/ caputt quinquagesimum quartum

54.

15 Öröke ualo Istenn, my uronk Jesus christusnak örök üdök e-
lött ualo dragalatos es düchöseges zerelmes zent Atia:
Im felseged, mynemö nagi niomorusagra iutottam felseged e-
lött, ki ollian uagiok mint egi üdö előtt zületett, el
niomorottam es eletett nem lattam.

20 Houa ügiekeztem menny, s houa iutottam, ki azonn igiekez-
tem, hogi en töllem dichirtessell; giakorta es sok zan-
talann ezerzer bantalak uram Istenn büneimel.

Ime-uram latod eiel napall az ördög mint saniargat, sok
giötrelmekell keserues kesertesekell chialardsagokal
25 hitegetesekell chalardkodasokall yztesekell igiretek-
kell es busitasokall.

Mindazonaltal uram en az te zent oltalmadboll segicheged-
böll, semmit neki nem hyzek, ha az uilagossagnak angia-
laua formallya magatis! ez uilag kazdagsagatt igirne,

30 ha ehsegem korann kö kenirre iutatnays:

De te en uram Atiam zent Istenem segelj mert michioda ual-
lion az emberj erő uram nalladnelküll.

Hogi ha az mitt az idegen profetak altall zollott es zoll
az ördög, azok mind be telnenekis, segitseget aduan

35 uram felseged, en azoknak nem hizek.

/32b/ Ezt enegied uram Istenn zerelmes fyadert: az meg
ualto my uronkert az JESVS CHRISTUsert: kytt bochiatall

- 1 ez uilagra halakra bünönkert: es meg aldall myndöröкке
minkett ö kedueert.
Düchöseg az Istennek magassagba, ez földönn emberekhez io
akaratt,
- 5 Atkozott emberr az, aky Isten kiuöll emberbenn byzik,
Atkozottak az baluaniok, es akik Istentöll ziuekett ell
idegenituenn azok utann iarnak, segichegett töllök uar-
nak, es segichigre hiuan benne biznak.
Segelly uram es mozdulok, indichy es el indulok, biry igaz-
10 gass es ygy lehetek fel egeneseden batorsaggall.
Tarchy meg es meg alhatok mynd öröкке Amenn.
Ez mostany ram köuetkezet igeymbennis merch meg halgass
meg en uram en hiu Istenem, ne niomorogiam giarlosagim
mya:
- 15 Te tudod uram nem angiall uagiok, hanem chiak ember, ki
chiak felseged által allhatok meg chiak egi zempillan-
tasigis az iokbann.
/33a/ Zugolottam es morgolottam, kemeni niakoo ellened le-
uen oh en hiu Istenem uram, Istentelenöll chelekeduenn
20 fel emeltem magamatt.
Ki my erettönk el iöuell o Atiadnak ki meccet abrazatia,
az Atianak egietlen egi zülötte dragalatos kenches la-
daya, nem kemelled magadat uram az te nagi ingenülő ze-
rellmedböll:
- 25 Nem kemelled uram magadat, az te ingenn ualo zerelmedből,
ertönk adad te magadat en ertem, es mindenekert.
Meregel (aut epauell) egielitett pohart iual meg erettem,
s mi ertönk, eccettel egetembe ysoppall az spongiatt
köröll ueuenn.
- 30 Bizoni uram enis naponkent meregell ecettel egelitett pohart
töltök neked, haladatlansagall: kinel bün mi lehet na-
giobb; keserö Isopot egielitek ide ez poharba, fertel-
mes sok chelekedetimer, kiuel spongia ziuemet lelket
eiell nappall köröll uezem, es ugi kinallak uelle mint
35 az sidok az kereztfann.
Noha felseged engem tyztit az Isoppall, borral sebeimet
tiztitod ecettell hiuösited, olayall meg engezteled la-

1 gitod, mindazonaltall ugian aluzom en zemtelenöll zem-
 peterrell az bünbenn es zent Janossal iakaball az ker-
 benn az az ez giarlo eletbenn, nem egi orat de chiak
 egi zempillantast sem tudok uram erömböll ueled egiütt
 5 uigazny.

Oh en nagi giarlo bünöss, es ime meegis meli nagi kegele-
 mell tekintez ream, kit en бүдös дөг hagi erdemlenek,
 bizoni semmi kepen nem en halando undoksaag, ky egi o-
 raig soha iobann meg nem alhatok.

10 /33b/ Jöttem köniörgeny es esedeznem hozzad Istenem, es
 ugian hozzád esem niakra före, arcoll le borulluann
 meg horgatt hattal mellie uerö zegenj bünöss, edes Is-
 tenemhez uramhoz atiamfiahoz:

Ki az Israelnek tabora köröll sokatt budosom, bellpokloss
 15 leuenn bünnell, ki rekeztettuen azonkepen mint maria
 zugoloduan Moses ellenn, es budostam ez uilagonn az te
 meg feddesedben ez uilagon, mint az sidonep az puzta-
 ba kik meg kesertenek uram tegedett.

Söött meeg az nagi zelegi zent iambor Mosesis meg botleek.
 20 es uetkezek ellened, kiert az canahan földebenn nem
 lakhateek.

Mindazon által en kereztfan függö lator, kerlek teged en
 ertem s ez uilagirt kereztenn függött Jehoua Jesus
 christus legi irgalmas kegielmes nekem mindennell bü-
 25 nösbnek, ne nezd az ingerlött, hanem halgasd az segi-
 cheg keröött, o uy Adam JEhova Jesus Christus.

Ki mindenkör töbet acc az kerőnek keresenell, holott az la-
 tor toluai chiak arra kere hagi meg emlékezell rolla
 orzagodbann, felseged pedig azt igire neki hagi azonn
 30 napon ueled lezen az paradichiombann, az az, az te zent
 orzagodban az örök eletbenn.

Mert az törüeni az Moses által adatott kj, de az kegielem
 es az igassag te altalad o Jehova Jesus christus.

En uram Istenem zomiuhozal ertem az kereztenn, zomiuhozom
 35 ehezem te benned az igassagott.

/34a/ Az Isaiasnull azt mondod hogy ell nem töröd az meg
 romladozott nad zallatt, sem az füstölgö mchet/!/(a-

- 1 uagi chepött) el nem oltod.
 Ego feci ego feram, senescentem ecclesiam ego portabo:
 Kire tekinchek hanem az töredelmes ziuöre, es az alazatos
 lelköre, es arra akki rettegi az En Bezedimett.
- 5 Az engem tyztelökett meg tiztelem, es az engem meg utalo-
 kott, meg utalom. (erunt /?/). Segichigre hy, s meg
 halgatom ötett &
 Velle lezek nyomorusagibann, meg zabaditom es meg düchöi-
 tem ötett: Napiaynak hozsabitasauall meg elegitem es
- 10 meg mutatom öneky, az en iduözitő CHRISTVSomatt.
 Nem giöniörködöll o ur Istenn az mi uezedelmönkbenn, ki
 irgalmassagnak ura Istene uagy es kegielemnek attia:
 merő kegielem uagy uram;
 Ki olly Isten uagy, ky kinos halaloddall tualidonn uered-
 dell, gialazatos halalodall ualtottal meg minket, es
- 15 zerzettell aniazent egihazatt magadnak.
 +DEVS adquisiuit ecclesiam sibi pro pio sanguine suo acta
 apostol &: +
 Chiak zent felsegedbenn egedöll biztanak az Mj atiaink,
 es meg nem zegenöltenek; noha en fereg uagiok, es annal-
 is alab ualo: es ez uilagnak gialazattia, az Istentele-
 neknek el uetetetie:
- 20 De ugian te saiatod uagiok uram az te pyross zent uered-
 dell magadnak uevenn zentlelkedell el pecheteluen,
 tanachiotis acc.
- 25 /34b/ Kerlekis pedig uram Isten, hogi aki zabad akaratos-
 boll igiretett töttell tanachiolzz es paranchiolz: se-
 gichi megis!
- Tessek meg uram minden nepek előtt hogi ninch tenalladnal
 30 több Jehova Isten ki nem alzoll sem zuniadozz aki öri-
 zed az Israelt.
- Ninchenek uram az te aiandekid banatal, nem ragagia ki
 senki az te iuhaidat kezedböll, az te iuhaid az te be-
 zedidett halgattiak.
- 35 Aggiad uram az erőtt, es paranchiolly ugi oztan az te zol-
 gadnak.
 Ninchenek uram az te adomanid aiandekid banattall,

1 Deus qui das consilium promittis et percipis simul fer
auxilium:

Patefiat coram omnibus preter te non esse Justum et aeter-
num Jehoua DEVM,

5 Qui non dormis neque dormitas REX Israel qui custodis Isra-
ell:

Et spiritum tuum sanctum ne auferas a me.

/.../

/35a/ Harem, te felsegedett ziuemböll lelkeböll kiuanatos-
10 sagall akarom düchöuitenem, az te tölled ualo erömböll:
Igi hogy paranchiolli uram, mitt akarz, es mitt kiuanz:
kikre megis tanichi, uegig megis tarchi az iokbann, ra-
is indichi es erött eiel nappall minden üdögben hozza
aduann.

15 Mert omnis sufficientia nostra a te est; o DEVS noster.
Emlekezzell meg uram az te tiztessegedröll, es az ki az te
düchösegedett tiztessegedett maasnak nem engetted sem
engededis! Irgalmazz uram en nekem, az te soksagos kö-
niörületesseged zerentt.

20 Ne örölliének en raytam az en ellensegim, (kik uram tene-
kedis ellensegid) et dicant, ubi est DEVS eorum.
Es teged chiufoluann mongiak teged meg chiufoluann az mi
mostani fariseusink iras tudoink nepnek uenei caifassi
annasi pilatusi es hamiss kösseg.

25 Masokatt meg tarthatott magatt meg nem tarthatta: si hic
est ille christus dei electus & christus ille REX Isra-
ell descendat nunc et uideamus et credamus.

O bone Jesus, qui pro me pro nobis pro omnibus in ara cru-
cis tuae, illus es ab impijs, et a patre tuo consola-
30 tus es, da consolacionem mihi misero peccatori nunc
et in sempiternum, et in articulo mortis mee

Cupio dissoluere, et cum te uiuere, certus sum enim cui
credidi qui tu es Jehova Jesus CHRISTUS dominus et DEVS
MEVS.

35 /35b/ El hiuim azt ketsegnelküll enn zep Jesusom hogy ha
eröd nem uolna, (ki Eröss Isten uagy) engemett nem biz-
tattall uolna, az te zent zep igaz igireteddell:

- 1 Annakokaert uram yo ennekiem itt meg maradnom, kit uram ue-
giglen engeg meg ennekiem.
- El hittem uram en azt te altalad, hogj engemet az te zent
zemeliédre nem teremtetell uolna, es uyobann az halal-
5 boll fel nem uöttell uolna:
- Es az te draga ismeretedre nem iutattal uolna, es draga
ayandekidall nem legeltetell eltettell uolna, ha uelem
irgalmasagott chelekedni nem akarnall, ky zereted az
tieidnek lelkeket, es el fedezed az bünt az penitencia-
10 ert:
- Ky semmyt nem teremtetell az mytt giülöltell uolna:de ker-
lek uram ne kessell!
- Nem uagi te uram az uezedelemnek akaroya, sem oka: ki nem
giöniörködöll az mi uezedelmönkbe, de az hamiss nem la-
15 kozik uram te előtted.
- Mi töllönk uagion uezedelmönk es chiak te benned uagon u-
ram meg tartatasonk üdüössegönk.
- /36a/ Zentlelket bochiacc zent Atiadtoll, hitett acc, ki
tulaydon chiak felseged ayandeka zent Atiaddall mind-
20 öröke Amenn.
- Hozzaad hyz mindenekett, es fogattad hogj az te hyueidett,
zarnyayd ala uezed, mint az anya tiuk az ö chyrkeytt,
es holtonk utan örök eletett acc, Erre iegeketis attal.
- Es hogy mi niaualias gorombak inkab meg hihessönk tegedett,
25 azert zerzed az iegekett mi nekönk, es adad zalagoll
zentseges zent lelkedett.
- Mert ezert kene fell tegedet hatalmas Jehoua Isten, az te
zent Atiad az sionbely kiralsagra örökke: es ültete az
dauidnak zekibe az zent züznek maguatt, hogi mi uelönk
30 ellesetekell ioll tegy ell esettekell.
- Emlekezzell meg en uram s en Istenem hogy mind ezeket, in-
gen ualo zerelmedböll chelekeded en uelem, te magadat
meg aldozad mindez uilagnak büneiért: -
- Kiket ingienualo iouoltodbol terenteell, de nem hyaba:
35 felis emeled irgalmassagodboll Adamot fel ueued meg ui-
gastalad te magad, mind maganak s mind germekinek ua-

1 lo io uoltodall.

Ha mostannis uram hatalmas eröddel nem tartanall zentlel-
kedell nem erösitenil tanitanal, bizoni uram nekönk zü-
letesönk hazontalan uolna.

5 Job uolt uolna uram nem zületnönk, hog sem tölled el ha-
giatnonk, hofi pedig uram teremtetel gondonkatis fell-
uötted uallions ki uehetne ki zent kezeidböll.

/36b/ Egy penzenn ueeznek kett uerebechkett, azoknak chiak
egikröll, söt haionk zalarolis gondod uagion uram Is-

10 tenn, es ime Engem niomorultat büneimert most illien i-
gen meg untall!

Ki töb igaz Istent tenalladnal uram nem uallok, noha bünös
uagiok!

Ezokaert engedd meg en teremto Istenem hadd zolliak, es az
15 te zegenied en iduössegemnek Istene, egi kichini zoch-
katt, minek elötte ell mulom, es ez földet lakouul tö-
be nem lakom.

Kerlek uram Istenn uegneküll ne haragugiall reank iuhaid-
ra, ne uessed ell uram, az te zent zemeid elöll az my
20 ayakaynknak tulkainak aldozatytt: tennen magadert.

Jusson ezedben en edes Jehoua Jesus christusom, az dauid-
nak ekesenn eneklö dichyrety te felölled: non confundar
ayt David quia in te speraui.

Te rollad uram tellies tano bizonsagott tezne az egezz
25 zent irasok, hofi ualakik te benned biztanak meg nem
zegenettenek ell sem hagiattattanak:

Az ioell profeta torka zakattaba uram rollad azt kjaltia,
es igi biztatt,

/.../

30 /37a/ Ezert magasztal az en arua lellem es meg saniargatta-
tott keserues Zyuem, meg niomorodott eletemnek keserue.

Kit noha en raytam megis giogitgattall, es züntettell uala,
kit bizoniall hizek hogy ha felsegednek kedues, üdüuell
eluezed rollam, o en nagi kegelmo Istenem, kit en nagi
35 keseruessen alazatosonn imadok alazatos es zyuem za-
kadua ualo ell faradott buzgo ohito köniörgesimel eiel
nappal.

- 1 Kyert felsegednek, irasombannys, zyuennek keseruessegeböll,
dichiretnek enekett eneklem, es nielueimnek tulkait al-
dozom, teneked tellieszentharomsag egi bizoni lsten:
Ki nem engettel, sem engecc meg kissebednem, melletted ze-
5 gent uallanom gialaztatnom, ingienn chiak magadert uram
Vram.
- Oh nagi irgalmo ur Istenn, ki uagiok enn, auagi mychyoda
uagiok, michioda az en atiamnak haza, hogy enn rolam
meg emlekezzell ualaha keduess üdöbenn, es ream tekin-
10 chy kellemetes napogbann.
- Ki bünben fogantattam zülettettem, bünbenn neukettem, ne-
ueltettem, bünös teiet zoptam aniamboll, bünös magbol
uagiok atiamtoll, bünbenn tartattam fell, im fel nöt-
tem bünn uagiok s bünbennelek Ez oraig.
- 15 Ky bünt bünre raktam s rakok eiel napall orankent zempil-
lantasonkent, naponkent töbitue atiaimnak uetkekett,
naproll napra nemzetemnek esetitt:
- Mynt az byka az port, azonkepenn enis az bünt haniom az en
feiemre; es bünömet kiasom az christus koporsoiaboll,
20 es uizont magamra haniom, es mint az uyzett az bünt be
izom;
- Olliann uagiok mint az zep Ekes koporso, ki belöll büdöss.
-/37b/ Ollian igassagom mint az haui korsagos azzonnak rutt
ruhaia, es ollianok büneim mint Isaias 1 rezebenn meg
25 iria, es sofoniasis &
- El annira hagi büneimnek zamait nem tudom, minemőnek sem
Ismerem, kik előttd uram zamann es niluann uadnak, hol-
ott uram az te zemeid előtt mindenek mezeitelenek, kiben
tetetöll fogua talpig semmi io ninchj.
- 30 Ime meegis uram az zent angaloknall keuessel töttell alab
ualokka, o nagi irgalmo JEhova Istenn, kinek irgalmas-
saga minden chelekedetj felett uagionn.
- Ezert Ezert Ezert uram az en lellem chiak teged ald, ke-
serues ziuem chiak neked fohazkodik, niomorek lellem te
35 read uigiazs az ö siralmas zemeiuel minden üdökbenn:
Hala adasokbann imatsagokbonn /!/ segichegre ualo hiuas-
bann, Es az en saniaroo eletem, dichiretedre igiekezyk,

- 1   te altalad en kegielmes Istenem.
 Nemzetsegröll nemzetsegre dichöitlek tegedett, es hyrde-
 tem a/.../ az mig lezek, es az el/.../enn orromban
 lez/...../
- 5   /38a/ Enn chiak azonn kerlek uram Istenn, es köniörgök a-
 lazatos köniörgesemel, hatamat meg haytuann, kezeim öz-
 ze teuen, fel emeluenn, arcoll le boruluann Istenseged
 előtt, alazatossonn.
 Engegied meg lathassalak zent Atiadal zentlelkedell örököl
 10   öröke az meny orzagbann.
 Agy ott uram zent orzagodbann egi kis helyechykeett, nee
 barr igen nagiott, ne legiek bar mindennel fenyesb
 ne legiek igen fenies chillag, chiak legiek az te or-
 zagodbann te előtted örök nn örökke.
- 15   Am bar disputallianak az emberek kik leznek nagiob düchö-
 segbenn: En chiak alazatosonn en uram en Istenem ezenn
 kerlek, uigi be engemet az te zent hazadbann örök elet-
 re, kiuel uram kazdagsagodbann meg nem fogiatkozoll.
 Lam te zent felseged mondotta, hogy az te zent Atiadnak
 20   hazabann sok hailokok (aut sok maradasok uadnak):
 Vy ziuett teremch en bennem ur Isten, es igazz lelket uyi-
 chi tagaimbann, hüss ziuett agy en belem, ki felölled
 iol erchienn, ne uess ell en (hiu) Istenem az te orcad
 előll, es az te zentlelkedet ne ueged ell en töllem.
- 25   Az te üduözitisedet mutasd meg uram ennekem uilagosichi
 meg es uigasztaly meg uram, erőssichi meg, legiek erőss
 halalomig es akkoris, az igaz uallasbann igaz hitbenn
 io remensegben noha bünös uagok.
 /38b/ Az zentlilek Istennell legi uelem, kiuel es zent
 30   Atiadall, egi örök JEHova zent Istenn uagy:
 Minden züksegemet tudod ki az Atianak kenches ladaia uagi,
 az zentlilekel egetembenn: kiket uram io uoltodboll u-
 gian előmbenn onthacc.
 Legienn uram ezertis teneked nagi hala, hogi az gilkos ha-
 35   zug ördögnek nem hattad en bennem zent neuedet meg moch-
 kolni, az az haznat töllem el uenny, de meeg chiak kö-
 zelitenj sem engeded az ö kedduenek zerent.

- 1 Kiert engem az Satan igen giülöll, hoga chiak egedöll read
tamazkottam, kiert az egezz pokolbeli hatalmassag es
erö, ram tanatt, torkatt ream fel tatotta, dühösködik
en ellenem eiel es napall, mind maga seregiuel mind az
5 ö tagiaual egetembenn. Kering keres okott modott utat
formaatt rea, mint meg emezthessenn, ki sok üdöktöll
fogua saniargat eiel napall,
Es hadakozik en ellenem es en uelem zegeni niomorek fer-
gedell zolgadall erőss fegiueressen züntelenöll.
- 10 /39a/ De mynd ezek igi leuennys, noha bantottalak es ban-
talak; meegis sok zamlalhatatlann ezer gradichyall fel-
lieb bizom enn tebenned, es hizek teneked lelki testi
dolgaimbann:
- Hogi sem az enn gilkosomnak az pokolbeli örr allo dögnek,
15 az ördögnek, intisire indullnek, az menire giarlossa-
gimat segited.
- Ki eleitöll fogua gilkoss es hazug uala, es meg nem alla
az igassagbann: kyrt /!/ uram te tölled el uettetek.
Sött hogy en erőtelenn fereg, magamat erőmben fel magaz-
20 talliam, es magamtoll magamnak nagi erőss allast iarast
tulaidonichiak, es meg kergielek, ki uagi te Istenn?
Oy engemett attoll, en hiuu s igen igaz JEHOVA ISTENEM
VRAM.
- Mert noha en tefelsegedet testi zemeimel nem lattam, mi-
25 kipenn lattanak az mi Atiaink, az christusbann: de mind-
azaltal ezen zemeimel christus Jesus által meg latlak
tegedet, ezen en testemben feltamaduann.
- Chiak te benned enn urambann egedöll bizom es remenlek
mindöröke, de te segillj! es bozusagodra (te hozza se-
30 gituen mindenbenn) segichegöll idegenn Istent hini nem
akarok.
- Es noha ell uettetett uagiok uram az te zent zemeid előtt
büneimert, nemis uagiok uram melto hoga az en haiomba
beiøj, auagi ualaha en rollam meg emlekezell.
- 35 Mierthogy hamis fertelmes bünös ember uagiok, es az zentse-
get nem io az ebeknek adni, es az giöngiött az diznok-
nak.

1 /39b/ De mind az altall hizem uram es nallam nagj niluann
uagionn, hagi az ebb kölikekis eznek, az ő uroknak azta-
laroll le hullott morsalekokban.

5 Kerlek mostannis uram, legi irgalmas kegelmes nekem bünös-
nek chiak tennen magadert.

Serkenchi fel uram az alomboll, ne alugiam ell mind az ha-
lalig, nisd meg az en zemeimet agi uyulast az en zegeni
ziuemnek:

10 Fedezd be az en zemeimet, ne lassanak gonossagott, es zard
be az en zamatt aiakimatt ne zollianak hamissagott:

Nieluemet zabolazd meg ne hazugion alnaksagott, nisd fel
ayakaimat hadd zollia az en zaiam az te dichiretidet.

15 Ne körnikezzenn meg engemet az alnoksagnak lelke, az go-
noz gondolat es hiaba ualo elmelkedess, ne fogion uram
engem üstökönn: non regnet in mortali corpore meo pec-
catum.

20 Paranchiolli uram chiak zent igidell, es hizem hittel (te
altalad) hagi mindazok egi zempillantassbann be tellie-
sednek ha az en hazamhoz nem iözis kire ugian meltatlan-
is Vagiok uram.

Jollehet uram en bizoni mindenekre igen meltatlan uagiok
chiak leg kisseb köniöröletessegedreis! holot alnaksag-
im feiemetis fellüüll halattak, melli alnaksagim min-
denkor elötter uadnak:

25 Es az en bünöm igen ram nehezkedett; uerem melliemet eiel
napal fohazkoduan az eegre sem merem zemeimet fel uet-
nj, mert uetkeztem ellened kit naponkent uitoK.

30 /4Ca/ Valamedig az okos lelek tagaimbann lakik, es zent-
lelked byr engemett, nem lezen nekem te küüölled maas
Istenem.

Te lezez nekem meg zabaditom atiam uram oltalmom meg zaba-
ditoom:

35 Enn eletemnek tellies öröme: az en allasomnak uiragzo giö-
niörösege: io illato giöniörö harmatoss illattia: lel-
kemnek chendessege illatozo mezeye: ream aluoo bünösre
uigiazoz uigiazoz, uigill: aluasomnak el nem uno örzöie:
o Jakobnak igen igaz hiu Istene ura: kereztieneknek

- 1   atiok.
- Teneked monta az en lelkem, meg keresem az enn uramnak zynytt, es meg uyolast, chyak ö benne talalok.
- Meg nytom magamatt, meg nylatkoztatom ziuemet, es az üdüös-
- 5   segnek kirallya be yô az en kapumonn, ki az ö zentlelke-
- nek kolchiaual, meg nittia ziuemet, meg sepri christus uereuell lelkemet es meg mossa ötözi rigallia sebeimet.
- De meegis uram uolna egy kis könyörgesem, es ha leltem ked-
- uett kegelmet te elötted az te zent zemeid előtt, uedd
- 10   elő alazatos könyörgesimett esedezesimett:
- Es akik neked keduessek, eletembenn elődbenn ötuenn, hal-
- gassad meg.
- Ne uess meg uram engemett az en eletembely sok fertelmes
- büneymert es ez el mult napiert Estueliert eccakaiertis!
- 15   Es az en giarlosagos sok esetym uram uram, ne üzzenek ell
- előlled engemet nagi zegeent.
- /40b/ Ez uilag ki gonossagbann uagionn, es parazna uilag,
- ne zakazzon ell uram te tölled, holott az ember nem
- chiak hailo az bünre, de ugiann mind bünnt tetetöl fogua
- 20   talpiglann:
- Aggyad aggyad uram ennekem mindenkor, uegnelküll, zentlel-
- kedet: o en atiam Istenem, az en uram Jesus christushoz
- ualo zerelmedert, uiselli igazgass engemet mind örökke
- utaimbann, bizonios remensegell, remEnSEgem Kiuöll.
- 25   Agiad uram az en lelkemnek örök chendessegeett, lelki Is-
- meretemnek igaz örömeett, ugi hogi ha kesergekis, te
- benned az ur Jesus christus böö uere meg giökereztes-
- senn, es te benned uegig meg alhassak.
- Zentlelked zalag Istenem leuenn az en ziuembe lelkembenn:
- 30   Lelkemell es ziuemell bizonsagott teuen en benem az enn
- üdüössegem öröke letem felöll az te fiua ualo ualazta-
- sodbann.
- Es az holott en te benned te altalad, hittell hizek (es re-
- menlek) hizem üdüössegetet ha ruutt utalatos uagiokis!
- 35   Kerlek uram ne foggionn el hytem, ki en chiak egi zegeni
- uagiok
- Ha immar örökösödde töttell, es az Jesus christusnak örö-

- 1 kős tarsaua friges tarsaua, az zenteknek polgari tarsok-
ka, ne hagi ell uram, mert en bünös uagiok:
/41a/ Read lelkemett tamaztottam, s ha annal dragab marham
uolt uolnais, read Mertem uolna uram bizny, könörölly
5 az siralmas JESVSert raytonk, s raitam, főö bünösönn.
AmEn.

Caputt quinquagesimum Septimum

57

- 10 En üdüössegemnek bizonioss egy remensege, JEHOVA JESVS
CHRISTVS: az enn meg tartatasomnak edess es zent giöke-
re, az Atiara arcall nilo kegielmes kapum aytom utam.
Kynn ualaki, chiak, altal nem megien egiedöl, hanem, ma-
sonnan akar be hagny, soha bizonj az nem üdüözöll: es
15 az Istentöll ell zakattol el uezz aki tegedet uram iga-
zann nem uall.
Legienn en Istenem uram neked nagi hala, dichiret düchöseg
tiztesseg mynd örökenn örökke, ki erre uram engemet mel-
toztattall, hogy felsegess zent neuedbenn, első es utol-
20 so, üdöbenn, bizzam:
Giermek es ides korombann, nem hiaba ualo sem ideig ualo
remensegert, hanem öröke ualo meg tartatasomert te alta-
lad ingien ualo io uoltodboll ex gratuita tua misericor-
dia.
25 Hittem (tealtalad) zent igiretidnek, meg niugottam zent ne-
uedbenn, mikor uram Jesus irgalmassagidat halhattam,
akkor meg öruendeztem, es el feleitettem minden banati-
matt.
/41b/ Az mikor ertettem haragodatt, akkoronn feltem retteg-
30 tem, mostis azonkeppen, mert igaz itilő bironak, űs e-
röss bozzu allo Jehova Istennek bizonial hittelek es es-
mertelek lenny, noha minden chelekedetid közöt felliül
uagion az te irgalmas chelekedeted.
Mostan ezokaert felsegednek, alazatos ziuö keserues imat-
35 sagommal esedezesemell, köniörgök, mint földes örökös
kegelmes uramnak:
Legi segedelemmel zegeni meg niomorodot arua el uezett fe-

- 1 yemnek, az en három nagy és fertelmes hamiss ellensegym
ellenn; Az ördög faraho és az ő tagjai ellenn: Ez uilág
és az benne való utalatosságok ellenn; és az en testem
ellenn.
- 5 Ezeknek hitetlen Istentelen giümölchy ellen, ugi mint az
örök karhozat ellen, az örök halál ellenn, az zentlilek
Isten ellen való uetek ellenn, ellened való karomlás el-
lenn, és az el ronto kesértettnek kesalkodási ellenn;
Te látod uram meeg az zentekbeis az ő chalard haloikatt,
10 arcol chapkodasokatt, nagy bűnben eitesekett, kiknek en
chiak iuhaz Inasok sem lehettem volna méltó érdemem ze-
rent, oltalmaz meg uram Isten engemet.
- /42a/ Ki nem uagiok méltó út intres sub tectum meum, hagi
en hozzám bé iői, de miérthogy felseged igitte (en hiu
15 Istenem) zo/.../ paraszt peldabanniss mondani: IGIRET
ADOMANT va/.../ Bizony uram meg sem chialatkozom, mert
te felseged mondotta, qualis qualis sim ego, akar meli
érdemetlen méltatlan bűnös en legiek!
- Te benned biztanak uram az My Atiaink, és meg nem zegienet-
20 tenek, te benned biztanak, és meg zabaditottad őket. En
pedig fereg uagiok, és nem ember: az népnek el uettette
és ez uilág zemre haniasa.& &
- Vi ziuet teremchy en bennem ur Isten, És igaz lelket uy-
chy az en belsőrezeimben:
- 25 El se uess engemet az te orcad előll, És az te ZENT LELEK-
DET, né uegied el en töllem:
- Add meg ennekem az TE IDVOZITÖDBENVALO uigasagot, , és az
te Tulaidon LElkeddell erőssichi meg engemet:
- Mert io, és örökre való uram az te irgalmassagod & az te
30 io lelked uigien engem az igaz utonn. Ne uessed ell uram
tölled az te zolgadat az te haragodbann: & Emlekezzell
meg mert porr és hamu uagiok &.
- Agy uram ennekem Igaz hytet és igaz uallast, az igaz ual-
lasban és hytbenn, uegig meg maradast, segitchigre hi-
35 uast köniörgest imatsagot halaadast, és ezeknek buzgo
zerelmeet kiuansagaatt indichi uram en bennem igaz pe-
nitenciat és keresztienhez illendő iokatt.

- 1 Engedelmes alazatos, hypocritaságnélküli ualó, türő lelket
agy uram nekem,
Nam qui usque ad finem perseuerauerit HIC SALVS ERIT.
/42b/ Isteny zerelmet, Isteny igaz Esmeretett, Isteni fe-
5 lelmett, nemzz en bennem uram Isten: Isteny zerelmett.
nem hogy en tegedett elebb zerettelek uolna! hanem,
hogy te engemet elebb zerettell, meeg mykor ellenseged
uolnek, az te zeremessedbennn/!/
- *Dilexit nos in dilecto suo. CSB mpria*
- 10 Ezt az te zent zerelmedett tarhy meg uram en raytam mynd
örökke: es giümölchiöztesd en bennem Isteni, es atia-
fiuy zeretetnek altala.
Zeressielek uram tegedet myndeneknek feletts, es felebara-
timatis zerothessem, kit io chelekedetimmelis meg mu-
15 tathassak az te segichiged altal.
De uram, nekem eröm ninchen, omnis sufficiencia nostra a
DEO Est.
Senki nemis mehet te felsegedhez uram Isten haneha/!/ te
uonzod uram Isten, christus hazaba.
- 20 Ezokaert Aggyad uram Isten, az te zentlelkedet, az en
hazamrais: melliet zachar 12 rezebenn igyrtell uolt
az dauid hazara ki öntened: Spiritum gratiae et praecum:
az kegielemnek es imatsagnak lelkeett.
Hogy az te kedued kegielemed, mynd zemeliembe s mind lelkem-
25 benn, es hozzam tartozokonn, uegig meg maraggionn:
Es az imatsagra hala adasrais serkenges, Sött az te zent-
lelked imatkozze, sirion, zokogionn en bennem, ki be-
zelhetetlen fohazkodasokkall.
Az az, az te zentlelkeddel tanichi engemet imatkozny hala-
30 kat adni, segichigre hini: De meeg az igiketis te fel-
seged rendellie zambann ziuemben lelkemben es elmemben
gondolatimbann: felseged mondassa kys uelem, ekesenn,
es giöniörüsesenn.
/43a/ Köniörölly en raitam niaualiasonn.
- 35 Kinek ez teccek, hogy ez uilagnak bölchessege bolondsag
legienn, mert bolond az ember: kik közöll sokann, az
te előtted allo bölchesegedet bolondsagnak itiltek iti-

1   likis az ö uezedelmekre: grecis stulticia, Judeis scandalom.

Meg kelle Christus uronknak aldoztatni ki pilatusnak boldonsagnak teccek: quid est Justicia &

5   Bizoni uram mostis illien üdöbenn iutottunk az te igassagodat mikor emlegetiük mint az dühös ebeket bennönket ugi tartnak, üldöznek kergetnek.

Kerlek uram mutasd meg az teged ualloknak sorsokat irgalombannis qui omnia potes, es az meg niomorultnak meltatlan hozzu zemuedönek iutalmaat, ingien, chiak az JEsus CHristusbann, hiti es uarasa utann, noha uram gienge az te zegeni iuhockkad.

15   Köniörgök uram zentlelkedet soha töllem ell ne ueged, es az sionban fel kent kiralibann, az en uram JEsus chriusban, algi meg segelli meg engem mindöröкке.

Emlekezell meg uram Isten amint en tölled feltem, noha giermek ezzell bünben forgolottam, mert aniam hasabannis aban uoltam es ugis zülettetem. Mostis mint boldond balgatag, naponkent bünben uagiok, tudod uram az te igaz uallasodat mindenkor zerettem, zeretemis segicheged uelem leuenn.

25   Jaaayy nekem, uram ha meg tantorottam, de ne hagy uram el romlanom zegent uallanom, az te nagi neuedert, Netalan az Istentelen nepek ezt fogiak mondani: holl ennek Istene: et quid facies magno nomini tuo. & & o Jehova & &.

30   /43b/ Semmit uram erdememert nem kerek, mert az en erdemem suliook feiemre, akasztofa Niakambann pokol lelkebenn: Hanem, az Jesus christusbann ualo igyretidre emlekeztetlek, melliet esküesydell meg erőssitettell, ki arra kötötted uram magadatt, hagi ualamit az ö zent neuebenn kerek az te akarated zerent meg adod ennekiem.

35   Az te hiuseges bezedidet ugi tartom, hagi ha az karhozatnak kapuiann uolnekis, hatra rantanall uram, ha az halalba uolnekis meg eleuenitenell, Meliet en uelem sokzor meg chelekettell uram, kiualltkeppenn az ötödeui nia-ronn kiröl irtam irokis, zollokis mig elek:

- 1 Narrabo opera domini in regione uiuorum.

Az Egg az föld el mulnak (meg ualtoznak), de az te bezeded-benn egi pont meg nem ualtozik; nemis megen az te bezedbe semmi te hozzad uizza hiaba hazontalan.

- 5 Semmý nem uram az en keresem egeb az zentlilek Istennell, az Christus Jesus által ualo fogadasidert es az ő zent erdemeert,

Kinek zentseges uezerlő doctorsaganekül semmi uagiok, es hazontalan.

- 10 Annakokaert, giöniörköttess uram engem zentlelkedell örökön öröke tebened.

/44a/ /...../1 /...../ uala /...../ testebe /...../erj, az /...../ Kintualla az /...../ igassagott tönn, Enn Istenem, en Istenem, miert hagial el engemet: /...../

- 15 halallall es az te /...../ karhozattall az ördögökel /.../ uegre, uegső kinokat /.../ zenuede, gialazatos halalnak /.../uenn, igi poklokra zalla /.../ koporsobann s el temettetek. /.../n honnan erdemlettem uallion en ezt, mindennell undokb? es ez egez parazna uilag ki bünbenn tetetett, honnan erdemly?

O altitudo diui et sapientiae dei, quam inperuestigabiles sunt uiae eius & :

Minthogi uram mi teremtet allatok, sem az Angialok nem erdemlettek, hagi öketis teremchied az örök életre.

- 25 Bizoni sem mý sem ök meg nem halalhatiuk s chiak meg sem közönhetiük.

Tenallad uram tuduan uagion mert tebened biztam, bizomis tealtalad, noha kichini hitő uoltam es uagiok en hyu Istenem, noha ime igi iartam.

- 30 Mostannis en Istenem mind enni niomorusagimbannis, sem remmont, sem baalt, sem belialt, sem astarottot, az hamis isteneket (kik az egeket az földet tengert nem teremtetek), nem keresem, es nekik tiztéssegedet nem adom, molochnal az enn magommall (az az, köniörgesemell) nem

- 35 aldozom

/44b/ D/...../ ra/...../ üdüsseg /...../ fia
Kiert /...../ uetkesnek /...../

- 1 Segichigednelkül /...../ külömbenn u/...../ segelli minden /...../ uram az en eröm /...../ zentnekis!
 Ezertis esedezik uram m/...../ hozzad, hoga meg segichi alkalmas üdöbenn: indichi uram iora, es uitesd
 5 ueghez uelem.
 Ha igi esteme uram? sok ezer irgalmas uagion uram Isten hozank bünösökhöz: holott ha zempetertől kiuanod hetuen heccer felebaratianak meg bochatasatt az az, anizor az menizer uetkezik.
- 10 Bizoni uram azell meg mutatad hogj holtonk oraisig sok Ezer uetkeinket meg bochatod akik hozad terönk uram te altalad.
 /45a/ Az en niluan ualo uetkeimtől mench meg bochiassd meg, es az enn titkonn ualo el reytett büneimből tiztichi
 15 ki en Istenem:
 Az en eredendö uetkeimröll legi irgalmas, chelekedetimenek utalatossagiroll legi kegelmes, gondolatimnak elmemnek alnaksagitt töröld el en Istenem.
 Igi hoga semmi nemö büneim fenn ne maragianak, legi irgalmas nekem niaualiassagosnak en uram Jesus christusbann.
 20 Kibenn az irgalmassag, kegesseg, es az igassag zembe talalanak, az Igassag es az bekesseg, meg chikolak egi maast, özze zerkeztetenek.
 Ninchis uram semmi ketsegem benned, kit sem meg kerlehetetlennek, sem irgalmatlannak sem ualtozonak sem zemeli ualogatonak, sem erötellennek sem kegietlennek, sem ol-liannak kinek neuenek segichigere Hiusabann meg gialaztattonk uolna, soha nem tartottalak, nemis tartalak.
 Mint amaz pogani azoni ki igi zoll uala az napnak holdnak,
 30 o quam ignauos deos inuoco: &
 O mely tunia Isteneket imadok hiuok segichegre & & & .
 Mert uram igen irgalmas, igen zent es kegies, sokezer irgalmassago Isten uagi: es olli Isten uagi uram kibenn semminemö fogiatkozás ninchenn, Es chik teneked melto
 35 az tiztesseg, nekönk es az mi orcanknak az zidalomes /45b/ gialazatt meg zegienöllienekis mindenek, akik az te igaz tizteletedet masnak esnem neked aggiak, mi u-

- 1 ronknak igaz edess Istenöknnek.
- En pedig uram (noha fertelmes es igen bünös uagiok), az me-
nire te Istenseged segitt, tiztessegedet oltalmazni ki-
uannam mindenek ellenn: ha nem tehetssegemmell, chiak ugi
5 az mint te altalad lehet eröt rea aduan.
- Mutassad meg o en uram teremtöm, az my urunk Jesus christus-
ert , az mj hozzank ualo nagi zent zerelmidet, es az
christus Jesusnak neuenek fel magasztaltatasaert, (kit
ugi örzez mint magad tiztessegett ki egi te ueled):
- 10 kegiessegell latogass hozzam, mind eltembenn holtombann.
Bochasd ell uram zentlelkedet hozzam, kiuell christus ne-
uebe uezerelly uigasztalj, igazgas az üdüössegnek utara:
Kibenn uegig mennem meg maradnom engegi uram Istenn, reais
segellj.
- 15 Nehessek zent lelked altal azokra, az mik uram neked ked-
uessek, ugiann zentlelked altal meg Ismertesd uelem mik
neked nem keduesek es nekem üdüössegesek.
- Az mik neked nem keduesek nekem sem üdüössegesek, meg se
hadd uram gondolnom.
- 20 /46a/ Chiak ezenn ziböl neked köniörgönk, ne engegied az
ördögött zabadonn zantany myraytonk: zellel iargalny,
elmenken gondolatinkonn kelesönkön iarasonkon almonkonn
igekezetinkenn zaguldany: es ne zugassonn meg tetoua
üüldözuenn, ualogatuann, kitt egiek es niellienn ell my
25 bennönk, es ky uerett ygya meg te bozzusagodra gyalaza-
todra.
- Ne uisellien mynkett üstökönknell fogua, mintha ö rabiay
leuenn zabad uolna ö my uelönk, akar houa tegienn, es
mitt my uelönk chelekegiek, azt ielentuenn, hogy nem
uolna nekönk Istenönk.
- 30 Segichi sött inkabb uram mynkett az ö ellenek ualo allasra
mindenn üdügbenn, giözhesük meg sok keserues kesertete-
kett, az Jesus christusnak kesertetiuell igaz hitönk
altal, azmint az zempeter apastal tanit, cui resistite
35 fortes in fide.
- Es az Jesus christusnak kesertetinek zentsegeuell, Zentel-
lied meg az mi kesertetinket, es az altal ualo meg zen-

- 1 teltetesönkel elhessönk az Satannak ellene.
 Tauoztathassuk haragodatt, es mi reank myniaiann zallion
 örökös aldasod, es kegelmednek bekesegeles lelke.
 Tamazd felllll uram Istenn eccer immar reank, az te fenies
 5 zent irgalmas napodatt, az annak ekes ragiagasytt, zent-
 seges bekesegebenn, es uedd ell ez sok keserősegett ro-
 lonk:
 Tudom uram az mi altall ki uetkezik, az által büntettetik:
 de az Kegyelem ezt sokall felliüll mullia.
 10 *ezokaert mi atiainknak igaz hiu Istene, ki meg emleke-
 zeel mi rollonk egipptombeli tegla uetökről, az te nagi
 neuedert quibus palae non dabantur, et dupplices late-
 res petebantur. Sed et infantulorum guttura necabantur
 suffocabantur &+
 15 /46b/ Segichi meg uram Istenn minket hitönkbenn yo remen-
 segönkbenn Es uallasonkbann, holott ninchen uram az mi
 utainknak igazgatasa az my erönkbenn.
 Ne hagy uram my uelönk teglat uettetny egettetni az fara-
 honak öröke es ne ölhesse meg ur Istenn az my ziuönknek
 20 magzatit se ö maga se az babak, az az az ö hitetlen
 tagiai.
 My te mezödnek Juhay es barankay uagionk ur Istenn, o mi
 hiu Istenönk, uronk zent atiank: ha uetkeztönkis chiak
 tieid uagionk, ha nem uetkeztönkis chiak tieid uagionk,
 25 De igenis uetkeztönk s kiualtkepenn en főö bünöss! mert kj
 uagionn uetekneküll ez uilagnak kereksegegn teste Rege
 Salamon.
 Mind io chelekedetinkbenn mind büneinkbenn te uagi az mi
 Istenönk,
 30 Egikre hogi erőtt agy, az masikban hogj el ueznönk ne hagy,
 hanem hogi chiak te benned mozogiunk es legiönk es el-
 liönk engegied uram.
 Halalonkig eletönket uram ugi uiseljed az mint neked tec-
 cik es keduess uram, es teccik;
 35 Halalonk oraiannis az ördög ne zakazthassonn ell te Isten-
 segedtöll, ne uehessen zent uram martalekot mi raytonk
 & .

1   ⁺Köniöröllj meg Jehova Isten raitonk mert tied az EEg
       az föld, es ezeknek tellies uoltok: miert uram chiak te-
       ged dichirhessönk⁺

/47a/ Tekinchi meg uram, myert zallall ala az magassagbol,
 5   az te halhatatlan düchösegedböll? mytt uöll magadra za-
       bad akaratodböll, s kykert? s mitt Wyll fell az Atianak
       iobyara?

Kikert teryezted ki az te dragalatos zent kariaydat napes-
       tiglenn, töuis koronad nadzal zeptromott uyseluen, ar-
 10   coll pögdöstetell meg ueretell ostoroztatal meg öklel-
       tetell:

Ektelem gialazatokatt zenuedill, sok kekeket faidalmakat
       (kinek kekeiuel meg giogiulank).

Köniöröll/ / uram, köniörölly en uram s en Istenem enn
 15   raytam, mert igen bünös uagiok, odozd le uram rollam
       mert felette igen nehéz el uiselhetettlenn terehh zal-
       lott ream.

Lassak meg uram minden nepek, es kiualtkepenn az teged ka-
       romlook Es gialazok, az bünösöknek az meg teröknek se-
 20   gichegett es tealtalad meg teriteseket:

Ess az niomorultaknak aruaknak igie fogiottaknak igegbenn
       meg köniörölesedett segichegedett.

Legienn ez uram niluann mindeneknell, mert ninchi töb erős
       es meg köniörölö Isten te nalladnall, ki az Atia öröke-
 25   ualo tanachia uagi, ki az en uak es setet zemeimnek e-
       kess uilaga giöniörö harmattia, lel~~k~~emnek ziuemnek dy-
       zesseges unioia uagy.

Vedd ell uram rollam o igaz doctor ez niaualiakatt, ne ui-
       gagion raitam az te ellenseged, az hooherr es tisztata-
 30   lan lelek, azt monduan, ezek mind enimek.

Mert uram eneret~~tem~~ sem Moses sem Jobb sem daniell sem sen-
       ki sem samuel nem imatkoznak sem fel nem tamadnak s nem-
       is kiuanom: mert nemis lehetséges

/47b/ Hanem, nezzd meg igaz hiuu Istenn, meg ualtoztatha-
 35   tatllann, banatneküll es kezerithetettlenn irgalmas igaz
       igiretydett, es zolga~~dn~~nak zolgalodnak keserues fohaz-
       kodassit, ez buzgo syrassitt:

- 1 Kik te read tamazkottunk (kit chiak te lathacc egedöl igazann) ki az ziueknek titkjayt egedöll erted.
Te latod uram epp ruhat uiselek, de meg zaggattatott metelt ziuet hordozok.
- 5 Es keseröld meg uram mynd azokatt kiket örök üdöknek elötte zanall, ertek piross zent ueredett ex communi consilio et decreto, sanctae et indiuiduae trinitatis ki ontani zabad akaratos zerent el uegezuenn, magadra zabad akaratosdboll fell uödd.
- 10 Legienn raytonk lelki testi aldasod, giaporodhassonk zegegni kereztienek az te zarniaidnak ekes tallainak hailakjnak arnika alatt:
Es teneked uig halakatt adhassonk eltönkbennis holtonkbannis es mind örökkönn öröke.
- 15 Mert nem az holtak dichirnek uram tegedett, sem az pokolba ualok sem az koporsokban fekuök,
De my kik előnk ez uilagonn eleuen nieluell dichirönk az igaz ecclesiabann, es az üdüözölt lelkek azonkepenn menj orzagbann zengedezuin meniei /48a/ modon dichirnek, es az testel egiesüluenn in consummata beatitudi-
20 ne nyeluekelis enekellienek te neked Isteni örökeualo dichiretett.
Viseld gondonkat uram az te ecclesiadall, taplally es tarch ell minjajonkatt, mind most s mind öröke.
- 25 Zallionn az te irgalmassagod my reank, mert my kereztienek chiak te benmed byztonk, es noha nagi bünösök uagionk, mindazaltal my uronk Istenönknek uallonk lenny, es ne uralkogiek raytonk semmy hamissag alnaksag.
Bodogich meg uram minkett az te meg bodogitasoddall, es
30 ne tarchi meg uram az mi büneinket, kiket ha meg tartandaz es nekönk tulaidonitaz es meg nem bochiacc;
Vallions ki türheti ell; es ki üdüözölhett? s ki uagionn pedig ez uilagonn bünnelküll, atiatiol aniatol ualo magg, es aniatoll zülettetett emberr? kik közt leg föbb bünös
35 en uagiok uram Istenn.
Ne uegien uram raytonk erőtt az my erőnk, ne uralkogyek raytonk az mi testönk, es az mi halando testönkbenn az

- 1   bűnn ne uralkogiek:
 Az ördögnek chelekedety ne tellyesegek my raytonk, az ö
 kiuansaga zerent ki iöttell ingienualo irgalmassagod-
 boll az ördögnek chelekedetet ell rontany:
- 5   Hogy mynden regi beteges te benned meg giogiullionn, az
 törödött lelek erőssögyk uidamulionn, az fonniat zyuu
 teraitad erőss köziklann, s mindennell erősb fegueress
 meg maradhassonk, utolso züksegönkbennis.
- /48b/ Es mikor immar semmi egeb remensegönk ninchenn, uegi
 10   előll minkett kegelemnek kirallia Jesus christus, kihez
 chiak egedöll az mi zemeinkett hozdad fel emeltük.
 Chiak ez maradott uram mi nekönk az mi sok nyaualyaynk-
 bann, (kikbe bizoni eleg uagion) hogi chiak te hozdad
 emelliük fell zemeinkett, es teread figgeztuenn te read
 15   igazgassuk az mi köniörgesönkett.
 Erössichi meg minket uram az igaz hitbenn igaz uallasbann
 uegiglenn, quia hic salus est.
 Aggi igaz türö lelket, giümölchöztessed bennönk agi io uig
 chendez lelki Ismeretet lelkj bekesegett, ki te felöl-
 20   led iol ertessen uelönk: kereztieni uigiazast.
 Engedelmes alazatos ziuett, az kerezteknék zenuedeseben
 kekeuell: mert te mondod uram hogi tenalladneküll sem-
 mit nem chelekedhetönk & .
 közelgessen ell immaronn mi hiu Istenönk uronk, az te segi-
 25   chegednek fenjes napia lelkönkre testönkre, anni sok
 uarasonk utann.
 Es menchi meg engemett ur Isten /../ sok haboruimboll eiell
 napall, uegenek köröll az te irgalmassagid mint meg nio-
 morottam, az te zent angalid fogianak köröll, es örizze-
 30   nek uigasztallianak zolgalatiakall.
 Hogi meg ne üssük az köben az az az bünben labainkatt, ki-
 ben telliessegell ell romolljonk.
 /49a/ Hogi nekönk s nekem büneinket meg bochasad, sok uet-
 keinket, es oltalmaz erödel ellenseginktöll, Isteni
 35   zent fogadasidert kerönk mi Uronk my zent Istenönk.
 Aiandekozzad uram minekönk az te iouaidatt io uoltodboll
 Jo keduedböll, es ne uedd el my tölönk az my nallonk

- 1 uagionn uram te altalad, haragodban az te igassagodbann
ne ostorozz minket mi zent atiank uronk es Istenönk.
Söött agi agi agi uram, adde nobis fidem doce nos orare
adiua imbecillitatem nostram & adde fidem spem, chari-
5 tatem, quorum maior charitas.
Az te zent zereteted, tarchionn meg minket /?/, Isteni fele-
lemben, atiafiui zent zerelmedbenn, atiafiui zerelem-
benn:
Felhessek fiuy felelembenn zeretetben rettegesbenn: teged
10 Istenemet es felebaratomat mint ennem magamat, ismer-
hesselek az te zent igidnek igaz magiarazattia zerent.
Vi ziuet teremchi uram enbennem, es igaz lelket zentlelke-
det, uychi uram en bennem: Ne uessell uram engem az te
zent zined előll engemet, Es az te zent lelketet ne ue-
15 gied ell en töllem.
Add meg uram ennekem az te üdüöztödnek örömeett, es min-
den iora öruendő erőss lelekell erőssichi meg uram en-
gemet.
Vedd ell uram Isten rollonk sok Rendbeli ostoridat chiapasi-
20 datt, kemeni ostoridnak sulisagit, mutasd hozzam zent
zerelmedett, hogi enis tebenned az utolso uezett uileg-
bann eluenn, öruengiek elliek myg neked kedues.
/49b/ Hogi az te regi hatalmassagodnak chelekedetit es ke-
gelmes zepseges peldaiddnak io uoltaatt, mys mys zege-
25 niek s en fő bünöss, zükölködö, erezhessemizi zerent
tellies az en egezz eletembe.
Allass minket uram io utbann es igassagbann, hogi az örök
menj orzagbann iuthassonk, ESS bochiass uram chiak anni
mirrat zankbann, akit meg raghassonk es te altalad meg
30 emezthessönk el zenuedhessönk.
Hogi temienezhessönk teneked igaz hittell, segichegöl hi-
uan halakat dichiretet hozzad illö tiztesseget uram
eiel es napal chiak te neked adhassonk miniaian kik te
nepeid uagionk.
35 Hogi az igaz arani, az igaz mag zent igid maragion meg ue-
giglenn: ziuönkbenn: lelkönkben.
Chinalli uram nekönk ösuenieket utkat!/ mutasd meg enne-

1 kem az te utaidat, hagi soha el ne teueljegiem, el romlas-
ra ne iussonk.

/.../

/50a/ Es melli en Istenem az en halando testemet, hasonla-
5 tossa tezed, az te meg düchöüüt testedhez:

Ky nem kölchiönn uött Istensegedböll es erődböll myeled e-
zekett, sött hagi miniaian az porböll fel tamagionk,
Isteny tulaidon Isteni hatalmadböll chelekeded ezekett
melly Isteni eröddell byrzz es rendelz mindenekett, es
10 ueted az te hatalmad ala &.

Köniörgök alazatosson, Jesus Jesus Jehoui Jesus: az te ö-
röküdök előtt ualo hatalmas nagisagos Jehova Istenseged-
ert, ne unny meg es ne utally meg engem fergedett.

Segichy meg uram Istenn, ky germeksegemtől fogua, en uram-
15 nak, en hiu Istenemnek uallottalak es hyttelek lenny
minden züksegembe, az Atiaual es az zentlilekell egetem-
benn.

Atya urr Istenn, o en kegelmess menjey zent atiam, nykor
engemet ostorozz bünyemert, saniargacc latogatuan: ker-
20 lek ne ostorozz uram engem nyaualiast te igassagod ze-
rent haragodbann, hanem irgalmassagodbann tapogass en-
gemett en hyuseges elő Istenem uram.

Mikor uram Isten dorgalz engemet, emlekezzell meg uram ha-
ragodnak ideinn, es zentseges igaz büntetesidbenn Ir-
25 galmassagodroll ki Isten s nem ember uag: Isten es em-
beris uagi az egi zemelibenn: Erössichi meg en uram Je-
sus christus az te zentlelkedell, es ne engegi engemet
az hatalmas ellensegnek kezeybenn.

Ne uess ell en keges uram Atiam tetölled, es az te düchöseges
30 zentlelkedett ne uedd ell en töllem örökönn öröke es öröke.

Mert noha uram akkoris zenteltetell, mikorr az bünert bün-
tecc mint igaz Istenn:de uram az te zent neued /50b/
zenteltetik főkepenn, az mi uelönk uallas tetellbenn
az Jesus christusert, minden nepek előtt: mert mynden
35 chelekedetid felett uagionn az te irgalmassagod.

En edess kegelmes Atiam, emlekezel meg az te zent neued-
röll, es en rollam kezed chinalmaniaroll, ky saar has-

1 bann lakom; rollam meg emlekezuenn, ottan meg latod ki
legiek enn, es az en eröm mi legienn.

Mikor uram engemet meg busult haragodban igazann büntetni
akarnall, emlekezell meg uram, ky Juha uagiok enn, te-
5 ueligö bolond iuhochika? kie giapiam es az en baran-
kamm?

Bizoniara uram niluansagosson meg lacik, mert igen nagi
erejüü zentsegess, kazdag irgalmo hatalmas Isten uagj
uram: ki az mi büneinket nap keletről napp niugatra
10 uetted.

Ky mikor hamissall irgalmassagot chelekezell, az ördögött
meg rontod, kik felsegednek, es nekönk giarlo edenidnek
ellensegönk: az zent Angalokatt öruendeztetek. gaudent
angeli dei super uno peccatore &

15 Ezt haluann az poganiok meg rettennek, az baluaniozok pa-
pistak eretnekek meg remöllnek, es az erdemegbe bizok
meg busullnak, mert ninchi akki az ö io chelekedetek-
benn meg segichie öket.

Ime uram ugralnak ezokaert az santak mint az zaruasok,
20 ugrandoznak mint az hauasi kechkek:
/51a/ Isteni felelemmell egi mas közt bezelgettek: et lo-
quebantur magnalia dei &

En bizoni uram chelekedetedenn chiak almelkodom, mitt hozz
ki belölle, ezt chiak te tudod hatalmass Isten; ezt bizo-
25 niosson tudom hizem segicheged altall, hagi az hiueknek
mindenek iauokra chelekettettnek.

Es iois hagi minket meg saniargattall, hagi az te igaz tiz-
teletedet hagiomasidat parancholatidat meg tanolliuk.

30 Mikoronn uram ezt irogatnam alazatoson keseruessen, es ui-
gadozuannys az te io uoltodonn
17 octobris 1604

Hozak Ismeg Estue, hogy az Caifas fő papott minden Jesui-
taiuall özze locumtenensett pete martont de hetess az
35 löchej uaras ki igazitotta: ki az baluant akarta fell
magasztaltatni uellek erőuelis, kinek ablakann köuekelis
haigaltak be az kösseg.

- 1 El almelkodom chiak en Jehova Jesus Christusom ammitt ue-
lönk erdemetlen bünös Aniazenteghazadall chelekezell:
Kik pokolra uolnank inkab meltok hoga sem irgalmassagodra,
ha az te örökeualo iouoltodboll nem chelekednel.
- 5 No mongia azért az egez Ecclesia, Aldot az Atia, aki meg
köniörölt: Aldott az fiu, aky tulaydon ereiuel meg za-
baditott, Aldott az zentlilek ur Istenn, aki minket
meg zentelt confirmalt: aldott az tellieszentharomsag
ur Isten ki örökeualo Egi igaz Jehova Isten.
- 10 /51b/ O ur Jehova Istenn, ki örök Istensegedben bizom em-
bersegedbenn, niomorult allapatombann, legen felseged-
nek hala meg tantorodnom örök botrankozásra nem enget-
tel nemis engecc, noha kichini hitő ember uagiok s az
is tetőled uagionn.
- 15 Ez utarnis uelem leuenn lsteni erődell, es rea indituan
segituenn, nem akarom uram az te zentseges ueredett ell
tapodnom, es az te zentlelkednek zalagsagatt meg busi-
tanom gialazattal illettnem;
Ezzel, hogy az en üdüöztő Christusomnak uerett, az en egy
20 üdüössegegett, töllem ell tazigalnam:
O uram ne engedied hoga en zegeny hoga en az te zent uere-
dell meg; zenteltetett zegeny, lassak öröke ualo karho-
zatnak rothadasat;
- Hartom uram magamatt, az te zent igiretidnek ingienualo
25 uoltanak kezerithetettlenn meg ualtoztathatatlan banat-
neküll ualo zentsegehezz:
Es az zempai által ualo paranchiolatodhoz ki igi zolz,
ne vonnyatok igatt az hitettlenekell, (ki az ördög es
az ő tölled ell hitető taggyay)
- 30 Hoga pedig uetkeztem, naponkentis uetkezem, neked uetkez-
tem, es neked uetkezem, ki nem az Angialy termetetett
uöd fell, hanem az Abrahamnak maguat uöd magadra bünne-
küll, hoga Istennell, Isten; emberrel emberr lennell
mind örökke.
- 35 /52a/ lme uram ugi teccenek mintha ell hagiattattam uolna,
az emberek es az giarlosaag igi zollananak, de bizonia-
ra uram noha niaualigok de tied uagok, teged uallak hi-

1 lak s nem uallok zegent:

Vdö Jartabann mikor neked keduess, meg fordithatod s meg forditod, Legien neked uram hala mert mostannis uyabb uigaztalasomatt erkeztettedd.

5 Jollehett uram hogi en ream illienn eröss sulios büntető ostoridatt, iffiusagimnak uetkeymert bochyassad nem gondoltam; legien uram neked hala, tudom bizonyvall hogi mindeneket iomra chelekezell, chiak tarchi meg uram lel-kemett, az te zentseges fogadasid zerent.

10 Mert az te hiueidnek, mindenek iauokra uadnak; io azert uram hogi engem meg alazall, hogy meg tanolnam az te meg igazitasidatt.

Te zentfelseged bünös zegeny zolgaya uoltam uram enn myndenkoronn, mostis tied uagok tiedis lezek tealtalad

15 mindenkorrn, mind eltem holtombann uram tied akarok lennyj, felsegedtöll uarok kegelmes uram Istenem Atiam mindenböll, senkitöll sem uarok uram egiebtöll semmi io tetelt.

Vaarok uram chiak tölled eyell es nappall, minden io te-

20 telt uegneküll ingienn: hogi meg kapallion engem te zölödett az kegies uyncelerr, az VR JESVS, es meg horgia az en lelkemnek ziuemnek elmemnek lelki ismeretemnek gondolatimnak gyökerett, az zentlilek Istennek altala köuerr földell: az iginek hallasaboll.

25 Köuer földell, uegig meg marado igaz hittell, az Euangelionnak örüendetes izenetinek zengeseuell, io lelki Ismerettel uigazasal Isteni sok zent ayandekjuall, bekese- ges uigiazassall ut circumspecte ambulare ualeam es az örök örömbe ualo be iutassall.

30 /52b/ Hogy mikorr az en kegies gazdam ell iö ö meltatlann fiahoz en hozzam, az Atia ur Jehoua Istenn; mig elek, es halalomnak oraiannis:

Lellien raitam io giömülchiött, az en uram Jehouam Jesus christusom munkalkodasanak, es zent ueruell ualo ötözge- tesenek altala.

35

Lellien az en Atiam en raytam kilenc giömülchiött, meliek az üdüözölendögbenn uadnak,

- 1 Hogi az en kegies Atiam, az ö feizelett, se lelkemre se testemre ne uesse örök karhozatomra, es ne mongia ezt: uagiak ky:qy o en uram Jehoui JESVS christusom igaz fogadasid ZErent.
- 5 Vram ki ez oraig uelem uoltal uelem türtel, kerlek uram ne haggi ell uensegembe es mind halalomnak oraiaiglann, holott ninchen uram senki, aki engemet az te haragod előtt ell reichenn.
- 10 Bizoniara uram azt en ioll tudom, mert en leg kissebik irgalmassagodra meltatlann uagiok, Erdemetlen uagok, az is niluan uagon uram nallam, hogi leg kissebik io tetemeniedis nalam erdemem felett uagionn.
- Ezis bizonios nallam hogi en az enn ellensegimmell az siuoriuo orózlannall, ki engem niaualiaist az bünre uisen eiel napall mindenkepenn:
- 15 /53a/ Magam ereyeböll en bizony uelle soha semmikepen nem birhatok, sött magam giarlosagimat sem birhatom meg erötlensegim mja, uezerlö edesseges zentlelkednelküll, semmi uagiok uram enn:
- 20 Joll tudom uram enn, mert az bünt giülöly te zentfelseged, de enn mindenbenn chiak az te ingien ualo kegelmessegednek hatalmaboll elek minden üdöbenn eiell es nappall, es nem magam erdememböll es iauaimboll, most es mind örökke Amen.
- 25 Noha latom uram naponkent ualo nagi fogiatkozasimatt, erötelensegymett, es az te igaz haragodatt az bünn ellen, de mindeneknek felette hittem, hizemis uram tealtalad, hogi az en uram Jehoua JEsus Christus errdemme lött en ertem, ualchiaga büneimert:
- 30 Kedues zent illatta az en dög büneimert, elegsedendö arr adossagimert, eleg tetell tartozasimert, igi immar uagion minden bünöm uagionn megbochatua, egiedöl chiak az en uram Jehoua Jesus Christusert, ingien, az Atiatoll.
- Ennek pedig mentem uegere o en Jesus Christusom, chiak az te bezededböll, hogi nalladneküll uram semmit nem chelekedhetem, semmi iora eleg nem uagiok,
- 35 Senki hozzad nem megien, hanemha az te zent Atiad uonza:de

- 1 erreis felseged tanitott batoritott hagi az Atiatoll
keriük az zentlelkett, s megadatik, noha gonozok uagionk
& & Johan 15, 14, eztis adod előngbenn: mikor ugimond
ell iö az uigasztalo akit en el bochatok az Atiatoll, az
5 Igassagnak lelke, az ki az Atiatol zarmazik, az en ru-
lam bizonsagott tezen. [†]CSB mpria iohan 1. ueritas
christus ergo spiritus Sanctus est spiritus Filii et
Patris[†]
/53b/ paracletus autem ille id est spiritus sanctus quem
10 mittet pater in nomine meo.
Ego rogabo patrem, et alium consolatorem dabit uobis, ut
maneant uobiscum in aeternum, nempe spiritum illum uerit-
tatis.
Jol tudod en Christusom sebeimet esetimet, feluitted meni-
15 ben sebeimet te tudod en hiu Istenem, mert nem Angal
uagiok, nemis teremtetell engemet az en örökös ellen-
segimnek el hittem; Kik felsegednekis ellensegj, tudom
uram igassagos fogadasidatt, segilli Jesus, Jesus, Je-
sus, mind uegiglen.
20 De uallion uram io chelekedetemet kellenej hannom, es ir-
galmassagodal özze uetnem?auagi mernem: holott tudom
hagi minden erdemem chelekedetem, semmj ganej az te ir-
galmassagodhoz kepest: mert ha az igaz uetkezis, ottann
minden igassagatt el uezty
25 Vallionn erdemembe kellet uolnae biznom, holot eg alat bü-
nössb ninchj ennallamnall:
Erömbe kelle biznom, tuduan azt hagi uanitas omnis homo
uiuens, es hagi az törüennek chielekedeteböll senki
meg nem igazull sem üdüözüll, sött meeg az igaz is hec-
30 cer, az az sok ezerzer ell esik egi napon:
Mendacium ergo equus ad salutem, bolond az ki emberben es
baluanba s magaba bizik.
/54a/ Holuolt,auagy holuagion töb igassagom az JESus CHRIS-
TVSnall ki igaz Jehoua Istenn, es maas irgalmas Istent
35 ky keresne, holott uram töb igazz Istenn nynchy nallad-
nall egenn es földönn:
Ky nekem zentsegem ualtsagom igassagom örök eletem es üd-

- 1 uössegem uagy uram.
 Nagi bünös ember uagiók uram Isten te előtted, utalatossagokatt chelekettem, naponkentis chelekezem eiell es nappall;
- 5 De hala legen uram tefelsegednek, nalladnall töb Istenem nem uolt, ur Isten ur Isten tarahy meg mind uegiglennis ur Isten te benned.
 Köniörölly uram en raytam bünösönn az te soksago irgalmasagid zerent, es legien egy kis uege az mi niomorosa-
- 10 ginknak, az te ueghetetlen io uoltodboll.
 Ne fordichy ell uram előllem az te zep fenies orcadatt, ki en te hozzaad futok, ki az en büneimirt az te zent orcadatt az pögdösök előtt es chiapdosok előtt, el nem forditaad;
- 15 Es ennekem akky hozzaad kapdosok, agiad az te köntösödnek peremitt en Jesus Christusom, kezembenn, es ki uram chiak teutannad futok, ne siess ell uram az en segichigemtöll.
 Latod uram naponkent ualo nagi niaualisymbann kinek iobbnak esedeznem: es zegeni feiemett fognom, el farattam u-
- 20 ram es az te haragodatt erzem, en Jo Istenem büneim ellenn.
 Ne tamazd fell ellenem az te nagy erödett, ne tauozzall mezze en töllem, mert noha raitam ostorodat, de meegis erzem uram ISTen zent kezeidett.
- 25 /54b/ Büneimert feniegecc uram, kitt mindenkor rettegtem es rettegem uram Isten.
 Houa fussak uram az te zent zined előtt, de houa zalagiak uram az te kezeid előtt, ualamennell inkab haragzol uram (uelem leuenn felseged) nem buom el előtted:
- 30 Es mikor kessergecc, elő allok az te haragodnak napiann.
 Ha azt mondod uram nekem nem kellezz, uallion ky all uram ellened: auagi ha igassagod zerent akarz uram büntetnj ki zoll en erettem az embereknek fiaí közzöll?
 Meg mentee uallion az en okossagom es erőm engemett te elötted, nem semmikeppenn mert te zent erőss es igen igaz JEHOVA ISTEN vagi uram:
- 35 Ezokaert en uram en Istenem, ha meg ölzis tebenned bizom.

- 1 De uallion uram hiaba teremtetteneke az embereknek fiay
hogi rollok meg ne emlekeznell: ninchi uram az meg e-
sett zegennek remenkeduen fell emelese, es az meg yett
rettent zegennek ninchi segichegel
- 5 Bizoniara uram te ezt soha nem cheleketted sem chelekezed,
hogi az igaz hitből köniörgöket meg nem halgatnad, ki
hallotta ualaha.
- /55a/ Holott minek előtte fell kyaltannankis meg halgacc,
es mikor nem zolhatnankis meg halgacc meg segitez min-
ket, my hiv Istenönk.
- 10 De söött könyörgesönknelis iobakatt acc, töbekett es zeb-
beket az te akaragod zerent pro bonitate tua:
- De meeg mikor ell futnank zod előttis mint Adam paradi-
chiombann, hyuenn ingien minkett meg kerezz, es minek
15 előtte kialtanank kegiessenn meg halgacc meg segitezz
irgalmaz.
- [†]Prope est dominus omnibus inorantibus & & matt. 7.
Luce.11. petite et dabitur, pulsate aperietur & & dauid
inuoca me in die tribulationis & Joel, omnis qui inuo-
cauerit nomen domini saluus erit CSB mpria[†]
- 20 Az te benned bizoknak egi chiontiok ell nem romoll, az bü-
nös kialtonak nem lehet ellfeledese, az türö ehezö
soha el nem feledödig SOHa.
- Az en dolgom uram chiak köniörges suhaitas siras suhaito
25 uarass, fohazkodo keress esedezes es nem uetekedess:
tied az igassag tied az irgalmassag kinek kezeben ua-
gion az en üstököm.
- Kitöll chiak egedöll uagionn, hogi iott akarhassak, iora
indulhassak, ueghez te altalad uyhessem, es te altalad
30 benne uegig meg maradhassak.
- Semmi uram az en erőmm, in domino uiuimus mouemur et su-
mus.
- Semmi iora en nalladnelküll eleg nem uagiok, de chiak az
meg gondolasarais:
- 35 Mostann uagionn uram eccer ideie, hogi christus erdemeirt
raitam ualo köniöröletessegedett Atiai zerelmedböll u-
ram hogi meg mutasd, mert en Istenem uagj te uram.

1 /55b/ Kit en nem azért mondok hogi ezell neked hatart uet-
nek, modot mutatnik üdött rendelnek proscribalnek, a-
uagi hogi te uram nem latnad züksegimet es tanitanalak
tegedett.

5 Mert hala legien en Istenem te neked ezt bizoni nagi tri-
umphussal tegnap előtt karachion napiann az en ertem
zületet Jéhousa Jesus christusert, zent lelked által
nagi irgalommal meg mutataall:

Soha uram nekem benned fogiatkozásom nem uolt, ninchi, es
10 nemis lezenn.

Sött uram egi hitetlenis az te zent neuedet ne karomlya,
az en niomorusagimra nezue, mert hazud az az ember.

Tibi tibi soli peccauit, et malum coram te feci, ut iusti-
ficeris in sermonibus et uincas cum iudicaris.

15 Mert ualamitt irgalmas atianak kegielmes Igaz Istennek
meg kell chelekedni, minden erdemem felett uram azt
uelem ingien meg cheleketted, bizom benned mert öröke-
is meg chielekeded.

Kirölli lelkem tanobizonsagot tezen es az en ziuem zentlel-
20 kedell:

/56a/ Zentek erdemek közbe iarasok kiuölli, az mindeneknek
zenteknek erdemebenn.

Es ky meg zoktad latogatni az meg zaratt ziuskett, iöi el,
chiodalatos nagi irgalmassagodall, latogas meg engemett

25 meg zaratt ziuött, meg epedett lelkött, bu mia giötrö-
dött banat mia meg saniarodottatt.

Mert ha ez egezz uilagnak büneit chiak en egedöl cheleket-
tem uolnais! azzok mind semmik:

Es az mik nallam uram lehetetlenek, es hihetetlenek, nal-
30 lad uram mind azek lehetségesek es hitelre meltok:

Ha en nem erdemleemes? az minthogi bizoni igen igazis! ua-
gionki meg erdemlette ennekem;

Minden üdöbenn irgalmas eröss hatalmas mindenteuö uagi te
ur Isten, ki nem utalod uram az te teremtettedet: es

35 ha halasztodis köniörgesinket bizonios io okokert, zent
ur Isten ninchi tenallad erötelenség, sem meg halgatass-
nak nem akarasa:

1 Ki az el mutat mihent akarod azonnal elő fordithatod, es
ez ideig meg tartoztatott kegalmessegedett, hamar elő
hozhatod, emberek tanachi kiuöll.

Mert te előtted mindenek ielen es niluan uadnak uadnak,

5 az iöuendök s elmultak zempillantasonkent előtted uad-
nak, mint ez mai nap.

Mert meg akarod uram magadat mutatnod az mi niomorusagink-
nak közepibenn, chiodalatoskepenn: hagi nem chiak Naa-
man Sirusnak es az regi zenteknek; es zegeni ehezöknek
10 uoltal erőss istenek, es be telliesitöiök eledellell,
es nem chiak ö uellek töttell iol, tuttal kegessen che-
lekednj.

/56b/ Aitatoson keruenn azert uram imigi zolok, es sebeim-
nek keserues faidalmibann, imillien enekett mondok uram

15 teneked.

Isten ki nem kiuanod az en eluezesemett, ki kegalmes es
engedelmes uagj mi hozzank, nem akaruan hagi senkj ell
uezen, söt hagi mindenek az penitenciara igiekezzenek
meg terienek.

20 *1. tim.2. paulus deus uult omnes homines & petrus 2.3.*

Terietek meg ugimond es terichetek meg magatokat es min-
deneket, minden ti hitetlensegtekböll, es nem lezen
nektek botrankozastokra (aut meg bantastokra) az ty hi-
tetlensegtek.

25 Vessetek ell tölletek minden hitetlensegtekett, kikkel uet-
keztetek, es zerezzetek (aut chinalliatok) magatoknak
ui ziuet, es uy lelket, es miért haltok meg o Isra-
elnek haza.

Mert nem akarom az meg holtnak halalatt, ezt monta az ur

30 Jehoua, terietek meg ezokaert es eltek.

O ur Istenn, ky kiuanod illien nyomorult fergedtöll, erő-
telen edeniedtöll, hogy meg uyoluann tealtalad, uyolt
ember elliek: es hagi meg emlékezzuen hogy ninchi itt
ez földönn meg maradando uarasonk, es az mi niaiasa-
35 gonk az meni orzagbann uagionn.

/.../

- 1 /57a/ Hihessek chiak tebenned en Istenemben, es igazan
ualhassalak, qui es trinus et unus
- Vy eletre uezess uram engemet, uidaam tekintető Jehoua Je-
sus christus, ki az kegielemre mindenkör kezz es uida-
- 5 keduő uagi uram, zentlelkedel oktass tanichi mind ue-
giglenn.
- Ne elliek enn immar többe, engegied meg zentlelkedell, öl-
hessem meg en testemet, eli chiak te ur JEsus bennem,
az bünt öld meg kerlek bennem.
- 10 Hogi ne uralkogiek bennem, ne regnallion soha nallam, ha-
lando testembenn az bünn, ne uralkogyk soha my raytonk.
Segelly uram zentlelkedell, agiak halatt myglen lezek ez,
uilagon igaz hittell, algialak edess lelekell.
- Hogi mikoronn en ki mulom,
- 15 laas io zemmel en Istenem,
zolli zepenn es fogd en kezem,
mosolioguan, en iduössegem,
- Mond ezt nekem edess uram,
zolli igi zentseges meg ualtom,
- 20 hogi te uagi chiak en oltalmom,
en Istenem üduőzitöm,
- Az te urad kiben hittell,
biztall es remenlettell,
lassd meg az en teneremell,
- 25 oldalamatt labaymmall,
- Jöy be az en orzagombann,
legi uelem az paradichombann,
kitt en az en zent ueremell,
el kezitettem örökösöll,
- 30 Tenekedis töbeknekis,
meg zerzettem kezöltelis
nem most, öröktöl foguais
bennem uoltall ualasztuais.
- /57b/ Nem neztem alnoksagidat,
- 35 nem neztem nagi büneidet,
chelekettem ezt magamert,

- 1 örölly örökke ezekertt,
 Dichyrtessell uram Jesus,
 ki meg halall o ur christus,
 ez nap nagi penteken Jesus,
 5 El temettetell ur christus,
 Me ertönk, s azért aldot legy,
 dichiretes zentseges legy,
 mindenek közt te aldott legy.
- 10 Caputt quinquagesimum octauum
 58
- Noue faat kezit barkanak
 Hire sinchi az uizözönek
 Hinn noue az ur Istennek
 15 Es igaznak talaltatek.
 Meg igire Abrahamnak
 fiatt aad uén gazdazzonnak
 Hinn Istennek bezedenek
 Venn Jambor meg sem chalatek.
- 20 Isten ezt monda Abraham
 En uagiok az erős Istenn
 Elegsegeess mindenegbenn
 Eröss uagiok földön menienn.
 Jary en elöttem eltedbe
- 25 Neked s magodnak Istene
 Lezek kegies örizöie
 Most es örökön örökke.
 Jegyed neked imez legienn
 Fiad mikor neked lezenn
- 30 Kitt megadok teneked enn,
 Metelessel iegies legenn.
 Ez frigi en köztem meg legen
 Es te közted eröss legen
 Temagadal egetemben
- 35 Niolcadnapon törüeni legen.
 Hogi az ti ferfi giermektek
 Niolcadnap körniöl mecesek

- 1 Akik ezt nem chelekednek
Az nep közöll ki iratnek.
A/!/ Isten nepey közöll
Ki törletnek azok közöll
- 5 Lelke ö zamlalassok közöll
Tauol lenne niaiok közöll.
Oka mert ez meg utalta
Frigiem seminek tartotta
Velle elni nem akara
- 10 Zerzesemet mert meg unta.
Isak uilagra zületek
Vyg Isaknak neueztetek
Kinn Sara meg mosoliodék
Kitt nem hitt im meg adateek
- 15 /58a/ Isak immar neuekedeek
Vy paranchyolat adatek
Abraham hogi maar aldoznek
Isak fia meg öletnek.
Nagi hit lön az Abrahamba
- 20 Mert igiretben ez uala
Hogi ötet zaporitana
Mint az Egnek sok chillagat.
Engede ö az Istennek
keduet kerese uranak
- 25 Mert iob engedni Istennek
hogi sem ez uilagi embernek.
Hinn ennek az zent Abraham
Maga igen uen Abraham
El megek en meg aldozom
- 30 Koncra fiamat uagdalom.
Ez ö nalla elhitt uala
Hogi fianak az ö hamma
Nagi emlekezetbenn mar uolna
Istennek igassagaba.
- 35 Hogi chiak hammabol fianak
Az igiret meg adatnek

- 1 Isten zaua el nem mulnek
Eröss Isten chelekednek
Igy higienn minden az urnak
Atia, Fiu, zentlileknek
- 5 Az Tellieszentharomsagnak
Kik segitetni kjuannak.
Ezt az kereztien ne mongia
El kesett az ur utaba.
Söt magaba meg gondolia
- 10 Nem kessik az ur dolgaba,
Jöüenn el io oltalmara.
Niomorusagba ha esik
Nem iö az urr maar nem kellek
Moogiat nem latom en annak
- 15 Gongiara uolnek az urnaK.
Jöuen el iö es nem keesyk
Neked meg sem fogiatkozik
Chiak higi meg nem chialatkozik
Remenseg nem zegienezik.
- 20 Söött ha az urr kesendikee
Ne eichied magad ketsegbe
Variad niomorolt eltedbe
Meg segit chiak legi io hitbe.
Azt tudode hogi te erted
- 25 karomlatna te miattad
Az nepektöl te uegetted
Az ur magatt chiak te, oktað.
Minden zegeni öruendezzenn,
Ez enek mostan zendöllyönn
- 30 Zentharomsagnak filibenn
Dichyretben tizteletbenn.
Amen Amen Amen Amen
Amen Amen Amen Amen
Amen Amen Amen Amen
- 35 Amen Amen Amen Amen
Crediait Abraham in
spem preter spem. & &

1 /58b/ Caput quinquagesimum nonum

59

En kegelmes kyrallom örök mindenható ur Istenn, ki en uram
s en Istenem uagi zent Daidnak es zent tamasnak ura

5 Istene Jehoua Jesus christus:

Kit daujd psal. 35 uallott ő uranak Istenenek, honnan
zent tamasis az te lelkedaltal uőtte ez zep uallast;
dauid pedig az te lelked altal, mert az te lelked zol-
lott az profetak altall regentennys, az mint zent peter
10 altal az ő leuelebenn uram bizonitod.

Dauid tegedet en uramat Istenemet Jesus christusomatt sok
helien irasibann Jehoua Istennek neuez es hizenn, az
mint ezenn 35 psalmusabannis!

15 Annakokaert tegedet az regiekis Istennek es embernek hitte-
nek uallottanak lenny az egi zemeliben, örökeualo Isten-
nek pedig.

Kit enis annak uallok hizek, io uoltodboll es segichiged-
böll.

20 Micheas, Dauiddal egieznek imez zep mondasbannis, mert te
felseges Jehoua Jesus christus sionbeli kiraly, az az
az kereztien Ecclesianak kyralya Istene, az hitetlenek
ket kik az aniazenteghazonn uralkodnak ideig:

Meg zolitatod az profetauall es dauidalis, (ki neked tipu-
sod abrazolod uala) mind magad (ki kiralionk fő paz-
toronk uagy) s mind az aniazenteghaz kepiben illien zo-
uall, (in foeminino genere repudians /?/) &

/59a/ Ne laeteris inimica mea & ne örölly en raitam en
ellensegem hog el estem, fel kelek: ha az az setetseg-
benn ülök, az Jehoua az en uilagom lezenn.

30 Az Jehouanak haragiat uiselem, mert uetkeztem neky: mig meg
itili az en igiemett, es az enn itiletemet chelekezy:
ky hozz engem az uilagossagra: meg latom az ő igasza-
gaatt.

35 Es az en ellensegem nezz engem, es be buritia őtett az ze-
gienn, ki ennekem ezt mongia uala, HOL AZ JEHOVA AZ TE
ISTENED? Az en zemeim neznek azokra: most lezenn az őz-
ze romlasra mint az saarr az ki az utakonn uagionn.

- 1 Ne laetentur qui inimici mei sunt inmerito: Ne öröllienek
ez en ellensegim okneküll: sem azok akik engem giülöll-
nek oknelküll zemmél ne huniorichianak.
Mert ök bekeseget nem zolnak, es ez uilagnak zelegi ellenn
- 5 chialard bezedeket gondolnak.
Es ki zelesitettek, az az, feltatottak en ellenem az ö zayo-
katt: Ezt montak Euge Euge ha ha ha: lata az mi zemönk.
Lattad JEhova, ne halgass Vram ne tauoztasd el magad en tölem.
Serkenchi fel magadatt, es uigiaz az en itiletemre, en Is-
- 10 tenem, es en Vram az en igiemre.
+DEVS mi, et Domine mi ad causam meam &+
Itili meg engemet az te igassagod zerent, en Jehova Iste-
nem, es en rollam ne öruendezzenek.
Ne mongiak az ö ziuekbenn, euge ha ha, az mi ziuönknek; es
- 15 ne mongiak el ueztettük ötett.
Zegiennel be buritassanak, (auagi zegent uallianak) meg
pirullianak hasonlokepenn az en gonozimnak örölöy /59b/
fel öltöztessenek zegienbenn es meg pirulasban, akik
fel magasztaltak magokatt en ellenem.
- 20 Dichirieik Istent, es öröllienek akik az en igassagomat akar-
iak: Es mongiak mindenkör, fel magasztaltassek az JEhova
aki az ö zolgaianak bekesegett akaria Es az en nieluem
zollia az te igassagodatt, mindennap az te dichiretedet.
O te Jehova zent kyraly, az sionon az aniazenteghazonn (ki
- 25 tied) uralkodol, sött menien egen földön uizekbenn ten-
gerbenn poklokbann ualokonn birodalmad uagionn:
Kiket te teremtetted az te tulaidon hatalmadal bölchese-
gedböll tartaz es taplalz mindenekett, meg nituan zent-
kezeidett be töltez az te aldomasidall minden lelkes, az
- 30 az, elő allatokatt.
O te zent zegelet köö, Meli köre, aki esik özze romlik, es
akkire esell, semmie tezed azt, o nagi hatalmo ereiö
JEhova Istenn.
Vallom te zent felseged előtt, mindenekbenn nagj rutt bü-
nösnek magamatt, kitt en mint az sido nep giakorta meg
- 35 bozzontottalak naponkintis orankentis bozzontalak,
Meg probaltalak ingerlettelek sokkepenn, szaruamat ellened

- 1 az bünökbenn meg erősituenn, Jotetidröl el feletkeztem.
/60a/ /.../ Jesus christusnak az te zent fiadnak altala,
ennekem mindennel bünösbnek, kegielmes atiam, irgalmas
Igaz hiu Istenem felsegess kegielmes uram.
- 5 Ki az profetanak altala igi zollaz s ezt mondod: Ime az
urr Jehouanak zemei azonn az orzagonn uadnak, az melly
uetkezett, es ell ueztem azt ez földnek zinyröll, mind-
azonnaltal el törüenn el nem töröm az Jakobnak hazaatt,
ezt mongia az JEHoua:
- 10 Mert im enn paranchiolok es meg haniattatom az poganiok
között az Israell hazatt, mikepenn az buza haniattatik
az rostabann, es nem esik egi köis az földre.
Engem rothadando port regen engettel uram meg rostalas ala,
mind poganioknak balonoknak, hayduknak törököknek tata-
15 roknak sok külső belső gonoz irigi alnok haloioknak:
De sött ez ördögnek bünnek es nagı uetkeknek probay ala
bochatottal, kiknek uram mind az altal nem te uagi oka
hanem en es az ördög.
Sok ostorid es probayd mentenek uram immar raitam altall,
20 mostannis menten mennek eiell napall en hiu Istenem.
Kikbenn ha az en uram Jehoua Jesus christus altall uelem
nem uoltall uolna, es mostis uelem nem uolnall ez utann-
is nem lennell regenn el ueztem uolna, mostis el ueznek.
/60b/ De myerthogi mindenkoronn, az te segichegednek alta-
25 la, chiak te benned biztam mostis bizom: noha meg hoolt
/.../ erdemetlenn ebb uagiok, uoltam s lezek.
Fertömre ra tertem dizno, okadasomra uyzza tert ebb, mind-
azaltal meg mutattadd, mert te nem akarod az bünös em-
bernek elueztett, hanem meg teertett es eltett, MERT TE
30 Vram igen nagı irgalmo köniö /!/ hiu Isten uagj.
Illien iauaydert uram, es nagı zeretettel ualo io tetedert,
felsegednek, az te tulaidonn ki abrazoltatott abrazatod-
bann az urr Jesus christusbann ohaito esedező keresem-
benn, nagı halakatt adok.
- 35 Fohazkoduan syruan, lelky siralommall, köni hullatasimbann

- 1 kerlek uram, hogy minden enn napiaimban es ez mostany
meglatogatasidnak napiaibannis!
- LEgy irgalmas kegielmes nekem erdemetlenn nyaualias bünös-
nek, az Naman Syrusnak Istenebenn az JEsus christusbann
- 5 az Igaz Jehova Istenbenn.
- Es az enn nagi keserues zegeni eletemet, uram Istenn uy-
chiad, es uidamichad meg.
- /61a/ De mynd azaltalis kegelmes uagi uram mi nekönk, ki-
nek ez az oka ut caluinus in genesim caput 18 Quid enim
- 10 causae est ut assiduo tenore innummeras nobis gracias
conferat,
- Nisi quia semel nos amore paterno complexus seipsum nega-
re non potest, ideoque seipsum in nobis suaque dona
quodammodo honorat. &
- 15 Haec uerba mutata sunt ab augustino qui inquit, nichil de-
us in nobis praeter dona sua coronat. &
- Ez az oka uram, hagi züntelenöll zamlalhatatlann köniörö-
letessegell ualo kegielmidet adod my nekönk, mert eccer
atiay zerelmedböll be uöttell;
- 20 Magadatt uram meg nem tagadhatod, (quia DEVS et non uir es
tu dixisti domine.) Es ezokaert neminemökepengn magadat
es ayandekidat meg tizteled Ibidem caluinus doctor:
- Meminerimus ergo DEVM ex quo beneficus erga nos esse ce-
pit, nunquam fatigari, donec gracias suas alias alijs
- 25 contexens salutem nostram compleat.
- Nem faracc meg uram immar mi hozzank soha az kegelmessegre
fordoluann, mig az io tetement eginknekis masinknakis
oztogatuann, az mi üduössegönket telliessegell ueghez
uized s meg adod mi nekönk:
- 30 /61b/ Grauiissimam iniuriam facit quj non plus ab eo spe-
rat quam sensus sui modulo comprehendere potest.
- Nagi bozzusagot tezen az az Istennek akki ö tölle annal
töbet nem kerr latni, chiak az mit az ö okossagauall
meg tapaztalhatt.
- 35 Bizoniara uram tefelseged mi hozank mindenkor io uolt most-
is io chiak mi ne kesergetnenk, es meg hizlaltatasonkert,
mint az Sidok o nagj Istenn.

1 Ezt sokszor meg mutattad uram kiualtkepeng az mi uronk Jesus christust aduann erettönk Aldozaatoll.

Nemis rövid mostis az te zent karod mi hozank hogi minket meg nem zabadithatnall, de az mi nagı bünönk tött zaka-

5 dast mi köztönk es te közted.

Ez mint az arruyz tegedet entölem ell zakasztott, es enge- met be mochkolt te pedig uram zent uagi mindöröke, ki- hez tiztatalann semmi nem mehett.

Ez az oka hogi minket meg nem halgacc de az ur Jesusert

10 kegelmes uagj minekönk, o en kett zemeimnek ekess ekess giöniörö lato uilaga.

Ess be uizz minkett minden purgatoriomnelküll az te draga- latoss zent orzagodbann, az Jesus christusnak eccer mi ertönk letött zent aldozatianak mindenkory haznaert.

15 /62a/ Mert felseged zomiuhoza az my üdüössegönket ueksö o- raiglann:

Engegied uram mind uegig halado /!/ zegeni zolgad segichi- gedböll, ki ez mai nap (mikor ezt en irtam ez előtt sok üdökell) magadall rezesitettell, egi teste uerre leuenn

20 en uelem erdemetlen nagı bünös fergedell hitemnek alta- la, zent lelkednek chelekedetiböll.

Magadall özze kötöttell, ugi hogi en bennem lakozoll, en- is te benned lakozom lelki modonn: anira hogi maar nem enn elek, hanem felseged ell en bennem: es magadban ua-

25 lamit aldozatoddall leltell talaltall, töb zegeni hiu- eidel egetembenn mi nekönk attad

Engegied uram lsten öröke aldhasalak erette zent Atiadal egetembe zentlelkedell, az te uezerlesedböll segicheged- böll öröke Amen.

30 In te domine sperauı non confundar in aeternum.

In uirtute tua libera me quoniam DEVS meus es tu.

Caput sexagesimum

60

35 Vram, ky engemett teremtetell es formaltall az te bölche- segednek tanachiabol kegielmessen hiusegessenn, iora es nem uezedelemre.

1 Ki az en Atiamatt epyted, es az en zegeny aniamat te zege-
ni zolgalo leaniodat zolitat mikoronn meeg enn nem el-
nek es nem uolnek.

Ki parancholad es ottan fogantatam, mondad s ottan zület-
5 tem, akarad, es legottan közönseges igett uökk, gondom
uiseled mig teneked ugi laccek: /62b/ ingien ualo ir-
galmassagodboll neked igi teccek uram Istenn.

Fel tartottal fel neueltell, daykalodall mint tefiaddall,
kit zületesemtől fogva sok niauualiakonn habozztattall:
10 Sok niomorusagos kinaymbann uelem uoltal, uelem egiütt
türteell, saniarusagimbann meg zanuann.

Meg uerell saniargatall ostorozall meg sebheteell, de u-
ram nem adall az halálnak az en soksagos es nagi büney-
mert.

15 Meg zabaditall meg mentell, fell keresuenn meg oltalmazall
uram, akarad, s kellek teneked, kiert az te zent nagi
neued düchöseges legen mind örökke.

Köniörgök uram azért mostanis te zent felsegednek, ennekem
regi örökös földes kegelmes uramnak Istenemnek, legy
20 irgalmas kegielmes nekem;

Ki ez ideigis olli kegiessenn forgottal körölem, mint az
atiam aniam, söt ioobbann: mert azok engemett ell hatta-
nak,

De te uram teremtetted, magadonn meg ualtottall, zentlelke-
25 del meg aldottall: zent Atiadnak te benned zentlelked
altall, fogadott fiaua töttell, es zentlelkedell meleg-
gettell.

Kerlek kerlek uram, ut ex innata tua clemencia et miseri-
cordia, ante secula sine principio secundum ordinem

30 Melchisedech:

/63a/ Immar Imar Imar Jam tandem, emlekezel meg en rollam
En io es HIVSEges Istenem uram, es legek uram nallad
emlekezetben, en zegeni lator.

Köniörölly uram raitam mert tied uagiok, latod uram ninch
35 nalladnal senki ez mostani üdöbennis mellettem, sem ör-
dögnek sem tagiainak ellenek giamolom, legi uelem uram
ki chak neked ayanlottam magamatt;

- 1 Zerezz uram minden iokatt bennem, tarch meg uegiglenn en bennem, es noha giakran ell esem mint bünös giarlo ember, elromlasra ne engegi iutnom, söt adossagimat megengegied uram Istenn.
- 5 Vagi ostorozz uram uagi uerz, tiedenn chelekezed, de ha meg ölzis, te benned bizom:
Mert inkab ualaztottam te kezedbenn esnem, hagi sem embereknek kezegbenn: mert te uram igen nagi irgalmo kegel-mö hozzu türö engedelmes Isten uagy, uegig irgalmazó;
- 10 Meg terö az mi büntetesönkönn, es meg zano bano, noha te uram zentseges es tisztasagos Igaz JEHOVa Isten uagy uram:
Az te haragodnak ideinn meg irgalmazó ki nem chelekezed (magad mondod kezeritesneküll uram) az te haragodnak bozzuallasat, mert Isten es nem ember uagi uram, de te segelli meg uram Jeremiaskent, had terhessek züntelen chiak tehozad.
- 15 Vr Isten kerlek halgass meg, ne uralkogiek en raytam az hamissag, es az hazugsagnak attia ki eleitöll fogwa hazug es gilkos uala s nem alla meg az igassagba, ne undokichion engemett, az ö züntelenn ostromlo meg faradhatatlann chialardsagauall.
- 20 +Quomodo dedam te Efraim hostibus tradam te Israel: quomodo ponam te sicut admah, ponam te sicut seboim: inuersum est in me cor meum, pariter incaluerunt penitudines mae!/ Non faciam secundum iram furoris mei, non reuertar ad disperdendum Efraim, Quoniam deus sum et non uir: in medio tui Sanctus neque ingrediar Ciuitatem.CSB mpria⁺
- 25 /63b/ Teneked teneked uram chiak egedöll uetkeztem, es te előtted gonozt chelekettam, hagi meg igazitassal az te bezedidbenn, es meg giözzed azokat akik teged itelnek; (az az, akik tegedet az te itiletidbenn hamissnak itelnek /!/ azok hazugsagbann maragianak mint hamissagnak
- 30 itilöy: &
35 (Ennek illien magiarazatiails uagion, hagi meg igazitassall az te bezedidbenn, az az hagi az te igaz igiretid ze-

- 1   rent ualo esküesidben igaznak meg mutassad magadat; az
minthogi igazis uagi. Es meg giözettenessell mikor itelz:
az az: az kereztienektől köniörgesekaltal meg giözettes-
sel, az te haragodnak es bozuallasodnak közepette: mert
5   Isten es nem ember uagy: mi pedig gazz bünös dög embe-
rek uagionk.

Az en en alnaksagim hitetlenségim felliüll halattak feie-
met, es nehezz terehh rakodot en ram: az talpantoll fog-
ua feiemig ninchen bennem eppseg aut egesseg:

- 10   Kik bizoni engemet köniien hamarsagal meg emeztenenek ha
uelem nem uolnall, sööt ugiann meg ragnanak;
Teneked uram chiak egedüll hagattattam, es az te kezeid-
ben esem te read arcall burultam ha bünös uagiokis!
Te birzz uram az meniel földel, az tengerel az zarazz föld-
15   el minden uizekell zelekell kiknek en ellenem ualo ha-
ragiokat, es fenesegekett chiak te egedöl enheteted meg
minden üdőben es mindöröke.

/.../

- /64a/ Noha menti az ö barattia magatt hogi eiel uagon es
20   lefekütt hazanepeiuell germekjuell: de ha az zörgetes-
ben keresbenn, fell kell az gazda es aad öneki az me-
ny zükseg:

- Igi az ti meniej zent Atiatokis chelekezik ti ueletek, ha
az köniörgesbenn uegig meg maratottok: Kerytek s ell ue-
25   zitek, zörgessetek s meg nittatik.

Ha az hamis biro igi chelekedett, bizoni elhitem (az te
segichegedből) Igaz byro Jehova Jesus Christus, hogi
en rollamis erdemetlen bünösröll meg emlekezell mind
örökül es örökke.

- 30   Ki igi zollaz, ualaki engemett ualland, ez parazna rutt
uilag előtt, bizoni bizoni mordon enis uallas tezek
örolla az en meniei zent Atiam előtt, es az ö Angiali
előtt.

- Tegedett uallottalak uram tealtalad, noha mindennell leg
35   bünösbb uagiok, ez utanis te altalad, chiak tegedet
uallalak, de segelli en hiu Istenem.

Vr Isten bizoni dolog az hogy en niaualias ez uilagonn

- 1 myndennel leg bünösbb uagiok, de ezbenn fő giöniöröse-
gem uagon, hagi legen hala (noha zantalan ezért uetkez-
tem) de az te Istensegednek tiztessegebenn nem pratti-
kaltam, engegi ez utanis erőtt hozza. David undok fe-
5 rencell nem ertettem egiet soha se enged Vram.
Perdicio ex me ipso est, tantummodo in te salus mea.
Kerlek uram mind uegiglen tartch meg engemet: Lassak meg
az chufolok hagi ennekem nagi Istenem uagionn: es nagi
faban uagyak fejzeiekett aki az en bantasomra uagon.
10 /64b/ Nam uram az Sareptaba lako azoniroll gondod lönn,
az Adam atiank el futuann, es ingen kegelmet sem ker-
uenn ell uezett feinekys, nem hogy fiaynak:
Felseged fel kerese ingien, ex gratuita tua misericordia,
et amore.
15 Legien uram mynyayonkra es en reamys zent gondod, quia si-
tio et esurio te iusticiam, et uitam aeternam meam.
Ki mint az atia fiaynn köniöröll, köniöröölz my raytonk,
kik tegedet felönk segichegre hiuonk:
Sött ha az Ania fiatt el feleiteneis! te soha uram myn-
20 kett ell nem feleytezz.
Atiam es aniam engemet el hagiott, te pedig ur Isten fel
uöttel engemet.
Mely mezze az Egg az földtöll, az nap kelett az nap niu-
gattoll, olli mezze uetted ur Isten az mi büneinkett:
25 Mert igi zollaz en Istenem: nem chelekezem enn az en hara-
gomnak meg busulasaatt, mErt ISTEN es nem ember uagiok
enn.
Magamert Magamert chelekezem, hagi meg ne karomlattassam,
az En dichiösegemet (aut tiztesseget) nem adom sen-
30 kinek. (aut nem engedem).
Elek en Isten ki nem kiuanom az bünösnek el ueztett, ha-
nem meg terteet es eltett.
/65a/ En uram, chiak te zent felsegettől uarok myndenn
dolgaymbann, lelkyekbenn testiekbe: kinek zent neuett,
35 (az mint hagi tartozomis uelle) ha töllem lehetet uol-
na, eegbe magasztaltam uolna, minden eretnekek hamissak
es Istentelenek ellenn: kyre segituenn ezutannys ezent

1 chelekedny igiekezem.

Ky uram ha estem, naponkentis esem, neked estem Es esem,
ha allokis, te altallad neked allok uram.

Tibi tibi soli peccauit, et malum coram te feci, ut iustifi-
5 ceris in sermonibus tuis, et uincas cum iudicaris & et
uincaris ab oracionibus nostris per Jesum christum fi-
lium tuum unigenitum: qui uiuis et regnas trinus et u-
nus in secula seculorum Amen. Vt Justus reperiaris in
promissionibus tuis.

10 Mert chiak te tölled lehatt uram Isten meg tartatasom, ue-
giglenn minden iokbann:

Es te adhacc zentlelek Isten altall tanachod es paranchio-
latod melle segichegett, kiböll haznott uehess üdüösse-
gemre, es az iokba uegig meg maradasra:

15 Hogi eleg lehessek az te zent neued dichiretire tiztele-
tyre, elő alhassak az te igidnek igazan ualo halgatasa-
ra tanolasara es meg tartasara, hagi semmye ne legek en
magambann. Niluann uagionn uram nallad az en niaualias-
sagom, erötelensegem, es mint kiuanynk meg zabadolny
20 menekednj az fertelmes bünöknek es utalatos zabadtalann
gondolatoknak keduetlen terhe aloll.

/65b/ Noha bünbenn zülettettem az en aniam meheböll, bün-
bennys fogantattam, es holtomigis bünbenn uagiok mint
Adamnak magua mind halalig.

25 Azoktolis uram menc meg es zabadich meg engemett tellies-
segell en hiu Istenem, ha neked kedues, Azoktollis ki-
kert bizoni köniörgest bohattam s bochatokys segichi-
gedböll en Istenem eiel napal mig ez giarlo testbenn e-
lek uram Istenn: ez siralomnak uölgebenn.

30 Ter rogauit dominum, et responsit mihi, sufficit tibi gra-
cia mea quae est in te: & quia in infirmitate &

Kerlek mostannys en Istenem, es ugiann ustromollak, ne agi
engem ollyaknak birodalmok ala, engem niauualist, kik
engem nem teremtettek, uerrell sem ueritekeztek sem fa-
35 radoztak en erettem:

Öröksegekis nem uagiok ő nekik, tu es enim DEVS MEVS et
porcio mea.

- 1 Ne hurcollionn uondoazon az engemet üstökönnell fogua fel-
seged előtt, aki teged niluan giülöll, es ne hurogasson
engemet büneimell te zegeny kereztienedett:

Noha niomorult metelő hiuhod uagok en Istenem, ne hag el

- 5 mert bizonj tied uagok:

/66a/ Teneked teneked uram egedöl uetkeztem es te előtted
gonozt chelekettem, hogy meg igazitassal az te bezedid-
ben, es giözedelmes legi azokonn az kik tegetet itil-
nek:

- 10 Első ertelemell igi magiarazom, hogy en senkik ellen pro-
prie nem uetkeztem, chiak te ellened en Istenem, es te
előtted az az ellened chelekettem gonozt, az az, te la-
tod es nem egeb külső belső uetkeimet:

Hogi igaznak talaltassal az te bezedidbenn, az az, hogi

- 15 meg tessék mely igaz Isten uagi es igazak az te itile-
tid myraitonk; Es meg giözzöd azokatt, akik hamissann
itilnek az te miraitonk ualo igaz itiletid felöll.

Mas ertellem ezenröll, chiak teneked egedöll uetkeztem,

- 20 es te előtted gonozt chelekettem, hogi meg igazitassal
az te bezedidbenn, az az hogi az Jesus christus által
tött igaz fogadasidbann, büneink bochianattia felöll,
zentlilek Istennek adasa, es az örök üdüössegönk felöll
igaznak talaltassall, nem ualtozonak: Es biri mikor i-
tiltetell, az az meg birattassall az kereztienektöll,
25 az te igaz bozzuallo itiletednek ideinn, az Jesus chris-
tus erdemenek általa igaz hitböll ualo köniörgessell.

Teri hozzam uram es lass meg engemet, terichi meg uram es
meg terek, uigi ki ez sok uezedelemböll es giuychi zent
zöuednekett labaym eleybenn az en utaimra:

- 30 Es giertiatt az en ösuenimre, kiuel meg uilagosichad Jeho-
va Isten az en zemeimett, hogi jarhassak az te igassa-
godbann zent engedelmedböll.

/66b/ Tarch meg uram az te zegeni zolgadat kezednek saratt
munkajatt, es mutasd meg uram en bennem azokhoz ualo
35 zerelmedett, kik noha bünösök, sokatis botlanak, elis
esnek:

De te segichigek leuenn, el nem arulnak ell alluan te fel-

1   seged mellöll, kire en uram en Istenem engemis sok ke-
       reztien hiuedetis segiched Amen.

Zent uallasodatt penzenn el nem agiak, es hitekett ell hagi-
       uann, arcal rad nem fordolnak, kire uram kerlek minde-

5   neket segichy, s engemetis!

Mert chiak te adhatod iehcua Isten az iora ualo akaratott,
       abbann el indulast, menest futast io zandekott akara-
       tott uegiglen ualo maradast.

10   Kitt atiank aniank zempeterrel egetembe belenk nem züllt,
       sem testönk uerönk meg nem ielentett, hanem chiak fel-
       seged örök Atia Isten zentfiad által, zentlekedell e-
       getembenn.

Most sem uaronk uram Isten az te tizteseged melle, senki
       hiabaualo erdemeet segichygeett, noha igi uetkeztem
       es estem uram Istenn.

15   Az en erőmet, erdememet zentsegemett iamborsagomat artat-
       lansagomat igassagomat io chelekedetimet zabadakarato-
       matt; az te talpadala uetem enn hiu Istenem.

20   Quoniam uana salus hominum, Mendacium est equus ad salu-
       tem.

25   /67a/ De kerlek uram segeld az en giarlo erötelensegemet,
       akartassad uelem, agi erött az io akaratra, indichy
       ell az iobann, chelekettessed uelem, uidd ueghezys en
       bennem es en altalam az te erődböll es irgalmassagod-
       böll.

30   Ezekett az satany regen disputallia enn uelem, ki az ke-
       reztiennell ö mindenkor harcol, disputal, az mint e-
       zeket meg muttattiak az zent irasok: Christus uronk
       zaua, meg kert az ördög hagi meg rostallion mint az bu-
       zatt & zempeter: hiu az Isten ki nem hagi titeket an-
       nak felette meg kesertettnetek chiak az mint ell zen-
       uedhetitek &

Judas apostoll az profetaböll uezy ez locust &

35   Ezekböll es egiebekböll meg tecik, söt az christus keser-
       tetiböll: minket hatt zegeni erötelenn bünösöket hagi
       nem üldözne, kiröll ezen zempeter azt mongia hagi mint

- 1 az syuo riuo orozlan ugi keröll kit ell nyellyen &. Zempalt arcol chiapdosta, kitt ugiann sok kereseuell kerr rolla tetölled uram Isten el uetettnei: Sött imatsagabann panazolkodikis hagi ö az ö tagaibann olli
- 5 törüent latt, ky ellene uiaskodik az ö elmeinek törüennek, es giakorta raboll uysely Vgian deplorallia syrattiays penig ki uezi ki ezegböll ö-tett & & &
- 10 Melle uezi az ördög az en testi chelekedetimet, kik ö altala uadnak, es elmemet gondolatimatt igen meg bantia, mind emettem es almombann, kikellenualo tusakodasimbann en hiu Istenem uelem uagi eiel napall s te latod. /67b/ Sokzor uram uram akaratom ellenis meg eytt, te latod en Istenem: mind chelekedetimbenn, gondolatimbann,
- 15 elmelkedesimbenn, almombann: Tuduan, tudatlanoll, uakmerökepen, zanzandekall es zabad akaratommalis!
- Az te zentlelkednek chelekedetitis giakorta meg haboritia, homaliositia, de te uram Jehouam, el nem hagiold alunni
- 20 az füstölgö chiepöt, el romlany az meg hasadozott nad zalatt.
- Legienn uram neked nagi hala Israelnek Istene ura, aldott legi az Aniazenteghaznak fenies koronaio fel kent kiralja az syonbann; ki kardot uontall, es ragiag mynt
- 25 az napfeni az te kezedbenn, kinek ely elessb az uillamasnall.
- Ki az te zent fogadasidat az satannak belöllem ki nem hattad giomlalnj, ki sem hagiold zagattni mind örökke mint eröss JEhova hiv Isten, az Kereztieneknek igaz uegig
- 30 uellek türö uezerek.
- Ennek utannais legi uelem en uezerem Jehoua Istenn, es öröke segichigem enn zentsegess uram, mind eiel s mind nappall minden zempillantasban.
- NE NEZD EN, EN, EN, hiu Istenem az en zemeliemnek nagi
- 35 giarlo bünös uoltat erdemetlensegett, se büneim ellen ualo igaz itiletidet ne uedd elő uram uram &.
- /68a/ Bölchi az ö ziuibenn, eröss az ö kariabann, egi za-

1 uara semmit nem felelhetönk, ezer zauara annal inkab
nem felelhetönk:

Vallions kytöll kertt kölchiönn es uizza atta; Jay akki
az ö teremtöiuell contendal perell patuarkodik uetelke-
5 dik, ki ötét chinalta porboll, sött semmiböll eredeti
zerent; Agiagboll formalta mint bölchy Isten, es ezess
aachy Mester.

Ha pedig uram zöuetnekett giuytazz, es ell iöuenn meg ne-
zegecc, kik büneinkbenn bele ferteztönk keuerettönk,
10 mint az borr sepröbe, auagi mint az mi ganeinkbann u-
giann meg fagitonk: Vallions uram ki maradhatt meg u-
ram te előtted büntelenn: kiknek igassagok ollian mint
az haui korsagos azoniembernek ruhaya.

Ha az te meg busulasodbann uram meg feddezz, haragodbann
15 meg dorgalz, es irgalmassagnetküll igazann meg itillzz,
eltitkolt es niluan ualo, tuduan es tudatlann uetkein-
kertt es meg tartandod azokatt:

Wallions ki lizen uram előttedd büntelen. Ha zolgaidall
perbenn zallaz, kj uolna az aki azt ell zenuedhettne.

20 Holott bünbenn fogadott az mi aniank, es Vetekbenn züült
ez uilagra. Ez okaert el megiónk mi miniaian ha te mon-
dod az halalra, ha mondod az uezedelemre, ha mondod
feguerre ha mondod ehsegre ha mondod döghalalra karho-
zatra /68b/ kik az oktalan barmoknal oktalanbak uagonk.

25 Meg erdemliük meg erdemliük uram meg erdemliük, kiualtke-
pen en föö bünöss, de meccez uram ha te Juhockaid meg
teboliottonk teueljetünk, es en te himlöös barankad meg
niomuaztattam.

Örölze o nag Isten mi Istenönk uronk az mi uezedelmönkönn,
30 ki igassagot itilz? auagi iobe uram az hamissaknak keze-
ket emelned? Nem chelekeded te ezt o nagi irgalmo JE-
HOVA ISTENN.

Az ellenseg ha az mi uerönkbenn izik meg hyzik, fel fual-
kodik s ezt mongia, Ezek mind eneimek latode: ha arcol
35 le borulua imadandaz ezeket mind teneked adom.

Itt dauid eretnek ferenc blandrataual, es az papais az ö-
ueiuell fel fualkodnak egeb Istentelenekell, Ezt ker-

1 dik, uallions kichioda az Isten, es az magassagban lakozo felseeg.

Vallion uram ki keseröll meg engem ha felseged az my büdös dög dohos büneinket elő keresi es egienkent kezded zamlalny?

5 De uallion uagione uram olli bün, ki az Jesus christus erdemet meg halagia, absit, ninchenn es bizoniara ninchenn.

/69a/ Ez uilagnak mynden büneys, egi chep uereet ingien sem közelithetne.

Vallion ki faradott munkalodott ertönk az teremtesbenn, faradas nélkül ualo munkauall.

Vallion ki hatalmauall teremtetek ez uilag, ki altal lönnek mindenek, es ki uiseltetik auagi üült uala az uizekenn, hogy mind ez uilag meg alhatna io rendbe formaba lenne, emberek fel ruhaztatnanak okos lelekell Isteni zep ertelemnell.

Vram, kinek allonk mi dragabba te nalladnall, ki egietlen egi zerelmes fiadnak nem engedell, ertönk adad ez uilagra olli nagi kinra, hogi altala üduözölnek, kichioda elegegesb oltalmonkra te zent felsegednell.

Keduezz, Keduezz uram az te bünös nepednek, minekönk uetkeseknek, es nekem fő bünösnek, te felseged koldussanak, ez uilagonn mindennell bünössbnek.

25 Hogi ez meg tessék hogi nem chiak az kenirel ell az ember, de minden te bezededell az ki az te zent zadboll zarmazik:

Mert uram chiak az te igidell ell az mi lelkönk, testönketis chiak az te zadnak ereiuell tartod, giakorta meeg az el rendelted ezközök bor es ciponekülis züksegekben

/69b/ Bantasd meg uram uelönk uetkeinket, es terich meg minket s meg terönk te hozaad: Band meg uram Isten tees az büntetést az kit meltan reank kezitetell.

Zand meg uram Isten raitonk nagi sok fele ostoridatt, kemelli meg te niomorek fergeidett, zentfiadnak bö uerett tekinchi meg, mi erettönk meg holt Jesus christust.

Vezerelli biztas batorichi oktas tanachiolli es segellj,

- 1 meg erősichi meg zentelli, uegiglen meg tarchi es ell ne haggj.
 Hogi halgatasban es remensegben legienn az en erőssegem.
 Kerezteni zent tüüresbenn uigiazasbann uigaztali tarch
 meg engemet;
- 5 Oltalmaz az nagi halaltoll az örök karhozattoll.
 Az christus uereuel meg moss uram atiam, zentlelkedell ke-
 negess zent igidell be kötözzess, giogichj giogito zent
 oruos doktor.
- 10 Igaz Isteni zerelem birion engem kit nem en, hanem felseged
 zeretett engemett, zeress uram öröke, aggiad hogi enis
 zerethesselek tegedet, felebaratomatis zerethessem.
 /70a/ Agi fiuy zent zerelmet, engedelmet, es rettgést /!/,
 ne zolgay karhozatos nagi felelmett, agi Isteni zent
 ismeretett, az o, es uy, testamentomnak igaz magiara-
 zattia zerent:
- 15 Fenlyek enn bennem az hitnek giümölche enn bennem, en u-
 ram en Istenem.
 Igaz es buzgo hüss ziuett io lelki ismeretet chendez ziuett
 elmeett, bator lelket zepseges eletet zep kimulast, az
 20 örök bodogsagott agy uram ennekem.
 Igaz Isteni ismereted tündöklyek mi bennök es fenlyek,
 hirdettessek te zent igid buzadba be küldöt igaz arato-
 id predikatorid altall.
- 25 Engegied meg uram Isten, hihessön uegig meg marado hittell,
 erőss buzgo remensegel, nem ugi mint az gilkoss hazug
 lelkek, kik hiznek de chiak rettegnek, de mi mint fiaid,
 mi magonkhoz kapcholhassonk.
- Hogy ez mindeneknel naginiluan legien, mert az tengereknek
 örüenybenn meg tarthacc, sok haboruktull meg uedelmez-
 30 hecc, es uizont egi kis tolchiabann bele öllhecc.
- Ki en chiak teged uallalak, most es ennek előtteis, egie-
 beketis chiak hozzad igazgattam, holott ualami iokbann
 uagiok, chiak te altalad elek uram Istenn.
- 35 Mostannis az en uram Jehova Jesus christust erdemetlenne
 nem tezem; segichigednek altala, mert ha az halalnak
 accis, chiak te benned bizom: de te uram segichi az en
 giarlo erötelensegemett.

- 1 /70b/ Halalomert, zent halala, erdememert zent erdeme,
rutt eletemert zent elete, fel tamadasomert, fel tama-
dasa,
Meg igazulasomert fel tamadasa, temetesemert temetese:
- 5 Hamissagimert artatlansaga, karhozatomert poklokra zalla-
sa, ki en erettem, az öröke ualo pokolnak giötrelmihez
hasonlo kint zenuede, mind lelkebenn testebenn, usque
ad prefixum tempus
- Sok Gyalazatokat, gialazatos halalnak nemett, sött giala-
10 zatos eletett eltebenn en erettem es mi erettönk zenue-
de tüüre mindenekett.
- Ez lön az my erettönk ualo pokolra zallasa: melliett min-
den emberekert es főkepenn az hiuekert chelekedek.
- Pokolba ala nem zalla, limbust zemeuell sem lataa, pokol-
15 bol es purgatoriumboll senkit ö igi kj nem hozza, chiak
lelket Atiānak ayanla.
- De Isteni hatalmauell, es az ö nagj erdemeuell, poklot es
az karhozatot meg ronta ö az nagi halalt.
- /71a/ O en christusom az en kichini giarlo hitemet epiched
20 öröke ualo alhatatossagos fogadasodall, naad sall
sceptromodall, keserues kesertetimett, negiuen ei napi
kesertetedell, ziuembeli faidalmimra serkedezzenn, zent
oldaladboll ki omlott zent ueredd.
- Arcol pögdösesed arcol uerettetesed töuis koronad, az en
25 örök halalbann ualo fetrengesemert.
- Legi segichigell uram immar immar imar, mert noha meg fa-
rattonk de meg nem untonk: Napott üdöt heliet neked nem
prescribalok es modott!/ de te segelly illi erötlent,
regenn uarott türött es ehezött.
- 30 Igaz Isten aki tanachiott acc, igiretett töttell, es pa-
ranchiolzz; agi egietembenn erötis hozza.
- Mindenek előtt tessék meg, en raytam nagi bünösönn, le-
giek uram en az bünösök peldaia ezbenn, hogi te kiuöl-
led ualo Jehova igaz Isten ninchen;
- 35 Ki nem aluzoll sem zuniadozz, Israelnek kirallia ki az Is-
raelt örized.
- Senki iuhochkaidat ki nem uezi kezedböl, ninchenek az te

- 1   ajandekid banattall,
 Az te iuhaid uram az te bezededet halgattiak, kit engegi
 meg uram ennekemis Amen.
- /71b/ Zabad uagi uram en uelem, enis pedig hazasnepestöll
- 5   örököstöllugimint kegelmis uramnak Istenemnek, minden
 hozzam tartozokkall tefelsegednek attam magamatt.
- El hiuym uram hogi az en uezedelmemenn nem öröly, es annak
 nem giöniörködöll, sem az en ueremben ninchen uram ked-
 ued:
- 10   Es ell ronto kesertetekett, es az ördögnek chelekedetit
 ram nem bochiatod, mert hyu Isten uagi, ki zentfiadat
 bochattad azert ez uilagra egekert, hogi az ördögnek
 chelekedetit ell roncha.
- Es noha kesedelmesnek lattatoll, es tauoll lenny, de uala-
- 15   mikor neked kedues közeliithecc engemet, az meg zabadi-
 tassall:
- Közell az urr azokhoz akik ötett segichegre hiak, segi-
 chigre hiak igassagba (aut ut nonnulli in ueritate) ua-
 losagba.
- 20   El Jöüenn az ur el Jö es nem kesik Varuann uariad chiak &
 Eluizez uram engem arnikra, az te meg nem röüidölt karod-
 dall, es haitod en hozzam hangos zenfileidet, kikell
 niluansagall meg erted az en köniörgesimett, es io a-
 karatodert telliesichi be az en imatsagimnak kiuansagit,
- 25   az myk neked benne keduesek.
- /72a/ Kiualkepen az en keserues eiell nappal ualo igieim-
 benn, es lelkiemnek üdüössegebenn, kiert sok keserues i-
 matsagimat ohitasimat bochiattam, naponkentis bochiatok
 uram te hozzaad, te elődben en uram en hiu Istenem.
- 30   Hogi ennekem uram az en aruaimmal egetemben ezt mongiad:
 kelli fel s ne felli az te hited teged iduözitett.
- Hogi minden hazasnepeiuel hozzamtartozokal meg kereztel-
 kegiem hitemnek altala te benned, zentlilek Istenell;
 az uyonna ualo firidesnek mosogatasabann igaz peniten-
 ciabann eluenn.
- 35   Hogi az minek iegiet magamra uöttem, azt te tölled chris-
 tus uerebenn en zent Atiam el uegiem telliessegeel öröke

1 amen.

Teriegien ki uram mind ez uilag előtt ez, mert te az Jeho-
va Istensegben elz uralkodoll mind örökke:

Es az arrua uram chiak te nallad talall kegielmet.

5

Caput sexagesimum tercüm /!/
63

Vram akki mindeneknek etetekett igazgatod, engemetis pe-
dig niomoroltadat gyermeksem olta fogua uezerlezz es
10 örzezz, ugi mint zegeni meltatlan fiadatt.

Jollehett, bizoni zamlalhatatlanzor uetkeztem, uetkezemis,
naponkent es orankent zempillantasonkent:

De ha tuttam uolna tudnamis, miuell ked lelnem, arra töl-
lem nagi meltosagos uolnall.

15 /72b/ De ha tudnam miuell keduedet lelny arra uram töl-
lem nagi meltosagos uoltal uolnal uolnalis:

De meeg chiak azokatt sem tuttam chelekednem, az melliet
hiuatalom kiuant uolna, es utatis mutattall rea.

Kytt /..../n sohaitok, es köniues zemmell kesergek; Es
20 aggiadis uram zentlelked altall, tellies eletembe az i-
gaz penitenciara ualo erött, hagi sirathassam bolondsa-
gimat, eztelensegimről meg terhessek te altalad te hoz-
hozzad.

Es holott uram utamban bottlottam es naponkent zantalan
25 ezerzer botlom, sött sokzor elis esem, ne essem kerlek
kerlek romlasra: hanem az te zegeni zolgad te tölled
kezenn fogwa meg tartassek.

Bolond es balgatag iffiu uoltam, es az halalnak giümöl-
chett teremtettem holott felsegednek kellett uolna ui-
30 ragoznom leueleznem es giümölchöznöm zent Aldozattall.

Mindazon altall uram ki lehett uallion ollj ember aki ne
uetkezzek? kik miniaian bün ala uagionk rekeztettuen, es
chiak az te orzagodban talalonk örökös meg maradasra
ualo batorsagos hailokott.

35 /73a/ Ezek uram az en niaualiassagos esetim, kik mia igenn
meg romlottam, niaualiasoltam: mindazaltal hyzek uram
te benned uegneküll, melli en uetkeimről kikell bantot-

- 1 talak sokkepen, es bantalak holtomigis mint giarlo emberr, soha rolla uram meg nem emlekezell!
- Ime uram az te alazatos zegeni niomorolt publicanus es belpoklos zolga*d* iuhockad: az tiedböll eppöltem ha eppöltem, naponkentis azboll es nem az enimböll epölök mikor eppöllök
- 5 Ne engegi uram semit kepmutatasboll, sem felfualkodasboll sem magam zereteteböll chelekednem.
- Ki en uram semmit io chelekedetimben nem bizom, annak erdemybenn, sem az meg holt meg düchöüült zentekhez, sem azoknak esedezesekhez:
- 10 Hanem, chiak az egi my uronk Jesus christushoz, es az ö aldozattianak erdemehez, es niugzom az ö aldozattia altal ualo öröke ualo esedezesebenn:
- 15 Es az ö altala ualo zent keduedben niugzom uram Istenn.
- Mert nem kerkedhetem uram Isten en az en iouaimmall, sem chelekedetimmell: de uagionn nekemis egi Jehova Jesus christusom, ki en uelem öröke meg marado hiu Istenem uram, ez benn bizom, ha ellensegim labomnal fogua uonoznak ide stoua hurcolnakis.
- 20 Köniörgök ezokaert uram teneked, ne uedd ell soha köniöröletessegedet rollam irgalmassagodat töllem, zentseges zentlelked ne tagichion soha engemet,
- /73b/ En uagiok az bünös kiröll zent Daudid kirali profeta zollott, az ö soltaranak 36. rezebenn: az holott leg előzzör első uersebenn zoll az Isten feletlen emberek-röll:
- 25 Es annak utanna zoll az Isteni feletlensegnek giümölchy-röll; minthogj az emberek magokatt zeretuenn sok kü-lömb külömb gonossagokra mennek, ad partes & :
- 30 Kinek chiak az maga, es az te Istenj ismereted uolna oruossag leg elsőbenn en hiu Istenem.
- Mert o JEHOVA ur Istenn, mind az egekig uagion az te irgalmassagod: az te tökelletesseged az ködökig (aut felhök-ig).
- 35 Az te igassagod mint az Istennek hegiej, az te Itiletid, soksagos örueniek.

- 1 Az embert es az oktalán allatot meg tartod JEhova (aut el tartod elteted).

Melly bechiölletes az te Irgalmassagod ISTEN: azért remenle- nek az embereknek fiay az te zarniaidnak arnika alatt.

- 5 Meg rezegednek az te hazadnak köuereuell, es az te giöniö- rösegednek sebess köues foliasaboll inniok acc nekik.

/74a/ Mert tenallad uagion az életnek ere, es az te uila- gossagodbann latonk uilagossagott. Vond az teged isme- rőkhöz irgalmassagodat, es as te igassagodatt az igas zyuökhöz.

10

Ne iöiönn en hozzam az keuelsegnek laba, es az istentele- neknek kezek ne mozdichon (aut ne futtasson, ne indi- chonn) meg engemet.

Mongiád ezt uram ennekem, mind az en zegeny meg keseredett

15

aruaimmall egetembenn: kelli fell s ne felli, az te hi- ted iduözitett.

Hogi minden hozzam tartozokall hazamnepeiuell egyetembenn teneked örökeualo halakatt adhassak.

Legienn kedues az en zegeni zemeliem es aldozatom az te tekinteted előtt, tennenmagadert tennemagadert, es Vedd El uram ez KICHINI MVNKATT az te zegeny zolgattol io keduedböll kegiessenn, es kegelmesen: kitt az alnaksag- nak kenchieböll chinaltattam: Segichi uram Jesus min- den Jora minden dolgaimmbann;

20

- 25 Engedd meg uram hogi az itiletbenn az embernek fianak az ur JESVS christusnak zeki előtt alhassak meg nagi bator- sagall: Es soha meg ne gialasztassam mind öröke. Amen.

/74b/ Caput sexagesimum quartum

30

64

Siue dormio, siue uigillo siue aliquid aliud ago, semper nostris in auribus resonatt nouissimae tubae dicentes Surgite mortui uenite ad iudicium &. Vt non me repente oc- cupet ille domini, magnus et terribilis, nec capiar ha- mo aut laqueo domini more auium et piscium, ut stare possim et ualeam coram throno et tribunali christi. Cuius dies tanquam fur aut fulgur cito ueniet, et aderit

35

- 1 in tempore oportuno et preordinato:
 Audiamque iucundam uocem dicentis, Venite benedicti patris
 mei, possidete regnum uobis et Angelis ab exordio mun-
 di paratum.
- 5 Nec abhorream uerbi tonitruosi domini mei dicentis, Ite
 maledicti patris mei in ignem aeternum, uobis diabolo
 et angelis eius, paratum &
 Cuius uermes nunquam moriuntur ibique erit clamor fletus
 et stridor dencium, cuius erit principium finis nun-
 10 quam.
- /.../
- /75a/ Mert uram bizoni bizoni mostannis azon elebbi Iste-
 nönk uronk uagy, aki soha semmibenn meg nem ualtoztal
 sem ualtozoll, az te tiztessegedet senkinek nem adod
 15 uram.
- De meg engecc minkett kesertettnönk, meeg az zent helien-
 nis! zent dolgokbann ualo foglalatossaginkbann es for-
 golodasinkbanis! hogi meg esmeriük michioda ellensegell
 uagion igiönk;
- 20 Es kitöll segitetthetön /!/ oltalmaztathatonk meg, es ki-
 chioda lehett aki meg zenteli az mi kesertetinket zent-
 fianak kesertetiuell.
- Hiuonk uram teged zankall, de ziuönk tauoll uagion tetöl-
 led, es chiak nieluel es nem ziuell tiztelönkes lele-
 25 kell, mi hiu Istenönket io akaro kegelmes atiankatt.
- El aradott mi köztönk, rend es zemelj ualogatasnelküll,
 azbann az alnoksag, az gonossag fel forr naponkent,
 ninchien iol az dolog ez földönn, mint az Lottnak noue-
 nak ideiekbenn.
- 30 Ninchen ky iott chelekegiek, ninchen ninchy chiak egis ez
 uilagonn, mind hazontalanokka löttenek es hiaba ualok-
 ka az embernek fiay.
- Az egekböll predicaltacc uram chiodaidal, iegiekell ez ui-
 lagon hirdettecc, kiknek mi nem hyzönk, meg kemenituen
 35 niakonnkatt, az teeressre semmi gondonk ninchen; kinn
 az talponk alatt ualo föld syr, es magaat tölönk meg
 uonta.

- 1   *1604 mense octobris et 9bris & In Varad fuerint terre-
       stria signa multa preteritis annis. CSB mpria⁺
 /75b/ Sirtalanna tötted ur Isten az egeket feiönk felett,
       es az földett souannia, es keseruesse, hagi az föld
 5   meltatlan hordozzon, azonkepen az eeg oknelküül harma-
       tozzonn.
       Ziueinkett keserősegesse, testeinkett faydalmassa, erön-
       ket batortalanna, es felelmesse az iarasra.
       Ellmenkell nem byronk, az alnoksagos gondolatokbann torr-
 10   kigg uzok o enn lepesemnek dyzessege.
       Innen uagionn uram uram, hagi kialtonk es meg nem halgacc,
       kerönk es el nem uezzük, az mi chelekedetink ganea es
       pook haloua löttenek pokhalo mogiara leuegnek ez föl-
       dön:
 15   Nem ugi chelekezzük az iokatt az mint uram te paranchol-
       tad kikell ugian tartozonk mint erdemetlenn zolgak,
       minden erdemi fizetesneküll:
       De meeg hipocrita io chelekedeteketis (noha neked nem ked-
       ues) de mint akab kirali sem chelekezőnk kiuel ualami
 20   kis penitenciat mutatnank.
       Ky perelhett Igaz Isten teueled? Ki igazb nagi Isten te-
       nalladnell? es uallions michioda az mi io chelekede-
       tinknek es erdeminknek iutalma erdemönkert, nemde egebe
       halalnal?
 25   /76a/ Te tudod en Istenem, mert mindenkor benned biztam re-
       mellettem, mostannis te benned bizakodom; nem remellet-
       tem hagi erre iusak, es ezekbenn elliek; de legen neked
       hala en Istenem, mindenekröll, megerdemlettem;
       Jol tudom meg emlekezell rollam kedues üdöbenn.
 30   Valahoua tezez en te örökytett örököd uagok, es ualahoua
       parancholod, az te alazatosz zolga oda megienne, magatt
       meg horgasztuan arcoll le buruluann megalazuan mind az
       földiglenn.
       Es ha azt mondanndod, nem kellez: ihonn az te meg kesere-
 35   dett alazatosz semmy erdemöö meltatlan arua egi kis
       zolga; feyett fel nem emely:
       Meg nem moccann te előtted, reades az te kezerithetetlenn

- 1 io uoltodbol tött fogadasidra tamasztotta magaat, es
nem az ö büneinek erdemere.
- Es noha uram tellies bünn uagiok es saar hazbann lakom,
Angiall nem uagok, de chiak tied uagiok, es chiak tene-
5 ked igiekzem engednem egezz eletemben, mint giarlo em-
berr:
- Ki az büntetesben kesedelmes, az hozank bünösökhöz gyorsas-
sagos terö uagy, es az engedelemre mindenkor kezz es
io kedüö Isten uagy.
- 10 Ki zent lukachnall dragalatos zent zodall igi zollaz: mert
az embernek fia nem iött azert hagi az lelkekett ellue-
zesse, hanem hagi meg tartchia. cap. 9.
- /76b/ Es noha az keserues feredöben firidek keserues po-
hart izom, zomorusagos niomorusagokbann eiell nappal
15 torkig ülök es ugian azok az kinokbann, kikköll tenal-
ladnal egebtöl ki menekedest nem uarok.
- De uram ugian mostanya, ollian uallast hitemnek altala, kön-
iuess zemmell, tezek enn mostannis felsegedröll (segi-
chedeg altall), mint az en böö eztendöymnek mindenn meg
20 latogatasybann.
- Es ha uram segitez (ki igi zollaz ennallammelküül semmit
nem chelekedhettek), kire Isteni igireted zerent, emle-
keztetleki uram! bizony ez benn az uallasba, az en fo-
gadott HITEMZERENT akarok uegig meg maradny:
- 25 Te felseged erre erött aduann, mindenkepenn segittuenn,
hagi benne uegig meg maradhassak meg alhassak.
- Ketsegem sinchen benned en Jehoua Jesus christusom, mert
tudom VRAM Ky LEgy.
- Sem tüzz sem uyz töled el nem zakaszt, sem melseg sem ma-
30 gassag, noha zamtalanzor uetkezem te előtted, enn giar-
lo bünös ember:
- Mert engemett meg firiztettell, az uionan ualo zületesnek
fües Jysopos io illato firidöebenn, az te zent uered-
ben.
- 35 /77a/ Mert ninchen uram ennekem oltalomra ualo eröm, sem
iora ualo elegsegem te kiuöllötted;
- Ninchis senki sem egen sem földön sem tengerbe töb igaz

1 Isten tenalladnall, ki en uelem iol tehessen es engem
fel giamolhassonn, es enneken töb ki mentö meg oltalma-
zo meg mentö saluatorom lehetne, en sem keresek.

Chiak az te hiueseges prouidenciad arnikozhat uram engem

5 be eiell napal minden üdökbe es az en uagi faidalmim-
bann (sicut et dies haec) es külömb külömb artalmas
igiembe züksegimbe kiualtkepenn az ördög ellenn, melli
kegielmedben chiak, fenlenek minden hyuek uram Isten.

Mert uram mikor uigiaznonk kellene az apostolokall, akkor
10 aluzonk, mikor imatkoznonk kellene az haiobann, akor
meg iedönk, uram maid eluezönk &

De te Jehoua Isten Israelnek kirallia, kit az Atia fel
kent örök üdök előtt az Syonnon kiralsagra, nem zuniacc
sem alzoll ki örized az Israelt az kereztienekett, nem
15 marad mi hadnagi Istenönk az te kardod hiuelybe mikor
minket örzez.

Söt ragiag az ö fenie es elessege, mint az napnak fenje,
radiussa, es az te öltözö feguerid corrusscalnak fenle-
nek mint az uillamasok kinek feirr köntösehez ekesseges
20 hasonlott, az festö es kepiro, s akarkys, semmi modon
nem minim//que parte nem chinalhatna.

/77b/ Az kokast uram mindenkör nekem zoltassad ielt ad-
uann, meg teresemre, tekinchy ream nagi bünösre kegie-
lemmell myndenkoronn, meli te zent tekintetednek kegel-
25 mes ingien ualo hazna, hassa meg az en ziuemet lelke-
met:

Es metellie köröll, hagi mongiad uram ezt, ad quem respi-
ciam, nisi ad contritum corde humillimum spiritu, et
tremement sermones meos.

30 Jaria altal mynden chyontaymnak ueleyt, meg nissa ueseym-
nek reytekitt, zyuemnek lelkenek tarhazitt, melli te
zent tekyntetidnek sebessege hathatob az kett elő tör-
nell mellingnell.

Illatozza uram az en lelken, az te zent igidnek io illat-
35 tiat tiztessegedre, es örök eletemre üdüössegemre, es
az en zegeni ziuem zagollia az te zent uered ekess il-
lattiat örök düchösegere.

- 1 Agiad uram en belem, az te zentseges tekyntetedell ez nagi
sok iokatt, mynt zentpeter apostolbann: o kegiessen
neezö ur Jesus.
- 5 Agi buzgo keserues syrast zokogast, büneimenn ualo banko-
dast ohaitast, igaz penitenciat töredelmett.
- Az zentlilek Isten zokogionn en bennem, ki bezelhetetlenn
fohazkodasokall, köniöröguen en ertem, en bennem:
Hitet bennem nemzen, uegig megis tartcha meg erössichye,
Igaz uallast tefelölled es zent Atiad felöll zentlelked
10 felöll, zentlelked altal olchi uram en belem.
- /78a/ O bone Jesu custodi me miserum sicut promisisti &

Caput Sexagesimum Quintum

65

- 15 Junior fui, iam sinui, nec uidi iustum derelictum: nec fi-
lios eius querentes panem.
- Legi perlegi relegi, nec uidi hominem pium mala morte pe-
riisse.
- Domine interiorem peccatorum lepram dele sanguine filij tui,
20 o dominator Domine my: qui Naman Syrum ex lepra corpo-
ris clementer eliberasti purgasti balneo aque externae,
ad exemplum balnei sanguinis Jesu christi: qui nos e-
mundauit ab omnibus peccatis nostris.
- Sicut et Daudid tuus dilectus cordialis, canit: qui propi-
ciabitur omnibus iniquitatibus nostris & prope est do-
minus inuocantibus eum, inuocantibus in ueritate. Su-
per omnia opera nostra/?/ eius misericordia &
25 Ego miser me totum tibi commendauit, et commendo in aeter-
num: familiam familiolanque meam pasce et dirige, quia
30 ego eam misere pasco, Et uitae mae sterilitatem fruc-
tumque sterilem miserabiliter gaudeo. At tu habes po-
tenciam liberacionis et conuersionis Jonae fugientis,
nunc et in aeternum quia omnia potes. Laudetur sancta
trinitas.

1 /78b/ Caput sexagesimum sextum

66

Maledictus homo, qui florum iuuentutis suae diabulo, faciem autem senectutis DEO tradit: Et qui negligenter

5 facit opus dominj.

Habemus tamen tres pessimos inimicos et aduersarios, Diabolum: peccatum: et carnem cum mundo: qui ab adolescentia summus in malo.

10 Sed tu domine longanimis, tardus ad iram, multae misericordiae, omnibus inuocantibus te, inuocantibus in ueritate;

Propicius esto mihi luto et seruulo tuo domine, Quem non ex meritis meis, sed ex SOLa gratuita misericordia bonitatemque tua creasti.

15

Caput sexagesimum septimum

67

Si christum bene scis, satis est si coetera nescis:

Si christum nescis, nichil est si coetera discis.

20 Dum spiro spero, spes mea Christus erit:

Da et iube domine my JESu filij Dauid.

Sine te enim, nec uelle nec posse nec perficere ualeo.

/79a/ Si christi /.../ remisse sunt iniquitates et peccata, (teste petro) illorum compunctorum corde.

25 Reuera et nobis omnibus condonauit nostra peccata quam plurima, et omnes iniquitates nostrae in obliuionem ueniunt, teste dauid psalmo 36 & Cum ipse christus portauit languores nostros, teste Esias &.

Et iniquitates nostras ipse gestauit super humerum suum,

30 Vnde dauid fidelis dei, canit qui propiciabitur omnibus iniquitatibus nostris &. Attestante etiam SPIRITVS SANCTO per petrum apostolum capite .3. epistolae 2.

Sed paciens est erga nos, nollens ullos perire, SED OMNES ad rescipiscenciam tendere.

35 Donabimur quoque spiritu sancto gratis, per Jesum christum dominum nostrum, per baptismum poenitenciae, in fide inuocatione uera, per JEHovam Jesum christum domi-

1 num nostrum,

Qui est uia ueritas et uita aeterna. Propter quem, multum /!/ meritum spem iusticiam et satisfaccionem, neue opera iusticiae habeo:

5 Nollo conculcare sanguinem Christi immaculati agni, domini et fratris nostri carnalis, domini nostri clementissimi.

In spe aeternitatis et incarnationis eius bona fide acquiesco.

10

/79b/ Caput Sexagesimum octauum /!/

68

Vram Jesus christus, en Istenem s en uram, lelkennek tel-
lies öröme; kinek mind zent akarattia s mind paranchio-
15 lattia es zent neue minekünk nagi giöniörösegessek es iok.

Az te zent zaiadall nekünk paranchiolad, pelda tennen magad minekünk leuenn: hogy mi niomoroltak segichigre hyonk, niomorosaginkbann es meg (zorongattatasinkbann):

20 Es ualamit az te neuedben az te zent Atiad toll kerünk az te zent neuedbenn, (az ö io akarata zerent) meg aggia mi nekünk.

Ennek bizonsagara igi zollal, három zent zemeliekbenn, es egi allatbann ualo igaz Istenn: az mint felliebis meg
25 iram.

Inuoca me in die angustiae (aut tribulacionis) tuae, ego exaudiam te et eruam, tu autem honora me.

De meegis latuan erötelensegemet giarlo uoltomatt, jegizö zent iegeketis adall nekem: pechetett adall igaz eskües-
30 sell ualo igiretid melle.

/80a/ Kikben engemet erdemetlen zegent uram rezesitettell, es utolso ki mulasomig rezesichy en uram hyu Istenem, kit elis hittem:

Az iegiekell egetembenn, tennen magadat en Jesus christusom egiesichi en uelem hitemnek altala: es minden erdemell lelt kereset iauaidat agiad ennekem, az zentliek Istennek altala Amen.
35

- 1 Ennekokaert uram hogy ne ketelkegiem te benned, mert engemet o Jehovi Isten el nem hacc semmi zükksegimbenn, örökönn es örökke, aruasagra lelkembe iutnom nem hacc, testembeis segichigel lezez;
- 5 Ky soha az te benned bizokat el nem hagiod. Ezert en Jehovi Jesus christusom, ugian azonn Istenemnek uramnak uallalakes hyzlek (segichigedböll) lenny, ky az régi zent atiak ideibenn, sött öröktöll foguannis ualaall. Ki meg mutatad magadat az mi atianknak, Abrahamnak az nagi
- 10 hitö embernek magadatt meg mutatad, ugi mint egi ködben: Az az, lelekbenis lata mert hinn te benned, testi formabannis meg mutatad magadat in quercubus mambre, mikor ö hozza kett angiall zolgaddal be terzz, es ö nalla zallasra etelre meg zallaz, ki o Jehova Isten testi etelneküll nem zükölködöll, sem magad sem angial zolga-
- 15 id.
- Sött az uy testamentombann iarall ez uilagon, iöuenn az te tulaidonid közibenn.
- /80b/ Ki igi zollaz az te magad iarasaanak mindenkorí ell
- 20 hitelere, hagi akarod hagi minden emberek üdüözöllienek, es az igassagnak utara iussanak:
- Tudom ur Isten hagi az en sok köniörgesim te elődben fel hatoltanak, naponkent felis mennek, kiket bünös hazontalan ferged, eiel es napal tehozzad küldök uram, Meg-
- 25 is halgatod ökett.
- Kik adig el nem tauoznak előlled, myg ennekem lelki testi iokat azonn az utonn ala nem hoznak, az melli uton zentfelsegedhez, felseged által zent Atiadhoz fel mentenek zentlelkedel egetemben in unitate et trinitate.
- 30 Ezis ennallam zent segichegedaltal, tökelletes igaz hitbenn uagionn, mert az en uzedelmemnek nem örölzz, nem giöniörködöll.
- Köniörgök uram Ismeg mostan esedezuen syralmas ziuel lelekell, le fügeztett föuell, legi irgalmas kegielmes
- 35 ennekem es az en meg keseredett nemzetemnek hazamnak lelkönkben testönkbe.
- Bochássad meg az mi ektelen büneinket, kiualtkepen az eni-

1 eymett, es ne uezess el minkett az mi nagi büneinkert
ne hagi karhozatra iutnonk, se ellensegönk kezebe iut-
nonkes esnönk az te igaz itiletet zarent:

/81a/ Te Isteni segichiged uelem leuenn, tellies eletembenn
5 kerek zörgetek importunuskodom az te aytodonn, noha
zantalan ezerzer uetkezem magam be keveruenn, tekozloo
fiu uagiok ninchi mitt tennem te hozzad kazdag Isten-
hez atiamhoz uramhoz kazdagsagall böuölködöhöz kell
futnom:

10 Esedeznem kegies gazdahoz, mert ehell kell meg halnom, ha
ell hacc uram engemet; bizoni uram hozzad futok mind
fottig, mert iobat uram nalladnal nem talalok nemis ke-
resek segichegedaltal,

Mert uallions Houa futnek az meg haragutt Istentöll, hanem
15 chiak az meg engezteltetett Istenhez?

Ki mikor ellenseged uolnek, Atia ur Istenn, zerettell enge-
mett az te zerelmessedbenn, tudom bizoni all elunuann
engemet töled uram el nem uecc az te zerelmes kenche-
det menkoronn iobbodon latuan ülni es allani;

20 Az en testembenn, altal ökleltetuen oldalatt, kezet labat
meg sebhetuenn zegezuen kereztfaiához: kibenn uram
kedued töölt, es mindenekhez io keduel uagy.

O en uram Jesus christus, nisd meg az en ziuemet lelke-
mett elmemet gondolatimat, az te zent lelkedell, az te
25 zent kolchiodal meg nituan zent igidell zentlelkedal-
tal, menibe oda:

Rekezz ki uram onnan minden rutsagokatt, es tegi engemet
+olli emberre CSB mpria+, hagi en nallam tellieszentha-
romsag Isten öröke meg maradast tegi.

30 Lelkemet zentlelkedell meg kenegetuen, christus uereuel A-
tia Isten meg coraluan rigaluann, hagi geriedezen az
en zegeni ziuem lelkiem repessen ugrallion ugrandozzek
en bennem, az te zent zerelmednek meg olthatatlan tüü-
zeuel, melli soha erbelöllem ki ne fogion se alugiek.

35 /81b/ O en uram Jesus christus te chelekegel az te örök
Isteni hatalmadal uegnékül ern bennem, ki olli hatal-
mas Isten ualal meeg az zentzüznek meg zenteltetett

- 1 zent mehebennis, hagi az ersebet azzonnak mehebennis
meg repestetted az te Isteni uigasztalo eröddell az
giermek zent Janost az te precursor hopmesteredet.
Vegi be uram oltalmad ala aki be uöttell conduiselesed ala,
- 5 serkeni fel kegielmes uram hozam, razz fel engem kölch
fell az en bünös meli almombol, ladde uram regtöl fogua
mint uertegek meli bünm almomba hortiogvann.
Mostis te uagi uram nekem az en hiu Istenem s mind öröke-
is te lezez:
- 10 Nem lezen uram tenalladnal nekem töb Istenem, de te segi-
chi en hiu Istenem, mindenekre agi erött o en Jehova
Istenem.
Odozd meg uram az en ziuemnek köteleytt kenegessd lellem-
nek sebeit, uidamichi elmemnek tömlöcös eletett, for-
mald minden iora gondolatimnak iarasaatt.
- 15 Mert az zell aholl akar ott fuu, honnan iö houa megen nem
tugiuk, igi uram chiak te tölled uagion az meniböll az
my uyonnaualo zületesönk.
/82a/ Mint az zellnek erőssegett, az arruiznek sebessegeett
20 meg nem birhattiuk, es az tenger habokat meg nem giözhe-
tiük: igi az en gondolatimnak elmemnek habiayt az en e-
römböll semmikepen bizoni meg nem birhatom, meg sem tar-
toztathatom.
Vr Isten te tudod, mert chiak te uagi egedöl az en io es
25 hiu Istenem uram, noha sokzor el estem es esem eltemben
mint ember, giuychi fell uram minuegiglen az en füstöl-
gö chepömett, es engem romlott nadachikatt, ne törí öz-
ze uram.
Hogi felsegedet uarhassam zörgetöött uilagos lampsassall
30 zöuednekell, olaiom tealtalad beuen legienn, mynden
üdöbenn meg nithassam aitomat teneked, engedhessek es
zerettell be bochathassalak örök üduössegemre.
Wlless le uram engemetis erdemetlent, ehezö ebb köliket
az melihez le ültetedd az nap kellettöll fogwa nap niu-
35 gatig ualokatt, Abrahamal Isakal Jacoball le üültecc az
te zent orzagodbann az te aztalodhoz, Ez helibe uram
nekem testi iok nem kellenek.

- 1 Add meg uram illien zeretettell ualo keresimet, kit ziuem-
böll lelkemböll bochattam tehozzad, mellybenn nem anyra
testemert mint lelkemert esedezem kialtok, ne üüzzell
engem read futott, ne uessel előlled niomorek zegent,
5 mert az te hozzad menöt te uram ki nem ueted.
Hogi teged minden kereztienek dichierienek, enis aldhassam
zent neuedett, hogi mi uelönk türöz minden züksegink-
benn, mi hyuu Istenönk. uronk.
/82b/ Mert chiak te uagi uram az en kö uaram, Istenem ol-
10 talmam, kiben mynden üdöbe byzom es remenlek en Istenem
te altalad.
Mind ezek pedig uram nem entölem uadnak es leteznek, hanem
az te ingen ualo iouoltodboll es kegelmessegedből, melli,
en bennem uagion: kiert uram chiak egiedöll neked nagi
15 halakatt adok aldóm zent neuedett;
Azall az tiztelettell kiröll az profetanal azt mondod, az
en dichiretemet (aut) tiztessegetemet masnak rem adom.
El uezzenek az istenek kik az egett földet nem teremtettek.
Gloria in excelsis DEO.

20

Sexagesimum nonum . caput

69:

- Moriatur anima mea morte rectorum et sit nouissimum meum
sicut ipse.
25 Non et /!/ homo DEVS, ut menciatur: et filius hominis ut
poeniteat eum: ipse dixit et non faciet? loquutus est
et non prestabit illud.
Quam pulchra tabernacula tua Jacob, habitacula Israell:
sicut torrens extensa sunt, sicut horti iuxta flumen,
30 sicut arbores aloes quas plantauit JEhova, sicut caedri
iuxta aquas.
*inquit paulus: non sunt cum poenitentia dona DEI CSB
mpria.*
/83a/ Az te még busult haragodbann, ne mongiak az idegenek
35 poganiok es Istentelenekis, hol ez nepek Istene, ninchen
ezeknek Istenek. Jussón ezedbenn en edes Istenem az
profetak altall ualo igaz igiretid esküesid, holott ak-

1 kor sem angialok uoltak az emberek, söt az Jesus chris-
tus sem az Angialok természetet, hanem az Abrahamnak ma-
gatt ueue magara.

Vr JESVS, uai kinek nem igirted sok heliekenn magadat, az
5 Atia Istenis pedig noha az atiaknakis tealtalad zol-
lott külömb külömb kepen: de az utolso üdöbenn tulai-
on/!/ meg testesölt Isten által ö zentfia által zolla
mi nekönk.

Mert te o Jehova Isten lathatoua löll, meg ielenell az
10 testbenn:

Megiönk haatt ha lattiuk sebeinket teged ell hagianke ell
arollionke? mitt mieliönke?

Ha koncra haniaccis te hozzad futonk, mert te uagi az kö-
niörölö Irgalmas hiu Isten, kinek ziue esik az bünösö-
15 könn.

Lam te mondod uram az profetanall nem chelekezem az en ha-
ragomnak busulasat, mert Isten es nem ferfiu uaglok en.
/83b/ Vetkeztönk uram Jehova Isten teellened, nem tagadom
mert zempillantasonkent uetkezőnk, főkepen pedig en
20 meg niomorult bünös dög:

Es Ime felsegedis el tötte talam tündöklö feguerett,
kit mi Melletönk sionnak kiralli zent Isten im nem re-
genn kj uontal uala nagi diadalommall triumfaluann.

O mi io akaro Istenönk, ki soha meg nem ualtozoll ne en-
25 ged meg gialasztatni az te hiueidet ez magar nemzetbenn-
is, maid azt mongiak hagi okoson fel inditottad öketes
benne hattad leg nagiob züksegekben predara az idegenek-
nek.

Mi nem ugi köniörgök hagi meg nem erdemlenök, holott hal-
30 hatatlan bünösök uagionk, sem ugi nem köniörgök hagi ez
mostani fel indult feidelemme leiendő es az ellenseg al-
tal most meg uert zolgadnak nagi io uoltat erdemett ma-
gaztalanam, mert ez is melto te felsegedtöll büntetesre:
ugian ne higie el magat es ez sok Istentelen nepnek se
35 keduezen:

Se az sok modneküll ualo dolgot ne chelekegie:

/84a/ De meccezz uram az te nagi neuednek ha mi erettönk

- 1 karomlasbann gialazatbann iucc, illien rozzakert.
- O Joell ideibenn es öröktöll fogua elt Jehovi Isten, JEsus christus, parce populo tuo, keduezz az te nepednek az te nagi neuedert.
- 5 Mi nem bochkai Istuannak feiedelemsegeert köniörgök uram en te zent felsegednek, sem ez Istentelen kemeni niako haidukert sem az mi Jamborsagonkert, sem hoga en moses profeta uolnek, ki chiak saruia kötelet sem oldhatnam meg (noha ö is bünös uolt).
- 10 Hanem az te nagi neuedert az te nagi neuedert uram uram ne had aniazenteghazadat minketis gialazatra halalra predara utalatra iutnonk.
- Bochasd meg büneinket, terich meg tehozad hadd tugionk meg terny, eltezz, hadd elliönk; uedd ell az baromi kepett
- 15 rollonk az hett eztendök az az sok niomorusagos ezendeink utann:
- Mert mi magonk töttük baromma magonkat, nam homo cum in honore esset non cognovit se et Assimilatum esse iumentis &.
- 20 Da gaudium auditui meo, ne mongiak uram, zallion le az keresztfaroll, masokat meg zabaditott magat meg nem zabadithatia:
- Vah qui destruis templum tuum dei, et in tribus diebus edificas.
- 25 /84b/ Mert uram az meniuell /...../ embereknell, Aniuall nagioh /.../ irgalmassagodbann az en es miniaionk büneinel, in qualitate et in quantitate; ha chiak en es mi chelekettük uolna mind ez uilagnak büneitis! az christusnak chiak egi chiep uerenek harmadrezebenn.
- 30 Es uram akki azt parancholad, hoga az mi erőseggök halgatasbann es remensegben legienn, es az mi lelkönket türes es zenuedes altall biriuk: es hoga aki minduegig tökelletesen meg marad az igaz hitben uallasban, ez iduözüll:
- 35 Kerlek uram segelli meg engemet, es tartchi meg öröke minden iokbann, agi erőtt iora es gonozoknak el tauoztatasa.

- 1 Tudom uram meg nem bantatoll, illien igen meltatlan kö-
niörgötöll köniörgesemert, ki az zörgetest es kerest
paranchiolod es commendalod;
Segelli uram es el megek, mozdichi es indulok, uigi kezem-
5 nel fogva es lepem, tarchi meg s meg tartatom.
Mert semmit senki nem uehet maganak ha onnan felliüll nem
adatik, te tölled uilagossagnak Attiatoll &.
Ninchi uram mitt tennem, bizoni zegientelen orcara kell
magam uennem, mert zegienes koldosnak hiu taskaja.
10 /85a/ Defluit aqua de situla eius, et semen eius erit in
aquis multis et exaltabitur magis quam Agag rex eius et
eleuabitur regnum eius.
Si incuruauerit se ut accubet uelut leo minor, et ut leo
maior, quis scuscitabit eum:
15 Quincunque benedixerit tibi erit benedictus: et quincunque
maledixerit tibi, erit maledictus.
Cur maledicam ei cui non maledixerit DEVS: et cur detesta-
bor quem non detestatus est JEhova:
Video illum sed non modo, intueor illum sed non de propè,
20 procedet stella ex Jacob et |surget aceptrum ex Israele qui
confodiet angulos Moab, et destruet omnes filios Set,
& & . Ecce sit benedictus dominus time ipsum qui propi-
ciabitur omnibus iniquitatibus nostris.
- 25 Septuagesimum caput
70
Pater, in manus tuas commendo Spiritum meum in agone mea.
Domine JESU Christe JEhova DEVS, mane nobiscum.
Non enim dimittam te, nisi prius benedixeris mihi /?/,
30 Jam Jam enim aduesperascitur.
Domine Sancte Spiritus, DEVS et dominus: illuminator et ui-
uificator meus et sanctificator.
/85b/ Non extinguas linum fumigantem, neque conteras arun-
dinem conquassatam, ne sinas me a te abduci.
35 Sed tu eterne DEUS mevs reuiuiscere facias annos meos, tan-
quam annos aquillae.
Et iucundam reddes uitam meam mortemque meam DEVS in cuius

1   conspectu ambulauerunt patres-nostri, qui pascis me a
iuuentute mea; Dirige gresus /!/ meos.

Vt cum salute reuertar, ad domum domini dei mei, Abraham:
(hoc est ad deum abrahe cum salute post mortem meam re-
5   uertar ad sinum abrahe ad uitam aeternam &.

Vram Isten mikoronn ezeket irnam, bezzeg nag keserues bual
banatal latogatall es ostorozall latogatal meg.

Holott ertem es hallom hogi egi zep Ecclesiadatt zepsi ua-
rasatt, kit az en nemzetimnek es ennekem utolso maradék-
10   nak attal uala, az Istentelen nemet had meg egette tüü-
zell:

Kit syralmas zemmell keseredet ziuell panazolkodasal irok:
/86a/ Mert (tied uram az itilet) de en annall kereztienb
es zebb egi mas ertő io elető io erkölch köuető uarast,
15   ez egez földönn nem tudok:

Holott az te zent igidis igazan hirdettetett, zep Iskola
epöült uala: azonküölis nekem io iozagom uala te alta-
lad, kit az regi öseimnek attal uolt chiodalatoskepenn.

Kit bizoni mind magamert, nemzetemert zanok, ezertis hogj
20   az en feidelmem hada chelekezi raitam oknelkül artatla-
noll es hamissann:

Holott en mostis hiuseget uiselem hitembe tiztembe meg al-
lottam, noha ez előttis Istentelen hadaiual rontatott
engemet, nem egebert hanem az te nagi neuedert es az
25   igassagert, az Egez sanhedrint ki puztitani akaruan ki-
nek mar io rezebe ueget ert.

Hogi ne legen ki igazat se tiztesseged se orzaga maga za-
badsaga mellet zolni mondani.

Röuiden zollok uram, en meg erdemlettem, es egi rezent fö-
30   kepennis tudom büneimert cheleketted hog rank bochattad
uerzopo hadnagatt, az sanguisuga bastaat: ki maidan Is-
ten gianant imattatik sokaktoll mint egi herodes, non
est uox hominis sed Dei &.

/86b/ Igaz uagi te uram es igazag az te itiletid, de ual-
35   lions meddig es medig uram & &

Vallions nem zanze meg bennönket, es az te neuedet fökepen
nem uindicalode meg?

- 1 Melli Zepsi neuő Ecclesiadat nem anira zanom en sem magam-
ert sem magokert mint az te nagi neuedert:
Mert maid emberek eleibe sem merőnk menni, kiket hurogat-
nak ha kit meg nem ölnek bennőnkis!
- 5 Ehhol eretnekek kaluinistak monduann: &
Maga en Istenem bizoni soha en kaluinus Janost nem zolgal-
tam sem lutter martont, ingenn sem ismertem iot sem ua-
rok tőlők:
Hanem en chiak az te neuedet uarom, es eiell napall az te
10 kegelmessegedet:
Ne banniak azert az uerzopok, se az Istentelenek, ha en az
zűs mariat az tizta zent zűzet Isten gianant nem imadom:
/87a/ De ő uelle örömet uezem hallom az gabriel Angialtoll
ualo Izenetett; öröli maria, ingien kedueltetell, az ur
15 te ueled &
Mert itt meg tanolom hogi gracia dei sum id quod sum & azt-
is meg tudom hogi neque qui plantat neque qui rigat sed
dei miserentis & & &
Ne baniak haat es ne üldözsek az eclesiát uelem őse, ha az
20 egi aldot Jesusert ingen ualo kegelemből uallom uarom az
örök üdüösseget, ki által Mariais az zentseges meg zen-
teltetett zent zűs uarta üdüösseget, annéküll ő sem üd-
uösült
Senkinek erdemeuel erghel köniörgeseuel nem lelt sem lelís
25 üdüösseget: holot az canagalileabeli meniegnősknek sem
adathata bort christussal, sőt christustol meg feddetek:
Kit bizoni christus uronk akor sem azert chelekedett hogi
nem tiztelte volna attiat anniat, mert ő töltötte be az
tiz parancholatokat, de latta ő hogi baluaniosok lesznek
30 meeg az papistak es nem akart botrankozast hadni nekik
sem senkinek.
O ur Jesus tündököllek az te feguered az te neued tiztes-
sege es az te Ecclesiad es aban ualo tagok oltalmabann.
- 35 /87b/ Septuagesimum primus/1/

1   neuezetekel neuezz, kik chiak tulaidon tehozad illenek
       uram, az te zent lelkednek inditasaboll:

Noha Istensegednek tulaidon neuett senki nem tudhattia,
       nemis lathatonk ez uilagon testi zemeinkell Es semi a-
 5   liter allatod zerent,

Hanem akor latunk meg, cum erit dominus omnia in omnibus,
       meg latonk akkor mindaniann kereztienek zinröll zinre
       tegedet zent Atiadall, zentlelkedel, ugi, es anniban,
       az mint felseged akaria, es nekönkis elegeges örök ele-
 10   tönkre örömönkre es bodogsagonkra.

Nam, finita creatura, infinitam dei essenciam totaliter
       uidere non potest.

Es uelönk közlöd az te el titkolt tanachodnak kenchednek
       kazdagsagit, kik által mind ez uilagonn es az masikon-
 15   nis elönk:

Ky ez uilagonnis nem chiak az zokott mod zerent tucc ell
       tartani bennönköt, holott teneked sok modod uagionn az
       mi ell tartasonkbann, nem chiak kenirell borral & &
       /88a/ Neuez az profeta chiodalatossnak, tanachiosnak örök-
 20   keualosagnak attianak, Eröss Istennek bekesegek feie-
       delmenek.

Admirabilis consularius DEVS fortis pater aeternitatis
       princeps pacis.

Abraham, az tellies zentirassal egetembe, JEHOVA Istennek
 25   neuezz, es imaad uram tegedett mint öröke ualo Jehova
       Istent, az egezz uilagnak biraianak neuezuenn.

Az több kereztienek között, ez kett fő emberektöll, es
       harmadiktoll zent Janostoll, az te zentlelked altall,
       meg tanoltam, örökeualo mindenható igaz Istensegedet,
 30   örök üdök előtt ualot es uegnekül ualott:

Vegere mehetetlenn nemzesböll ualo Istenseged zerent ualo
       fiusagodat.

Mert te chiodalatos bölchi erőss Isten uagy, ki mikor örö-
       keualo nagi es dichirendö zent Isten uolnall, zolgakra
 35   nem zükült, minket zent zemeliedre teremtel, zent Atia-
       dall, zentlelkedel egetemben, in unitate et trinitate:
       Magad igen meg alazuann, meg üresituen magadat my ertönk

1 bünösökert, zolgai emberi es nem angiali formatt uöll
 fell az züznék zent mehebenn, mikor Adambann el uestönk
 uolna.

/88b/ Tanachios uagi, mert /...../ az Atianak kazdag ken-
 5 ches tarhaza kiben minden kenche uagion,

Öröktől fogwannis Tanachkozok az te zent Atiad, teueled,
 es zentlelkedell, ez uilagnak teremteseröll te altalad,
 es meg ualtasaroll, es Zentlelked által ualo formalasa-
 roll es meg tartasaroll.

10 Igi uram hogi Az mint meg modottam/!/

Az Atia teremte, de te altalad, es az zentlilek által, ki
 által az teremtesbenn formala eltete es tarta, hogi az
 mint Moses meg iria ez uilagnak allattia özze ne romla-
 na.

15 Te uagi uram az zolo ige ki által az Atia zolla:

Te uagi kiuel, az Atia az zentlilek Istennell egietemben,
 tanachkozok; teremchönk embert &.

Te uagi in summa ki mindenbenn az te zent Atiadal, zentlel-
 kedel egetembenn öröke ualo egenlő es egi Jehoua Isten

20 uagy.

/89a/ Bekessegnek feidelme uagi, mert az te bekesegetet
 nekönk hagiad, az kerezttett es zenuedest; kiböll meg Is-
 mertessönk hogy tieid uagionk, hogi az te haiochkadbann
 ülönk, mely noha haboktoll tantorgattatik de soha el
 25 nem meröll: Quod enim precessit in capite sequetur in
 membris & caput nostrum tu es deus meus, nos membra tua
 sumus.

Te uagi uram az bekessegnek feiedelme, ki az mi meg sebhütt
 lelki Ismeretönket zentlelkednek olaiaual kenegeted,
 30 es kötözgeted az te zent uerednek tiztito iriuell az mi
 ziuönket lelkönket minden ketsegbe eítő bűneinknek el-
 lene;

Nem hacc raitonk es en raitamis hatalmatt uenni az el ron-
 to kesertetnek, ki iöttel az ördögnek chelekedetit ell
 35 rontani ez uilagra.

Te tezed uram chendezze halalonknak oraiannis tulaidonn e-
 rödel hatalmodall, es az

- 1 te erdemednek zentsegeuell az en es miniaionk lelkönket ziuönket, lagituann az mi lelki niaualiaynkat az te zent io illato balsamom olaiodal az te zent uerednek olaiaual, Euangeliodall, meli ala foli uala az Aaronnak zakallann.
- 5 Eröss igaz Jehoua Isten uagi, kit torkom zakattaba minden eretnekekellen kialtok, ki az Atiaual, zentlilekell egi eröss egienlő Jehova Isten uagi: ki Abrahamnak azt mondad, en uagiok az erős Isten;
- 10 Vgian ezent az Első kö tablan ualo parancholatid bizonitiak&
- /89b/ Te uagi az bekeseznek feiedelme, kit zent dauid el foghatatlan irgalmo Istennek neuez & ki az embert es oktalan alatot tartod & kinek irgalmassaga minden chelekedety felett uagionn. &
- 15 De te uagi az igaz bozzuallo hatalmas Jehova Istenn is, ki az farahonn ualo bozzud meg allasabann, magadat meg zenteled, az tieidet hatalmasonn meg zabaditad meg mented, kegelmissen uezerled utaikbann, es be uiued az
- 20 kanahannak földebe igereted zerent le telepited minden Istentelenek ellenn.
- Az teiell mezzel folio förre, kiknek atioknak meg esküttel uala: Terullad uram az tellies Zent iras, oo es vy testamentum bizonsagot tezen, hagi igaz Isten, s igaz ember legi: az otestamentom uaart, az vinak meg adattattall;
- 25 Kichinded zületek nekönk, Fiu adatek minekönk & Az uy testamentomba sok eröl az Istoria az negi Euangelistanal &
- 30 Hic Est agnus dei qui tollit peccatum mundi & Hic Est vErus DEUS et uita aeterna &
- /90a/ Enis alazatos es mindennell leg kisseb bünösb zolga d ferged, lelkem üdüössege alatt rolad illien uallast bizonsagot tezek ut Johan cap.1. et.2. Euang:
- 35 Köniörgök en uram s en hiuseges en edes Istenem tekinchi ream kegies zent zep tündöklő irgalmas zent zemeidell, ream arcull burulo syrankozo meltatlan erdemetlenn,

- 1 köniörgő, zegeni es regen niomorgo meg keseredet zolgach-
kadra legi segichigell uram, ki chiak teneked qualis
qualis sim, aruauoll hagiattattam. Vnicus et pauper sum
ego es teread (segichigedböll) egedöll hallgattam es
5 tamazkottam.
- Te uagi uram az aki az örök düchösegböll ala zallal, hagi
az ördögnek chelekedetit ell rontanad, ki az Jerusalem
uarasatt, es azall egetembenn, az fertelmes uak ell esett
emberi nemzetett keges indulatodböll, keseruessenn meg
10 siratad, nem akaruan senkiknek uezedelmeket ut apud pro-
fetam, apud petrum apud paulum & & .
- Te uram az koporsobann meg dohosolt lazarhoz nem utalal
ell menny, igen meg siratuann lelkedbenn meg induluann
ugi mint meg kesereduenn: kegelmes zouall zolitaad,
15 kerdezkedel felölle es fel tamaztad lazart atiadfianak
monduann: frater noster lazarus dormit.
- /90b/ Vr Isten te hatalmasb uagi es nagioab az mi ziuönk-
nell, mert az hol az bünn elaradott, felliüll aradott
az te kegielmed.
- 20 Ky minket miniaian az bün ala rekeztetell, igaz itiletad
zerint az bünt raitonk el erted, coram te innocens non
est innocens,
- Hogi chiak te Jehoua Jesus christus egedöl köniöröllyi mi
raitonk, ki minket az törüeni által üduözitel temagad-
25 bann egiedöll:
- Mert az te zent Atiadnak elualtozhatatlann decretoma lönn
az törüeny, ki nekül Adam sem üduözülhetett uolna; ő ezt
eluezte, te pedig my erettönk be tölted, es zentseges
ruhadat ingien rank ruhazaad, igassagodat artatlansago-
30 dat.
- Honnan mongia zempal lex pedagogus ad christum & ki nem
akarod hagi egi emberis eluezzen hanem az poenitenciara
terien ut petrus inquit, DEVS Wlt ad resipientiam
tenere&
- 35 Mynden irasok erröl teznek bizonsagott, hagi ualakik chiak
tebenned biznak el ne uezzenek meg ne zegienegienek ha-
nem örök eleték legyenn.

- 1 /91a/ Az Esaias profeta első rezeben azt írja, zent lelked
altall; hogi ha ell haggiuk büneinkett, ha olli ueres-
sek uolnanak az mi büneink mint az fergek, az uagi mint
5 ualami rut zinöuek & & ollianok lezönk mint az giapiu
es ollian feirek mint az hoo.

+Coccinum quid sit disputent que uolent & CSB mpria+

Ki nem az igazakatt hini, hanem az hamissakat hini iöttel
az penitenciara, ez uilagra: es iöttel az ördögnek che-
lekedetit ell rontani.

- 10 Nem meg itelni el uezteni iöttel az uilagot, hanem meg te-
riteny üdüöziteny:

Ky mindeneket kegies termezeted zerent akarnall üdüöziteny,
azmint zent Pall zoll, DEVS uult omnes homines saluos
fieri, et ad agnitionem ueritatis peruenire: söt noha
15 nem mindenek üdüözölnek, mindazaltal minden rendegből
üdüözitez, ki zemeli ualogatois nem uagi, ki mind ez ui-
lagot hozza hiuod monduan.

Jöietek en hozam miniaian akik faradoztok (munkalkottok)
es meg uattok terheltetuenn, en meg könibitlek titeket.

- 20 Az profetanall igi zollaz, Elek en Isten nem kiuanom en
az meg holtnak (az az, az bünösnek) halalat, hanem hogi
meg terien es ellienn. &

Terietek meg az ti hitetlensegtekből, enis meg terek ti
hozzatok; Zantalanzor kialtattad, es kialtatod uram ezt

- 25 uram nekönk uilag uegeiglenn.

/91b/ Ezechiel 18. conuertimini, et poenitentiam/?/ faci-
te, ab omnibus iniquitatibus uestris: et non erit uobis
in offendiculum iniquitas.

- Proicite à uobis omnes iniquitates uestras quibus preuari-
30 cati estis, et facite uobis cor nouum et spiritum nouum
et ut quid moriemini dominus Israell.

Quia nollo mortem mortui dixit dominus Jehova, reuertimini
facite igitur et uiuetis &.

- O domine JEsu christe qui te non amat, cum paulo dico, sit
35 anathema maramatha:

Qui es uia ueritas et uita aeterna, Es ha en auagi az An-
gialok auagi akarkikis mas euangelomot hirdetnenk, a-

1 zonkiuöll az mit zempall az apostolok profetak euan-
gelistak hirdettenek atok legienn.

De kerlek en hyu Istenem, segelli mind uegiglenn, mert
chiak te nallad uagionn az üdüözites, es az böseges meg
5 ualtaas:

Enn pedig uram nalladnekül magamtoll semmi iora eleg nem
uagiok, tennen magad mondod uram hogi te nalladneküll
semit nem chelekedhetönk.

/92a/ Eztis te zent felseged mongia, senki semmit maganak
10 nem uehett, hanemha onnan felliül adatik: mert minden
io es tökelletes ayandek zarmazik onnan felliüll az ui-
lagossagnak Atiatoll. &

Eztis te zent felseged mongia, senki en hozzam nem iöhet,
hanemha az en Atiam uonza:

15 Kerlek uram aky meg esküttell hogi uelem lezez uilag ue-
geiglenn, agy mind halalomann etembenn, mind ki mene-
teleben be iöüeteleben zent aldast.

Mert mind életemet halalomatt, bees ki menetelemet eläte-
met halalomat ur Jehoua Jesus chiak es chiak teneked a-
20 janlom, kerlek agi erött es engemett soha ell ne haggj
uram Istenn.

Valazd ell uram az en ügiemet az nem zent nemzetsegtöll az
ördögtöll az ö sok alnok haloiatoll, el ronto eitö ke-
sertetitöll oltalmaz meg uram engemett, es az en ream
25 pökdösö nyalayt az te zent pögdösesed erdemeuell töröld
el uram rollam mind örökön örökke.

Sok ektelen nilaytt tauoztassad ell en töllem, mert EN IS-
TENEM VAGI TE VRAM, en te zegeni fergechked zolgad ua-
giok uram.

30 NE mongiak, meg niomtuk ötett, uallions holl uagionn az ö
Istenek &.

/92b/0 marianak meheböll zületett nagj Istenn, Istennek zent-
fia, örökeualo aldando dichirendö imadando zent Isten:

Kiröll az zent Istenn, Angiala altal, nem chiak az zent zü-
35 zett öruendeztete uygaztalaa, de sött mind ez egezz ui-
lagott es főkeppenn az ualasztott zegeny meg nyomorodott
kereztienekett.

- 1 O paztoroktoll meg talaltatott, Angialoktoll hyrdettetett
 Jehoua Jesus: o Jesus ki az magassagbeli Istennek fia-
 nak hiuattatal, non tantum nomine tenus, az mint az e-
 retnekek mongiak, hanem örökeualo Jehoua Istenseged ie-
 5 lentetik az Angialtoll.
- Ki ülzz az te atiadnak Daidnak zekibenn, es uralkodoll az
 Jakobnak hazann mind örökke.
- Az az az te Istensegéd zerent öröke ualo Isten uagy, de a-
 zert közbe iaro zemelis uagy; ky mint örök Isten, es köz-
 10 be iaro zemelis, öröke uralkodol az te Aniazenteghazadonn,
 sőt nem chak az Aniazenteghazonn, de meeg az poganiokon-
 nis, az te uas palcadall uezzöddell őket meg rontuann.
- De igaz emberseged zerentis az Aniazenteghaznak fejeue te-
 tetetell az Atia Istentöll: ki egiesöluen az dauid ha-
 15 zabol nemzeteböll az emberi testell, zentlilek munkalko-
 dasaboll, sött az tellieszentharomsag Istensegnek mun-
 kalkodasaboll.
- /93a/ Kinn nem örölök ugi mint hogi te altalad en iozagom
 es ösömtöll maratt, (noha annakis örölök) sem haznanak:
- 20 Hanem örölök azonn hogi annak az te zegeni ecclesiachkadnak
 kegelmes protectora oltalma uagy, meg mutatuan hogi az
 te Ecclesiadroll az en ram bizattatakrolis kegielmesen
 uram magadroll meg emlekezuenn meg köniöröltell.
- Ezokaert fel magasztallak en Jehoua Istenem tegedett, mert
 25 engemett fel emelel (aut fel magasztalal) es nem öruen-
 deztetted az en ellensegimet en rollam.
- En JEhova ISTEnem te hozzad kialtottam es meg giogitottall
 engemet.
- JEhova fel hozad az en lelkemett az pokollboll, az koporso-
 30 ba menöktől eleuenne töll engemett.
- Ennekellietek az urnak mindenek kiken ö köniörölt, es ual-
 last tegetek az ö zentseges emlekezetiröll.
- Mert zempillantantas uagionn az ö haragiabann, elettt az ö aka-
 rattiaba, estue siralom alutt el, es regell uigassaag
 35 lezen.
- Igy iartam en uram sok dolgomba, es mostann zepsiuelis: ki-
 ert uram ziuell lelekell nagi halakat adok te zentfelse-

- 1   gednek: kerlek uram oltalmaz segelli uezerelli oltalmazuan igazgas minden dolgaiban: es főkepen ördög ellen es tagai ellen alnok haloj ellenn:
- /93b/ Chalardsagi es chelekedeti ellen, kiknek chelekedetinek el rontasara mi uromk /!/ Jesus christus iöuell ez uilagra zent Atiadtoll bochattatuan ex communi consensu et consilio sancte et indiuiduae trinitatis, hagi el ronchad az ördögnek chelekedetet munkaiat, ut non regnet in mortali corpore nostro peccatum.
- 5   Emlekezell uram Isten ez utannis minden dolgaibann rollam bünös zolgadroll, mert ha rollam fő bünösről meg nem emlekeznel uram, uram uallions ki alhatna meg te elöt-ted:
- Es kikenn teccenek meg uram az te ueghetetlen nagi irlgalmassagodnak nagiuelta, es kik zaiaba allna meg uram az te igaz uallasod dichireted?
- 15   Es ez kett fő iambor zolgadnak az te zent neuedbe ualo igaz biztatasok es felölled ualo igaz uallas tetelek; Holott nem az föld giomraba leuök dichirnek uram tegedet, sem az örökeualo karhozatnak fia; 20   De mi kik elönk (az az testben elönk es lelekbennis) aldonk tegedet ur Istenn:
- Vram, noha naponkent esem mint Adam magua, ne uni meg mind uegiglen;
- 25   /94a/ Mutassad meg mind örököm öröke hozzam ualo nagi irlgalmassagodat zerelmedet es soksagos fel foghatatlan kegelmessegedet, kik öröktöll fogvan ualok.
- Mert bizoni uram en sem remellettem hagi ualaha erre ius-sak: legenn neked hala: ha ugiann meg ölzis tebenned bi-zom.
- 30   Ha igi estemis uram, tied s nem mase vagiok: es tellies lelkemet testemet mindenemet chiak te zentkezeidbenn, es te Istensegednek ayanlom, chiak te töled uarok en Istenem uram örökön es öröke, mert heaba ualo az emberi 35   erő es segicheg.
- Tudd en Istenem uram Jehovam Jesus christusom, ualaki Isteni meltosagodnak tiztessegedbenn praktikalt, abban

- 1 senkinek zyböl nem engettem kedueztem, uellek egiet nem ertettem;
 Söt zolgalatiatis te zent keduedert ell kerölltem, hagi
 lelkebenn uram chiak egiedöll te benned meg niughassam.
- 5 Legienn uram chiak teneked nagj hala, mert ezek mind tieid,
 semim uram ninchen akit tölled nem uöttem uolna, snemis
 dichekedhetem semimbenn, egebe bünnell:
 Mert akki akar dichekedni chiak te benned dichekegik, hagi
 Ismer tegedet.
- 10 Engeged uram ezt nekemis mind uegiglenn.
 /94b/ Az mint ennek előtteis meg mondottam, semmi io enben-
 nem nem uolt ninchis, nemis lehatt, hanem chiak te alta-
 lad en Jesus christusom, es az te zentleked altal, ki-
 uel te altalad zent Atiad el foglalt az eletre es bennem
- 15 zalag leuen bizonsagott tött ö Istensege altall.
 Kiert tellieszentharomsagegj bizonj Isten öröke dichirtes-
 sell, ki zemeliben harom uagi, allatodbann egi örökeua-
 lo Istenn.
- Kerlek uram bodogichi meg engemet, ki regen uarłak en hiu
- 20 Istenem: engemet meg rothattat epichi fel en üduözitö
 meg tarto teremtö Istenem.
 Ki chodalatos uagi mind igaz örök Istensegedbenn, s mind
 igaz embersegedbenn; Istensegedbenn, mert az Atiatoll
 öröktüll fogwazülettel nemzettell, chiodalatoskepenn a
- 25 diebus aeternitatis.
 Emberseged zerent az züznek mehebennis chiodalatoskepenn
 fogantatall az zentlilek munkaja altall:
 Igi hagi Az Atiais, tennen magadis, az zentlilekis, for-
 malta az te zent testedett:
- 30 /95a/ Mert az tellieszentharomsag Isteni tanachi igi uege-
 ze, Hagi az Atia Istentöll ell küldestt es ell bochattas-
 sal ualchagonkra:
 Kinek felsegedis zabad akaratt zerent engede; noha örök
 Isten ualales uagj mostannis: az mint zempal mongia
- 35 meg üresited magadat az zolgay abrazatot magadra fel
 ueuenn.
 Az zentlilek Isten altal uiue ezt az Atia Isten ueghez,

1 mert igi uala el rendeltetuen az tellieszentharomsag
Egi bizoni igaz Jehova Istensegtöll:

Az zentlilek Isten meg arnikoza az züzet az mint erről bö-
uön irr zent lukachi Euangelista 1. cap & meg tiztele
5 az züznek zent ueret mehett, es az te zent testedett
formala, nem az ö Isteni allattiaboll, hanem az ö ha-
talmas Isteni ereieböll:

Mint az fazakas, hogi mikor az sarrbol chinal ualamitt, ö
munkalkodik, de az ö testeett közibe nem mecci az sar-
10 bol chinalt edennek:

Ennekokaert az zentlilek Istenis nem mondatik te fellseged-
nek Attianak test zerentis; annall inkab Istensege ze-
rent; mert felseged az Atiatoll chiak egedöll zületett
nemzettetett ut Johan cap.1. & es az Atiatoll, es felse-
15 gedtöll zarmazik az zentlilek: az mint erröll bizonsag
az zentiras sok heliekenn.

O ki bezelli ki az te zületesedett, zent Isten, kualtkep-
pen az öröke ualott: de bizoni az testitis?

Ki chodalatos Isten uagi mindenkepen, de az mi hozzank ua-
20 lo zeretedbenis

/95b/ Magad kinra adasaban magad meg alazasodbann, ut
que /.../te uerbo, DEVS mori posses pro me pro nobis
pro omnibus.

Chodalatos Vagi, ki chodalatos kepen mi erettönk, az ör-
25 dögtöll meg hagiad magadat kesertetny probaltatnj, es
melli könien ötett meg giözed el üzed elölled.

Es az mi Adamba ualo el esesönket restauralad fel emeled,
es naponkentualo kesertetinket fel emeled io JESUS zent
Jesus, es meg zenteled zent kesertetedel.

30 Chodalatos uagi, ki az ördögell mi erettönk meg uial,
mint dauid goliattal, az orozlannall, az pokollal, az
medueuell, az halallal:

Az Atianak langos haragiat ueredel el oltad, sebes harag-
iauall tusakoduan; arrat adall ö felsegenek mi erettönk
35 bünösökert zörnüü fertelmesekert.

Verrell ueritekezell, sött az ell rendelt üdőig, (kit az
tellieszentharomsag Isteni zent uegezesböll uegeztell

- 1 uala), az örökeualo ez uilagnak karhozatiához, hasonló
kint giötrelmett uallal zenuedell mi erettönk: hoga min-
kett attol meg mentenell Ezt monduann;
Enn Istenem en Istenem miért hagiáll el engemet.
- 5 /96a/ Chiodalatos uagy, ki Istenseged zerentis mi erettönk
közbe iaroua löttell, nem chiak emberseged zerent, ki-
röll ezelött beuebenn sokzor zollottam irtam:
Seruata /!/ tamen naturarum proprietatibus & kiröll Je-
ronimus zanchius es az több zent doctorok beuenn irta-
nak az zent Athanasius doctorral egetembenn.
- 10 Chyudalatos uagy te ur Istenn minden te chelekedetydbenn,
mert az ueress tengertis te zaraztad meg az te neped
előtt, az zelekett meg fedded es az tengernek habiait
meg allatad mikor az haiochkaba alunál, meg oltalmazad
15 megis oltalmazod az te kichini seregedet Aniazentegha-
zadatt.
- O te igaz tündöklő uilagossag, kit mindenek (sőt az hiuek
uylagosodnak) az napot az napott fel giuytad, az hol-
dott fell lobbantaad es az te gyertiaidat az chillago-
katt egökke tödd;
- 20 Az fyas tiukott ky teriezteed az egenn, az haynalt ekesi-
teed, az hajnal chillagott zepenn fel ekesited nagi
uilagall:
- Az üstökös chillagott az te lampasodat az eegböll ki ue-
tedd sok dolgoknak meg yelentesere: hoga az tieid ta-
nollianak, az hytetlenek rettenienek.
- 25 Az Angiali seregekett meg zendited az tieidnek segeche-
gekre oltalmokra; az zent euangeliomnak trombitaiat fu-
tatodd.
- 30 O nagi hatalmo chiodalatos bölchy Istenn! im mint formal-
tad az menj orzagott, teremtetted, az benne ualo zep
uilagossagall egietembenn, az egeket es chillagokat
planetakatt: es im mint igazgatod az egekett, es az
földet:
- 35 /96b/ Melli hatalmassan bölchienn chiodalatoson tartod
taplalod elteted az embereket es az barmokatt, qui ser-
uas hominem et animallia:

- 1 Oculi omnium in te sperant domine, et tu das escam illo-
rum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam et im-
ples omne animal benedictione tua.
- Az te aniazenteghazad előtt iarzz, oio pastor, es süöltez
5 az te Juhaidnak zent igid altal zentlelkedell,
Legelteted botoddal iuhaz palcadal, meg kergeted őket, es
ismeg heliekre allatod:
De chiak egi metelyes himlős kergeteges iuhochkatt sem
uecc ell az zaz iuh közüll, az aniazenteghaz közüll:
10 Zanatlan köniöretlen segelletlen chiak egi niomorek iu-
hochkad mellől sem meegy ell.
Ky tudna uram elő zamlalni az te melyseges örüenidett? ki
tudna uram az te zentsegedett illendőképen elő bezel-
leni zamlalnj /?/
15 Vallions ki adhat teneked tulaidon neuett, es ki neuezhet
tulaidon neuedenn?
Az egek uram ki bezellik az te düchösegedett, zellesseg
magassag temerdekseg meliseg, hatalmassag teged uram
be nem fog meg nem hataroz, meg sem tartoztatthatt;
20 /97a/ Senky sem kerdí meg te tölled, myrt myeleed imezt
auagi amazt? holott tied az föld annak kereksege, az
eeg, es az eegnek egey meg nem fokhatnak teged ur Is-
tenn.
Aldassall Jakobnak Vra Istene, Abrahamnak Attya, Isaknak
25 felelme, es az Israelnek segedelme mostantollfogwa
mind örökke:
Ki engemett en uram en hiu Istenem meg tartchy te benned
engemet myndörökön es örökke.
Tanachios uronk hiu Istenönk, ki öröktöll fogua tanachkoz-
30 tal zent Atiadall zentlelkedell az mi teremtetesönk es
meg tartatasonk örök életönk felöll.
Tanachiolli uram mind uegiglenn minden dolgaimban lelki-
ekbenn testiekbenn: es tanachiod melle agi segichi-
gett, es öriztess zent angialidall.
35 O örökeualo uilagnak Attia, ki az örökeualosagnak te uagi
Istene, zent Atiadtol örök üdök előtt zülettettel nemzettall:
qui promittis et praecipis simul fer auxilium& CSB mpria

1 Add meg ennekem az te igaz igiretedet az örök menj orzagodatt, tulaidon Isteni zent erődböll, ennekem: ki banat nelküll igirted, az te zent adomanidat pedig uram soha meg nem bantad nem banodis el sem uezed senkitöll.

5 Mert ualakire köntöst attal uram, soha rolla le nem uontad le sem uonattad nemis uonatod uram sohays.

/97b/ Örökeualo uilagnak Attia tanachiolli es segelly, ki chiak felsegedre egedöll tamazkottam, ki neküll sem etelem sem italom sem iartom költöm se aluttom nem edess,
10 sem giöniörösegess nemis haznos nekem, akar menj iouaim legienekis ennekem.

Igazgassd hozzad Jarulhatatlann uilagossagbann lakozo Jehova Jesus christus az en tanachimatt, mert ninchen az ferfiunak ereibenn az ö utatt igazgatni.

15 Igi tennen magad tanachiolz es parancholod hagi segichegre hionk az mi niomorsagonknak ideinn, igered hagi nem hacc meg mentez, es mys dichiriönk tegedet.

Ezent az tiz parancholatban első parancholatodban parancholod, non habebis DEOS alienos coram ME,

20 O erős Istenn ki egi ereiö uagi zent Atiadall, zentlekedell, es egi Jehova Istenn: EGO sum DEVS fortis & fortis zelotes &

Kerlek nagi erödet raitam erötelenenn mutassad meg, nem az en büneimert ualo elueztesedbenn, (ki iöttell ez uilagot
25 penitenciara hini es az ördög chelekedetitt elrontani):

/98a/ Hanem o te mi uelönk lakozo ur Istenn zent Istenn, kinek orzaglasa uallann uagionn, az kereztfa uitell, es az kereztfan njert zep niereseg triumfus;

Abanis rezesichi engemett lelkebenn es testembenn, kiualtkepenn lelkeben:
30

Lam tenmagad mondatod az zempallal, az Isten iöue ez uilagra az bünösökett meg tartani üduöziteni, kik közöl fő (bünös) en uagiok.

Törd meg uram uram uram az zent egekett, es iøj ell aki
35 ell iöuendö uagi az mi segichegönkre üduözitesönkre, mutassad meg uram m/.../ hozam közell lenie quia unicus et miser sum ego

- 1 Tebenned bizom, ne hagi engem meg zegienölnöm gialazodnom örökke, hiuu /?/ uagi uram es en ram kichini hitöre ne bochassd olli probadat es ne engegi ugi meg kesertettetem, kit el ne zenuedhessek;
- 5 Töröld ell az en allam kapcaiaroll az en siralmimat, es eiel napali könihullatasimatt az en orcamroll: teged uram segichigre hilak, o en zent Istenem ne pirulliak meg soha. Tegedett uramatt Istenemett, segichegöll hylak kerlek ne zegienöliek meg en uram en hiuseges io Istenem. Segichi az en segichigemre oltallmamra, mert en
- 10 Istenem uagi te. Kelli fell uram kelli fell ne alugi-all, ne feletkezzell ell az en meg zorongattatasimroll reggtöll fogua ualokroll es iöuendöbe ualokroll/.?/98b/ ualo niaualyaymroll zegensegemröll, ki sem aluzoll sem
- 15 zuniadozz Israelnek Istene kirallia, aki örzöd az Israelt, az kereztienekett.
- Mert en uram egi zegeny arua uagiok, es chiak teneked ha-giattatött, az zegennek es aruanak chiak te uagy segel-löie.
- 20 Teneked teneked chiak uram egiedöll uetkeztem, es gonozt te előtted chelekettem, hagi meg igazitassal az te be-zedidbenn, es giözedelmes legi az te Itilöid ellenn. Hogi talaltassal az te zent fogadasidbann igaznak mihozank bünösökhözz, ki igi zollaz, iöietek ell miniaian en
- 25 hozzam ualakik munkaloztok es meg terhellítettetek, enn meg köniebitelek titekett;
- Ki igen igaz uagi bezedidben, az az igiretidbenn: mert Az egg es az fölld el mulnak meg ualtoznak el mulnak, az te bezedid pedig el nem mulnak meg nem ualtoznak. Sött
- 30 könieb uolna az egnek földnek semmie lenniek hagi sem az te bezedidbenn egi pont hiaba mulnek.
- Mert te mondottad hagi az urnak bezede öröke meg marad. /99a/ De Ki uagiok uallions uram enn, hogy illien bizuast es batorsagossonn meriek zollany, michioda az en atiam-nak haza, hagi illien irgalmas kegies es kegielmes uagi
- 35 uram en hozzam minden üdöbeli bünöshöz?
- Ki három uagi zemelibenn, egi pedig Istensegedbenn:

- 1 Az mint ezt az zent lukachi irasanak első rezebenn ur Isten meg bizonitaad az christus Jesus fogantatasabann: Mert Atia ur Istenn az /.../ fiadnak zent fogantatasakor /.../ magassagbelj Isteny hat/.../ az zent züzett /.../
- 5 Es az zentlilek Isten az züz/.../ iöue /.../ felöll; Es az ki az züztüll zületek, Istennek fianak hiuatek, az az declaraltatek, meg mutattatek öröke ualo fiadnak lenni, az testbenn.
- Honnan niluann meg teccik hogi egi az Isten, de harom zemeliebenn.
- 10 Vgian ez Istoriabann az eretnekek ellenn meg teccik az zentlileknek örök igaz Istensege: Mert az zent lilek Isten munkalkodott az züznek meheben, az christus testenek formalasabann:
- 15 /99b/ Az ki pedig meeg chiak az bünös emberekettis formallia teremti aniak meheben JEhova Isten az, absque omni controuersia: Meniuel inkab Istennek igazann mondattatik az, az ki az Fiu Istennek zent testeett az Atiaual, es fiual, egetemben formalta az zent züznek mehebe:
- 20 Ergo Igaz örökeualo Jehoua Isten az zentlilek Isten.

Caput septuagesimum secundum

72

- 25 Mikynt az io ötuös mester az aranybann, az zep draga köuekett gemantot rubintott zafert es smaragdott, ekess ciffrakkall mesterseges munkakkall meg ekesituen, giöngiökkell köröll ueuenn zokta be foglalny es meg ekesitenj:
- 30 Es igi az embereket giöniörköttetni zemekett hyzzlalny. Igy en zent atiam, az en ziuemet lelkegett elmemet gondolatimat lelki Ismeretemett, mint az tűzbe meg egetett araniatt hetzer meg tiztitattal; Türesnek es zenuedesnek remenseges halgatasnak altala,
- 35 christus Jesvs uereuell, /100a/ Vegre felseged kegies kezeibenn az en niomorgo zomoru köniörgesimett, es meg uigaztaluann uram magadbann

1 /...../ felseged kegelemel /...../ o en Istenem uram
es kiraliom.

En testem uerem en chiontom es chiontainnak ereinek si-
kere/.../agy irgalommall.

5 Vigell en uram engem /.../ zent felseged egiedöll, /...../
repešö zent zepseges /...../k thronzeki alatt mi/.../
te zent Angialid /...../ meg ne mozdollia/...../

Irhassak az te zentseges fenednek uilaganall te/.../ es
giöniörködhessem az/.../ melly fell tetessek minden /.../
10 aniazenteghazadbann, /.../ uram az zegeni heliben Ec-
lesiabann, mind az en eletembenn halalombannys.

Az Arany gyertiatartobann az az, az kereztienni Anaiazenteg-
hazbann, ualo hiiu tanitonak zaiabann, az mi ziuönkbenn
lelkönkben (kit ur Isten chiak magadnak kivanzz), zen-
15 gedezzen lobogionn es zikrazzek, zengedezzen, zentlel-
ked altall.

Es az igassagnak kialto profetainak tanitoinak zaiokboll,
uehessük igaz ertelemell; melli giökeret uerienn mi
bennönk zent lelkednek altala, meli soha belölnök ki ne
20 fogion/..../ /100b/ uehessük zaiokboll /...../ az
zentlilek Istennek altala /.../ tanitoknak mind az hal-
gatoknak ziuegbenn lelkekbenn tündökölik az zent ige.

Kerem alazatosonn felsegedet en uramatt Istenemet, egi le-
hessek /.../ te zent felseged hiuseged/.../ az mi ke-
25 serues aytatos /...../esonktoll, /...../ ott attal
/...../n az te /...../ örökke egiket ki /...../ ualo
/...../ örökeualo nagi neued.

Kerlek uram eltessed sokaig hogi aki Echedbenn mi közing-
benn az te zent orzagodatt be hoztad, tarch meg uram
30 itt es mindenött uilag uegeig az en holtom utannis.

Engeded meg nagi kegelemel en zent Atiam es Irgalmas Igaz
Istenem, hogi az en ream biztad aniazentegihazidboll
ki ne fogionn az te felseges igid, o en Istenem giözet-
tessell meg az en keserues alazatos köniörgesimtöll ki-
35 ket sok üdöktől fogua hozzad bochiatok uram.

/101a/ Foglaly uegig meg maradando igaz hitet, igaz ualla-
ast, meg rakuann elmemet gondolatimat ziuemet lelket

1 es tellies külső belső tagaymat, zep dragalatos giöngi-
giökell.

Zep köniörgeseknek aítatos dragalatos giöngiuell buzgosag-
gall: haladasoknak ekess gyemantianak chillagzasial,
5 kereseknek tündöklő rubintiaual, leköniörgeseknek ekes
smaragdiaual: kerezteni esedezeseknek safilliaual meg
rakuan. *deprecacio CSB mpria*

Kazdagich es ekesich meg uram gondolatymat, elmemet az o
es uy testamentomnak rendi zerent io igaz igiretydell
10 tanachidall edküesidell.

Mellieket en /...../ zentem eletemben kys m/.../ en nie-
luemmel es zaiaammal /.../

Zentlilek Istennell enbennem /.../ Isteni zentsegess buz-
gosagokatt, iaigatasokat syrasokat poenitenciatt, chiak
15 az christus altall te benned ualo bizodalmatt indichi
erösichi mind uegiglen.

Hogi az en imatsagimnak ideinn, kik uagi nieluemmel uagi
irasommall uagi fohazkodasimall uagy te zentsegettöll
inditatott gondolatimboll leznek es uoltanak,

20 En ream ugiann ream forrianak, buzogianak lelkenben ziuem-
benn, zolasimis az zep zentirasok zerent legenek es
formaltassanak uram tölled.

Kyk az en halalomatt eletemetis giöniöröuen uigaztalliak,
hogi mikoron en imatkozom, ne en zolliak hanem en
25 zent atiam, az te zent lelked zollion en bennem, es az
en neluemell nagi Isteni felelemell es bechiülettell.

/101b/ Orcamon hipochritasagneküll ualo syrasomnak ala fo-
iasaual könihullatasimnak ala görgeseuel zokoguan zol-
tasonn en uelem, ugi mint erdemetlen perditus fiuall,
30 es erdemetlenn zolgauall, kit chik!/ ex gratuita tua mi-
sericordia uöttell kegelmedbenn.

Mikor enn nem aluzom, az en bünös elmem chiak tegedet ui-
giazzon, es almomban tegedett erezzelek, zent /.../ fog-
hassam, es az ő ruhaianak zentseges zegeliehez kapdos-
35 hassak az zentlilek aldott örökeualo Jehova Istennek
altala.

Igy tegi uram chiak ennen magadert en uelem egez eletembenn,

- 1 es en ki mulasomnak oraiabannis az ur Jesusert, en örökös kegielmes uram Istenem mind öröke.
- Ö felsege által agiad ha ki zörgethessek es örökke kerhessek lelki kenieret, testitis eltemben, mind efelkor es
- 5 mindenkor.
- Es kelli fell uram mind efelkor es minden üdöben hozzam rutt bünöshöz, mert nem chiak napal de sött eccaka nagi zükseges uagi te ennekiem giakorta:
- Mert az setetsegnek feiedelme raitam hatalmaskodik meeg
- 10 almomba alutombannis, es az eieltis niugodalmonkra teremtetete, minthogi felsegedis hat nap teremtetete ez uilagot /102a/ es nem eyell az mint mozesnel meg jelentetted bizoni zantalan eielis uoltal segichigell es napali setetsegtölis, lelkitölis: kiert uram legien az te zent
- 15 neued aldott mind öröke Amen Amen, et Amen.

Caput septuagesimum tertius /!/

73. threnn.III.

- 20 Enn uagiok az az ferfiu aki lattam niomorgataast (aut niomorusagot) az uezeinek haragiabann. 106 quoque capite /.../ non appendit querela /?/ /.../
- Engemet uiu, es be uiz az setetsegekbe, es nem az /.../
- Job 6. quia sagite omnipotentis apud in me sunt quarum
- 25 uenenum /?/ ebibit spiritum meum &.
- Bizoni (auagi bizoniara) en ellenem fordolt, forditia (auagi forditotta) nap estiglen az ő kezeit. Job 6. quia sagitae omnipotentis quarum uenenum ebibit spiritum meum, terrores dei contra me.
- 30 Az en husomat meg auitotta (aut oua tötte) es az en börömett, özze /.../ (aut özze rontotta) az en chiontom husat. Curam /...../
- Epitet en ellenem, (aut erösseget epített en/.../, (aut ellenem) körniüll (uött aut meg körnikezett), epeuell es
- 35 munkauall.
- Non dabit mihi attrahere spiritum meum, sed saturat me amaritudinibus.

- 1 Setetseges heliekenn tartott engem (aut marasztott engem),
mint az halottakat mind örökre; /?...?/

Köröll giepöllt engemett, es ki nem megiek: meg nehezitet-
5 te az en uasamat (aut bekomat). renouas enim plagas tuas
contra me, et multiplicas iram tuam mecum: mutationes.
et exercitus mecum sunt.

Meeg mikor kialtok uala, es üüöltök uala, be dukta fileit
az en imatsagomra (aut köniörgesemre).

- 10 En clamabo uim paciens et non exaudiet, clamabo per diem et
non exaudiet, clamabo per diem et non exaudiet me nec
nocte sileo. /102b/ Az en utaimat faragott (aut meccett)
köuell keröll giepölte aut kertelte), es az en ösueni-
met ell fordította.

- 15 *Job, 19 semitam meam circumsepsit et non transibo, et su-
per semitas meas posuit semitas &.*

Mynt az oralkodo medue (aut mint az emberek utan oralkodo
medue) ollian lött nekem, mint az oroziann az ö barlan-
giabann, (auagi iartabann keltebenn).

- 20 Veluti leo, sic contriuit, omnia ossa mea: a die usque ad
noctem consumabis me.

Vt leo rugiens, et ursus esuriens, est princeps impius su-
per populum pauperem.

- Az en utaymat el fordította, ezer darabra uagdalt engemett,
25 puztaua tött engemett.

/.../ et ponis in compedes pedes meos et seruas omnes semitas
meas super radices pedum meorum impressus est.

Meg uonta az ö kezyatt es /.../ (auagy tött) engemet, ugi
mint az nilnak celliaua.

- 30 Gloriam meam mihi /?/ detraxit, et abstulit coronam capitis
mei, gladium euaginauerunt impij, et tetenderunt arcum
suum, ut ruere faciant pauperem et inopem; ut iugulent
rectos ui.

Az en ueseymbenn be bochata az ö nilaytt.

35

Voltam neuetség minden en nepeimnek eneknek egez napestig
ö nekiek.

- 1 Posuisti . nos obprobrium uicinis nostris subsannacionem
et derisionem hys qui sunt in circuitu nostris /!/.
Posuisti nos prouerbium gentibus commotionem capitis in
populo.
5. /103a/ Meg elegitett engem keserősegekkell; meg rezegitett
engemett örömmell.
Scribis enim contra me amaritudines, et possidere me fa-
cis!/ iniquitates puericiae meae.
Es köuechkekell özze törte (aut kitörte) az en fogaimatt,
10 be buritott engem zegiennel.
Cogitat impius contra iustum, et frendit aduersus eum den-
tibus suis &.
Ez el tauoztatta az bekesegtől magatt. az en lelkem, el fe-
leitette az iott.
- 15 Jobb: non uiderunt oculi mei bona.
Mondek en el uezett az en erősegem, es az en remensegem
az en JEhovam.
Dixit autem Sion dereliquit me Jehova, et Jehova oblitus est
mei.
- 20 Mykor meg emlekezem az en niomorgatasimrol (aut /.../ es
az en siralmimroll (aut planctus) örömről es eperöll;
(az az örömhöz epehez hasonló keserő niaualiaimrol).
Quum deficeret in me anima mea, domini recordatus sum et
introyt ad te oracio mea, in templum sanctum tuum.
- 25 Mert meg emlekezuenn meg emlekezik, az en lelkem es meg ala-
zodik.
Autem ego cum uoce confessionis immolabo tibi, quod uoui red-
dam tibi: salus est JEHOVAE.
Ezt hozom uizza az en ziuemhez, az okaert remenlek.
- 30 Az JEHOVanak Irgalmassagi, hogi meg nem emlekeztettönk, mert
nem fogitanak ell az ő irgalmassagi. nisi Jehoua exerci-
tuum reliquisset nobis superstites paucos, sicut Sedom
fuissemus /.../
/103b/ Vyakk minden reggell az ő irgalmassagi, (aut minden
35 reggell meg uiulnak az ő irgalmassagi) nagi az te hited.
Puer fui, etiam senui, et non uidi iustum derelictum,
nec semen eius quaerens panem.

- 1 Az en rezem az Jehoua, ezt monta az ~~enn~~ lelkiem: annakokaert
ötet uarom. Quia te Jehoua expecto, tu respondebis Do-
mine DEUS mi.
- Jo az JEHOVA az ötett uaroknak, a leleknek akky keresi ö-
5 tett.
- Expecto dominum, quia ueniens ueniet et non tardabit &
Querentes dominum non indigebunt /?/ omni bono.
- Jo hogy uarionnis az emberr, es legienn halgato (aut uez-
teglö) az +az Jehouanak CSB mpria+ meg zabaditasaba
10 (aut üdüöziteseben).
- Sile Jehouae (aut tace Jehouae) et spera in eo, ne commo-
ueare propter eum qui prosperatur in uia sua &&&
- Jo az ferfiunak mikor igatt uisell az ö iffiusagabann!
+Ez en raitam töölt.mpria+
- 15 Bonum est cum in iuuentute sua iugum fertet qui castigatio-
nem odit insipiens est.
- Marad maganak, es halgatt, mert ö magann igatt uiselt.
In silencio et spe sit fortitudo uestra.
- /104a/ Az porban ueti az ö nieluett, ha ualahogi (aut ha
20 törtenetzerent), lezen remenseg.
- Az ötet uerőnek agia allatt, meg elegitetik gialazattall.
Coram tondente obmutescet, sputis illitus &
Corpus meum expono percutientibus, et malas meas depilan-
tibus et faciem meam non abscondo a contumeliis et sputo.
- 25 Mert örökke ell nem haggia az ur.
- Esa 49. Numquid obliuiscitur mulier infantis sui ut non
miseratur filii uteris sui? ista obliuiscatur, sed ego
non obliuiscar tui.
- Mert ha banattal (aut faidalommal) illeti (aut meg lato-
30 gattia), ismeg köniöröll (aut meg kegielmez) az ö sok-
sagos irgalmassaga zerent.
- Percuciam uirga filiorum misericordiam autem meam non
auferam ab eo sicut a saul. &
- Mert nem uerr (aut keserget) az ö ziuiböll, es banattall
35 (aut faidalomall) nem illeti az ferfiunak fiaytt.
- Non faciam furorem irae mae! quia DEVS et non uir sum
ego.

- 1 Hogi meg töríe az ő labai alatt ez földnek minden meg kö-
tözteit,
Qui facit iudicium iniuriam affectis, qui dat panem famel-
licis: JEhoua soluit uinctos &.
- 5 /104b/ Hogi el haichya az ferfiunak itileteett az magassag-
ba lakozonak (aut magassagba ualonak) abrazattia előtt.
Qui facit iudicium iniurijs affectis dat panem famellicis
- Hogi ell fordichia az embert az ő törüeniebenn (aut itile-
10 tjben) az urr nem latta. Magnus dominus noster, et mul-
tus fortitudine, intelligentiae eius nones/!/ numerus.
Subleuat mansuetos Jehoua, humiliat impios usque ad
terram.
- Kichioda azert az, ki monta, es lött, es az urr nem paran-
15 cholta? Leo rugiat, quis non timebit? Dominus Jehoua
hec/??/ loquutus est, quis non profetabit?
- Auagi ha az magassagbelinek (aut magassagbeli Istennek)
zaiaboll nem jönnek ki Gonozok es iok.
Non est in ciuitate bonum aut malum quod non faciat domi-
20 nus.
- Miert bankodik az elő ember, az ferfiu az ő büneinn?
Cur delecta es anima mea, et cur personas in me? spera in
DEO, quoniam adhuc confitebor ej quod sit salutis uul-
tus mei, et DEVS MEVS.
- 25 /105a/ Tudakozzuk meg söt inkab az mi utainkatt, es itil-
liük meg, es teriönk meg az Jehouához.
Conuerte Jehoua nos et conuertemur.
- Emelliük fell az mi ziueynket kezekell az Istenhez az egek-
30 benn. Osa 12. Jehoua autem est Deus exercituum, Jehoua
memoriale eius.
Tu ergo ad deum tuum reuerere /!/ misericordiam et iu-
dicium custodi, et fide in DEO TUO SEMPER.
- Mi uetkeztönk (aut mi alnokoskottonk /??/ aut fertelmes-
35 kettönk) /.../ (es ellened Isten uiaskodok) /.../ uol-
tonk ezirt nem kedueztel te.
+nem egi tehat az Egg az mint dauidis mongia coeli celorum

1 non te capiunt & CSB mpria⁺

Tibi tibi soli peccaui et malum coram te feci ut iustificeris in sermonibus tuis, et uincas cum iudicaris.

Elődben tötted (aut /.../ haraguasodatt, es üldöztell min-
5 ket, meg öltell, es /...../

Ködött töttell elődbenn hogi az köniörges (aut imatsag)
altal ne menienn.

10 Meg nirise es el uetesse töttel minket ez nepek között.
/105b/ Fell. tatottak /.../ az ő zaiokat mindenn mi ellen-
segink.

Felelem es töörr uolt minekőnk el puztulas es özze rontas.
15 ⁺1604 most uagion ez mi raitonk zegeni haias magyarokonn
CSB mpria 25 december⁺

Folio patakok (aut ki folio kutfeiek forrasok) mentenek
ky az en zemeimböll az enn nepemnek leaninak meg ronta-
20 sokert, az az az en nemzetsegimnek leaninak meg ronta-
sokert & & .

Az en zemem ala folly, meg nem zünik, ezert mert semi zü-
neti ninchen.

25

Myg meg nezz es meg latt az JEHova az Egekböll.

⁺/...../ uagion most züneti egik be dobol masik ki doboll
& mpria⁺

/106a/ Az en Istenemett az en zemem banattal illety (aut
30 meg zomoritia) az en /.../ uarasimnak leaniert.

⁺Nem de enn uoltam es uagioke /.../ & CSB mpria⁺

Vadat enn uadaztam /.../ mint az madaratt /.../ meltatlann
/...../ David, oderunt /?/ meg /...../

35

Meg tuttak to/.../ ele/.../ köuet /...../

Ell arattanak /...../ feiemre mond/...../tattam.

1 Proiecisti autem me in profundum, quod est in medium marium, et eius flumen circumdedit me, omnes undae tuae et fluctus tui super me transierunt.
Circumdederunt me aque /!/ usque ad animam uorago circum me iit & &

5 Segichegre hiuam uram az te neuedet o JEHOVA az előő tömlöcböll.

Et orauit Jona ad JEHOVAM DEVM suum de uentre piscis. Dixitque clamaui ex afflictione mea ad Jehouam, et exaudiuit me: de uentre inferi clamaui, et exaudiuisti uocem meam &.

10 /106b/ Az en /...../ attad, ne reiched ell (aut az te füledet, az en fohazkodasimert az en sohaitasomra. /.../ közelgettell /.../om melj mikoron segichigre hiualak tegedett: mondad NE FELJ.

15 Cum transieris per aquas, tecum ero, et flumina non operient te: cum ambulaueris per ignem, non combureris neque flamma non ardebit in te.

Meg itilted /.../ az en itiletemet /...../elemmell.

20 Meg lattad o Jehoua az en ell fordulsagomat, itild meg az en itiletemet.

Lattad minden ő bozzu allasokatt minden ő gondolatokat en ellenem.

25 /107a/ Hallottad az ő gialazattiokat (aut zidalmukat) o JEhoua Isten.

30 Nieluekett (aut aiakokat) az en ellenem felkelöknek (aut tamadoknak), es azoknak gonozsagokat (aut elmelkedéseket en ellenem egez nap /...../

Az egekett e/...../ ezekett nezd /...../ ninchi meg)
35 en uagiok /.../ eneknek.

Agi nekik hatra fizetést /.../ az ő kezeknek munkaank ze-

1 rent.

Agi nekik ziunek banatiatt (aut fäidalmat) az te meg atko-
zasodatt (aut atkodat) ö nekiek.

5

Kergessed (aut üldözed) busulasodban, es törd ell ökett az
JEhouanak egei aloll.

*ittis meg lacik trinitatis et unitatis misterium, mert
Jehouanak köniörög Jeremias ismeg igi zol, Es törd ell
10 az Jehouanak egei aloll & CSB mpria⁺

/107b/ Oracio /.../ somlliai comitis Stephani DE Bathor

Desiderans desiderauí hoc pasca in /.../ care,

15 Kiuanua kiuantam en /.../ Istenem, mint az zaruas az kutt
föböll folio s buzgo hideg uizett, hogj /.../ iraska-
matt az te zent /.../ segichegedaltal eluegezhessem:
/...../ ugian /...../ tett/...../ niaualiaimbann
sok /.../ es ez mostani chiodalatos /.../ halhatatlan
hertelen nem /.../ között, nemzetink /..../ orzagonk-
20 nak tamadott geriedet es fell lobbann rettenetes habo-
ronak izoniú uoltabannis.

Aldott legienn uram ezokaert az te dragalatos nagi neued,
dichyret legienn teneked egenn menien földönn tenger-
ben pokolbann: melisegbenn es magassagban mind örökönn
25 örökke.

Ki negedeui eztendöbennis alazatoses keserues imatsagimat
es buzgo köniörgesemett meg halgatad, zentfiadert az mi
uronk Jesus CHRISTVSERT.

/.../

30 /108a/Mi Atiank zaua testönke uerönke lööll: kit nemhogj mi
meg tudnank halalny, de chiak meg közönny sem tudonk,
holott chiak egi io gondolatra sinchen erönk.

Oh ködbenn meniegbenn nekem hely zerzeny men orzagbann fel
ment en Jesus christusom; meg tartom es zabaditom: legi
35 irgalmas kegielmes ennekem.

Ki enn tööb es maas Istenektöll, semmit sem uarok sem kiua-
nok nem kerekis! noha bünös uagiok mindenegbe te elöt-

1   ted!

Vram uram gondold meg felseges es örökeualo hatalmas bölch Istensegedet, meli öröktöll foguann uagionn! es engem zegent az ganeiboll emeli fel es uony fell.

5   Betsaidaua! es Corozainnall Kapernauma! es Sodomanaual ha engem meg zegienitettelle? az en iffiusagimnak büneiert, es mindennapi sok uetkeimert büntecc?

Ne ronch el en Istenem Tyrussal es Sydonna! mind poklokig-lann, Niniuenek meg köniörölö igaz Istene ura az en
10   alnaksagimert, mert te uram mind Igaz Isten, es mind igaz ember uagi az egi zemelibenn.

En erettem öltöztell testbenn, en erettem tötted magad za-bad akaratodboll kezerites neküll ex gratuita tua mise-ricordia tua! lathatoua az testbenn.

15   Tudod uram az en sok lelki testi niaualiaimatt, hagi en chiak bünös ember uagiok, tetetöl fogwa talpig ninchen bennem egesseg, az az semi Joo.

Ki az EEgböll ala tekintuenn, meg lataad, es meg keseröl-uenn iöuel my erettönk, ez parazna es sok gonossagban
20   leuö uilagert, hagi ualaki te benned hizen el ne uezen örök elete legienn.

/108b/ Mert ha uetkeztemis, neked uetkeztem, ha igaz uagiok-is, az tiedből s nem enimböll uagiok, mert uezedelmem magamtol uagionn, chiak te benned uagionn meg tartata-som üdüössegem.
25

Vallast tezek uram te felseged előtt zent Istenn büneimről, uallast tezek nagi irgalmassagidról, igaz igiretydről, Istensegedről, az en te tölled adatott üdüössegemre, es te altalad hizlek meg igazulasomra:

30   Nam corde creditur ad Justiciam, ore autem fit confessio ad salutem.

Ne uess ell uram engemet az te igaz itiletedbenn az te zentseges zent zined előtt, az te zolgaidnak zama kö-zöll ne zamlali ki es ne tazichy ki en hi hiu Istenem;
35   az en alnaksagimert es hitetlensegimert.

Holott ninchenn olli Gonoz az uarasbann az ki tölled nem uolna, azz az, ninchi olli gonoz az kit te ur Isten nem

- 1 tudnall nem latnal az emberek között.
 Es ninchenis olli büntetes az emberekenn az melliekett ur
 Isten igaz itiletid zerent te nem zudithatnal reaio.
 De sött az oktalan allatokis niögnek suhaitnak az mi büne-
 5 ink terhe alatt, uaruan az meg zabadulast, kiket az mi
 büneinkell niaualiak ala eitettönk.
 Expectantes illam beatam spem, et apparicionem illius
 magni DEI, domini nostri JESV CHRISTI SERUATORIS
 /109a/ Jeremias zerent Quis iste est qui dixit, et fuit,
 10 et dominus non percepit.
 Autem ex ore altissimi non egredientur mala et bona.
 Ez myert hagi uram chiak teneked uagion hatalmad eletemenn,
 halalomon, es te nallad mindenek lehetségesekk, minden
 üdögbenn;
 15 Es az te benned hiuöknekis, tealtalad es te eretted minde-
 nek lehetségessek. en uramm Baalt züksegemben nem imadom
 zent lelked uezereluen engemett nyomoroltatt, noha en
 ez uilagonn myndenegben bünöss uagiok uram te előtted:
 Segelli mindazaltall uram, adde fidem adauge fidem, operi
 20 tue imbecillitate mea, mert sem az futoe /?/, sem az a-
 karoe hanem, tyed köniörölö Istene.
 En en magamtoll sem akarhatom sem iuthatok, erdemem igas-
 sagom zentsegem artatlansagom sinchen, nem erdemlem a-
 zokal semi iotetemenydet se lelkit se testit:
 25 Hanem chiak tied köniörölö igaz biroe az kegelmesseg es
 io tetell, sem az planaloe sem az ötözöie, hanem chiak
 tied irgalmazo meg köniörölö Istene:
 Az az nem az hirdetöie, hanem az aldott Jesusechiak ege-
 döll, (ki aldando nagi Isten) hagi neuekedest zerezen
 30 zentlelkeuell, es uegig meg maradast az ö mi ertönk ki
 ontott zent uereuell.
 Rorate coeli desuper et nubes pluant Justum, roret sanguis
 domini nostri Jesus christi immaculati agni super me mi-
 serum peccatorem.
 35 /109b/ Enuelem uram mindenkor birz es ell ronthacc es sem-
 nye tehecc, ha neked uram az keduesnek laccik, de ha
 neked ionak tecik ismeg uram fel epithecc: meg ölhecc

1 ismeg meg eleuenithecc, aminthogj semmibölis teremtet-
teli.

Ezt uram en raitam meg cheleketted sokzor sok dolgaimbann,
de kiualtkeppenn azkor mikor engem az gutta ütesből nagi
5 hertelenn meg giogital emberi oruossag segechegenelküll,
holott chiak hozsad sem kialthatnek mert egiett sem zol-
hatnek.

En raitam chiodalatossa tötted az te irgalmassagodat uram
sokkepenn: mert im chiak taualis ez korban in mense de-
10 cember *1604* (kiben mostis uagiok), kezemnek olli nagi
faiasit giogitad meg minden oruossagnellküll kit bizony
senki oruos meg nem tudott uolna giogitani:

Mert senki nemis tutta mi fele niaualia, mert noha birtam
uelle es fenn iartam es nemis heuenj uolt, de mondha-
15 tatlan kinjat uallottam.

Melliböll uram engemet ki giogitotal es türhetö io egesseg-
re forditotal uarasom es hitelem felett.

Ennek felette az zegeni Zepsi Ecclesiad felöllis ennekem
örüendetes io hirt attal hallanom hogi nem egetteli:

20 /110a/ Diadalma niomoro ziuemnek, edessege eletemnek, hi-
temnek termö uyraga, feiemnek hiruadhatatlann zalag ko-
zoroia, keserösegimnek egiedöll ualo uigasztaloia, bana-
timnak nagi öröme, kinaimban könibitööm, kegielmes
zent ayandek minden erdemem felett:

25 Kit az Atia adott nekem, zentfia ell küldöt nekem.

O enn aluttomnak chendessege, almomnak giöniörösege, gon-
daimnak zallitoia, lelkiezmeretemnek meg /... /oia,
elmemnek uezere, ziuemnek batorsaga iarasomnak mutato-
ia /.../nak zenteliöe, lelkemnek uidammitoia /.../k
30 zauaimnak formaloia.

Futasomnak giorsasaga, /.../ uidamsaga, bünömnek me/.../
zandekomnak teritöie, lelkemnek zentereie es meg zen-
telöye.

Eletemnek ekessege testemnek hiusaganak meleg bünnel el
35 uetöie töllem el tauoztatoia, minden allapatom segitö-
ye.

Teged aldlak, az Atiabann, es dichirlek az fiubann, hiz-

1   lek igaz Istennsegbenn, en felseges zent Istenem, ma es örökönn örökke.

De kerlek meg segelli engem, öröke felseges Istenn, arrua-
uol ne hagi ell ueznem, segich meg en zent Istenem:

5   Ki az Aruaknak özuegeknek, mondattatoll ő atioknak zentelő
meg tartoioknak zegenieknek Isteneknek, segichi engem
En Istenem.

/110b/ Caputt hoc unum pro Andrea &

10   *Ezt en irtam uala akkorr; mikor Mihaly uaida Somliai Ba-
tori Andrassra rea ment uala erdelibenn, holott megis
giözte /...../net /.../ urr Istenn es igaz itileti-
böll telliessege meg nem halgata: de nemis hagia hia-
ba: kiröll Isten segeluen töbet irok: CSB mpria⁺

15   Meg halgas engemet Jakobnak Istene, es Daidnak Vra ne
uessdd ell előled köniörgesemett, Abrahamnak kezyanak
meg erősítőie, iői mostannis segichigönkre; ne puztichi
ell nemzetsegönkben, o Isaknak oltalma.

20   Ne engegied uram az fel fualkodott keuelj fel tüzölt olsh
barbarust elő mas Isteni igiekezetibenn: Mely /.../iöni
az te neuednek dichiretire, /...../ Aniazentegihazad-
nak epöletire;

Hizem, bizoni romlasra akar leny /.../ell puztituann, az ő
keuel /.../iasagaatt akaria ueghez uinny.

25   /.../ uram Isten, ne nezzed az en atiamfiainak baluanioza-
sokatt, (mert ökett nem mentem), hanem, kerlek, terychy
meg ökett, az te aniazenteghazadnak taborabann:

30   Tekinchi meg uram az tieidnek aldozatiokatt, kik abbann az
orzagban syralmassann hozzed ohitnak imatkoznak teged
tisztelnek igazann es segechegre hinak regentöll foguan,
es mostani siralmas igiekbenn ualo ohaitasokatis!

Ne tekinched az orzagnakis hitetlensegett uram Istenn, hi-
tek zegesett, köztök ualo sok eretnek uallasokatt:

35   /111a/ Kemeld meg uram az tieidet, es az en zegeni nemzeti-
mett tarch meg, ne matrem cum filys perdat, ne olchia
ell igaz Istenn, az barbarus az en nemzetemnek giertia-
iatt, felesegestöl giermekestöll.

*DEVS aliquando alienum facit, ut sua perficiatt/!/ & CSB

1 mpria⁺

Irgalmas igaz Jehoua Isten, ne iusson telliessegell tegla
uetesre dolgok, es az uas igabann niakok, holott mostan-
nis telliessegell özze romlottonk zabadsaginkbann, az
5 mi regi termezetönkbenn büneink myat.
Halgasd meg dauid kiralinak es az tieidnek köniörgesekett,
ugi /.../ mint amikor Dauid kirali az t/.../ meg ütköz-
nek.

⁺Justus es domine et /...../ CSB mpria⁺

10 Jesus Jehoua Istenn, alli fell az te talpodra, öltözzell
kerlek feguerbe, uedd kezedbenn, o mindennel erösb
fegueres eles fegueredet es uiaskogial az zegeni meg
yedett feyedelemert, Es főkepenn az te boligo iuhochi-
kaidert, de söt inkab az te nagy neuedert uram ne chiu-
15 follionn meg tegedet az az barbarus.

Ki noha emlegeti az te neuedet (ki neki zabad sem uolna)
mert nem lakik az te aniazenteghazadbann, o Israelnek
Istene halgas meg es mench meg bennönkett, ez halhatat-
lan gialazattoll.

20 Ha uram idegen földönn öket meg örizeed, az mi atiankfia-
nak fegueretöl, en uram, immar ki hoztad az ö örökök-
benn, mint az sidokat az kanahan földében egiptusboll;
/111b/ Ne hadd illien hertelen el uezni ökett zegeniekett,
es ö uellek özze az aprokatt; es az sok kereztien uert
25 kemeld meg en Istenem es az my imatsagink iussanak te
elődbenn.

Vigaztalli meg o zentlilek ur Isten, aruaknak özuegeknek
Atiok uezerek, siralmas ziueknek erösege, halgas meg az
leleknek siralmit, /.../ es uigaztali meg bennönket.

30 Azert neked Atia, Fiu, zentlilek, tellieszentharomsag
Isten: ket kezönk fel emeluenn örökeualo halakat adonk;
Es nemzetsegről nemzetsegre tegedet aldonk es tisztelönk
mostantol foguan örököll öröke Amen.

35 post uictoriam ualachorum,

O iai &.

O Jehoua Istenn, ki feniess igassago igaz Isten uagi: ki-

- 1 nek az ö chelekedeti igassag es itilett.
 Az te hatalmad uram mindenekenn uagionn, es igaz itiletet,
 ki teried ez földnek utolso hatarira es az egeknek minden helierre.
- 5 /112a/ Meg uerteell uram minkett az mint te akartad, es köniörge semett el halasztottad azmint teneked teccett, es keduesnek laccott.
- Siralom es iaigatass zokogas es zepegess, sok külömb külömb ohaitaasok faidalmas niaualjak, de te uram meddig haragzol meg REANK?
- 10 O, O, O, O, ur Istenn! jaj ennekem, es jaj o, o minekünk, Jay miniaionknak. De ugy legienn o Jehoua Isten, az mint nek ked kedues kellemetess mer kegielmes es irgalmas uagi igiretid zerent haragodnak ideiennis.
- 15 Zolnek uram de ell farattam, zolnek de ell fogiott eröm, köniüim zemeimet meg homaliositottaak.
- Chiak ezt mondom es igi zolak: igaz uagi uram es igazak mynden zent utaydd: Irgalmassagod soha uram ell nem fogy: aldott ezokaert es dichyretes uram öröke az te nagy neued.
- 20 Ha az iokatt tölled uram ell uöttük, az gonozokatt myrt ne uennök ell, ki zaaporr utan io üdött zoktal adni. post nubila foebus &.
- Ide felieb, Mondam hagi töbetis irok: az ur Isten nekem
- 25 zinte köniörge sem mindenestöl meg nem halgata, mint dauidnak templomot chinalni nem engede: de azert az zerzamaat David kezite meg eltebenn, kiböl fia Salamon, attia /112b/ halala utann az templomott az Istennek meg epite: Igy noha Somliai Batori Andrast meg ölete orzagat ideig mihaly uaidanak adaa de ö Istensege azert
- 30 nagi dolgokbann meg halgata es nagibot chelekedee, Mert Az ö Aniazenteghazatt meg mente mihali uaidanak kegetlensegetöll, sokaig se uralni uralkodny nem engedee; söött zegien utalatos halallal ez uilagboll ki ueuenn meg zegienite. Mert az ö uerzopo tarsa Basta giörgi (kiuell egi hadba ualanak) meg mcrdallata, es
- 35 baratsagos izenetnek zini alatt az balonokal altal ue-

1 rete az önnön satoraba mint holofernest: es feiet u-
uenn, egi holt lora töttek mingiarast az feyet.

Sött meeg ezeknek előtte erdelj orzagboll az Jo Isten ki
üzete.

5 Nam, sine misericordia erit ei iudicium, que non prestite-
rit misericordiam &.

Az mi zegeni batiankat pedig somliay batori Istuant fele-
segestöll giermekestöll marhastoll Jozagostoll meg tar-
ta oltalmazza chodalatoskepenn:

10 /113a/ Kinek teriedekit mostis tartia, es igi az en keser-
ues köniörgesemnek engedett az ö nagi neueert, noha meg
santitott az küzdesbe mint Jakobot, de azert megis al-
dott.

Kiert uram legien aldott örökre öröke aldando dragalatos

15 zent_u neued, most es mind örökön_n öröke.

Tegi ioll uelem ezek utannais en Jehovam en hyu Istenem
Amen.

O en Jesus christusom az Sionon felkent_u kiraly:

20 Ky olly Jehoua Isten ualal az te züz Aniadnak zent mehe-
ben_u hogy az ersebett azzonnak mehet meg repesteted ör-
uendezteted_u az te hopmesteredet köuetedet Angialodatt
az zent Janost:

Kiuel meg mutataad hofi az füstös hazbann kirali zallott,
25 az alazatosnall Isten uagionn, nem palotabann sem kö-
uarbann, de az züznek zent mehebenn:

Bizoni Isten, bizoni ember, az egi zemelybenn.

Kerlek kerlek uram Jesus en Jehouam en Istenem, repestesd
meg en lelkemet es az en zegeni ziuemet en bennem, es
30 uegre az te orzagodbann qui omnia potes.

+Cor mundum crea in me DEVS: et spiritum rectum innoua in
uisceribus meis, neque proicias me a facie tua et spi-
ritum sanctum tuum ne auferas à me: Redde mi laetitiam
salutaris!/ tui, et spiritu principali (aut spon/?/ con-
35 firma me & &⁺

/113b/ O en iehoua Istenem, uess zabolat mindenik feiede-
lem zaiaba, kitt egyk se uethessenn ki zaiaboll, es az

1 melliknek oltalmazasara te aiandekod az kett kö tablat biztad:

Azt tarchad meg eltedd oltalmazad es tanachiolliad zentlelkedell Christus JEsusnak zent fiadnak általa.

5 Ne rongologiunk ell az te Aniazenteghazaddall, mert maid meg /.../ ismerhettiük kinek kell iauat kiannonk, kiert köniörögiönk, es ki legenn imar fő magistratus legitimus;

10 Holott az JEsus christusis orzagaat legitime prouocacione tua byrta, acceptalta, byriajs mind öröкке.

Nissd meg uram zemeinket, es az feidelmeknekis zemekett, lassak meg mind az feidelmek s mind az kösseg, (kik mi uno nomine hiuattatonk) micoda te előtted keduesbb.

15 Latuan aztis chelekedhessek chelekegekis ne dicant gentes ubi est deus eorum &.

/114a/ En Istenem uram es Atiam az te Fiaadbann düchöich engemet, kinell egieb üdüössegemet sem uarom sem hyzem sem kiuanom.

20 Agi nekem az ur Jesus által (kiröll zent iobb zep uallast tezen) io uegett orat chendez halalt, bodogsagos ky mulast, es ell aluast: es ez nialialiabolis ki zabadolast kikben uagiok, fordich iora Jesus eletemet tarch meg engemet, mikent neked kedues, nekem üdüös es az te aniazenteghazadat /...../ tiztessege /...../

25 Holott ezekre pedig uram /...../gied ell uram amikor /...../ keduesb, nekem üdüössb /...../ chiak hogi uram ne ues/.../ es az te zent ine/.../ ne amoueally, uram engemet.

30 Tölled ell zakadnom ne hagi uram Istenn; sem zebbet Jobbat, sem tööbött maast, te kiuöllötted es feletted nem kiuanonk uram Isten kiuanom se engegi soha en hiu Istenem es Vram.

35 Ezenn igen kerlek felseges Isten, forgogiall giakorlatossagal ziuembe, es lelkembenn kikett en christus Jesusom felseged epegessen/!/ zent ueredell es Isteni hatalmaddal eröddell.

Tapogass zentlelkedell, hittel lelki bekesege, türessell

- 1 es zent uaraassall, engedelmesegell, tegi bizonyossa
 az en üdüössegem felöll, az en üdüessegemnek zalaga altall.
 /114b/ ⁺Hic est filius ille MEVS dilectus /...../ sicut
 mihi bene complacitus: est & Hunc audite CSB mpria⁺
- 5 Hogy mikor az en koporsom elő iö, hertelenn az utolso ora-
 bann meg ne niomuazzon; tehessek uram igaz hitböll rol-
 lad io uallaast igaz uallast, es agi tisztesseseges chen-
 dez halalt ki mulast:
- Kölchi fel uram az te napodonn, s mond ezt! Keli fell, i-
 10 honn uagiok enn, az te hainall chillagod, feniesseseges
Istenseged.
- Felseged tugia chiak egedöll, /.../ uram ez uilagonn, mint
 es hogiann en ejell napal saniargok! /.../ minemö uara-
 kozokepen uarakozom mikepenn kinlodom, es egiebek uigad-
 15 nak!
- Köniörölli meg en raitamis Igassagnak Istene, hizem nem rö-
 vidölt meg uram az te zent kezen en hozamis, sem az fel-
 seged zentfilei nem dugottanak be hogi az kerönek ne a-
 datnek az zörgetönek meg ne nyttatnek ki ig zollazz &.
- 20 Meniuel inkab az en zent Atiam aad az keröknek zent LELKET.
 nisd meg uram az zent egekett es uigiebe zentfelseged
 zegeni lelkemet az zenteknek tarsasagokba giülekezetek-
 benn az te zentseges orzagodbann.
- O en zent atiam düchöuichi meg engem azall az düchösegeell,
 25 meli uala te nallad ez uilagnak fundamentominak felue-
 tese előtt, elualaz- /115a/ tuan engemet chiak az en u-
 ram Jesus christusbann, az te ingenualo irgalmassagod-
 boll ingienn ualo kegelmedböll, az örök düchösegre üd-
 üössegre:
- 30 Ki en erettem es mindenekert aldozek ⁺ab aeterno que mpria⁺
 közben iar uala örökeis közbe iarr, ecceri zentseges
 erdemeuel, hogi rezzesitene minket minden iauaibann, es
 az Istensegnek természetibennis, ut petrus inquit & in
 qualitate.
- 35 O barani Jesus christus, Istennek barania. Agnus Dei, qui
 tollis peccatum mundi, miserere mei. Agnus Dei qui tol-
 lis peccatum mundi, miserere mei. Agnus Dei, qui tollis

- 1   peccatum mundi, miserere mei. Deus, propicius esto mi-
hi iniquitati mee et peccato.

Vram kerlek emlekezell meg rollam az te orzagodbann, üluen
zent Atiadnak Jobian, Ki uram az teged karomlo Arrianus
5   eretnekekell mikor teged karomlottanak, (legien neked
hala) egiett uellek nem ertettem.

- Kerlek engem ziue zadozottat, ell farattat, elmeie fogiot-
tat, semi iora elegsegest, ne hagi ell uram: az te igi-
den kiuöl ballagnom soha uram ne engegy, es tested za-
10   kadasaual erdemedell uered hullasaual legi mellettem
uram: Segelli zentlekedell gonduseleledell mind ue-
giglenn, maragiak meg az igassagbann minduegiglen
uegiglenn en hiu Istenem.

- 15   /115b/ Mert uram ha az feiem Arani uolna, az kett zemeym
giemantok uolnanak es ha az en tagaym draga köuekel
giöngiökell rakuak uolnanak fenlenenek tündöklenenek-
is! hagi ha az egez uilagott egedöll birhatnamis!

- Myndeneket ganeinak es semminek tartok, te raitad kiuöll,
20   chiak te kellez nekem en uram en Istenem, kit engegi
mind öröke.

Felsegedenn kiuöll mindeneket utalátosnak tartok uram!

- Ha uram közel nem erezhetek ugj akor nekem semmi ui-
gassagom, örömem es batorsagom, mikor uram ream nem
25   uigiaz; Hatalmas az en satorom es minden erőss bas-
tiaim chiak pok halokk, minden benne ualokkall.

- Vgian igenn erősen kerlek teged en Istenem, felseged im-
mar uensegemnek ideinn ne uessen el tölled, ki chiak
te hozad futok inditasodbol, holott senki sinchen e-
30   gen földön tööb reminiem segichigem uram tenalladnall,
tekiuölled:

- Söött kerlek uram indichi engemet te hozad minden üdöbenn,
mertha egik kapudonn ki uerzis, az masik kapudra kerö-
lök, az igassagnak kapuiaroll az irgalmassagnak kapuia-
35   ra: et dum spiro spero spes mea Christus erit.

/116a/ Mert mikor nekem zemeim fainanak, es meg iettem uol-
na uilagtalansagtól, főkepenn ezen hogy ez iraskamba

- 1 nem munkalodhatnam, ueghez sem uihetnem.
 Nagi kegielmessen subuenialal nekem, meg mentettel meg gio-
 gitall, engem epen tartaz o nagi Irgalmo nagi /.../ JE-
 HOVA Isten.
- 5 Alazatoson siruan köniörögue kerlek en Istenem könihulla-
 tassal /.../ zent uram christus /...../ert /...../
 elek, /.../ Jesusom /...../ chiontom /...../ lelkem
 tebenned niugogiek nagi niogodalombann.
- Hogi öröke züntelen téged aldhassalak magaztalhassalak
 10 ez uilagonn /...../ es öröke dichirhesselek imadhassa-
 lak segichigre hiassalak.
- Lakhassam az en feiemnek az christus Jesusnak düchöseges
 örökeualo zent orzagabann egi kis hailekochkabann (ubi
 sunt multe mansiones) az zentekell egiütt:
- 15 Lathassalak TEllieszentharomsag Isten zinröll zinre az mint
 te akarod:
- Lakhassam az Abrahamnak kebelebenn az te zentseges zinednek
 latasara, es uigadoztas engem az ur Jesus christusbann
 uegnelküll.
- 20 /116b/ Es az zentlilek Istennek arnikozasaba, en bünös
 niaualias meeg niughasam: o en Istenem, aki meg igirted
 hogi zentlelked mi uelönk öröke meg maradd.
- Ez uilagonn ualo sok keserues siralmimatt uychia meg zent-
 felseged, hizenn syralmimnak meg uigaztalasara ontotta
 25 ky ma előzőris /.../bos az ö zep rosa zinö uerett böse-
 gessenn, az zent kereztfanak oltarann /.../ kitt az
 ercz kigio iegiez /.../a, töröie ky felseged fogatt,
 amaz merges alnak kigonak, ne marhasson meg. Ki az ten-
 gernek föuenire zallott mostann, es onnannis az Ania-
 30 zenteghaz utann fuya uizett mergeett, kinek my ellene
 tenalladneküll nem arthatonk.
- Vram uram o en uram Jehoua Jesus christusom, ki Igaz Isten,
 es igaz ember uagy, az egi zemelibenn:
- Ki ez may nap zep gienge giermekded korodbann ugi mint
 35 niokadnapi korodbann dragalatos zentueredett ki ontad
 gienge zent testedböll, keseruessen mierettönk, chioda-
 latoskeppenn.

1 /117a/ Vezzerelli uram dragalatos zentlelkedell mynden dol-
gaimbann, lelkiekbenn, testiekben, az /.../ igazgassad
uram, az altal minketis miniaionkatt:

Ne mongiak uram az te karomloid ime /.../ o en hiu Istenem
5 az füstölgö chepöre az meg romlott naad zaladskara ki
uiselli gondott.

Ezbenn az en keserues eztendömben uram engemet meg halgat-
tal, chiodalatos naddall hordoztall chioda/.../ uarasom
/.../ erdemem felül cheleketted

10 K/...../ lezek te altalad /.../ de elek es beze/.../okbann
mind /.../ az mas uilagon.

Isten ki nem utalz senkitt /.../ mert mindenek iook akiket
te teremtettell, kerlek uram legi irgalmas kegielmes
ennekem zegennek ez uilagonn mindennell fertelmesb bü-
15 nösbnnek.

Ki senkitt nem utalz, chiak tegedet teremtö Istenönkett
meg ne utalliaak:

Ki uram, az te tiztelöidett meg tizteled, az teged meg u-
talokatt meg utalod,

20 Latod uram az en zegeni meg niomorolt niaualias eletemett,
eletembe ualo sok gondolatimatt, kik mynd chiak heabaua-
lok uram nalladnelküll;

Eggiesichi meg uram Istenn az en akaratomat gondolatimat
ügiekezetimet, az te zent paranchiolatiddal, ne bochias-
25 sonn felseged ell uezesre büneimert:

/117b/ Ki előtt sem az nap sem az hold sem az föld nem tiz-
taak, az mi büneink mya.

Ne karomlattassal /.../ az poganioktol, se az idegenektöll
/.../ gonozoll uram az te nagi düchöseges /.../ meltat-
30 la/.../ az hitetlenek /.../ mielhessenek, mert uram te
uagi egiedöll az /.../ felseg qui omnia potes.

/...../ teremtett saaraides Juhaid uagionk uram /...../

Möstann uram en itt testamentomot mient tezek; Aianlom
lelkemetes testemett te zent felsegednek felseges Atia

35 Jehoua Istenn, Az Jehoua ur Jesus christusnak az mi
sionban felkent kiralionknak altala, az ZEntlilek Jeho-
ua Istennell egietembenn, in trinitate et unitate.

- 1 Hogi engemett haarom zent zemelibenn, es egy allatban uralkodo Jehoua Istenn:segichi üdüözichi zent igaz igeretted zerent; es tarchj meg engemet az en igaz hitembenn es igaz uallasombann uegiglenn:
- 5 Naponkent öregbichi bennem az igaz hitet igaz uallast eltemben holtombann, öregbichi uyichi uezerelj uigasztalj batorichi biztass oktass tanachiolj.
- /118a/ Ne nezzed en Jehoua Istenem az en büneimet es tiztatalansagomat, mert az tizta Angialokatt meg circalnadi,
- 10 az te igassagodhoz kepest meeg ő bennekis talalnall fogiatkozast.
- Nem hogi mi bennönk kik sarr hazban, az az ez uilagonn, es bünöss saarbol teremtetted hazbann lakonk testönkbenn; kitől megis dögleltetet lelkönk Adam es Eua mia az ördög tanachaboll.
- 15 Sööt az zent Angialok mostannis el esnenek, ha magoknak uolnanak az az az ő lelkekre biznad chelekedeteket akaratiokat es kiualtkepen /...../ bizakoduann magok /...../kodnanak; auagi ha te ueled /...../
- 20 *Ve contrauenienti plasmatori suo & dicit /.../te ta/.../ mpria⁺
- Mert nem töttel ő beleiek alhatatossagot az az röüdeden monduan,/...../ sem kötötted uram az te tarhazad kenchenek meg merhetetlensegenek ko/.../
- 25 Az ördögök ezt meg probaltak kit zent ianos hazugoknak gilkosoknak mond, es hogi igassagban (akibe rendelte uala) meg nem allanak: ime igen nierenek benne.
- Vram zentlilek ur Isten, ki az Atiatoll, Fiutoll öröktöll fogua zarmasztall; ki egi allato uagi az Atiaual, fiuall:
- 30 es harmadik zent zemeli uagi az tellieszentharomsag egi bizoni igaz örökeualo JehoVA Istensegben.
- /118b/ Legy uelem en Jehoua Istenem uram, hogy az pokolbeli satan belzebub ördög en belem ne tölthesse az ő meergett, mint pookk az legibenn:
- 35 Hanem az felseged irgalma legien eiel napall az en meg keseredett lelkemen mint ez uilagnak első teremtesekor uala az uizekenn, az az minden allatoknak materiaryara

1 hailottal uala.

Engemet enekell eltetell tartal meli /.../ hatalmas isteni eröddell /.../ tartaad ez uilagnak materiaiat hagi semmie ne lenne etut illa /.../lig est a materia.

5 Vezerelly uram engem mindenekben, egezz eletembenn minden dolgaimba iokra: o igassagnak lelke oltalmazzo az gonozz lelkektöll, erösichi meg uram Isten felesegestöll hazam nepeiuel hozzam tartozokall es az itt ualo Ecclesiadal egetembenn:

10 Söött mindenött ualo Ecclesiaddall; tauoztassad ell az ördögnek zomoritasaatt, sok giötrelmit es gonozra igazitastit inditasitt bonchy el uram Isten.

Mert chiak felseged nekem ekes chillagomnak fel tamadasa uezere, lelkemnek edes öröme uendege, kett zemeimnek

15 uilagositöia, lelkemnek io illatoo giönyöröie.

/.../

/119a/ 1579.

Eztenn az köniuechikett el keztem uala irny uaranay hazam-nall, nagi niomorusagomnak ideinn.

20 Vegeztem ell 1582 eztendöbenn nagiob uigaztaliasomra az mint az urr akarta, mert az ö örökeualo zent es nagi neue aldott legienn nemzetsegröll nemzetsegre:

Vgiann uaranonn uegeztem uala ell; de Eched uarabann itt uiobann irtam az menire lehetett corrigaltam is.

25 ⁺uegeztem el ueteri calendario 1600 mense Febrero CSB mpria⁺ Jollehett azutan ismeg uyonnann irtam; es azutan az Istenn lelke segitetuen ismeg uyobann iruan corrigaltam noha mostannis eleg fogiatkozassal uagionn; mert chiak az hatalmas ur Istenn mondhatia meg meni kersertetem mindlelkiek testiek uoltanak ez idök alatt; mostis naponkent uadnak; orzagonknak zamtalan ualtozasibannis leuenn; röüideden tugia chiak az en zent es HIV Istenem mikbe forgottam es forgodom mostannis. Mostanis akarnam ha meg ualaha uionnan irhatnam mert eleg

30 makulalt es fogiatkozassal uagionn; kitt en irni üio-

35 ban keztem uala utolzor 1603 eztendöbenn

/119b/ Es ime mostann el uegeztem az zent Istennek segedel-

1 meböll 1605 eztendöbenn.

Ego /.../ mensis /.../ ut m/.../us dicetur.

Kerek mynden kereztieneket ugiann az Jesus christusert ön-

nön magaert, irasomert senki meg ne ragalmazonn, mert

5 en iffiu korombannis keztem el irnom legelőzör, noha

öreg ember korombann uegeztem el Isten akarattiaboll:

nagi fő zent paterekennis esett az corrygalas mint

Augustinuson, Jeronimuson es sokakonn egebekenn: sött

egi locust sokann sokkepenn magiaraznak: en pedig uekonj

10 tudomanio chiak azt hozhattam be az ur hazaba az mi le-

hetett: Ez sem enim pedig, hanem gratia dei sum id quod

sum:

/120a/ Nichil deus in nobis praeter dona sua coronat

Egieb eletembenn ualo iraskaim felöllis mindenek igi itil-

15 lienek, ha kik kezegbenn akadnak, /.../ noster cogita-

tiones poster sae/.../ sapienciores &.

Az Jo Isten tugia. Isten /.../11, az TELLIES zentharomsag

Istennek tiztessegere /.../ es akarnamis hogi meg

/.../yn legenek.

20 Bator Az en hitem zereni, igaz kereztienek corrigaliak

irasimat, az Caluinus, Beza es Jeronimus Zanchius Ira-

sa zerent ualo ertelmek zerent, kiröll fellieb beueb-

benn irtam az kik oluassak ra talalnak s iol meg erchyek.

25 Non moriar SED uiuam et narrabo opera domini in regione

uiuorum:

Sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini be-

nedictum.& Hodie mihi, cras tibi. Ha enn ma meg giulat-

tam holnap teis meg eghecc. meg lasd te ember.

30 /120b/ Absit mihi gloriari nisi in cruce domini nostri Je-

su CHRISTI.

Echedbenn estem uala uiab k eserues niomorult allapatbann;

kiböl az en Istenem chodalatoskepenn meg epituenn,

35 ollyan hertelenn, az melli hertelen, ram bochatotta ua-

la, emberektöl meg giogithatatlan niaualiabol meg men-

te, ki zabadita, zepen meg giogita, (kiröl töbetis ir-

1 tam). Chiak tauali tellbennis chiodalatos nagi faidal-
mam uala kezembe lapockambann, azbolis az ur Isten min-
den oruossagneküll meg giogita.

Ezokaert ha az kiralnak io chelekedetit melto hirdetni,

5 MEniuel illendöb az Istennek io chelekedetit dichirni
/121a/ hirdetni es magasztalni.

El uegezuenn pedig köniuemet melibenn az enn örökköss igaz
uallasomat meg irtam az enn Istentől meg giogitot kezem-
mell credo Domine sed adde fidem ad incredulitatem
10 (aut imbecillitatem) meam: kezem irasaual es pechete-
melis confirmaltam meli pechetet eddig meg az en koro-
nás kiraliom utann az te Isteni adomaniodboll, ez haboru-
bais uiselek.

15

F i n i s

Scriptum in arce nostra

Eched Anno

1605 mense Januario.

20 /121b/ Comes STEPHANUS BATHOR Iudex curiae et consiliarius
(ex misericordia JESV CHRISTI. Sacrae Caesareae Regie-
que maiestatis & Comitatum simigiensis zthmariensis
/!/ et de zabolchi Comes Manu sua Propria.

Ars orandi

- 1 /122a/ Miert legenn zükseg embernek köniörgeny, es mykert
köniörögiönn es imatkozni az ur Istenhez, es mytt haznal-
lionn, michiodas köniörges legienn Istennek kedues,
kellemetess, innenn röuid /.../
- 5 Chrisostomus kit /...../ bezedeeert Arani zaiunak /.../
hyttanak es hinak, igi zoll, /.../ uronknak sok igire-
tit parancholatiat most elő ne hozzam: noha azokat u-
giann ide ertem, sött ez zep itt köuetkezendő mondasok-
is, onnan sarmaznak, az az az Isten mondasiboll &. Igi
10 zoll azert Homiliaianak első rezebenn, De adorando ad
Deum:
Valaki az Istent nem imagia, sem nem giönyörködik az Is-
tennell ualo bezellese~~ll~~ elni giakorlatossagall, az meg
hoolt elett neküll ualo es nem ezess elmeiö, (az az bo-
15 lond.
Mert ez lathato bizonsaga bolondsaganak, nem erteni nagi
uoltaat ez tizteletnek (aut tiztessegtetelnek) es nem
zeretny az imatsagnak (aut imatkozasnak) igieketit,
es el nem hinni bizoniosson, hagi az leleknek halala,
20 az Istennek terdehez nem esni.
/122b/ Mert amikepenn hagi ez mi testönk, ha az lelek ben-
ne nem lezenn, bizoniara meg holt, es meg bűdösölt,
Igi az lelekis, ha magat nem izgattia (aut ebrezti) az i-
matsagra, meg holt zegeni, es niaualiassagot niögö.
25 Ennek okaert mikor latok oliat ki az imatkozasnak buzgo-
sagat nem zereti, es nem tartatik ennek buzgo es sere-
ni gongiauall;
Mingiaras niluann uagion az nallam, hagi azznak elmeibenn
(aut lelkeben.) semmio ~~andeka~~ ninchenn (aut kenchesedes).
30 Quis quis enim non orat DEUM, nec diuino colloquio cupit
assidue frui, is mortuus est et uita carens expersque
sanae mentis.
Nam hoc euidentissimum est argumentum amenciae non intel-
ligere huius honoris magnitudinem, nec amare precandi
35 studium, nec hoc habere persuasum, quod animae mors sit,
non prouolui ad Dei genua.
Quemadmodum enim corpus hoc nostrum, si non adsit anima,

1 profecto Mortuum est et foetidum,
/123a/ Sic anima nisi seipsam incitet ad orandum mortua
est ac misera et grauiter olens.

Itaque cum uidero quempiam non amantem orandi studium,
5 nec huius rei feruida uehementique cura teneri, conti-
nuo mihi palam est eum nihill Egregie dotis in animo
possidere.

Minemő iok az mi Istenünknék segichigre huiasabóll kőet-
10 keznek, es minemő kedues tiztesseget ő felsegenek te-
giőnk, kire nekünk kereztieneknek eiell napall kell i-
gekeznőnk, mierzthogi tartozunk uelle, es minemő halgat-
tassunk meg innen meg tecik. kire az tellieszentha-
romsag Isten miniaiunkatt segellienn.

15 Brenciusnak egi irasatt irom ide, noha, az ubiquitaria et
luterana ertelmeben meg uetem, az holl de ubiquitate,
de praesentia corporis in coena es effele de non neces-
sariis & necueris& mert caluinus az töb kereztien tani-
tokall ezben az igaz uallo es tanito, de ez zep monda-
20 sat ide irom, az sok semmirekellő saar közt az aranis
meg uonnza magatt mint /123b/ Pilatusnal amaz: Jesus,
nazareus REX Judeorum &

Brencius in act apost Hom. 9.

Credo uos optimi fratres in christo uehementer admirari,
25 quid sibi hoc uelit, quod petrus ex Joele profeta di-
cit, omnis qui inuocauerit nomen domini saluus erit,
cum scriptura passim in multis locis testatur nec inuo-
cationem, nec clamorem oracionum semper a DEO exaudiri.
30 Sic enim dauid ait: clamauerunt, nec erat qui saluos face-
ret, ad dominum, nec exaudiuit eos:

Et apud salamonem: uocabunt me ego non exaudiam.

Quando et prius conqueritur, (ne existimes solos impios non
exaudiri) dicens: DEVS meus clamabo per diem et non exau-
dies et nec noctu sileo.

35 /.../

/125a/ Quam redundauit in nos cum sapientia et intelli-
gentia.

1 Patefacto nobis mysterio uoluntatis suae, secundum gratiam suam beneuolenciam suam proposuerat in sese.

Nempe ut in pleni temporis dispensacione recolligeret omnia in christo, tum quae in coelis sunt, tum quae in
5 terra: in ipso inquam.

In quo etiam lecti sumus, quum essemus praedestinati secundum propositum eius qui omnia efficit ex consilio uoluntatis suae.

+nota, non consultat cum Angelis et creaturis & CSB mpria+

10 Vt nos simus laudi gloriae ipsius, qui priores speraunimus in CHRISTO.

In quo sperastis et uos, audito sermone ueritatis, id es!/ Euangelii salutis uestrae: in quo posteaquam credidistis, obsignati estis Spiritu illo promissionis sancto.
15 to.

Qui est arrhab haereditatis nostrae dum libertatem uindicemur, ad laudem gloriae ipsius.

/125b/ Propterea ego etiam quum audissem eam quae in uobis est fidem in domino Jesu, et charitatem in omnes sanctos.
20 tos.

+Non tamen papistice CSB mpria+

Non desino gratias agere pro uobis, mencionem uestri faciens in precacionibus meis.

Vt DEVS domini nostri JESU christi, pater ille gloriae, det uobis spiritum sapienciae et reuelacionis per agnitionem ipsius:
25 cionem ipsius:

Illuminatis oculis mentis uestrae: ut sciatis quae sit spes illa uocationis ipsius, et quae opes gloriae hereditatis ipsius sanctis:

30 Et quae sit excellens illa magnitudo potentiae ipsius in nos qui credimus, per efficacitate fortis roboris ipsius:

Quam exeruit in christo, quum scuscitauit!/ eum ex mortuis, et colloccauit ad dextram suam in coelis,

35 /.../

/124b/ + /127a/ 1605 mense ianuario, 31 /...../

Multifariam breuiloquens DEUS multiplicibus multisque mo-

- 1 dis loquens patribus per Prophetas. Extremis diebus!!/
istis locutus est nobis per Filium, quem constituit hae-
redem omnium, per quem eciam mundum condidit.
- Qui quum sit splendor gloriae, et character personae il-
 5 lius, sustineatque omnia uerbo illo suorum potente, pur-
gacione peccatorum nostrorum per semet ipsum facta, se-
dit ad dextram maiestatis illius excelsissimae:
 Tanto prestancior factus Angelis, quanto excellencius prae
 illis sortitus est nomen.
- 10 Nam cui dixit unquam Angellorum, FILIUS MEVS ES TV; EGO
HODIE GENVI TE!
 /124a/+ /127b/ Ac ursum, EGO ERO EI PATER, ET IPSE ERIT MIHI FILIVS!
RVR SVM ITERVM INTRODV CIT PRIMOGENITVM IN ORBEM terrae, di-
cit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.
- 15 Et ab Angelis quidem dicit, Qui nuncios suos facit spiri-
tus, et ministros suos ignis flammam.
AD FILIVM autem, THRONVS TVVS, DEVS, in seculum seculi,
 uirga recta, uirga regni tui.
 Dilexisti Justiciam et odisti iniquitatem: PROPTerea unxit
 20 te DEVS, DEVS tuus oleo exultationis, ultra consortes
tuos.
 /126a/ Et, Tu in inicio Domine terram fundasti: et opera
 manuum tuarum sunt coeli:
 Ipsi peribunt, TU AUTEM PERMANES: et omnes ut uestimentum
 25 ueterascent:
 Ac uelut Amictum circumuolues eos, et mutabuntur: TU AVTEM
IDEM ES, ET ANNI TUI NON DEFICIENT.
 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, SEDE AD DEXTRAM MEAM,
VSQVE DVM PONAM VERO INIMICOS SCABELLVM PEDVM TUORUM!
 30 Nonne omnes sunt ministratores spiritus, qui ministerij
 causa mittuntur propter eos qui haeredes sunt salutis!
- 35 /126b/ psalmus XXX
 In tua perpetuas attollam nomina laudes, My DEVS, et caussa
 est cur ita semper agam.

- 1 Nam me mortifera tanquam de sorde leuatum, Lucida iussisti
tollere ad astra caput,
Inde nec insultare meos mihi passus es hostes. Gaudia ne
de me qualiacunque ferant.
- 5 Mi Deus ingenti sanasti uulnere laesum, Cum peterem tua
uis ut mihi ferret opem.
Ad Styga delapsus reuocasti ad lumina uitae, Nunc quoque
quod uiuo, muneris omne tui est.
Ne morerer tua seruauit me dextera uiuum, Frigidus effos-
- 10 sa ne sepelirer humo.
O igitur Domino praeconia dicite laudum, Quorum certa DEI
pendet ab arce salus.
Quamque potestis ei dignas persoluite grates, Ipsius ut
memores nomina sancta canant.
- 15 Ipsius ira breuis cito praeterit, exit in ictu, Quam cito
consumpta fulgura nube solent.
Quos amat, hys uitam tribuit, duce uiuitur illo, Cum more-
rer uitam reddidit ille mihi.
Vespertina graues traxere crepuscula fletus, Immoderata
- 20 nouum gaudia mane tulit.
/128a/ Cum sors aspiceret laeta me candida uultu, Perpetu-
am rebar posse manere loco.
Nam tua sancta mihi stabiliuit sceptrata uoluntas, Quae duce
te firmi culmine instar habent.
- 25 Mox uero ut placidi uertisti lumina uultus, Turbato Atto-
nitus, pectore totus eram.
Ad te confugiam supplex, tua numina poscam, Ante thronum
ueniet nostra querela tuum.
Quid tibi contulerint, quidue utilitatis habebunt, Si mea
- 30 quis rapidae corpora madet humi?
An te tuum sterilis celebrabit puluis honorem? Num ne tu-
am dicent ossa sepulta fidem?
NVNC PRECOR EXAUDI PATER, et miserere precantis, REBUS in
afflictis, nam potes affer opem.
- 35 Tu iucunda meum uertisti in gaudia luctum, Mutata est lae-
to maesta querela choro.
Tu mea ferali spoliasti corpora sacco, Cinxerunt nostrum

1 gaudia uera latius.

VT MEA LINGVAS CANAT OMNI TEMPORE LAUDES, NEC SILEANT NOMEN
CARMINA NOSTRA TUUM,

Perpetuo tua facta canam, tibi maxime rerum, Et merito gra-

5 tes hic et ubique (canam) aut feram.

O en hyu aldott Istenem ki nem bochacc reank nem hacc min-
ket fellieb Meg kesertetnönk chiak akit elzenuedhesönk:

O en hiu Istenem ki en raitam nagi bünösönn meg mutattad
quod antequam clamarem exaudisti me; quod nec clamare

10 potui nec loquere CSB mpria

/128b/ Quod ueteres quoque sancti patres, de trinitatis,
misterio non fuerunt ignari, Job quoque testatur: quis
(scilicet Job) non wlgaris, uir coram DEO quoque fuit
testatur profeta, dum apud profeta inquit dominus. Etsi
15 fuerint tres uiri illi in medio eius Nove Daniel, et
Joob

Ergo Job sic confitetur in sua agonizata calamitate de tri-
nitate unitatis et incarnatione filij Dei: et per chris-
tum et eius mortem quoque et exitum resurrectionem:

20 nostram quoque resurrectionem uaticinatur.

Elözör az iob az Atia Istennell uetelkedik niomorusagaba
(mint ember) sok helieken irasaba: ki meg teccik ezen-
nel irasibol zouaiboll, noha nem zinte ollian uilagos-
sonn mint az JESUS CHRISTVS idEEBen: Kiröll immar ele-
25 get zoltonk.

/129a/ Igi zoll Joob cap: 19

Tudom hogi az en meg ualtom eell,

es az utolsó (scilicet üdöbenn) ez uilagra keell, (az az
Iöuend)

30 es az utolso naponn az földből fell kelek (fel tamadok) Es
Ismeg köröll uetetem börömmel, es az en testemböll la-
tom meg az Istent.

Kit en latok meg magamnak, es az en zemeim latnak meg, nem
maas:

35 Ez az remenseg eltetettetett az en kebelembe, az az zi-
uembe lel~~ke~~embe.

- 1 Innen ezek zepen meg teccenek: előzőr meg uallia igaz hit-
tell, hogy az ő Redemptora meg ualtoia ell; haat elt az
Megualto Jesus christus az otörüenibelieknekis, elő Is-
teneknek es meg ualtoioknak ismertek azokis. Ollinak
5 pedig, ki az utolso üdőben (az mint zempal zoll, in ple-
nitudine temporum) ez uilagra le zall, el iő:
Haat Ismerte Joob az ő meg ualtoiat örök Istennek mert Is-
tennek előnek uallia az ő ideibennis, akor pedig nem elt
meeg teste zerint az christus az mint Jobis testal eröl;
10 Masodzor testbenn el iönys uallia, söt profetallia az chris-
tust; hatt ket termezetit az egi zemeliben Job es az re-
gi zent Atiak Ismertek hittek uallottak.
Harmadzor az fel tamadastis tuttak az Atiak chiak az Je-
sus christus fell tamadasabann lennj, kitt uijg ziuelis
15 uartak, teste Joob.
/129b/ Negiedzer, eztis tuttak uallottak hagi nem uy test-
benn, hanem azonn elebi testekbenn, de meg uyult test-
ben az rothadas utann tamadnak fell.
+Pagninus ac post pellem meam contriuerunt istud & hoc et
20 /.../ post renouationem uerterunt. CSB mpria⁺
Ötödzörr, zep kereztieni conclusiot tezen erről Job es azt
mongia hagi az remenseg az az hittel ualo remenseg val-
las & eltetetett reposita (nagionn nagi melien tete-
tett) az ő kebeleben: az az ziuembe lelkebe & mert bi-
25 zoni igen az kebelebe uagon ziué lelke embernek chiak
ki tudolkogiek felölle & sapienti satissime &.
Hatodzor Az Atia, es Fiu, közt külömbseget tezenn, mert az
Fiut Redemtornak meg ualtonak mongia, es ollinak ki
meg testesölendő, az földre le zallando.
30 Az Atia Isten pedig meeg az sidoktol sem mondatik Messias-
nak es zületendőnek, egebek sem mondattak az patri pas-
sianusokonn, es nemeli hittüll zakatt bolond eretnekeken
kiuöll.
/130a/ No menyünk touab egi keuesse, mert zent Job az zent-
35 lilek Isten felöll (ki harmadik zemely) igi zoll: cap:
33.
Az Istennek lelke teremtet engem, es az mindenhatonak le-

- 1 hellese eleuenite meg engemet.
 Felseges Istenn mely zep/.../ meg teccik innen hogi az
zentlilek Istentis az regi zent Atiak, teremtőiüknek
 Ismertek es uallottak /.../ segichigreis hitanak:
- 5 Im zent Jobb azt uallia hogi az Istennek lelke teremtetete
 ötett: haatt ember teremtoie az zentlilek Isten: es e-
zert örökkeualo Istenn, mert Isten teremthet chiak, es
 nem egieb senki chiak egi /.../
- Az zent iobott az ZENTLELEK teremtetete, azert Isten az
 10 zentlilek, es örökkeualo.
- Kiröll Isten az profetanall bizonsagot tezen monduann: pe-
 reant Dij qui non fecerunt coelum et terram: Az zent-
 lilek pedig embertis teremtet, ki nagioab az egnék föld-
 nek teremtesenell, mert az Isten semmit az ő kepere
 15 hasonlatossagara nem teremtetett chiak az embert.
- Az holl pedig zoll itt Job az Mindenható Istennek lehelle-
 siröll auagi ihleseröll ki ötett meg eleuenitette, ime
 meli bölchen zoll illienn nagi halalos niaualiaiaabann
 az Atia Istentröll, es az ő Adamba (aut Adamra) ualo le-
 20 helleseröll ihleseröll.
- /130b/ Melibenn meg mutatia iob hogi az Atia Isten maas ze-
 meli az fiutul es az zentlilektöll: mert az Atia Isten
 reais lehellett Adamra es meg eleuenitette.
- /.../ az zent regiseg uallotta az tellieszentharomsag Is-
 25 tent, az zemeliek között ualo distincciotis igen ertet-
 te; az harom zemelnek egienlő Istensegett, egi hatalmat-
 is tutta uallotta.
- De nezze meli okos theologus az zent Jobb, mert ime ő egi-
 ezz Mosesell, es onnan uötte ő az Atia Istentröll ualo
 30 zep tudomant: moses igi zoll Adam felöll &
- Et inspirauit spiraculum uitae &. Es ugimond, Isten bele
 lehelle auagi ihle Adamba az életnek lelket & & (de
 spiraculo uitae caluinus et alii doctissimi uiri quid
 senciant legant qui uolent &:)
- 35 En innen hozom chiak ezt ky hogi, az zent regiseg sem uolt
 tudatlann az tellieszentharomsag Isten felöll. Söött
 igenis uallottak hittek /131a/ segichegre hittak, ben-

1 ne biztanak, ki hogj engegie hagi öröke benne bizhas-
 sam segichigre hihassam chiak egiedöll, es az ö orzaga-
 ba elhessek. Engenie meg az ö nagi neueert, ne nezze
 rettenetes uetkeimet. Qui DEVS TRINUS ET UNUS /.../

5 Viuitur ingenio coetera mortis erunt. Orandum es. semper
ut sit mens sana in corpore sano. Cetera Non precio sed
 amore DEVS faxit.

10

Non faciam furorem irae meae quia DEUS et non uir sum ego.

Ne intres in iudicium cum seruo tuo, non iustificabitur

15 enim in conspectu tuo omnis uiuens.

Traktátus a Szentháromságról

- 1 /156a/ Myndazaltall vadnak az Irasbann Angial köuetek,
mert az zempal mondasaboll meg erthettiük, es egieb
sok zantalan zent irasokbol, hagi az ur Isten az Angia-
lokatt, zolga lelkeknek teremtetete; kik lelki allatok,
5 Es mindig Istennek zolgálnak mindenbenn, es mynd az
zenteknek zolgálnak Isten akaratiabol küldeseböll es
engedelmeböll.
- De mindazaltall ök az ö reaiok Istentől bizattatot tiz-
tekert, auagi köuetségekertt: ugian nem mondattatnak
10 Jehouaknak, sem nem imattatnak senkitől, sem az oo sem
az uy testamentomban: Fel sem uöttek az Angialok, fel
sem ueezik soha azt az nem nekik ualo tizteletet, kit
zent Janostolis, sem papista modon, sem egebbeppenn fel
nem uött az Angiall. Dullia latria &
- 15 Jakobis meg küzdik az Angiallall, kytől aldastis kerr ma-
gara, Melli Angiall megis algia, Maas neuetis aad neky,
az az, IsraELnek neuezy: Mely neuezesnek az Angial o-
katt aggia Monduann: Mert az Istennel uiaskodal (auagi
meg giözéd), Es az Embereketis meg giözödd.
- 20 Kynek neuet Jakob patriarcha megis kerdí, meliről Jakobnak
röuid ualazza lezen, mit tudakozoll ugimond te az en ne-
uemen: de azonközbe meg algia Jakobot. Meli heliet PEN-
LELNEK Neueze Jakob, monduan latom az urat zinröll zin-
re: ez az Angiall magatt Istennek neuezj.
- +
25 Genes 31, et 32. Ennek az Angialnak oltartis chinal Jakob,
CSB mpria⁺
- Akarki Istenfelő ember itiletireis rea tamaztom: söt az e-
gez kereztiensegis euel elt es elis, hagi az Angialis
az my Jehoua Jesus christusonk uolt.
- 30 Ki meeg az test feluetel előttis, munkalkodot, külömb kü-
lömb keppenn, es daikalkodot az kereztienek köröll: pel-
dak erre az Egez Mosesnek yrasí köniuey, pelda az Egezz
o testamentom: pelda az Wy testamentom mynd az utolso
itiletig.
- 35 Aldastis chiak az Igaz Isten tehetett eleytöll fogua es
nem teremtetett allatt: kiről dauid egik bizonsag, ki igi
zoll;

- 1 Meg nitod te az te kezeidet es be töltez minden lelkes
allatokat (auagi elő allatokat) az te aldasoddall.
- /156b/ Itt dauid nem chiak az embereknek meg aldasat, de sött az
oktalan allatoknak naponkent ualo életeteketis! Isten
5 aldasanak mongia azok sem elhetnenek ell, ha chiak Is-
ten nem aldana meg ökett, üdüösseget /.../ eledelt, e-
letekre u/.../t es egiebet meniei harmattal, es titkon
s niluan ualo gonduisseleseuelis! az ő hatalmaboll es
bölchesegeböll meg latogatuann, nekiek nem adna, nem
10 zolgaltatna.
- Hogi pedig Jakob 48. Genes Igi zoll, Az Angiall ugimond,
akki engem meg mente mynden gonoztoll, ez giermekekett
meg algya. & &
- Itt az patriarcha Jakob, nem az zolga Angialokroll zoll,
15 hanem az Jehoua Angialrol, az Jehouanak, Angialaroll
az Fiu Istenről, ki az Atianak Angiala, orcaianak an-
giala, zoll.
- Kit Jakobb 49 Megis iöüendöle hogy ez uilagra ell iö az
SILO az meg zabadito: ki az meg testesölendő Jehoua Je-
20 sus christus uala.
- Az mint fellüül pedig mondan uadnak Isten köüeti, hirdetői
Angialok, söt emberekis: illienek uoltak az paztoroknak
öröm hirdető Angialok, illien uolt Josephnek követ An-
giala, & illien uolt simeon, illien uolt örsebet azoni
25 & Effelek chiak köüetek.
- Es nem ollian köüetek mint az Jehoua Jesus christus ki
Istenis, emberis: kiröll nagi köniuu Iras lehetne, meli-
ről immar az kereztjenek sokakat irtanak:
- /158a/ Luce 2, örsebet azzonnak az Angial köüett zoll & züz ma-
30 rianak azonkepenn, es Istentöl köüetsegeket hordoznak,
es bizoni nagi köüetsegeket, de eggik sem Jehoua az kö-
üetseg hordozasert.
- De nem illien Angiall az, akki meg ielenik Josuenak Jos.
5. hanem olli Angiall kit ő magais imad Josue, ugian a-
35 zon caputbann rezbenn, kit .6. rezbenn ezen Josue Je-
houanak neuez, ki nem egiebet az Jehoua Jesus christus-
nall, kit az profetak seregeknek uranak istenenek mon-

1 mondanak.

Illien Angiall az balamnak Angiala, ky neki meg ielenik,
 Num 22, melli Angial Mikor el bochatta uolna balamot meg
 paranchiollia neki hoga chiak az bezedekett zollia ki-
 5 ket ö aad zaiabann: cap. 23 az ki igi zoll, eginehani
 helien Jehouanak mondatik, Illien modonn: Es az Jehoua
 teue az ö bezedett az balamnak zaiabann &.

Niluan ualo szo, es parantsolatia az Istennek az Irasban,
 az hoga chiak azt zolliak az ö tanituani es profetays,
 10 az mit ö felsege mondot es ielentett nekik:

Es az mostani tanitokatis az ur Isten erre inti feniegető
 paranchiolatiauall, Az zent Janos latasaroll irt köniu-
 bennis! egiebüttis sok heliekenn: keresse fel aki nem
 bizy, ne zunniagion chiak s meg talallia.

15 De ugian önnön magais az Jesus christus biztatia ezzell
 az tanituaniokat Non uos estis qui loquimini sed spiri-
 tus patris uestri quis est loquitur in uobis:

Honnan niluansagoson ki laccik, hoga az Balam Angialais az
 Jesus christus uolt, mert ö adott zott balam zaiaba, ki
 20 Jehouanakis mondatik.

/158b/ Mytt Istentelenkednek tehat, mind az sidok, s mind
 az eretnekek: sööt az mi uak atiankfyay az papistakis,
 hoga az Angialok között ualaztaast, nem akarnak tenny,
 hanem az ö concepta maliciaiokboll gonossagokboll, zan-
 25 zandekal az mi Jehoua Jesus christusonkra tamadnak, es
 irigikednek reaia.

Vallion Io Jesus christus kinek uontad le ualaha pozto
 chiuhaia, uallions kit foztottal meg urasagatol pen-
 zetöll, meltosagatoll: hoga igi irigikednek read.

30 Maga bizoni mindenönket te attad, naponkentis te adod, Im
 meg sem tugiuk chiak közönys! nem hoga halalni; s meegis
 rad tamadonk es teged, engedelmes zelegi io teuö kegiel-
 mes uronkat, busittunk: karomollunk, o mi Egezz uilag.
 Es főkepenn az hitetlenek, eretnekek, busittnak, kik ka-
 35 romollnak Isteni tiztessegedbenis, noha rollad bizony
 soha le nem uonzak. &

Mert ö benne lakozik az tellies Istenseg test zerent: az az

- 1 örök Isten, noha emberseget uött fell: ⁺In ipso habitat
omnis plenitudo & & paulus apostol: Idem apostol 2 cor
5:Deus erat in christo mundum sibi reconcilians: Ittem
inquit scriptura: Requisiuit Deus Ecclesiam suam sanguine
5 suo & ⁺ kiröll Esa 44, 43. zepenn zoll, en előtttem
nem lött Isten, En utannam sem lezenn: En uagiok
Istenn, es ninchen en küölötem meg zabadito. & En
uagiok Az Első es az utolso: hatt az mi christusonk nem
utolsob az ő meniei zent Attianal söt egenlő istensege
10 zerent. Mert ez Esaias 44 irasat, christus uronkra magia-
razza zent Janos monduan az ő latasaroll irt könibenn;
/159a/ En uagiok az Alfa es az Ω, az az, az Első es az u-
tolso, ezt mongia az urr, akky uagionn, akky uala, Es
akky ell iöuendö az MINDENHATO.
- 15 Ezeknek enged Jeremias Esaias, mert Jeremias dauidnak
chemeteinek mongia, de azert Jehouanak mi igassagonknak
mongia.
Esaias 8, Ime az züz fogad, es züüll fiat: Es hiuattatik
az ő neue immanuelnek, az az uelönk az Istenn: &
- 20 Kichinded zületek minekönk, Fiu adatek minekönk &
Ninchen nynchy semmy niomok az eretnekeknek, sem az Isten-
töll ell zakattaknak, es az papistasoknakis, kik az ba-
rany börben öltözuennis! ragadozo farkasokk.
Ime az mi uronk Jesus christust, az profetakis meli ze-
25 penn iriak meg az egi zemelibenn, es kett természetbenn:
az züztüll ualo zületesett, es az züznek meg terhesü-
leset fogadasatis zepenn meg iriak. Honnan nap fennell
uilagosbann meg laccik, hagi az regi kereztienek, az o
törüenbennis, az Messiast, nem külömb meg zabadito zeme-
30 linek tartottak, mynt zinte my ez uy testamentombann
elő kereztienek.
Mert ökis Jehous Istennek es dauidnak fianak hittek s uallottak lenny:
Dauidnak fianak, ugi mind az dauid maguaboll meg teste-
sölly: Istennek fianak és Jehouanak uallottak az ő
35 Istensegere nezue: Kichindednek mongia Esaias Ember-
sege zerent, de Istensege zerent fiunak mongia, az
az, az örökeualo Istennek örökeualo fianak. Jeremias

- 1 zepen meg ielenti, hagi dauid chemeteie, es Jehoua mi
igassagonk. Esaias velönk leuö Istennek mongia. Azert
meg lattuk imar az mi christusunk /159b/ Istensegeröll,
es embersegeröll ualo igaz tudomant, nem külömbenn len-
5 ni minallonk mint zintenn az profetak irasabann, kit az
o testamentombely hiuekis mi uelönk, egi arant uallot-
tanak: Söt my reankis Isten lelke altall ö töllök mara-
dot es uilagosodot es hirdettetett, noha homaliban uol-
tak ök ut paulus.
- 10 Itt az Istentelen sidok igi bolondoskodnak, kiuel ök az
christus Istenseget akarnak rontani tagadny igi zolnak.
az az Ige ugimond, az kit ti züznek forditotok meli Esai-
asnal uagion irua, es Istentöl igirue, nem züz leant
iegiez, hanem azoniallatot, Alma; Mert az züz leannak
15 BETVLA az neue az sidoknall.
- Ezböll az sidok rabinusok azt akarnak ki hozny hogy az mi
christusonk nem Isten, hanem chiak dauidnak fia Magua:
kibe hazudnak hagi az christus chiak ember. Mert noha
en zegeni giarlo ember sidoull nem tudok, de sok iambor
20 deak emberek irasit latom:
- S az zegeni lutter marton erröll zepenn irr in libro suo
kit igi, liber, m. L. neuez: Jesum christum uerum Jude-
um et semen esse Abrahae. Tomo.7. Ott töbet oluashacc &
Jollehett az Iras sok heliekenn, zempal apostolis az ö ira-
25 sibann, azzonyallattollzületetnek mongia, mint, Et emi-
sit DEVS filium suum factum ex muliere, es ki bochiata
az Isten az ö fiatzülettetuen azzoniallattol. &
/160a/ Söött az Atya ur Istenis, az Elsö igiretbenn az ö
zerelmes zentfiatt, Adamnak mikor meg ygyre, igi zolla:
30 Az azzonyallatt magua, meg töri az kigionak feyett.
- Innen mongia christus uronkis magat sok helienn, embernek
fianak lenny:
- De meg erched, azert mongia az iras előzör züz mariatt az-
zoniallatnak, mert ö zült, es bizony embert züllt, Es
35 olli embert zült, ki okos lelekböll, es bizonios emberi
testböll all: kytt az regi kereztienek, az oo testamen-
tombann uartanak eliöni, es azzony allattollzülettetny,

- 1 az mint az ur Isten Adamnak leg előzőris meg ígírte uolt.
 Myndazaltal iol meg erch, baromi modon ne gondolkogiall:
 Nem ollian közönseges zületest erchy itt, mint az közön-
 seges bünben fogontatott emberek zületesek: Sem nem ol-
 5 lian fogantatast ismery, mint az bünös embereke, hanem
 külömbet.
- Mert az zent züz, makulanelküül bünnelkül fogadot mehebe,
 es bünnelküüllis zült: Kit magais züz maria chiodall, mi-
 kor az Angial meg ielenti neki, s azt mongia, hogi le-
 10 zen ez, holott ferfiat nem Ismerek,
 Mely dologra az Angiall söt az Isten, ez köüetseg hordozo
 Angial altall meg tanitia:
- Spiritus Sanctus Superueniet in te, et uirtus altissimi in-
 umbrabit te; Propterea id etiam quod nascetur ex te sanc-
 15 tum uocabitur FILIVS DEI.
- Az ZENTLILEK ISTEN read iö (auagi zaall), es az magassagban
 ualo Istennek ereie meg arnikoz tegedett. Annakokaert
 azis akki te tölled zülettetik zentnek Istennek fianak
 hiuattatik.
- 20 /160b/ Annakokaert noha az zent züz bünös atiatol aniatoll
 zületett, ö magais mint ember nem lehete bünnelküül,
 mert az chiak az ö töle zületet christus uolt: Mindazal-
 tal az ur Isten az ö lelke által az zent züzet ugi meg
 zentelte, hogi az ö fiatt, kit öröktül fogua Istensege
 25 zerent nemzet es zült: az züznek mehebe fogantatta zent-
 lilek által, tyztann es zentöll embersege zerent: Es igi
 az Isten fel öltözött az TESTbenn, züztüll zülettetuenn.
 Ferfiuy magnelkül fogatta zentfiat, es az termezetzerent
 ualo zülesnek zokasa kiuölis zülte zentfiat.
- 30 Igi Igaz Isten, es Igaz ember zületek az züztöll, egi zemeli-
 benn es kett termezetbenn el ualhatatlankepenn. Meg
 tartuan mindenik termezet az ö tulaidonsagat, az mint az
 apostoli credo es az Athanasius pispek erről zepenn zol-
 lanak. Mindazaltal Istent zült züz maria, de nem zült Is-
 35 tensegett: Sött embersege zerent zülte chiak christus
 uronkott, es ezert mondattatik azoniallatnak, mert fiat
 zült, noha az termezett küöll.

- 1 Annakokaert, azzoniallat az zent züz, de bizoni nem ollian
 azzoniallat mint egiebek, miért? azert mert chiodalatos
 fiat zült, kihez hasonlott senki nem zült sem zülis!
 masodzor mert chiodalatoson zült, ki züzön zült, zen-
 5 tett zült, Istennek egi fiat zülte, töbet sem zült so-
 ha, züzennis maradott.
- /161a/ Igen igaz Am amaz regi bodogsagnak mondasa, Vt uit-
 rom non leditur sole penetrante, Sic uirgo permanet il-
 lesa post et ante. Mint az üueg ablak meg nem török
 10 által iöuen az nap, Igi az züzis meg maradott eppen zü-
 lese utanis, mint zülese előtt.
- Eddig zollottonk az christus zületeseröll, es az zent züz-
 röl, es romlasnelküll ualo züzen meg maradasaroll, noha
 az iras azzoniallatnak mongia lenny. azoniallat uolt,
 15 mert gongiatis kellet uiselni christus uronknak mint
 zent Annianak kit ö felsegeis az kerezten füguen zent
 Janosnak commendal, otis azoniallatnak neuazuenn az
 zent züzett. Sött magatis erre nezue, az az, az ember-
 tüll mariatoll zületesere: sok helienn az Irasbann chris-
 20 tus uronk, embernek fianak mongia lenny.
- No immar innenis terenchönk uyzza, mert az ur ittis meg
 uerte az ö ellensegytt, el futtatta, es az ö neuett fell
 magasztaltatta.
- Az mi christusonk azt mongia zent Janosnall, az en Atiam
 25 mind mostanig munkalkodik, enis munkalkodom: Mert mikip-
 penn az en Atiam az halottakat fel tamasztia, es meg ele-
 ueniti, azonkepen az Fiuis, akkiket akar meg eleuenit:
- Hizteke istenbenn, en bennemis higietek: & En es az En A-
 tiam, egiek uagionk.
- 30 Az christus igi zoll maga felöll, hogi mint az Atia, azon-
 kepen ö felsegeis mind mostanig, az az, öröktül fogwa
 es öröke munkalozik, az az öröktül fogwa egi Istenseg-
 benn leuenn, ez uilagot egiütt teremtetete zent attiaual,
 Es örökeis öuelle egi hatalomban uralkoduann munkalko-
 35 dik, az aniazentegihaz körül, es mindeneknek conduise-
 lesek el tartasok eltetesek söt fel tamasztasok körül
 is! Melli Aniazentegihazatt az Atia ö benne ualaztottat

- 1 maganak, es ö uelle, Szentlelkeuell egiütt.
 /161b/ Igaz Isten hatt az Jesus christus, ki az ö Attiaual
 egiütt terempt, munkalodik, Embereket tamazt fell, aki-
 ket pedig ö akar; Azt paranchiolllia hogi ha Istenben
 5 hizönk, ö benneis higiönk, kiuel confirmallia hogi ö is
 Egienlő Isten az Atia Istennel:
 Mert az Iras senkibe hinni nem paranchiolllia, Egiebbenn,
 hanem chiak az Istenbenn: Es olli Istenbenn ki az eget
 földet teremtette.
- 10 Igaz örökeualo Isten tehatt az Fiuis, mint az Atia, es az
 zentlelek; kiröl töbet zollonk.
 Hogy Biznys chiak Istenbenn kell, dauid mongia 2 psal
 Bodogok akik ö benne biznak: ö magais christus urunk
 azt mongia, bodogok akik en bennem meg nem botrankoz-
 15 nak:
 Az bizodalom Istent illet tulaidonkepenn, nem teremtet
 allatot, azert Isten az Jesus christus kynek dauidis
 az benne bizast tulaidonitia.
 Az salamon sap.9. zepet ir, s azt mongia, Az Atiaknak Is-
 20 tene es irgalmassagnak ura.
 Ky mindeneket az te bezededaltal (auagi bezededdel) te-
 remtettell, es az embert az te bölchyesegeddell epitet-
 ted.
 Te ueled egiütt uagionn az bölcheseg, ki erti tugia az te
 25 chelekedetidet, ki ueled egiütt uolt mikor ez uilagot
 epitened, ki, tugia mi kedues az te zined előtt:
 Mert mindeneket eert s tuud, es uisel engem mertekletesenn
 az en chelekedetimbenn, es az ö düchösegebenn (auagi
 dichiretebenn) meg öriz engemet.
- 30 Nem külömbet mond dauid ki igi zoll, Az Jehouanak Igie al-
 tall teremtettek az egek, es az ö zaianak lelke által
 az Egeknék minden seregei.
 /162a/ Ide ualo Esaias 66 mind ezeket az en kezem teremtet-
 te es az bezedem által löttek mindenek.
- 35 +pagninus et uattabul sic uertunt. Itt az eretnekek es az
 Sidokis az ö Gonoz es hamis uallasokat hogi inkab ol-
 talmazhassak, netalan igi excipialnanak, Mond, Sem az

- 1 Sidoba sem az görögbe, sem az caldeusbann ninchen az
 uerbum, az az hogi az en bezedem auagi az en igim, altal
 löttek auagi teremtettek mindenek. Ezről en itt nem ír-
 hatok, hanem, azt rendeltem hogi Ezről ualott iriak ez
 5 tractanak uegibenn: Isten uelem leuenn igiekezem rayta:
 kire az oluaso ra uigiazzaon, egy Aual iedzem meg CSB
 mpria⁺
- Zent tamas christust ö uranak, es Istenenek uallia, az az,
 bizoni embernek, es bizoni örök Istennek:
- 10 Zempeter az Elő Istennek örökeualo fianak uallia lenni: tu
 es ille filius dei uiuentis &
- Az mindennel igazb bizonsag, az Atia, Es az zentlilek, bi-
 zonsagot tezenn az Jordan uize partian az christus ze-
 melieröll is es Isteni természet zerent ualo fiasagarol-
 15 is: peter apostol igi zoll: az christus lelke uolt az
 profetakbann, haatt bizoni igaz Isten az Jesus christus,
 kinek lelke az zentlilek Istenn, ki zollot az profetak
 altal meeg az meg testesüles előttis; niluann zoll pe-
 dig az iras erröll, hogy az Jehoua Isten lelke altal
 20 zollottak az profetak Jehoua hatt az Jesus christus: hon-
 nan azis ki teccik hogi az Fyunakis nem chiak az Atia-
 nak lelke az zentlilek Istenn, es igi mind az kettötöl
 zarmazik; ez az görögök Ellen & de az zentlilek Istenis
 Jehoua Isten mert az Atianak, Fiunak lelke, ki az pro-
 25 fetak altal zollott Jöuendöllött. Ide ualo ad galat.4.
 ki bochata az Isten az ö Fianak lelket az ti ziuetek-
 benn, kialtuann Abba Pater:
- Rom 8: Akinel christus lelke ninchen, nem öue az
 2 tessal: 2 az zentlilek Isten az fiunak, az christusnak
 30 zaianak lelkenek mondatik
- Filiphenss:1:
- Tudom hogi ez ennekem üdüössegemre esik az ti könyörgestek-
 re, es az Jesus christusnak lelkenek adasanak altala:
 hatt az zentek igaz könörgeseert az Jesus christus aggia
 35 az ö lelket az zentlilek Istent az keröknek /162b/
 az mint ezen christus mongia az euangelistanal,
 Quanto magis dabit spiritum sanctum pater petentibus.

- 1 Meniuell inkab aad zentlelket az Atia az keröknek.
 Meg teccik innen azis hogi az zentlilek chiak az Fiu
 által adatik, es az fiu erdemeert, Melli zentlilek az
 Fiunakis ollian zent lelke mint az Atianak; es mind ket-
 5 tötöll zarmazik, mind ket zemeliben lakik, mind ket ze-
 melliel egienlő Isten, ki ez utann Isten lelke segiche-
 geböll iobbann meg laccik.

Ereggietek ell ty zegien uallot ebek eretnekek kik az ze-
 gienbenn ugiann uzkaltok bugiorekoltok, es az bünt mint
 10 az böö uizet be izzatok, el hadni eretneköl nem akaria-
 tok.

Touaba, az ziueknek titklaynak latasa tudasa es gondolatok-
 nak ertese, örök Igaz Jehoua Istent illet psal .7. Jer.
 11. item 17, 20, Ezt pedig az Iras christus uronkroll
 15 erti es magiarazza, mint az Euangelistak apostolok es
 egieb zentirasok meg mutattiak. Jer: 10. Az JEHoua Is-
 ten pedig igassag, ő AZ ELŐ Istenn, ES ÖRÖKe ualo kiraly:
 az ő haragiatoll rezkett az fölld, el sem zenuedhetik az
 ő meg busulasatt az nepek (aut az poganak) Gentes & Ezt
 20 mongiatok ő nekik azok az Istenek akik az Egeket, es az
 földet nem teremtettek, el uezzenek az földröll, es az
 egek aloll.

Ki teremti az földet az ő hatalmauall, ki alloua tezi (ma-
 radoua) ez földnek kereksegett az ő bölchesegeuell, Es
 25 az ő /163a/ ezessegeuel prudencia sua, ky zelesiti az
 egekett,

Ki az ő zauauall aggia az uizeknek sokasagaatt az egekbenn
 (aut az egekböll) minek utanná fel költi az ködökett
 (auagi fellegetet) ez földnek külső rezeröll, uillama-
 30 sokat chinall essöuell, (adnad ur Isten mostannis) es
 az zelett ki hozza az ő kenchei közzüll.

Mint az oktalan barom ollian legienn (auagi olliann) min-
 den okoss emberr: zegeient uallionn minden araniazo mes-
 ter az baluanioktoll (az az az baluany chinalo mester)
 35 mert hazugsag az ő chinalt özze futt baluania, kibenn
 ninchenn lelek. & Ez Jeremias Irasatt zent Janos cap.1.
 et töb heliekenn christus uronkrol magiarazza, de söt

- 1 az egezz zentirasokis!
- Mert az Egnek földnek teremteset, christus uronknak agnibal-
lia tulaidonitia, Igassagnak, es Istennek christust iria
lenni, hic est uerus deus et uita aeterna & ö maga chris-
5 tus uronk magat utnak, Igassagnak, örök életnek mongia&
- Ez azert az Jehoua Jesus christus az öröke ualo kyraly,
kiröll pilatusis Isten lelke inditasaboll bizonsagot
ira, Jesus nazarenus REX iudaeorum & kiröl pilatus e-
löt christus uronkis tanobizonsagot tött uala, hagi öö
10 kirali, de nem ez uilagi, hanem örökeualo menyey kyraly:
Ez azert az örökeualo Jehoua kyraly, az az ki Jehoua Is-
tenn: kit az föld el nem zenuedhetet, meg indolt halala-
koran, azonkepenn fel tamaðasakoranis, az sidok s az
poganiok sem zenuethettenek ell, mert pilatusis es az
15 örzök s az papokis meg remölenek raita melli földindu-
las köziklak hasadozasa nap homalia lönn es egieb sok
chiodak: azonkepenn az fel tamadaskoris rettenetes lönn
az hitetleneknek: kinek chiak meg fogasakoris arcol egi
zouara haniat homlok mint az barmok lé omlanak, noha
20 nem haragos zoual zollot uala, de azen Isten hathato
potenciaual eröuell: /163b/ kiröll az koporso örzö had-
nagis bjzonsagot tönn monduann, bizony Istennek fia ua-
la ez: Ez az öröke ualo kiraly zületeseucl kezde ronta-
ni az baluaniokat, rontonn rontia uilag uegeig, Es akor
25 öröke ell rontia puztitia mikor el iö itilny &
- Ez az Jehoua kirali, add Esöt es uillamast, ködöknek fel-
legeknek ö paranchioll; ki fenies köddel köröl uöue ma-
gat, es menibe ugi mene fel, s ugi iö elis itilny ele-
uenekett es holtakatt.
- 30 Zeleketis ez az Isten hoz ki az ö tarhazabol az tengerr en-
ged es az zelek ö neki: Kiröl az zent Jobis igi irt uala
meeg regen, Az egeknek ozlopi rettegnek, az ö hatalmaual
chendezöl meg az tenger, es az ö (ereiuel bölchesegeuel)
ertelmeuell meg üüti az ö fel fualkodasatt: (az az az ö
35 habos busolgo aradasat).

+ NAVICULA CHRISTI Fluctuatur sed non immergitur. Dormitat
sed non dormit: INCREPAT, et obediunt uenti mareque

1 CSB mpria⁺

Dauid pedig ki ugian typussat kepit uyselte christus uronknak, igit zoll: Jehoua seregeknek Istene, kichoda ollian mint te, erős uagi uram (aut kichoda ollian erőss uram, 5 mint te uagi, utrumuis lector eligas), es az te Igassagod te körülötted.

Tieid az egek, s az földis tied, ez földnek kereksegett es az ő tellies uoltat te fondaltad.

De uallion lelnek egiebt zemelt az Jesus christusnal, akikben ezek be telliesettek volna? Bizony senkit egiebet 10 nem lelnek, mert chiak ő benne tölték mind ezek s mind egebt irasok be: consummatum est & &

/.../

/132a/ Az balamis ezen Istennek fiatt Jöüendöllötte uala 15 testbenn el iöny:

Zacharias profetais cap.9. Igit profetal az Istennek fianak az messiasnak az Jesus christusnak eliöueteli felöll emberi testbenn, Es Kiralisaga felöllis az az Istensege felöll.

20 Öruendezz igit, Sionnak leania, öruendezz Jerusalemnak leania: Ime az te kyraliöd el iö teneked (Igaz, es megtartia ömagatt) zelegy, es üluen az zamaronn es az zamarnak fiann.

Bezzeg az christus kiraly az Elö Istennek öröke ualo fia 25 iött ell az uilagra es üült az zamar fianak hatann: la meli zepenn concordalnak az Euangelistak, es az profetak.

Sapien: 2 zepett irr az salamonis:

Keröllük meg azért az igazatt mert igen haznos minekünk, 30 es ellenkezik minekünk az mi chelekedetinkbenn, es zömönkre hannia minekünk az törüeni ellen ualo uetkeinkett, es gialaz minket az mi büneink zerent ualo életünkben,

⁺Partim Wlgata, Partim pagninus habet⁺

35 Azt mongia maga felöll higit önalla Isteni tudomány uagionn, es Isten fianak neuezi magát & ⁺aztis hania higit Isten az ő Attia CSB mpria⁺ Lassuk meg

- 1   azert ha az ö bezedi igazake? Es keserchyük meg mi
       történik ö rayta es Lassuk meg az ö uege mint lezenn.
 Mertha az Istennek Igaz fia meg menti ötet es hozza uezi
       ötett az ö ellenkezöynek kezekböll, gialazatall es /.../
 5   kinokkall kerdezzük meg ötett, hogi tugiuk meg az ö dü-
       chüsegeett es proballiuk meg az ö tüüreseett.(Sententi-
       azzuk) auagi itilliük ötet rutsagos halalra, meg ysmer-
       iük ötet az ö bezediböl & en nem mind irtam meg: ol-
       uassa aki akaria. Sap. cap.2.
- 10 /132b/ Ezt az egez masodik kaputott meliet irt salamonn az
       ö bölchesegeröll irt könibenn, ualaki meg oluassa, de
       az christusnak passioiaroll zenuedeseröll ualo profecia
       mint zinte az dauidnak profeciay. kiböl bizoniosson hoz-
       hatonk bizonsagot, mert ezt az Salamon irasat itt ez he-
 15   lienn bizonitiak az egeb irasokis Mattei 27, Johan, 7.
       Esa 53, psal: 2ij, matt 27, Jer, 11, Es töb zent ira-
       sok, s ugian ezzelis karhoztattak az sidok christus u-
       ronkat, hogi Istennek fianak mongia magat & zacharias
       cap 11 igi zoll Es adnanak az en arcomban 30 Ezüst pen-
 20   zeket & nem de iudasnak attake ezt az mint az euangelis-
       ta mongia, es utolzor mezött uőnek raita, nem töuek az
       templomba ualo Isten ladajabann.
- Jonasnak peldaia Ezen christus halalat feztiset koporso-
       ba fekueset harmadnap fel tamadasat bizonitia, iras
 25   mongia, betö uagion rolla, az zent köniubenn.
- Az erc kigio fel emelese az puztaba ezent iedzette: hatt
       bizoni az Jesus christusroll zollottanak az regi zentek-
       is kit, mind Isteni s mind emberi termetetiben Ismer-
       nek, es meg ualtonknak zabaditonknak hittének uallotta-
 30   nak.
- Vaiki zep euangeliomot irtak az regiekis chiak tekinchi
       bele o eretnek, bizoni meg talalod az Jehoua Istent Ju-
       haznak lenni, az az El iöuendőnek testbenn az Juhokert
       az kereztienekert: nezze chiak Ezechielis, caput
 35   XXXiiij mit ir, az christus zemeljeröll.
- /133a/ En örzöm ugimond az en Juhaimatt az ur JEHOVA mon-
       gia, az az, az Jesus christus, kit zent tamasis ö uranak

1 es Istenenek mond: touab megen az profeta, mond az el-
 uezett iuhott meg keresem, es az eluettetettett uizza
 hozom, az meg romlottat (auagi az özze rontottat) be kö-
 5 az erösset el ueztem es azokat Itiletben örzöm & & ibi-
 dem & &

+Idem inquit Esaias 40 CSB mpria Sicut pastor, gregem suum
 pascet: quem ibidem nominat dominum et Jehouam & mpria⁺
 Vallyons ki chelekette ezeket egeb az Jesus christus-
 10 nall? bizön senki nem. hatt Isten s ember az egi zemeli-
 benn. ki az 99 Juhot el hagiuan, az egiet fel keresi.

Mondanađ eretnek az Atiarol kell ezt erteni: Vai hazzucc,
 ha az christusroll előzőr, es masodik tekintetben az
 Atiaroll nem erted. Mert itt ugiann chiak az Jesus chris-
 15 tusnak zemelieroöll zoll az profeta hogi meeg meg teste-
 sölendö es ell iö az Messias zabaditani az Juhokat az
 hiueket, kit Jehouanak mond: tudod pedig hogi nem az A-
 tiatt uartak meeg az sidokis el Jöni, hanem az MEssias:

Igaz azis az masik tekintetbenn, hogi az Atia Istenis ki
 20 ez uilagot teremtetten es egi az ö fiaual, es zentlelke-
 uel, tart taplal bennönket hiueit: Es ualtottis meg zent-
 fia altal: ki zentfiat ertönk atta külte, neki nem ked-
 uezet ugi zerette ez uilagot: ut Paulus et Johannes
 testantur.

25 /133b/ De meegis nagi zep kett mondasat irom ide zent da-
 uidnak psal 35. fel keltuenn en ellenem hamis tanok& Item:
 22 En Istenem en Istenem miért hagiall ell engemet: E-
 zekis mind az Jöuendö MESSiasroll ualo profeciak, kit az
 zent profetak mint az euangelistak tanitottanak profe-
 30 taltak az ö ideiegbenn, mind Isteni s mind emberi terme-
 zetiroöll: de az zegeni Esaias aztis meg iria hogi az mes-
 sias christusnak nem uolt zep zine, s bizoni megis hir-
 uat ö felsege az töuis korona alatt es az ö kereztfaia
 uiselese alatt, tetoua hurcoluan ueruenn: De mennell
 35 inkab az mi büneinket, es az Isten haragiat latuan es
 uiseluenn uallann, mi erettönk; söt az örök pokolnak kin-
 niatt ideiglen erezuen, es utolso sok gialazatokat, ki-

- 1 röl magais ö felsege igi zolla. Ime az ember & mint ha
 ezt mondotta uolna, Ime lassatok az emberi testbenn fel
 öltözöt Jehoua Jesus christust; az örök Istennek zent-
 fiatt:
- 5 Es chiodalliatok mytt zenued az Istennek egetlen egi zü-
 lött zent fia leuen erettetek undok erdemetlen bünö-
 sökert.
- Nem hiaba mongia az apostolis, az Isten meg kerese (auagi
 meg ualta) az ö Aniazentegihazatt az ö tulaidon uere-
 10 uel. Actorum
- /134a/ De im melli pogany ember az Nabugodonozor s megis
 illjen uallast tezen danielis.3. Mikoron az harom iffi-
 akat az Egö kemencebenn uettette uolna:
- Akor az kiraly el almelkodek, es hamarsagall felkele:
 15 es zolla, es monda az ö fő emberinek, Nem de harom fer-
 fiakatt uetönke az tüzbenn meg kötöztekkett? Felelnék
 bizoni kirali ugi uagionn: Felele az kirali s monda:
 Ime latom hoki negi ferfiak zabadosonn iarnak az tűz
 között, es semmi romlas ninchen ö benne: Es az nege-
 20 diknek tekinteti HASONLATOS AZ ISTENNEK FIAHOZ.
- Ladde nabugodonozoris meli zepenn meg ismeri es meg lattia
 lelkebe, hoki nem ualami köuet Angiall ez az ki meg za-
 baditia az harom iffiakat az tüzböll, hanem Isten fia-
 nak mongia uallia, noha ide alab ezen caputba Istennek
 25 Angialanakis mongia Istentöll küldettetett Angialnak
 uersu.95.
- Haat noha pogani uolt ez az kyraly es meeg ez utan baromi
 állapototis hordozot barom abrazatot, hoki magat meg
 ismerie, De ime az Istennek fiarol uallast tezen, es
 30 noha köuet Angialnak neuezi de nem teremtetett Angialnak
 mint monozlay az Israelnek mestere chelekezy uala: kit
 az mas uilagonnis pirongathatna nabugodonozor, bolond-
 sagaroll, ha ott helye uolna az altercalasnak feddőzes
 es disputationak
- 35 Az apostolis igi zoll, az az Isten & ki az ö tulaidonn Fia-
 nak nem engede, de mi erettönk miniaionkert atta ötett
 halalra, & Ha tulaidonn fia Istennek, haat örökeualo

1 Isten az christus.

/134b/ Sött meeg az Sibillakis zollottanak az ö moggiok zere-
rent az christusroll:

panibus simull quinque et piscibus duobus hominum millia

5 in aereo quinque sacciabit.

Et reliquias tollens duodecim cophinos implebit spe multo-
rum: haec illa de operibus mediatoris &

Tu uero stulta Judea Deum Tuum non cognouisti ludentem
mortalium mentibus.

10 Sed et spinis coronasti horridumque fell micuisti &

Mond, Ött kenyirrell es kett halachikauall ött ezer embert
meg elegytt.

Es fel zeduenn az fragmentomiatt, tizenket kosart tölt
meg uelle, sokaknak remensegere.

15 TE PEDIG BOLOND sidosag, az te Istenedet meg nem Ismeredd,
ki AZ EMBEREKNEK ZIVEKBEN JACCODOZIK: (az az biria i-
gazgattia az embereket es benne lakozik).

De söött töuissell meg coronazaad, es rettenetes Epeuel
meg itataad, (aut egielited)

20 Ha chiak ezek az poganiokis igi zollottanak (az mint mon-
giak), az christusnak zemeliröll, Istenies emberi ter-
mezetiröll.

Bizony halalos bünn es arultatas az Eretnekektöll s nagi
lelki parazna zegienseg, hagi az utolso üdöbenn az Is-

25 tennek fia niluabbann az /135a/ Atianak kebeleböll ala
hozuan ez tudomant, es leg elebis az sidoknak mint uer
zerent ualo attiafiainak (Quo ad carnem, test zerent

zoluann) hirdette. Azok nem ueuenn io neuen, az pogia-
niokra forditotta, es ki zenditette annak uilagat so-

30 nussat az egez uilagra; Es ime az zegeni vak sidok meg
tagattak el arultak: ez mostani Sectak es eretnekek pe-
dig latuan Es ertuenn akarua el arultaak el uetettek es
el tapottaak, s naponkent tapogiak, az ö örök uezedel-

mekre contrariam scienciam, scienter tenere: lelkek Is-
mereti ellenn, tuduan, es vakmerőkeppenn. Kiknek ez sibil-
lak leznek gialazattiokra az itiletnapiann, kik ha nem
ertetteke niluann az irast! de meegis uolt olli indulat

- 1   bennek quodammodo; Meli indulatott merem mondani hofi
       az Jesus christus iob neuen uezenn az Sibillaktoll az
       Itiletnapiann, hofi sem Az Eretnekektöll tudnillik Ar-
       rjanusoktól Es egieb eretnekektöll: kik az Jehoua Jesus
 5   christusnak, mind igaz Istenseget tagattak, s tagagiak:
       s mind emberseges zületiset utalatosol mochkoliak, de
       meg nem undokithattiak, ez ebek.
       ⁺qui usque ad coelum exaltatus es, usque ad infernum de-
       truderis. CSB mpria⁺
- 10   Kapernaum kapernaum, o kapernaum, köniebb az Itiletkor te
       nalladnal, az sodomanak gomorranak dolga, tyrusnak es
       sydonnak, kikbe ha anni chiudak löttenek uolna meg ter-
       tenek uolna.
- Ti eretnekek, mynt orgonaltataa es orgonaltattia sok ez-
 15   tendöktöl Fogva az Atia, az Jehoua Jesus christusnak
       Igaz Istensegeett, es Igaz emberseget: es ez kett Ter-
       mezettbenn egiesülesett: Es mind kett termizetibenn ua-
       lo közbe iaro uoltat es tiztit, io keduet io akarattiat,
       kiert ty el arulaatok.
- 20   /135b/ Vadnak elő zamlalhatatlann sok irasok, kik meg mutat-
       tiak, mind az o es uy testamentombann, az ur Jesus chris-
       tusnak Igaz Istenseget, es Igaz emberseget, Es az egi
       zemelibenn egiesöleset.
- Mert chiak igi lehetet meg az mi valchagonk, es nem külöm-
 25   benn.
- Ezis meg teccik, hofi Adamtol fogwa, ualameny Isten igire-
       ti uoltanak, chiak az Egi aldott magbann, az azoniallat
       maguabann, az ur Jesus christusbann, töltenek be con-
       summatum est.
- 30   Concordall eggiez azert, az uy testamentom, es az my kerez-
       tienj uallasonk, az oo testamentomall:
- Söött az mytt az oo testamentom ygyrt; az Vy testamentom
       azt meg atta, bE Töltötte.
- Wgi hofi immar nem zükseg senkinek mas közbe iarott uarny:
 35   sem zenteknek imatkozni, es önekik közbe Jarolni (ki
       chiak nullus et nemo sült semmi).
- Elegeggiönk meg az my egietlenn egy uronkall az Jesus

- 1 christussall, ki Daidnak magua, JEHOVA mi igassagonk.
 Ki az Sidoknak Botrankozass, az Görögöknek eretnekeknek,
 es az uak papista atiafiaknak többire bolondsag.
 Nekönk pedig kereztieneknek üdüösseg elet öröm uigassag
 5 Es örök Elett.

/.../

- /164a/ Esa 42 Ime az en zolgam, rea tamazkottam: En ualaz-
 tottam, kibe kedue tölt az en lelkemnek: Attam en ö rea
 az en lelkemet, itiletet tezen az nepeknek (aut pogani-
 10 oknak).
 Nem kialt, Fel sem emeli hallani sem engedi az ö zauat az
 palotakbann (aut ucabann).
 Az meg töredezett nadat özze nem töri, es az többire el ol-
 todott chepött el nem oltia: Igasssagban tezen itiletett.
 15 Nem yed meg, meg sem töretik elmeebe (aut lelkebenn) mig
 ez földön itiletet tezenn: Es az ö töruenjet az zigetek-
 benn uariak.
 Igi mondott az JEHOVA Istenn az Egeknek teremtoie, & & &
 Ibidem En Jehoua hittalak teged igassagbann, es az te keze-
 20 det meg ragadtam, es meg örizlek tegedet: ES TEGEDET AZ
NEPNEK FRIGIVILL ADLAK, ES az nepeknek (aut az poganiok-
 nak) Vilagossagoll.
 Hogy meg nissad az uakoknak zemekett, es az tömlöcböll ki
 hozsad (auagi ki uigied) az meg kötöztettett (augi /!/
 25 az meg fogattattat), es az tömlöcből (auagi az foghaz-
 boll) az Setetsegbenn ülökett: & &
 Ez egezz zep ekes draga araninal giönginell zebb, zebb, es
 mindenfele zepsegnell zebb 42 locust, mind ide nem iram
 röuidsegert, kit nehezen hagiok ell: de o io lelkö ke-
 30 reztien lasd meli zepen mosioliognak ez igik az mi al-
 dot magbol zületet messias Jesus christusonkra, kit ti
 kereztienek akiknek töb üdötök uagionn hozza /164b/ E-
 kesichetek es beuichetek meg, az mi zep Jehoua Jesusonk-
 nak tiztessegere, ki Isten es ember: Ki meg nitotta az
 35 uakoknak zemeket, az santakat mint az zaruasokat ugran-
 doztatta, ki az zegenieknek az euangeliomot Atianak ke-
 beleböll ala hozta, es az bell poklosokat, lelki es tes-

- 1 ti modonn, meg giogitotta halottakat tamasztott: az
mint ezekről es töb Isteni chelekedetiről bizonsag az
zent irass. Nem mas pedig, hanem az Jesus christus, ki
Isten, Es ember chelekette. Ez az mi Messiasonk kinek
5 sebeiuel meg giogiultonk es kekeiuel.
- Dauid psal 146 hasonlo ekes eneket yr, Es profetall mond-
uann Dichird en lelkem az Jehouat dichirem az Jehouat
az en eletemben, eneklek az Jehouanak az en eletemben
(aut az mig lezek). &
- 10 Ittem & Boldog az az kinek segichige az Jakobnak Istene,
kinek remensege uagion az ő Jehoua Istenebenn;
Ki az egett es az földet teremtetten, az tengert, es mindene-
ket akik ezekbenn uadnak: ki az Igasagott öröke megtartia:
Ki igaz itiletet tezenn az bozusag zenuedöknek, ki az Ehe-
15 zöknek kenieret aad (ut Christus 5000 hominibus):
Az Jehoua meg odozza az meg kötöztek.
- Az Jehoua meg uilagositia az uakokat, az Jehoua fel egiene-
siti az meg hailottakatt, az Jehoua zeretj az igazakatt.
/136a/ Az Jehoua meg örzi az Jöueueniekett, az aruat es öz-
20 uegiyet meg segiti, es az hamissaknak utokat el forditya:
Az Jehoua öröke uralkodik, az te Istened Sionn mind nem-
zetsegről nemzetsegre.
- 0 en Istenem meli ekesenn zoll az dauid ki igen igen re-
25 genn elt, Es Esaiasnak előtte sok eztendökell: Im meli
zepenn meg iria az Jehoua messiaszt: mert ő ez psalmust
minden ketseg nélkül az zabadito meg igirt, akor el
iöüendő messiasrol irt, kit Jehouanak mond sokzor.
- Melli dolog az uilagossagnall uilágosbann meg tecik, mert
30 az miket az profetak Esaias Jeremias Dauidis Es az töbi
az messiasnak tulaidonitottanak. Vakok giogitasat, fog-
liok zabaditasat, aruak özuegek oltalmatt, hamissak uta-
nak el forditasatt, az meg horgattaknak fel egenesite-
set, az az az sok niomorusag betegség es bűnn alat meg
35 hailotsagnak oruoslasat, mynd az Messiasnak tulaidoni-
tia kit Jakobnak Isteneinek mond lenny. Egnék földnek
teremtöenek, azonkeppenn az tengernek es mindenn benne

- 1 ualo allatoknak teremőinek uallia lennj.
 Aztis mongia hogi az Ehezőknek kenyeret aad: O ur Isten ki-
 ben töltek ezek be egiebbenn hanem chiak az mi Jesus
 christusonkbann ki 5000 embert, keues kenirrel meg ele-
 5 gitett: santakat uakokat ördöngösöket et omnes male
 affectos meg giogitot, Igassagot töt ez földönn igaz
 itiletett.
 Nagi böüönn ezeket meg bizonithatnank az euangeliomi zent
 köniuekböll: de oluassa az kereztien, es lam naponkent-
 10 is predikalliak.
 Jehoua hat az mi Jesus christusonk messiasonk dauidis ezt
 uallia.
- /136b/ No touab Esa 40 kyalto szo az puztaba, tiztichiatok
 15 (auagi chinalliatok) utat az Jehouanak egenesichetek meg
 az my Istenönknek utat az puztabann:
 Vallions ez Iras kibe tölt be, nemde az Jesus christusbanne?
 kinek procursora hopmestere lön zent Janos, ki ez igi-
 ket nem magarol hanem az Jesus christusroll erte, es ma-
 20 giaraza: Söt azt tanita hogi chiak saruya kötelet sem
 uolna melto ő hogj annak meg ogia: Ime hat Jehoua az
 az kinek Isaias által az Isten lelke utat tiztitat, azt
 mongia Esaias: Hat Jehoua az Jesus christus.
 Esa:2:az en testemet az uerőknek uerni engedeem, & el nem
 25 forditom az en orcamatt az pökes es gialazat elöt.
 40 Mint az paztor az ő niayat örzi, az ő kariaual özze
 giöti az baraniokat, es az ő kebelebe uiseli az fiazoz-
 kat ő uiseli (aut legeltety).
 En Istenem uallion kiben töltek ezek be, bizoni az mi u-
 30 ronk Jesus christusonkbann ki Istenis, emberis.
 Erre az Euangeliomi Istoriak eleg bizonsagok mint pökdös-
 tek faggatak meg fezitettek: Isteni hatalomal fel tama-
 dot menibenn ment ült Az Atia Jobiara, onnan zentlel-
 ket el bochiatta:
 35 Ki magat olli io paztornak mongia hogi az ő eletet Agia az
 Juhokert.

1 /137a/ Vagionn egi gyermeky bolondsag /.../ az Isten neu^{et},
 DEVS, az kit Jesusnak tulaidonitotok annira hogi öt^{et}
 Igaz /.../ Istennek innen bizonichiatok, az yras az
 embereknekis, kiualtkeppenn pedig az feidelmeknek tu-
 5 laidonitia:

Mert mosesnekis Isten azt mongia, es zol az te batiad Aaron
 te eretted es te legi öneky Isten helyet, (aut Istenkepe-
 benn) et tu eris ei pro DEO. Daudis ezent bizonitia,
 en montam hogi Istenek uattok, es az magassagbely Isten-
 10 nek fiay.

TE Bolond, ky igy zollaz, ugian innennis meg felelhetneek
 en teneked.

Mert igaz az hogy dauid es az töb zentirasokis, az Isten
 neu^{et} tulaidonitiak embereknekis, de azert nem közönse-
 15 ges embereknek, hanem tyzt uyselö embereknek, es feie-
 delmeknek.

Azoknak sem proprie tulaidonkeppen hogi öket illetve, ha-
 nem az ö tizteknek uyselese zerent, melliet Isten reaio^k
 bizott ez uilagonn, kire kisseb tiztett, kire nagio^{bat}:
 20 Azbann pedig ki ki uiseli az Istenekepeet, az az, az
 gonduisselest kit Isten reaia bizot, mellietis, Isten
 lelkenelkü^{ll}, soha senki igazan nem uyselhet sem uysel-
 hetett soha.

Itt pedig Mosest nem Isteneue tezi sem az nepnek, sem Aron-
 25 nak az ur Isten, hanem chiak tolmachiaua /.../ melj mo-
 ses selyppitett uala, /.../ es menti uala magat.

Moys^{est} pedig az Nepnek teue uezerlö hadnagiaua hirhozoia-
 ua Isten kepebenn faraho előtt ualo köueteue az ur Is-
 tenn, de Istenne proprie tulaidonkeppen nem teue.

30 /137b/ /.../ iobatt mond Esaias halld öt^{et} meg, ki igi zoll
az Messiasrol az Jesus christusrol: /.../ ime az ty Is-
 tentek bozzuallasal iö ell & Itt elő zamlallia Esaias
 hogi uakokat santakat mint latoua es ugraloua tezen
 mint az zaruast, es hogi az nemanak nielue Istent dichyrr
 35 & Ezen Esaias 40 cap Ime az ur Jehoua erőss sereggell
 iö & Vgi mint paztor az ö nyayatt örizy & Latode te uak
 bolond hogi nem chiak ualami tizt uiselö ur auagy Isten

1 az Jesus christus, hanem olly ur olly Isten olli paztor
 ki Jehouais: Mert Esaias 35 Istennek mongia, 40 pedig
 Jehouanak mongia ezt az Messias paztort. Azt mongia pe-
 dig urnak Istennek Jehouanak, akinek ell Jöuesekor san-
 5 tak Jarnak uakok latnak, siketek latnak az nemak niel-
 uek Istent dichirik.

De kerlek eretnek mond meg kibe töltek ezek be egebbe az
 Jesus Khristusnall, ki földön Jartaba halottakatis ta-
 maztott, fel tamadasaualis sok zenteket fel tamaztott,
 10 kik az zent uarasba Jerusalembenn bementenek. & & haat
 az Jesus christust, az Isten neuu, nem ugi illeti mint
 az tizt uiselöket, hanem külömbenn: ugi mint Jehoua Is-
 tent.

Nem priuilegiomull adatott az Mi Messias Jesus christusonk-
 15 nak az Istenseg hallade? zempalis rom.8. imadando nagi
Istennek mond lenny.

Moses első köniuenek 19 rezebe igi zoll et pluit Jehoua, à
 Jehoua e coelis & es Essött ada az Jehoua az Jehouatol
 az egekböll: Vgian Ezen messias christusbann uagionn
 20 örökeualo ualaztatasonkis.

/.../

/142a/ Semmi utonn nem engethettiük meg az moses első kö-
 niueben, első rezere ualo magiarazatodat, ugian azon kö-
 nibenn 42 rezbenn Moses hasonlokeppenn zoll; Mikor Jakob
 25 fiayt buza uenny külte uolna egiptombann, meg fogia
 Joseff egik fiat Jakobnak & kiröl bö az Istoria itt mind
 be nem irom & No, mikor meg iönek attiókhoz, es meg be-
 zellik mint iartak, ott illienkepenn zollanak; kit Mo-
 sesis igi ir meg: Loquutus est uir ille domini terrae
 30 illius nobiscum durae.

Mely mondas zinte ollian mint az hol moses első rezebenn
 igi zolla: kezdetben teremte az Istenek az egett es
 az földett: Igi pedig az sidok tiztessegnek okaert zok-
 tak ualazolnj, az kissebb rend az nagiob rend felöll,
 35 auagi az nagiob rend önnön maga felöll; meli zollasnak
 tiztesseges mogia uolt az sidoknall, mint zinte mostan-
 nis hogi az urak, fejedelmek között ez zokass közönseges.

1 Haat Mosesnek az első rezeben ualo mondasis nem iedzi az
TellyESZEntharomsag Istenseget; sem abbann ualo három
zemelieket.

5 Hanem, az Istenfelöll az sido zokaskent moses tiztesseg-
nek okayrt zoll igi közönsegessenn, az mint mostis az
feiedelmek: My Rudolphus chiazar & kiröl ez előttis
zoltonk &.

10 En ezre ualo ualaztetelnekis derekat az fő tudos emberek-
re hagiom, de az menire enis Isten lelke által, az sok
iambor tudos nepek között ertekeztem, deakoll noha nem
igi forditiak, de azert ugian igi uagion sidouul: meli
magiaroll ki mondua ostobauol esik nehezis hozza ferni,
de ennit tezenn magiaroll igi uagion betözerent ualo
magiarazattia: Zolla Az az ferfiu Vrai aznak az földnek
15 miuelönk kemenienn.

/142b/ Ertem ez ellen uetestis, ki mint az töby ezis erő-
telen hamissag: kyröll sok zott zaporithatnank, de nem
zükseges, mert felliebis zoltonk erröll, kiböll hamis-
saga az ellenuetesnek meg teccik.

20 Mindazaltall eginehani zouall, meegis zollionk ez dolog
felöll.

Bizony ell hittem te Istentelen, hagi semmy utonn az igas-
sagnak helt nem adnall, mert az hytetleneknek az ugian
zokasok es természetek: De nem eleg az hagi helt nem acc,
25 hanem igassagodat (ha mit remellez ki ninchien) ennell
erösseb fondomentomra rakiad, es bizonioss irassal, nem
az nemzetseg emberi zokasual es abusussual bizonichy.

*Nota Jollehett az caldeus interpretes magiarazo, in singula-
ri, egi keppen magiarazza ez locust: tudnyllyk Rabbona:
30 az az, annak az földnek, tudnillik, egiptomnak ura &
Ezt az oluaso kereztienekert iram ide, es im cedulabais
irua hattam sidoul, deakoll caldeus nieluen. Comes Ste-
phanus de Bathor mpria⁺

Mert meg engegiük my azt, hagi az sidok zoktanak uolt il-
35 lien modonnis zolny, tiztessegnek okaert, es ittis ugi
zoltanak az Jakob fiay attioknak Joseff felöll, ki ak-
kor az kirali utan leg elsőb fejedelem uala egiptomba.

- 1 De maas az dolog, mert nem köüetkezik az hogi az mit az emberek az ö zokasokból chelekeznek, az Istenis azont chelekezy:

Az feyedelmek myuel elnek, my Rudolfus chiazar: azért az

- 5 Istenis azt mongia my Jehoua Isten.

Igen illik özze, hogj az mytt az bünös

/.../

- /141a/ /...../ es az töbit mondom, hanem az kereztién pateret, kik az irasbol igazann bizonitiak mondasokat tudomaniokat.

- Tudom eretnek sok hamiss excepcioidat fogasidatt; Itt har-mat nagiot hazucc: mond, azt mondottad uala ugimond, hogi az Istenn az Angialokall nem tanachozott; S lam
15 mikor Abrahamnak meg Jelenik az christus, (az mint ti mongiatok ugimond) bezell az kett Angiállal es tanachozik monduann, nem titkolom ugimond el az en zolgam-toll Abrahamtoll az mit akarok chelekedni.

- Masodzor, az christust az Igitt, az Isten chiak az uilagos-sagnak kezdetibenn hozza elő, ingien sem ez uilagnak fondomentominak feluetesebenn: Azert az az Ige nem öröke ualo Isten: hanem chiak ezköz ki altal teremtet az Isten.

- Harmadzor az hol azt mondad hogi az zentlilek Isten ertetik azonn hogi az Istennek lelke üült auagi uiselte magat az uyzekenn, ez sem örökueualo Isten, hanem ez chiak Istennek ereie, (az sidok) es chiak az zell ertetik azonn az mondasonn, azt mongiak.

⁺Dicta Hereticorum, et Judeorum CSB mpria⁺

- 30 /141b/ /...../ Ihonn meli zepen az urnak lelke uylagos-san ky mutattia, hogi nem ualami finita creaturakkall, sem Angialokall sem emberekkell sem földell soha nem tanachykozott, nemys tanachkozik soha.

- Hanem, zentfiaual es zentlelkeuel kikell egiüt teremtetttanachkozott; mert Az Atia, Az fiuual, az zentlilek ur Istennel egiüt teremtettt: melli mindazaltal eggi, es nem három Istenek.

- 1 Eztis ezedbenn uegied te eretnek, hogi, nem chiak mostann
 az ember teremtesebenn, auagi ez uilag teremtesebenn,
 tanachkozott az tellieszentharomsag egi bizoni Istenn:
 hanem, öröktölfoguan tanachkozot. Meeg mikor az Jesus
 5 christus ante iacta fundamenta terre ez uilag fondomen-
 tominak fel uettetesenek előtte, el ualaztatott ex com-
 muni consilio et consensu, Sancte et indiuiduae trini-
 tatis & az my erettönk ualo aldozatra; az mint az de-
 rek zent iras ezt sok heliekenn előngbenn agia. Zent
 10 Janos ab inicio occisus est agnus öröktül foguan (ez az
 igaz ertelme) meg öletett mi erettönk az barany & Acce-
 dal zempal, Ante Jacta fundamenta terre, elegit nos in
 christo: uilag fondomentominak fel uetesenek előtte el
 ualaztot minket az christusbann: az az öröktül foguann:
 15 mert mi uolt az uilag teremtese előtt egieb az Istenseg-
 nell? Semmi nem uolt egieb allando./138a/ Hald meg mind
 te eretnek: s mind te sido hitetlenn.

- Mostis azt mondom enn hogy, sem ez földi feyedelmeknek
 dölfös zollasokat, ertetlen magok uiselesekert nem kö-
 20 uette, s nem köuetys: az Angialokkall sem tanachkozott
 Az emberekell hasonlokeppenn, Annal inkab az oktalan
 földell, kinek igaz okait irasboll zamlaltam elő, kit
 te sem tagadhacc feyrr orcaual: mert az Irasbann sohol
 azt sem oluastad sem oluasod.
- 25 De hogi mind ez harom rendbeli dologroll zolliak, Mikor az
 christus Jesus, ket Angiallal Iffiu abrazatbann el in-
 dolt uolna, Es menne az sodoma elueztetere: es az chris-
 tus Jesus Ezt mondotta uolna.

- Nem titkolom en ell az en zolgamtol Abrahamtol az mit en
 30 akarok chelekedny & Nezd meg Ez uilagos igiket es ze-
 pen meg ismered meli hazugol zollaz; mert ez igik, nem
 tanachkozasnak igy, az mit az christus zoll, hanem az
 ő eluegezett zanzandekiat akarattiat az melinek meg
 chelekedesere elindolt, tudnillik, az sodoma elueztetese-
 35 re, mongia es bezelli meg az kett uelle iaro Angiall
 zolgainak, hogi meg Jelenteni akaria zandekat Abraham-
 nak, az ő zolgaianak. Aztis meg Jelenti az ő Angial

- 1 zolgainak, mi okaert akaria meg Jelentyeny Abrahamnak,
 aztis meg ielenti az Angialoknak mytt akar iöuendöbenn
 chelekedni Abrahammall:
- Okat azt mongia miért ielenti meg abrahamnak, mert azt mon-
 5 gia Isten, hofi Ismeri ö Abrahamot, ki az ö fiainak meg
 haggia, es az ö hazanak ö utanna, hofi az Jehouanak utat
 Meg örizzek, es chelekedienek Igassagot es itiletet,
 hofi iöiön Abrahamra az, (az az az aldas igiret) az mit
 10 ö felöle zollott az Jehoua: az az, igirt ö neki: Micho-
 da uolt az, nem egeb hanem az mit uele chelekedendö uala,
 hofi Abrahamot nagi neppe tenne, es erösse, Es hofi ö
 benne aldatnanak meg az földnek minden nemzetsegy.
- /138b/ Latod annakokaert te Istentelenn hogy itt az mi
 Christusonk nem tanachkozik ittis az Angialokkall, ha-
 15 nem chyak azt bezelly meg nekik mitt akar chelekedny
 Abrahammall, es miuegre:
- Haat ky nem süüll az amjtt ti Istentöll zakattak akartok ky
 hozni innen: Sööt contrarium iö ky innen ty ellenetek.
 Ez pedig hofi örökkeualo hatalmas Jehoua Isten az az
 20 Egik Angiall, az ki zoll az kett zolga Angialoknak, Jelen-
 test tezen nekik, mit akarna Abrahammall az ö zolgayuall
 es az ö maradekiual chelekedny mind akkor mikor Abra-
 hamhoz megien, smind annak utanna ualo iöuendö üdögbenn
 nem chiak magauall pedig Abrahammal hanem maradekiuall,
 25 sööt az eeg alatt ualo mindennepekkell: Ezt az Angialt Az
 iras Jehouanak mongia azert örökkeualo teremto Istenn.
- Ha az Angialoknak meg Jelentette mi akaratia Abrahammall
 (kihez menöben uagion es maradekiuall es egeb nemzetse-
 gekelis chelekednj) Nem köuetkezik innen hofi az An-
 30 giall zolgakkal concludalt tanachkozott uolna:
- Ha zolgainak mit meg Jelentet, az Jöuendö testfeluetelnek
 Abrazolasat meg mutatuan, mind Abrahamnak, s mind az An-
 gialoknak, meg lehetett: mert az züztül fel uöt test-
 bennis eleget bezellett az Emberekell ez földönn, mos-
 35 tannis pedig az meg holt zenteknek lelkeknek tezen az
 Atia az christus által es zentlelke által Jelenesekett
 ezt en elhittem: de nem papista modonn,

1

/.../

/145a/ Kitöl kerdet tanachiott, es ki igazgatta ötet, ki tanitotta ötet az Itiletnek utara, es ki oktatta ötet ertelemmell (aut bölchesegel) Es az bölchesegnek (aut ertelemnek) utayt ki mutatta meg nekj (aut mindentudasnak)

Quis direxit spiritum Jehouae, et quis uir consily eius, indicauitque illi? a quo petit consilium et instruxit eum docuitque eum semitam Judicij atque erudiuit eum scienciam et uiam intelligenciarum ostendit ei?

Adam es az Angialokis zinte itt ueztek raita, hofi Istenne akar uala Adam lenni. Az angialok sem allanak meg Igassagokban eleitöl fogua gilkosok hazugok lönek.

Halgass ream azert Es im meg mondom Isten lelke altall, kyk tanachkoztnak, mikor az Ember teremtetett.

Tanachikozott az Atya ur Istenn, ky myndenekett teremtettt; az ö Fiaual az zollo Igyuell, az Messiassall, az my uronk JEsus christussall; ky altal es kiuel eggiütt, mindenekett teremtettt.

20 Tanachkozott az zentlilek Istennel, kiuel egietembenn mindeneket az mik uadnak teremtettt az Atia ur Isten: Es ky altal az Egnek földnek tengernek es minden allatoknak eleuenseget mozgast eletet, adott: es formalt mindeneket; hatart uetuenn uizeknek földnek es az Egnek, 25 Es az menjei seregeketis teremtuenn ö altala rendeltt zep rendbenn mindenekett.

/145b/ Innen hatt igazann s niluan ki teccik, hogy az Telleszentharomsag egi bizonj örök igaz Jehoua Isten tanachkozott: Ki harom zemelibenn, Atia, fiu, zentlilek: 30 de egi allattiabann, az az Istensegebenn.

Ezt Esaias bizonitia, mert az Messiaszt az Jesus christust, kit Jeremias Daidnak chemeteinek mond es Jehouanak mi igassagonknak; Esaias tanachios Istennek mondgia lenni: cap.9. holott nem chiak emberi, de Isteni természetiről- 35 is zoll az messias christusnak, monduan: kichinded gyermek zületek minekönk; Fiu adatek mynekönk:& Es hya az ö neuet (aut hiuattatiük az ö neue)

- 1 CHIUDALATOS TANACHIOS Eröss Istenn! ÖRÖKEValosagnak At-
tia, BEKEsegnék fejedelme.

Hasonlokepenn az zentlilek ur Istentis Esaias teremőnek
es tanachiossnak mongia, az mint elebis meg hallok: Ki
5 igazgatta ugimond az Jehouanak LELKET, Es Kichoda az
emberek közzül neki tanachia, es ky ielentett meg neki
ualamit,

- Kitől kerdett ualaha tanachiot, es ki igazgatta ötet, es
ki tanitotta meg ötet az itiletnek utara, es ki oktatta
10 ötet tudomanjra, es az minden tudasnak utait ki mutat-
ta meg neki.

/.../

- /139a/ Hallade eretnek, Jol meg ertetted immar Mosestölis,
egieb zent irasokbolis, hagi az christus, nem chiak akor
15 kezdetik, mikor az Atia elő hozza az uilagossagnak kez-
detibenn: hanem, az uilagnak teremtesebern, Jelenn uagi-
on, mind az christus: s mind az Zentlilek: dij creaut
& az Istenek teremte ez uilagot azt monga moses & /.../
teremtő, az teremtett allatoknall. De hagi /.../ Isten,
20 immar az Tellieszentharomsag istensegben ualo harom ze-
melieket meg különböztetni, distingualni külön külön:
Vgi hagi /.../ lux fiat, Es monda az Isten, legen ui-
lagossag. Valamyert chelekezi ezt az Isten? Erre az i-
25 gaz embereknek feleletek legien böueb, az enim imez;
hagi az Atia ur Isten, az uilagossagnak kezdetibenn a-
karta az ur Jesust ki mutatny; hagi meg tessek, hagi ő
az igaz uilagossag, ki által mindenek meg uilagositat-
nak, sőt az igaz uilagossagot az euangeliomotis, ő hoz-
ta nekönk ala, az ő Attianak kebeleből, ki magaba ne-
30 könk azt meg nierte uala iöuendő aldozatianak altala.
Masodzor, hagi meg tessek ualoba, ötet lenni az Atianak
zemelienek ki meccetett pechetinek: Es meg tessek ualo-
ba Azys hogj ő teremő uilagossag, nem chiak ualami
ezköz:

- 35 Innen mongia sok helien magat christus uronk az uilagnak
uilagossaganak, sőt zent Janosal egiezteti mindenben az
Isten Mosest, oluasd zepen meg chiak, mind egiet irnak:

- 1 Zempalis christust mongia hoga rank uilagosodott, az
 üdösseg hozó kegelem rank uilagosodek ugimond: Kichoda
 az bizoni az christus Jesus, akki az kegelmet magaba es
 magauál menjei zent Attianak kebeleböll hoza nekönk, es
 5 rank uilagositaa.
- /139b/ Harmadzor, ezokaertis, hoga meg tessék hoga chiak
 ő általa uezzük az uilagosito uezerlő az örök életre el
 pechető zent lelket; az meliet az zacharias profetanál
 10 igirt uala Isten az dauid hazara öntenj az kegielemnek
 es imatsagnak lelket ⁺ zachar 12, Et effundam super do-
 mum dauid, spiritum Graciae et praecum & CSB mria⁺ Ki
 u/.../ zent Janosis azont iria, Es uöttük /...../1,
 az kegielmet az kegielemert. Vöttük az zentlel-
 15 ket, az christus altall bünönk bochanatiat s az örök
 életet, nem masert az mint maga mongia: En uagiok az
 Utt, Igassag, es az örök élet. Zempalis az mi Jehoua Je-
 sus christusonkatt Imadando Aldando nagi Istennek iria:
 Azert te eretnek ez mostan erről ualo igaz feleletedet.
 Ego sum lux mundi.
- 20 Az holl pedig eretnek, te azt kerded; myert emliti Moses
 elebb az zentlelkett, az christusnall; lam az uy testa-
 mentomba nem ugi distinguallia oztia az christus Jesus
 az zemelieket.
- Te eretnek, erre az kerdesre, es mód s oknelküll ualo tuda-
 25 kodosodra, sem zükseged ninchenn, sem az irasnak tuda-
 kozasa rea nem kezerit, /140a/ Hanem calumnialkodoll
 perpatuarkodoll;
- Kiröll chiak ket zent Jambor zauabol tehetnek ualszt, Egik,
 ki azt mongia azoknak akik azt kerdettek, mit mielt Is-
 30 ten ez uilag teremtese előtt; hoga az poklott kezitette
 azoknak, akik az nem zükseges dolgokonn tudakoznak. ma-
 sik iambor, s im megis neuezem salamon: ki azt mongia
 hoga az Istennek meltosaganak feletteb uisgaloy, meg
 foztattatnak az dühösegtöll: Te zinte illien uagi uak
 35 eretnek, mert ki süült imar az zemed az uilagossagtoll,
 es mint az uak uereb az falba nappalis meg ütközöll.
 Mindazaltal az Istennek lelke által eginehani zoual zol-

- 1   lok, kire nem teged hanem az oluaso kereztieneket mel-
toztatom:
- Zempalbol inditom zomat; hogi merz te (eretnek),cherep saar
      edeni leuenn az te teremtod ellenn responsalnod, felell-
5   getned es tudakoznod? &
- Attale ualamit az Istenek es uizza kerhedd? Tanitottade az
      urnak lelket mit chelekegiek? Auagi tanachia uagie te
      uakmerő az Hatalmas Istennek? hogi illienn merezenn me-
      red az ő utait rend es modneküll füriezned uadaznod
10   mint az füriet az uisla, es az niulat az ebek uadazzak.
      Nem rekedet ki az christus az rendből, sem az zentlilek,
      mosesnelis: mert az Egnek földnek teremtesebeenn, mind
      az harom zemeliek egi arant munkalkodnak: az zemeliek-
      nek meg ozlasanak rendys nem ualtozott meg, noha homa-
15   liosb az o testamentom az uy testamentomnal, kit lam
      meg montam /140b/ hogi az Jesus christusra maradot, hogi
      meg magiarazza minekőnk, mint fő paponk kiralionk pro-
      fetank közbe Jaronk zolzonk:
- Kire az Atia az Egből nagi kialtassal ra igazita, hogi ö-
20   tet halgassuk.
- Miert tezed te o eretnek ezesbe magad az Istennel, ki az
      ő fiat Atta hatta bochiatta commendalta nekőnk doctorol
      es uilagosito uilagossagoll; ki ekessen zepenn mind maga
      zaiaual mind euangelistayual meg feitetete magiarazta az
25   egezz o testamentomot betőnkent minekőnk, kytt byzonit-
      nak az Emausba menő kett tanittuaniok.
- De hogi meegis az ur lelke által ez bolondnak zolliak az sa-
      lamon mondasakent, responde stulto, ne sibi sapiens es-
      se uideatur: felelj meg ugimond az bolondnak, ne lattas-
30   sek maga maganak ezesnek.
- Az sidoknak zempeter mikor predikall pünköst napiann, es
      az sidoknak eleigbe agia, mint ökk meg öltek, az naza-
      retbeli Jesust; Meg remöluen induluan ziuekbe, az sidok
      tanachot kerdnek az tanituanioktol, mit chelekegenek: S
35   mond zempeter; terietek meg, es miniaian kereztelkegie-
      tek meg az Jesus christusnak neuebe bünötőknek meg bo-
      chianattiara:

/.../

- 1 /157a/ Annakokaert bizoni igen melto az Jeremias zaua kik
eröss igik, Bolond barom minden aki az ö okosságatol uiseltetik mint az Eretnekek,
Kiknek meegis az zempall, es az ö irasanak meltosagabol,
- 5 christus neuebe, egi zep intist enis tezek; ha kik közöllök meg terendök ad Efes V. Minekokaert ezt mongia, Serkeny fell akki aluzoll, es Kelli Fell az halalboll: az az, az bünböll, Es meg uilagosodik neked az christVS.
&
- 10 Mert nekem mind eletembenn s mind halalomba chiak az CHRIS-TVS NIERESEGEM.
Vr Jesus nekemis iro zolgnadnak chiak te legi nieresegem, bar semmit nekem egiebet ne aggy.
De mierthogy az mi uronk Jesus christusroll töb profeciak uadnak, kik sokakat meg iöuendöltenek regen az ZÜLEten-
15 dő Es imar zülettetet MEssiasroll, az christusroll: azokrolis Isten lelke altal tudakozzonk, es ertekezzönk.
Myerthogy az mi közbe iaro messiasonknak, Igaz Jehoua Istennek, es igaz embernekis kellett lenny, az egi zemeli-
20 benn: Söt paponknak profetanknak zolzonknak es közbe iaronknak Meg ualtonknak Kiralionknak, /157b/ hogy mynekönk az Melchisedek papnak rendi zerent, öröke ualo kiralionk es paponk legienn: Es biria örökkül öröke az aniazentegihazatt, Az Igaz salemnek kiralja. Ezeknek
25 hogy ygy kellett lenni, bizonsagok rea az profetak: az messiasnak eliöuetelikoronn ualo sok chelekedetirölis! niluam profetaltanak, tanitottanak.
Dauid pedig (az mint felliebis meg mondatot) Christus uronknak az MEssiasnak typussat abrazattyat kepit uiselte.
- 30 Ki meg mutogatta ekesen, mint az földből ki neuekedet gosgiann araniat, az Jehoua Jesus christust, az ö kepebenn; mind Isteni, s mind emberi természetibe, az egi zent Isteny ZEMELibenn.
Mert oluassa meg chiak keues tudomano, de Iten /!/ lelke-
35 töll tanitatot emberis, az dauid profeciait psalmusit: Többett zollot ö az El Jöuendö MEssias Jesus christusroll,

- 1 mind Isteni természetiről, s mind emberi természetiről,
hogy sem magaröll. De fel feziteset, laba keze által
zegezéset liuggatasat, halalat, fel tamadasat meniben
fel menesett, holot lelni zebbenn mint dauidnal. Meeg
5 nem ezt mondom, hanem az Egez bibliat es annak zeekit
ueleyt, kinell lelliük fell, ha nem ez zent Jambornal:
Es Esaiasnal Jeremiasnal azonkepenn. Az Athanasius con-
fessioiat vallasat ki mi kereztieni uallasonk miniaion-
ke, hol talalod niluabbann akarom latnj.
- 10 /.../
- /165a/ Tace haatt taligas alli touab eretnek, abi post me
satana. &
- Az eretnek elme nyughatatlan forgo zell es Ismeg ueett e-
giett kiuel semmit haznal, s mond:
- 15 Az sidoknall kett fele öröke ualok uadnak, eggik akinek kez-
deti ninchen uegi sem lezenn, Illien az Isten az ki Je-
houa: az Egnék földnek teremtoie es az tengernek: Masik
ollian kinek elei kezdeti uagionn, de uegi nem lezen:
Illien az messias akit ti christusnak hytok, es öröke-
20 ualonak mondotok. Ez ugi mond chiak az zempal irasabol-
is meg teccik.2.ad cor.5. holott az meniorzagroll zoll:
Tugiuk ugi mond hogy ha ez mi földi hazonknak satora el
rontatikis (az az ha meg halonk), Istentől ualo epöle-
tönk uagion, Tudnillik nem keztl chinaltatott epite-
25 tett hajlokonk, örökeualo az EEgbenn.
- Az Euangelistanal pedig niluan uagion hogy nem öröktölfog-
ua teremtetett az meny orzag, hanem uilag fundamentomi-
nak fel uettetesytől fogua teremtetett az meni orzag,
A Jacta fundamentum mundi Matt 25 CSB mpria azert az
30 Meniorzagnakis Vagionn kezdeti, uege nem lezenn, illen
az Messias kit ty christusnak hitok, es örökeualonak.
- Barhogy ördög az Atiatok, ha kik igi zollotok az Jesus
christus ellenn.
- Mert bator meg engegiükis azt hogy az sidoknall kett fele
35 örökeualok uadnak mint zinte az magyarok nieluebeis be
chiuzott igi, irnak, zolnak, közönnek: örökeualo zolga-
lathomat irom kegielmednek (aut Nagisagodnak) Isten

- 1 öröke meg tarchionn, & chiak egi poharr bor közönessen-
is: Maga Ezek mind nem igazak tulaidonkepenn, mert sen-
ki ez földön öröke senkinek nem zolgalhat, mert miniai-
ann meg halonk: /165b/ hanem chiak életönkig zolgalha-
5 tonk ha zolgalonkis: non perpetuitatem sed longe uita-
tem significat & de ahhol uagi az sidok, uagi mi, az ö-
rökeualo felsegröll az igaz Istenröll zollonk: ott kez-
detnelküll uegnelküll ualo Istenröll es örökeualoroll
zollonk. Noha az meg uakult Sidok Ezt immar nem ertik,
10 s nem tugiak, azonkepen az eretnekek tagagyak lelkek
ellenn.

Mindazaltal te eretnek, ezzel az Jesus christusnak örökke
ualo istenseget meg nem tagadhatod semmikeppenn.

- Kett okaert; mert embersege zerentis noha mesisas/!/ ,mint
15 zinte Istensege zerent, az eggi zemelybenn közbeiaro,
De azert embersege zerent Kezdeti uagion, uegi Soha nem
lezenn. Erről az yras temetetlen sok, dugua teli az zent
könyuu az biblia uelle. dauid: Es az ő orzaganak nem le-
zen uege & et alius quoque profeta inquit & &
20 Masodzorr, Mert noha Istensege zerentis, nem chiak ember-
sege zerent, Messias közbe iaro mediator, az Jesus
christus:

- ⁺psalm:2: meg kente az Atia az ő fiatt öröktüll fogua az
közbe iarasnak tiztire Istensege zerentis: CSB mpria⁺
25 Myndazaltall, az ő embersegenek cellia uagionn az az hata-
ra: de Istensegenek, sem egen sem földönn, sem uyzegbenn
ninchenn cellia es hatara. erröll mongia az profeta,
regni eius non erit finis.
erre bizonsag Esa 34 et 35: cum obsideretur Jerusalem
30 tempore Achaz regis impij, Esaias de natiuitate christi
uaticinatus est, et hunc ipsos seruatorum dixit, Nondum
natus sit, ideoque eum Macher schalal et has bas, ut gu-
alter & id est celerem pardonem, et festinum spoliato-
rem uocat. Quem 35. Esaias.⁺
35 De im eztis meg erchy röüidedenn, hogy ualaholl az Igaz
Istenröll mondattatik ez az ige, ISTENN: uagi az Atia-
rol, uagi az fiuroll, uagi az zentlelekröll.

/.../

- 1 /143a/ Ki noha dauidnak maguaboll zülettett ez uilagra mi
 erettönk, de bizoni nem chiak dauid fia, hanem örök Is-
 tenis: ki fel tamadott tulaidon ereiuel. Az mint zempe-
 ter actor 2. ezen irassal bizonitt az ö Istensege felöl
 5 kit feltamadasabann meg declaralt, mutatott, es menibenn
 fel meneseuel meg pechetlett: actor.2. peter apostol
isteni természetit christus uronknak meg ualasztia, em-
 beri természetitöll, chiak imez igichkekkelis az hol-
 ott zoll uersu 30 azrol hogi tuta dauid christus uron-
 10 kat az ö maguabol zülettetni, illien distinctiot ualaz-
 tast tezen ott peter apostol (quo ad carnem), az az, az
 testi zületes zerent). Nem mongia haat hogy Isteni zü-
 letese Attiatol nem uolna öröktől fogwa, sőt ez igikell
 nyluan bizonitia.
- 15 Az mint masutis az profeta zoll az christus örök zületeseröll; Az ö
 ky iöueteli ugimond, öröкке ualo napoktull fogwa uagionn.
 Melli ki iöuesett az ö Attiatoll az Messiasnak, az uy tes-
 tamentom niluabbann meg magiarazza, es az ö Attiatol
 ualo zületesnek mongia:
- 20 Mert ugianis mikipenn lehetne az öröкке ualo napoktol fogua
 ualo Messias ki iöueteli, hanem az ö Attiatol ualo örök
 zületeseböll: Mert tugiuk azt hogi az Fiu Isten zülete-
 se test zerent, züztül uagionn, es nem az Atiatoll: Nem
 öröktülfogua ualois az testi zületes es fogantatas, ha-
 25 nem mind az fogantatas, mind az zületes test zerent bi-
 zonzios üdöbenn lött: Noha az Atianak ereie Arnikozta
 meg az zent züzett, es az zentlilek Isten zallott örea-
 ia, sőt az Fiu Istenis (mint Jehoua Isten) az ö teste-
 nek formalasaboll ki nem rekeztetik.
- 30 Innen ez okaert illien dolgok teccenek meg előzőr hogi az
 Fiu öröktől fogwa zülettett az Atiatoll az ö allatiaboll
 az az Istensegeből:
 Masodzor ugian innen iö ki hogi öröкке ualo tehatt az Fiuis,
 mint zinte az Atia,
- 35 /143b/ Harmadzor, hogi Isten az Fiuis, mert az Atia alla-
 tiaboll zülettett örök üdök előtt: Az Isteneböll pedig
 semmi egieb az ö allatia zerent, az az, Istensege zerent,

- 1 ki nem iö nem zületik hanem chiak Isten: DEUS, DE DEO,
Homo Ex homine.

Bizoniara igaz haatt hogy az christusnak akar öröktüll fog-
ua ualo zületeset; s akar az züznek mehebe ualo meg tes-
5 tesüleset fogantatasat zületeset: Akar az ö hiueibenn
ualo örökeualo orzaglasatt, es az Ecclesianak hozzu i-
deig ualo uoltat es giötögetesett, Emberi nielluu meg
nem mondhattia, elme es zyu meg nem gondolhattia.

- 10 Bizony igen özze bezellettek uolt ez zent profetak zent
Janossall, es zent Janosis az profetakall, ki azt mon-
ga: Senki az Istent soha nem latta, Az ö EGGYETLEN EGGI
ZÜLÖTT FIA, AKY az Atianak kebelebeenn uagionn, az be-
zellette meg.

- 15 Haat az christus Jesus, Fiu; es az Atiatol zületett Fyuu,
bizoni öröktől fogua ualo haatt. aztis mongia, hogi az
az Fiu, Attianak kebelebe uagionn: Nem mongia hogi ke-
belebe uolt: Haat egi allato es egi természetö zent Atia-
ual, soha tölle el nem zakadott, noha

- 20 /.../

/146a/ Mindenött, uagi az Jehoua neuet, ueti az Isten lel-
ke az irasbann melle: auagi olli bizonios Istenhez illö
dolgott, melliböll meg teccik, hogy nem teremtettt allat-
roll uagion az szoo, hanem, teremttö Igaz Istenröll.

- 25 ⁺Deus Israel, cum uindicta uenit et retribucionem seruato-
rum populi sui iudicat & CSB mpria ut paulus tradit
CSB mpria⁺

- Sött az holl az iras az maga meg üüresitet zemeliröll zoll
az az az Jesus christusroll exinaniuit se forma serui
30 sumpta: ki meg üresite magat az zolgay abrazatott fel
ueuenn. ollian heliekennis meg teccik hogi noha az Je-
sus christus magat meg alazta, mint közbe iaro zemelly;
es az ö Isteni ereitt telliessegell ki nem mutatta ielen-
tette, ideigg: hogi mi erettönk az Atianak, io illato
35 aldozat lehetne. Mindazaltall, az ö Isteni természet-
nek ereitis ki mutatta magabann, mert az ö Istensegetis
maga tanitotta földön iartaba, apostoliualis tanitatta:

1 Isteni chodakatis chelekedet.

Kiröll az profetak sokat irtanak, es az apostolok euangelis-
taak. Sok peldat nem hozok: Jeremias embersege zerent,
az christust, dauid uezzeinek auagi neukeledesenek mon-
5 gia, germen Dauid, de melle tezi, Jehoua mi igassagonk:
Jehoua Justicia nostra, (aut Justus noster).

Zent Janosis az ö latasaroll irt könibenn az Barani Jesus
christust örökeualonak lenny predikallya: kinek se kez-
deti nem uolt, sem uege nem lezenn: Qui est, qui erat,
10 et qui uenturus est ille inquam omni potens & akki ua-
gyonn, aki uala es aki el iöuendö, az az mindenhato Is-
ten & meli irast ezenkepen bizonit Esaias 44 ezt mon-
dotta az Jehoua az Israelnek kirallia, es az ö meg
ualtoia az Seregeknek Jehouaia:

15 En uagiok az Elsö, es en uagiok az utolso, es en küöllet-
tem (auagi felettem) ninchen Istenn. Ezen igiket iria
zent Janos in apocal: En uagiok az ALFA, Es az OMEGA. En
uagiok az Elsö es az utolso: Ezt az christusroll Iria
zent Janos es Esaias.

20 /146b/ De ha zynte azt meg engednökys, hogy zempall itt ez
helyenn, az menyorzagot mongia örökeualonak lenny: Bi-
zony ez sem haznalna teneked semmit eretnek az te büdöss
tudomaniod melle.

Mert chiak ez zent kett iambort uitatnaad özze, magok zan-
25 dekok es akarattiok ellenn, tudnillik zempal apostolt
es zent mate Euangelistaat: kik ha elnenekis teged mind
kettenn meg hazuttolnanak, hogi ök eltekbe nem discor-
daltak sem tudomaniokba sem iambor eletekben sem irasok-
ba: Te pedig özze akarod öket uezteny, es üstök uonasra
30 uized, zent es zep ekes ertelemmell ualo mosoligo iraso-
kat.

Mit haznal uallion az te tudomaniodnak akar örökeualonak
mongiad az meni orzagot s akar ne mongiad: ha ugiann nem
mered azt mondani, hogi az teremto Jehoua Istennek elöt-
35 te ualo az Meny orzag: azt sem mered mondany hogy az
teremtö Istennell egienlö uolna az meni orzag, azt sem
mered mondani hogi az meni orzag Istennell egiütt terem-

- 1 tett uolna: Mert ha mondanadis eretneküll hazudnall, es
 az Egez biblia ugi arcol fordolna read, hagi egi kukkot
 sem tudnal bizonitani hanem, ennelis Jobbann ki mutat-
 nad bolondsagodat szassoris, az mint most ez uilag előtt
 5 pögdöstetell, /147a/ ezt temagad eretnek ioll latod; de
 o Jehoua felseg; o rosa zinö uerö Jesus christus Jehoua
 Istenn, ki az te piross ueredet ki ontaad erettönk: es
 ime miért giülölnek az eretnekek, hagi az te io uolto-
 dert az te rollad zollo zep irasokatis meregge chinal-
 10 nak ha lehetne te ellened! Sött (Istensegedet köuezuen)
 Istensegedet gerebennell vonnak le zentfelsegedröll.
- De uallion mit haznalz eretnek ez locusokall, semmit: mert
 zempal ott az helien ad corin, ekess igikkell zoll, mond-
 uan, tugiuk vgi mond hagi ha ez mi földi hazonknak sa-
 15 tora el rontatikis, Istentöl ualo epöletönk uagionn,
 tudnillik nem keztöll epitetett hailokonk, öröккеualo
 az Egekbenn:
- Nem az uegre zol zempall nogi öröktöl fogua teremtetett
 helienn lezenn hailokonk halalonk utann: hanem azt be-
 20 zelli es azall biztat hagi ha meg halonk, auagi ez föl-
 di epületönket el hagiukis kik emberektöl epitettek.
- Az maas uilagon az Egekbenn olli hailokonk lezen ki
 Istentöl teremtetett summa summarum zep s io, kinel iob
 soha nem kell: meli hailok, maradas az meniorzagban ua-
 25 gion in domo patris mei multae sunt mansiones, si secus
 esset dixissem uobis & az Egekbenn, az az az örök meni
 orzagba kit Isten keze teremtetett, melibe az tellieszent-
 haromsag Isten lakozni mondatik proprie tulaidonkeppenn:
 meli helien az hiuekis öröke fognak lakozni Istennel, es
 30 az zent Angialokall, örökönn öröke: kinek uege sem lezen,
 el sem uezi senki töllök. Itt chiapatol azert eccer ar-
 cull te eretnek.
- /147b/ Ha pedig igi agiaskodnal mond ha az meni orzag nem
 öröккеualo, haat az ualaztas sem öröke ualo, mert az meni
 35 orzagra ualaztattonk el örök üdök elöt: ezt chiak touab
 uynnys merö bolondsaag.
- Mert meg hallad menibe mongia az zempal öröккеualongak az

- 1   meniorzagott, az az hogi mi öröke elönk benne:
 De az ualasztast öröktől fogua meg löttnek mongia, mind zempal s mind zent Janos az ö latasabann: Söt meeg innen
 5   Jöő Ky az christus Istensege, hogi minden teremtet al-
 latok elöt, ö benne ualasztot az Atia bennönket: azert öröke ualo az Fiu Jesus christus, az ki el iöt az litron, az az az arr fizetesre mi eretönk magat meg üresíteni s meg aldozny, megis aldozta magatt.
- 0   eretnekek mint ty nem ertitek amaz zep mondast: Esa 45
 10   Az Isten Igi zoll En magamra meg esküttem, az bezed igassagal iött ki az en zamboll, es uizza nem teerr, hogi nekem haiol meg minden teerrd⁺ es en ream esküzik mindenn nielluu: CSB mpria⁺ zempal apostol ezt az mondast ad filipen: 2 az mi Jehoua Jesus christusonkroll magia-
 15   razza illienkeppenn: hogi az Jesus neuebe minden terd meg haiollionn, egieknek es földieknek es az föld alatt ualoknak & ad rom: 14 ezent bizonytia zempall & /148a/ zent dauid ezent bizonitia ki azt mongia, az urat mindenkör elöttem latom uala, mert iob kezem felöll uagion nekem: Hat öröke ualo Jehoua Isten az Jesus christus, es semmi az eretnekeknek minden cauillacioiok.
- 20   Az eretnek ollyann mynt az pokol torka, ky soha be nem telik, az eretneknek dugd be egi felöll az zayatt, mas felöll ugian kigio köuett forrall azert ö az igassag ellenn.
- 25   Az eretnek es az Istentelen mond, dixit insipiens in corde suo non es DEVS &
- Latom ugimond hogy azzallis akaryatok az christus örök Jehoua Istensegeett bizonitany, hogy halottakatt tamaztott betegekett giogytott: De semmikepen ezböll nem erössit-
 30   hetitek ezt meg:
- Mert ugy uagion hogy ualamiket az profetak az Messiasnak effele chelekedetyröll, es tiztyröll mondottanak profetaltanak; De mynd azokra az Vr Isten akki Jehova, es akkitől az Messias ell bochattatott, adott erött es melto-
 35   sagot: nem uolt maganak arra olli ereie, mint Annak az Jehouanak akiröll mozes az deutronomium neuü köniuenek 6. rezebenn zoll. pelda ugimond rea hogi az profetaknak-

- 1 is adott az ur Isten az oo törüenibenn halottak tamaz-
 tasara ualo erött, es chioda tetelre ualo erötis, hagi
 az ö tiztek uyselese es az ö köuetsenek Istenn neueben
 bechyölletesb lenne az nep között.
- 5 Az uy testamentomban pedig az apostolokis ezent cheleket-
 teek, sööt zent peternek arnikatolis meg gyogiult az
 beteg.
- Zempalnak chiak az kezkenöit uittek az beteghez s meg gio-
 giult: Elisevs halottat tamaztott: zempalis tamaztott.
- 10 /148b/ O bolondmelli könnyüuolna erre chiak innennis az fele-
 lett; Im meg bizonitam Isaiasboll nem regenn hogy azt
 az Messiast aki ezeket meg chelekedí urnakis, Jehouanak-
 is, seregell eröss seregell mongia el iöny: S im immar
 el feletted, de ugian akarua mulatod: Mert tudod azt
- 15 hogy az Jehoua nem chiak igaz Istent Illett, meli az
 MEssias Jesus christusnak tulaidonitatik Esaiastoll Je-
 remiastoll; haatt nem hasonlo az ö`chelekedeti, terem-
 tett allat chelekedetihez: De ier touab Isten lelke al-
 tal röuid ualazod lezenn.
- 20 Hallade te eretnek, az christusnak Istensege zerent az mi
 meg ualtonknak, soha nem adott az Atia Isten, semmyre e-
 rött; hanem, mindeneket az Örökeualo tulajdonn hatalmas
 Istensegeböll chelekedett, mindenekett az mykett chele-
 kedett. De az profetak es az Apostolok nem magok erei-
- 25 böll chelekettek semmit, hanem, az ö feieknek az Jesus
 christusnak engedelmeböll ereieböll:
- Kynek az uerr korsagbely azoniallat chiak ruhaia peremit
 illete s meg giogiula.
- Christus uronk által giogitottak azert az az, az ö ereiböl
- 30 engedelmeböll, nem chiak az uy testamentombeli zentek,
 de sööt meeg az oo testamentombeli zentekis; halottakat-
 is chiak az ö permissioiabol engedelmeböll es ö ereiböl
 ö neuebe tamaztottanak.
- Mert az Jesus christus öröktöll fogwualo közbe iaronk Mes-
 siasonk leuenn, az profetakis az ö lelke által zollot-
 taak tanitottaak az derek zent irastis, meli nagjobb
 chioda teteleknell, mind betegek giogitasanall, s mind

1 halottak tamasztasanall /149a/ ez giarlo uilagra, hagi
ismeg meg hallianak, chiak peldak legenek, az örök fel
tamadasra, es az iginek bizonios bizonsagi legenek;
Mert ezek az Jegiek kettöt Jedzette nek es bizonitotta-
5 nak: Egiket hogy az Messias Jesus christus akit az Is-
ten Adamnak meg igirt uolt marr ell iött ⁺akiről az pro-
fetakis profetaltak CSB mpria⁺ Masik hogy Igaz az zent-
iras mert, az christus előzőr Isteni ereiuel, es az zen-
tek Isteni erőuel ualo chioda chelekedetek kell meg bi-
10 zonitottak azt igaznak es Isten igienek lenny. Mondom
azert hagi nagjob az zentiras az chiodaknaall, mert az
Fiu Isten az Atianak kebeleböll hozta azt ky, es ő be-
zelte ki minekőnk.

Ez uegre nem chiak az profetaknak es apostoloknak engette
15 meg christus uronk az ő neuebeualo chiodatetelt, de meeg
azoknakis meg engette akik ötöt nem követtek, kiröll az
tanituaniok christus uronknak ugian panazolcottakis:

De az ő io hyrenek neuene ki teriedeseert ideig az chris-
tus meeg azoknakis meg engette hagi az ő neuebe ördögö-
20 kett üzhessenek, es chiodakat chelekedhessenek.

Meg kellett ezekből lis az hatalmas Jehoua Messiasnak el iö-
uetelinek, hagi nem puzta ember chiak, kinek meeg zol-
gays az ő neuebenn chiodakatt tehetnek Jelenny. Meg tec-
cik ez az sok o, es uy testamentomi irasokboll actor 3
25 peter es Janos nemde az Jesus christusnak neuebe giogi-
tiake meg az santat, bizoni ugy.

Ezedbe uedd o bolond, az christus mikor akarta mingiart ma-
ga ereiből chelekedhetet: de mind az oo s mind az uy
testamentombeliek Isten adta erő, es imatsag altal che-
30 lekedhettek pelda erre Elias Eliseus, es egez az o tes-
tamentombeli irasok peldak. Illien az Naaman meg giogi-
tasa, kiröll Joram az Israelnek kirallia söt Namanis
Vallast tőnek, hagi Istene az giogitas tulaidonkepenn.
Eliseus uallions nem imatsagual tamaztae fell az özue-
35 gi azoni fiaat?

/149b/ Elias 1 Reg 18 igi imatkozik, Jehoua Istenn Abraham-
nak Isacnak es Israelnek Istene, Ma Ismertessek meg hagi

- 1 te uagi Isten Israelbenn, es hoga en te zolga uagiol,
 es hoga mind ezekett az te neuedbenn ⁺(aut az te bezedben in uerbo tuo) CSB mpria⁺ chelekezem.
- Samariabannis az poganiokat az profeta imatsagual Isten
 5 neube terite be, es az ö inasanakis Isten nita meg zemet az profeta keresere.
- Röüdedenn meg teccik innen, hoga christus uronk között,
 (ki Mind Istensege szerent, s mind embersege zerent közbe Jaronk Messiasonk:) Nagi meg mondatatlan nagi
 10 közbeuetes es külömbseg uagionn, es az profetak, Es apostolok között:
- Mert az profetak köniörgessell, es Istentöll adatott erőuel chelekettek: azonkepenn az apostolok: De az Jesus christus maga hatalmaual es ereiuel chelekedett.
- 15 Elö ballag az eretnek s mond: Lam christus ö magat sem tamazhatta fel maga ereiuel, hanem Az Atia Isten tamaztotta: Vai hazucc, mert ugi uagionn hoga az Atia Istens tamaztotta fell, de egietemben ö maga ereiuelis tamaztotta fel christus uronk az testeett saiat ereiuell,
 20 kinek az ö zent Attiaual egienlő Ereie es Istensege uagionn.
- /150a/ Önnön magais bizonitia ezt christus uronk monduan törötek el ugi mond ez templomot, es harmadnapra fel epitem: az euengalista azt mongia hoga ezt az ö testenek templomaroll mondotta christus uronk. Ismeg: hatalmam uagion nekem az en lelket le tennem, es ismeg fel uennem: hat hazucc eretnek: ezekröll sok zep zent irasok uadnak aki oluassa &.
- 25 Elö iarol az eretnek mond lam christus uronkis imatkozot mikor giogitott, az egre uetuenis zemeitt & söt egiebkoris imatkozot es kert az ö zent Attiatoll.
- Hallade christus uronkbanp, im ezt uegied ezedbe, egiket, mert ö közbe iaro tiztet uiselt, s uisel mind örökeis: Masikat, mert noha Isten, de emberis, az egi zemelibenn:
 35 Es mind kett természetibenn közbe Jaronk. Annakokaert az mikor imatkozik az ö zent Attianak, imatkozik, az ö közbe iaro tizti zerent, es embersege zerent, ki egi zemely.

1 De Istensege zerent, nem imatkozik az Atianak, sem imatkozott sohais.

Nem imatkozik Isten Istennek, hanem zemeli, zemelinek az ő tizti zerent, auagi embersege zerent ut Augustinus inquit orat qua /!/ homo &.

5 Mikor azért az christus Istenseget akarta mutatni, nem imatkozott: az nain uarasaboll ki hozott halotnak chiak azt mongia neked mondom kelli fell &

10 Az uizen iaruann zaraz labal, sem imatkozik; az haioba mikor üll az tengert zelet meg fedí chendeziti sem imatkozik: ninch eretnek semi labad &.

/150b/ Im latod azért te eretnek, mely zep uilagos tudomány, mind az o, es uy testamentombann, Mind az Atianak, s mind az ő Fianak, az közbe iaro messiasnak, örökke ualo Istensegeröll ualo tudomány.

15 Elannya hogy, az Fiu Istennek, Az Atiatoll ualo örök zületesé: es ő uelle ualo egienlő Istensege: Egienlő birodalma hatalma: teremtese tanachykozasa.

20 Ez mellett myndennemő Istenj chelekedety, niluansagossonn meg teccenek.

Melly zep tudomant, az profetak igyröll igire meg irtanak es mutogattanak: hanem ollian uilagosonne, mint az uy testamentom? de bizoni igen igazann es igen zepenn.

25 Ez mellett az christusnak közbe iaro tiztitt, es embersegett, züztüll zületeset, ⁺zentlelektől fogontatasat CSB mpria⁺ halalat fel tamadasat, Attianak iobiara ülesett, fel menuen az menibenn & az profetak uilagoson meg irtak: captiuam duxit captiuitatem nostram &.

30 Melliekett az uy testamentomban az mi christusonk, es az ő apostoli Euangelistai, uyokkal mutogattak, es zemönk eleibenn harogattanak:

Vgi hoga az irasboll mosolioguann, ugian reank kukuchiolnak:

35 /151a/ Es intenek reank, hoga az zep JESUST az Jehova Istent, meg ne utalliuk, meg se uessük:

Valamyert bolondultal meg te uak eretnek. O bodogok azok o Jehoua Jesus kik te benned meg nem botrankoznak.

- 1 Köniörgök azért enis mindennel bünösb alazatos zolga-
ged, ne hagi te benned min eltembe s mind holtombann
meg botrankoznom: ne engegi meg gialaztatnom: es egi
sorsot uennem az te Istensegednek aruloiual.
- 5 Ne zegiezegiem meg, es ne mongiak hol az ö Istenek az ki
az kereztenn függ uala, aki Jehoua uala: zabadichia meg
ötet.
- O en Jehouam o En Jehouam: bünös uagiok, de meccez uelem
immar, ha teremtetell, ez uilagra hoztal, fel tartot-
10 tal, es uensegemig eltettel: tartottal az te igidell
legeltettell. S ezeket uram minem erdemlettem ennek e-
lötteis! bizoni sem most sem ez utann nem erdemlem: De
tekinch magadat o en Jehouam, es ne hagi el az en nio-
moru idembenn, ki en tied uagio /!/
15 ned bizom, segichegedből. Vram az en sirasomat töröld
ell az en zememről zent uerreddel: Es tiztogas zentlelke-
del öröke Amen

CSB mpria

- /151b/ Immarann, Istennek kegielmessegeből, az en Istener-
20 től adatott uekony ertelmem zerent, külön, különis,
zollottam, Az Tellieszentharomsag Istensegbenn ualoo
zent zemelieknek ketteiről: Tudnyllyk, Az Atianak, Es
az Fiunak, zemelyekről.
- Mostann immaran az zentlelek Istennek uezerlese altall,
25 akarok zollanom röüidedenn, Az zentlilek Istennek ze-
meljeről, Istensegeről, es az Atiaual, Fiual, Egenlő
uoltaroll.
- Es Az Atiatoll, Fiutoll, ualo zarmazasaroll.
- Noha pedig ennek előtte ide fellieb ualo irasombannis,
30 holl eggiütt, shol maasott, az hol illet ezt el nem neg-
ligaltam uezteglettem: mellien irasim ezekről bizonsa-
gim. De minthogy most itt ezt az materiát igen igen zük-
seg uolt elő uennem; Es nem külömbenn uallanom hin-
nem az zentlilek Istent, mint zinte az Atiat, Es az Fiutt.
- 35 Ennekokaert az zentlelek Istenrőlis melto, uallast tennem,
magasztalnom, es irnom az ö Istensege felőlis, ki Igaz
JEHOVA Istenn, mint az Atia es az FIV. Kire Istensege

- 1   zerent segelien ö Felsege. & & &
- /152a/ Az zent profeta igi zoll, az urnak bezede által (a-
uagi Igie által) teremtettenek az egek, Es az ö zayanak
lelke altall myndenn ö seregey: (az az, az menyey min-
5   den ö seregey) es minden seregei &
- Itt az zent profeta, az Atiatt, az Fiutoll meg különözteti
zemelibenn, Mert az Igenek mondasauál az Fiu Istent er-
ti, mint zent Janosnak első rezebenn: Az Atiaroll pedig
ninnen uetelkedes, mert az urnak auagi az Jehouanak be-
10   zede, auagi inkab Igie; az Atianak az Jehouanak Igie:
Az zentlilek Istennek zemelyetis (kiröll most az szo itt
uagionn) meg különözteti az profeta, mert mynden egy
seregeknek teremtoinek mongia az zentlilek Istent, Vr-
nak Jehouanak zayanak lelkenek Neuezy: Haat külömb az
15   az maas, az Atianak zemelje; maas az az külömb, az Fiu-
nak zemelie, maas az zentlilek Istennek zemelie. Kiknek
mindazaltall egi Istensegek uagion. hogy pedig egi le-
gienn ez három zemelieknek Istensege: Ez előtt arról so-
kat zollottonk. De myerthogi itt az zentlelek Istenröll
20   az harmadik zemeliröll ualozonkatt uöttük fell: bizoni-
tiuk innen előzőr az ö örök Istensegetis, nem chiak kü-
lömb zemeliatt az Atiatol, Fiutoll:
- Ime az urnak az Jehouanak, az az az, Atia Istennek zayanak
lelkenek mondatik az zentlilek, es ollinak, ki által te-
25   remtett mint az Fiu altall: nem kichini dolgokat pedig,
hanem az menyey seregekett; az ö Fia által pedig az ege-
kett teremtetete.
- /152b/ Honnan ekesenn ki teccik hagi hatalmas Isten, Jehoua,
teremtő, az zentlilekis mint az Atia. Mert ime az egy
30   seregeket teremti az zentlilek által az Atia:
- Holott meg teccik hagi az főbb rezt az az az menyey dolgo-
kat az Fiu által, es az zentlilek által teremtetete az
Atia Isten.
- Itt erchi az földi allatoknak mindeneknek teremtesetis az
35   mint Moses Genes:1. rezebenn es egieböttis zoll rolla.
Mert ha az nagibik rezt az teremtesnek ez kett Iste-
ni zemeli által uitte ueghez az Atia Isten: Az földnek

1 es az földön ualo mindenn allatoknak teremtesetis bizo-
ni ezek által, es ezekell egiütt uyte ueghez: az mint
erröll fellieb beuebenn zollottam Isten lelke által.

Holott pedig az iras Igi zoll az Ige által teremtett az A-

5 tia, Auagi az ő zaia lelke által: ne erchi hogi az Fiu
es az zentlilek ezben chiak instrumentomok ezközők uol-
tak uolna, kiről zollottam feliebis: mert az eretneki
hazugsag. bizonsag erre dauid 104 psal azt mongia ő
hogi az teremtett allatok az zentlelek által teremtett-
10 nek, es ha az Isten az ő lelkeett ell uezi mindenek meg
zauarodnak őze romolnak porra leznek & Hatt az meli Is-
ten teremt tart eltet, Jehoua Isten az.

Illien pedig az zentlilek Istenn kiről Moses bizonsag: Es
üül uala ugimond az uizekenn & & /144a/ üüll azuagi hai-

15 lott az uizekre: tulaidon hatalmabol chelekezi ezt, ui-
seli magat, es nem maas uisely: haiol üül az uizekenn;
gongiat uiseli örzi tartia hatalmaual ez egez uilagnak
maguat semen toties mundi; söt ez egez uilagot: De meeg
ez egez uilagnakis ő ad zepseget es melegseges eletet.
20 Ertette ezt az dauid 104 psal: ki igi zoll Emittes spi-
ritum tuum et creabuntur, et renouabis faciem terrae,
sicut ex aduerso simulac spiritum eorum aufert dominus,
omnia in puluerem suum aleunt, et euanescunt. Ki Bochia-
tod ur Isten az te lelkedet, es teremtettnek: (az az,
25 az teremtett allatok) es meg nyta az földnek orcaiat,
(az az meg ekesited az uilagot &) uizontak, az ur elue-
zi az ő lelket, mindenek az ő porokba mennek es semmie
leznek. Innen mongia az mi dauidonkis 33, Az urnak Igie
által teremtettek az egek; Es az urnak zaiának LELKE al-
30 tal, az egeknek minden seregei. Ide ualo amaz Isaias mon-
dasais zent, zent, zent, seregeknek Jehouaia. Ezen mi
profetank (ki Quintus Euangelista) azt mongia:48: Et
nunc dominus Jehoua misit me et spiritus eius: az ur
Jehoua küldöt el engem, es az ő lelke.

35 +ez 48 ide eleb Isten segichegeböll töbetis irtám, es
beuebenn, ennek utanna, mikor ezt meg irtam uolna: mert
itt az profeta el küldeseröll irtam mint Istennek köue-

- 1   teNEK el küldeseröll, bochatasaröll, kitt az Atia, Fiu,
       zentlilek: egi irant küldött ell profetalni az babilloni-
       ai rabsagboll ualo ki zabadolasroll: de en ezt beueben
       es meliebennis ertem, az mint ott meg latod CSB mpria⁺
- 5   Ladde ittis Az Atia, az mint elküldi az profetat azon-
       kepen küldi az Jehouanak lelkeis, az az, az zentlilek
       Isten, ki ezis hasonlo Jehoua az Atiahoz, mert ezis pa-
       ranchiol, es küldi az profetat, harmadik zemelis pedig,
       distincta persona a patre: dauid psal:138 azt mongia
- 10   hogi az Jehoua Isten ötet meg probalta, es meg ismerte:
       es hogi az Isten tudia minden ö iarasat keleset azt mon-
       gia: Houa mehetek az te lelkednek elötte es houa fussak
       az te zined elötte. Itt az Istennek zentlelkenek minden
       tudast mindenöt letelt mindeneken ualo hatalmat tulai-
- 15   donit dauid, Jehoua Istenhez illöt az egez psalmusbann.
       /144b/ Annakokaert te eretnek, röüidedenn uedd ezedbenn,
       hogi enn itt az Irasoknak sokasagat elő zamlalnom, el
       hagiom fő tudos emberekre bizom, kiknek az ur Isten nagi
       girakatt adott kereskednj;
- 20   De meg ertheted niluann innennis Isten lelke segituen en-
       gemet, hogi az mi kerezteni uallasonk ertelmönk nem
       külömböz az Moses irasatoll semibe; Meli Mosesis, mint
       zinte mi uy testamentombann elő kereztienek, ugian az
- 25   Egi Igaz fundamentomon az Jesus christusonn eppitettönk
       Istennek zentlelkenek altala: kit zempal bizonytt, hogi
       noha az mi atiaink ködbenn homalibann uoltanak, de ökis,
       mint zinte my, azon Jesus christus által üdüözültenek.
- Ertded haatt immar eretnek eleg niluan hogy az az TELLIES-
       ZENTHAROMSAG EGI BIZONI IGAZ JEHOVA Istenn, Ki zemelie-
- 30   benr haarom, allatiabann egy: Akiröll Moses által az zent-
       lilek deuteron 6 zollott. Noha pedig az oo testamentom
       homaliosb uolt az christus eliöüeteleiglenn (kinek ugian
       ugi kellett lenni bizonioss okokert): ki meg teccik chiak
       az Emausba menö kett tanituaniokbannis, kiknek christus
- 35   uronk magiarazuann az profetakat, geriedez az ket tanit-
       uanok ziue.
- /153a/ Itt uedd ezedben eztis az profeta az zentlelkett az

- 1 Jehoua Istennek zaianak lelkenek mongia lennj. Innen
kettöt tanolli Egiket mert Jehoua az christus kinek lel-
kenek rom:8 mondatik az zentlelek rom.11 azonkepenn.
Masikat, mert az Atianakis lelke az zentlilek; Annakoka-
5 ert mind az Atiatol s mind az Fiutoll zarmazik: Harmadi-
kat tanold, megis tartch, mert bizony Jehoua Istenn az
zentlelek Istenn: kiröl töbetis ertez meeg ha Isten a-
karia. Az Atia az Egböl mikor zoll, az zentlelket lat-
hato formabann zentfiara küldy zallitia, kit bizoni nem
10 chelekedett uolna, hanem chiak ugi bochatta uolna ell
mint az tanituanikra, ha chiak ualami Isteni külső erő
uolna: kiröll bizonsag maga christus uronk, mert erős-
sen meg paranchiollia hogi az tanituanik kereztellie-
nek, es az zentleleknek neuebeis kereztellienek mint az
15 Atianak fiunak neuebenn. Eztis utanna mongia, hogi aki
hizen el ne uezzenn hanem örök elete legenn: Istent es
Jehouat illet ez &. bizonsagom erröll az egez o es uy
testamentom. Azert Isten es Jehoua az zentlilek ur Is-
ten mint zinte az Atia, es az Fiv. Zent Janos azont mon-
20 gia az ur lelke által, Harman uadnak az egbenn kik bi-
zonsagot teznek, az Atia, az Ige Fiu, es az zentlelek
Isten, es ez három mind egj .
- Touaba christus uronk magatis, az zentlelketis, uigasztalo-
nak mongia *Alivm PARAcletum promittit christus.CSB
25 mpria⁺ azt mongia hogi az Atiatoll bochiattia ell, azert
egienlő ez ket zemeli, sőt az Atiaais egienlő ezekell,
mert ő Aggia, az fiu el bochiatia.azert trinus et unus,
egienlő Isten az Atia, fiu, zentlelek.
- Azt mongia christus uronk hogi az zentlilek az öueböl ue-
30 zenn, haat az fiu Istentől zarmazik mint az Atiatoll;
Es ez uilagi kereztieneknekis chiak azt Jutatta Jutatia
mostis ezekbe, az mit christus uronk hozott az Atianak
kebeleböll ez uilagra /153b/ azt mongia zempal . az zent-
lilek Istenröll rom.8. hogi ő segiti az mi erötelense-
35 gönket, mert az mit kernönk kellene sem tugiuk de ő ker
mi erettönk (auagi imatkozik) ki bezelhetetlen fohazko-
dasokall: Isten akki pedig meg scrutallia uisigallia az

- 1   ziueket, tugia mi legen az leleknek kiuansaga (auagi
sensussa ertelme). Haat Jehoua Isten az zentlelek mert
ziunek által latasa scrutacioia chiak Jehoua Istent
illet, es az ziueknek imatsagra haitasa es tanitasa Je-
5   houa Istent illet ut zacar 12 Et effundam super domum
dauid spiritum graciae et precum.

- Ezenközbenn, illyenn dolgotis uegi kereztyenn ember ezed-
benn: hogy noha az zentlelek altalis teremtettt az Atia,
De azert az zentlelek, nem mondatik meg ualto az az mes-
10   sias zemelinek, hanem olli Istennek, es zemelinek az Is-
tensegbenn: ky által, az az kiuel eggiütt, az Atia Isten
mulkalkodot az teremtesbenn: Es noha az zentlelek Istenn
nem uötte fell az közbe iaro tyztet, myndazaltal vala-
mit az Atia, es az Fiu teremtettt, az zentlelekis terem-
15   tette azokat: es minden Isteni chelekedetekbenn ő felse-
geis egienlő: melliről el leg fellieb beuen zoltam hol-
ott az 104 psalmust beuebenn meg ertettük & Et renouabis
faciem terrae et spiritus domini incubabat aquis & & .

- Hazud az is az eretnek akki ez irast chiak az christusnak
20   emberi testebe ualo okos lelkeröl magiarazza,
/154a/ Az euangelista igis zoll, söt christus uronk az E-
uangelistanall: meniuel inkab az zentlilek Istent aggia
az Atia tudnillik az kerőknek. mely zentlelket sok he-
lien zempalis es az derek zent Iras Istennek mond: Ime
25   azt az zentlelket mongia christus uronk hōgi az Atia bo-
chiattia ell, azert örök Isten es egi allato Isten az
Atiaual, fiual; Mert itt az Atiat mongia christus uronk
hogi el bochiattia az zentlelket, masot pedig azt mon-
gia hogi ő bochiattia ell az maas uigaztalott, az az u-
30   gian ezen zentlelket. Azis teccik ugian innen, hogi
mind ket zemelinek lelke, es mind kettőtől zarmazik.
Ercek meg hatt innennis az eretnekek hogi noha az zent-
lilek Isten az Atiatoll, fiutull; bocziattatik ell, es
adatik az hiueknek, de bizoni öröke ualo Istenn, Ezert-
35   is bochiattia az hiueknek zalagoll, es aggia Az Atia
Isten zent Fia altall, kyt zempall zalag Istennek neuez.

Röüideden zoluann bizoniosonn meg teccik ez hogi Igaz Je-

- 1   houa Isten az zentlilek Isten, akar mint chiauarogiatok
       ti Istentől zakattak, mert niluann mongia christus uronk
       ez Euengelistanall, hoga minden bünn meg bochiattatik
       az embereknek: de aki karomlast zoll az zentlilek Isten
 5   ellen, sem az uilagonn sem az masikonn meg nem bochiat-
       tatik. Ez iras meg mutattia hoga Igaz Jehova, teremto
       Isten az zentlilek Istenn.

Nem chiak Isten aiandeka tehat az zentlilek Isten, hanem,
 ugiann ualosagos Isten.

- 10 /154b/ Bizoni hoga az hiueknek aiandek, es zep ayandek:
       Mert mi bizoni nem erdemlettük, sem erdemelliük sohas,
       hoga az zentlilek Istennek lako templomi legiönk, nem
       hoga az ö zent Isteni zemelinek lako templomi legiönk,
       de chiak semmi ayandekinakis: melliet erzet Jakob patri-
 15   archa ki igi zoll: minor sum cunctis miseracionibus tu-
       is domine. Kisseb uagiok uram minden te ayandekidnal,
       aut irgalmassagidnal (az az nem erdemlem).

Mondanad eretnek, az Fiu Istenbenn, test zerint benne la-
 kozike az tellieszentharomsag Istenn:

- 20 Igaz, mert Zempal bizonitia, hoga az Istensegnek tellies-
       sege benne lakozik test zerent.

In ipso inhabitat plenitudo diuinitatis corporaliter.

- Kinek, az Istennek ayandekys, nem mertek zerent adattak,
       hanem telliesseggell. El ualhatatlan Isten Az Atia az ö
 25   fiatoll, az fiuis az ö Atiatoll, az zentlelekis, az Atia-
       toll, Fiutoll.

Az hol az Atia Jelen uagionn, az Fiu, s az zentlelekis ie-
 len uagion.

Mondanad eretnek, hatt az tellieszentharomsag Isten uötte

- 30   fell az testet.   /.../

/155a/ Vedd ezedbenn azert hoga az zentlilek Isten külömb,
       es külömb az ö ayandeka,

Esaias 43 ök pedig engedetlenek uoltanak es meg hara-
       gitottak az zentlilek Istent, (mert itt az zentli-
 35   lek Isten ertetik) Ipsi autem rebelles fuerunt, et
       irasci fecerunt Spiritum Sanctum eius: ideo co-
       nuersus est eis in inimicum. et ipse pugnavit

- 1   contra eos. Ihon haat hogi meeg az sidok ki hozasais az
        zentlilek Isten által uolt, kit mikor az sidok meg hara-
        gitottak, ő ellenek uiaskodot, az az meg uerte őket: E-
        rős Isten Jehoua Isten hat az zentlilek Isten ki az Ati-
 5   Atianak lelke, ki az sidoknak uezere uolt az Jesus
        christussal az Istennek orcaianak Angialaual az chris-
        tussal egetembem & Daid azon köniörög hogi az Isten
        az ő zent lelket az az Az zentlilek Istent el ne uege
        töle. Job 33 az Istennek lelke teremtet engem & hat
 10   Jehoua az zentlilek Isten mert az teremtot az Iras min-
        denöt Jehouanak mongia. &
        Az Iras, Aztis mongia hogi az mindenhatonak ihlese eleueni-
        tette ötet meg, Istennek es Jehouanak mongia Moses aki
        inspiralt ihlet Adambann eleuenítő lelket: Isten hat
 15   az zentlilek ki eleuenit, /...../
        Zent Lukachy Euangelista igi zoll az ő irassabann, az An-
        gial mondasat igi iria meg ki az zent züzhöz köuetséget
        Istentől tezenn, monduan.
        Az zentlilek Isten (superueniet in te) read iö, onnan fel-
 20   löll auagi rad zall, es az Magassagbely Istennek ereie
        meg arniekoz tegedett. Mely Angial mondasaboll azis meg
        teccik hogy az zentlilek Isten mas zemely, es mas ze-
        melis az Angiall. Mert az Angiall Jesusnak zentlilek
        Istennek, neuezi azt, az ki rea zall, iö, az kitől fogad
 25   az züz. Es az magassagbeli Istennek ereieuell az züzett
        meg arnikozza, ez utann mongia az Angiall. Melli magas-
        sagbeli Istennek az Atianak ereie az zentlilek Isten
        által arnikozta meg az züzett.
        /155b/ Meg teccik azert innen hogi az zentlilek Isten I-
 30   gaz Istenn kitől az züz fogadott: kit az Atia el bochia-
        tott az tellieszentharomsag Istenn egienlő tanachiboll
        cuius opera (inseparabilia sunt) hogi az züzre zal-
        lion, es Isteni ereiuel meg arnikozuam meg giümölchiöz-
        tesse; hogi az IGE ISTENN, EMBERRE LEHESSEN.
 35   Elő all az eretnek s mond, lam montam en hogi chiak ezközz
        az fiu az teremtesbe, Im latod hogi az zentlilekis kit
        ti Jehoua Istennek mondotok chiak chelekedő ezköz Issten-

1 nek ereie az züznek fogadasabann, mint az fiu ez uilag-
nak teremtesebenn &.

Nem igazatt mondaz eretnek, mert immar az Jesus christus
felöll meg feleltem felliebb; De im ittis meg mondom

5 hogi az holl az Irasbann mondatik hogi az Atia az Fiu
altal, auagi az zentlilek által, auagi eccersmindmindaz
Fiu, es mind az zentlilek által, munkalkodik es cheleke-
dik: mint Esaias, kinel az nepnek ki hozoiának /.../
mind az Fiut az ö /...../tt, s mind az z/...../ az
10 Isten olli /.../ nem ez /.../eget /...../ sött az
I/.../ az Iras altall: hanem so/.../tal Elözör az tel-
lieszentharomsag Istensegnek egi uoltat mutattia meg.

A SZÖVEGEKHEZ

Jegyzetek

- (1) 3. <üdüözülülne> üdüözülhetneis /het betoldva/
 8. isteni <utan>
 9. <az> Atia
 14. És emeld fel a szennyből a szegényt. vö. ISám 2,8;
 Zsolt 113,7.
 16. <igaz> kegielmes /betoldva/
 19. profetaknall /k betoldva/
 19. Euangelistaknall /k betoldva/
 21. a margón: Ezek 33.
 21-25. Ez 33,11.
 26-33. Ez 33,14-16.
 34. a margón: Ezek 34.
 34-33. Ez 34,31.
 36. a margón: Esa 1.
 36-(2) 9. Iz 1,17-19.
- (2) 5. <ueress> fekete zederiess /betoldva/
 11-12. Mt 11,28.
 15-16. Mt 17,5; 3,17.
 18-19. Jn 14,13.
 20-21. inuenietur /betoldva/
 20-22. "Zörgessetek és megnyittatik néktek ... keressétek és megtaláljátok." Mt 7,7. - Adjatok, kérjete, zörgessetek, keressetek.
 26. mint ötödik evangélista
 26-31. Iz 43,25.
 32-34. Lk 11,13.
 33. <attok>
 36. a margón: paulus
 36-37. ITim 1,15.
- (3) 2. az te /betoldva/
 7-9. Iz 66,2.
 21-22. uilagosich /betoldva/

24. es /betoldva/
 32. es /betoldva/
 33. Es /es-ből javítva/
 36-(4) 1. Jn 14,23.
- (4) 2-4. IKor 3,16.
 20. /hálaadást/
 22. sem Remmon /betoldva/
 22-23. Belial /Beliar/: az Antikrisztus jelképe vö. 2Kor 6,15. - Dagon: a filiszteusok istene - Remmon: szíriai viharisten vö. 2Kir 5,18. - Astarót /Astarte/: sémi termékenységistennő
 31. tekozlo /betoldva/
 32-34. Lk 15,21; vö. Mt 15,26-27.
 34-35. a margón: Sofon: CSB mpria
 35-36. Szof 1,12.
- (5) 6. <inn> in
 5-8. "Talpától fogva tetejéig nincsen e testben épség."
 Iz 1,6. - "És ne perelj a te szolgálóddal" Uram, "mert egy igaz sem találtatik teelőtted az élők közül." Zsolt 143,2
 9-10. "Íme, én álnokságban fogantattam, és az én anyám bűnben melengetett engem." Zsolt 51,5.
 11-13. "Ha a mi bűneinket megtartod Isten: Uram kicsoda maradhat meg." Zsolt 130,3. - "De kicsoda tudhatja a vétkeket? az én titkos bűneimtől tisztíts meg engemet. Tartóztasd meg a te szolgálódat a vakmerő bűnöktől." Zsolt 19,13-14.
 16. /meae/
 16-18. "Az én ifjúságomnak bűneiről és az én vétkeimről meg ne emlékezzél ... Uram" /Zsolt 25,7./ a te nevedért, ami szent örökkön örökké.
 19. En(gemet) ertem /betoldva/
 19. maasokatt /masokert-ből javítva/
 33. MERT /javítva/
- (6) 2. "De az Isten igaz, ki nem hagy titeket feljebb /kísértetni/ annál." IKor 10,13.
 3-4. "Élek én, azt mondja az Úr Isten. Nem akarom a hitetlen halálát, hanem hogy ... kitérjen /az ő útjáról/ és

éljen." Ez 33,11.

6-9. "A lélek kész, de a test erőtlen" Mt 26,41. - "Jó énnekem, hogy megaláztál, hogy megtanuljam a te parancsolataidat." Zsolt 119,71. - "Azoknak, akik Istent szeretik, mind javukra van." Róm 8,28.

8. <et statuta> tuas <tua>

16-17. "Az én dicsőségemet másnak nem adom." Iz 42,8.

25. laus <tua> nostra

25. ex te /betoldva/

25-26. Mert dicsőséged benned van, a mi dicsőségünk pedig tőled, általad és benned van.

30-32. És súlyos teher nehezedik rám, olyannyira, hogy "ha a mi bűneinket megtartod, Isten: Uram, kicsoda maradhat meg." Zsolt 130,3.

(7) 6-11. Ha ígéd nem lett volna testté érettünk, és nem lakoznánk bennünk az ő Szentlelkénél és az ő Szentlelkével: veled és örökkévaló Atyánkkal is, aki azt mondta /vö. Jn 1,14./: én és az Atya egy vagyunk." Jn 10,30. - "Aki engem szeret, az én beszédeimet megtartja, ... ahhoz megyünk és annál maradunk." Jn 14,23.

11. "megfehérített fal" Csel 23,3; vö. Ez 13,10-15; Mt 23,27.

15. De bármiképp is van: "Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok" /IKor 15,10./ a jóban:

21. lelkieke<..>r /betoldva/

26. köuektöll /betoldva/

27. üdöknék /üdögnék-ből javítva/

28. ördögnék <tar>

32-33. "Hogy semmi hamisság ne uralkodjék énbennem" /Zsolt 119,133./, és ne uralkodjék halandó testemben a bűn. vö. Róm 6,12.

34-35. Kegyelmedből vagyok, ami vagyok. vö. IKor 15,10.

(8) 10-11. "Tenéked, csak tenéked vétkeztem, és gonoszsgot cselekedtem a te szemeid előtt, hogy igaznak ítéltessél a te beszédeidben, és tiszta légy, amikor ítélsz". Zsolt 51,4; vö. Róm 3,4.

12-13. "Ha a mi bűneinket megtartod Isten: Uram, kicsoda ma-

radhat meg." Zsolt 130,3.

20-21. Zsolt 79,10.

22-23. Mt 27,40; Mk 15,31-32.

27-28. Somlyai Báthory Gábor /a későbbi erdélyi fejedelem/
és Báthory Anna, Somlyai Báthory /VI./ István és Bebek
Zsuzsanna árván maradt gyermekei, akiket Ecsedi Báthory
István 1601 tavaszán magához vett azzal a feltétellel,
hogy áttérnek a kálvinista vallásra.

29. Felesége Homonnai Drugeth Fruzsina volt. 1579-ben háza-
sodtak össze.

31. te /de-ből javítva/

- (9) 6-12. És ki igaz útmutatást adsz, adj segítséget is. Min-
denki előtt váljék nyilvánvalóvá, hogy kívüled nincs i-
gazságos és örök Jehova Isten. vö. 5Móz 4,35; 32,39;
Tób 13,4; Júd 9,19; Mk 12,32. - Ki nem szunnyadsz és
nem aluszol, Izrael királya, ki Izraelt őrzöd. vö.
Zsolt 121,4. - Te nem bánod meg adományaidat Uram. vö.
Róm.11,29. Senki nem ragadja ki kezedből a te juhaidat
Uram, a te juhaid hallgatnak a te szavadra, vö. Jn 10,
11-16. - Adj és parancsolj Uram!

11. tuis /betoldva/

11. domine /betoldva/

16. en /betoldva/

21-23. Oz 11,9.

- (10) 14-17. Zsolt 51,4; vö. Róm 3,4.

18-22. Bár ezt a helyet: hogy győzedelmes légy, amikor vá-
dolnak, úgy is értelmezem, hogy amikor te, Igaz Bíró,
méltán megítélsz minden embert, győzedelmeskedsz; ez
azt is jelenti: meggyőzetsz általunk, nyomorult bűnösök
által, fiad érdeméért, a Szentlélek által.

- (11) 10-11. mint szülő nő szólítottál meg engem. vö. Iz 42,14.

22-23. Lk 19,44.

24. zep <1a>

- (12) 8. örüendez <lelke>

11. tanachyadoknak /tanachyok-ból javítva/

19. occultis <parce>

19-20. vö. Zsolt 19,13-14; ld. az (5) 12-13. jegyzetét.

- (13) 27. sem <erdemlene>
 30. Nem /Hem -ből javítva/
- (14) 2. büntől /n-je t-ből javítva/
 2. dögg: <?>
 7-10. a margón: Sofon. & diluium etc. - Szof 1,12.
 24. profetanak <init>
- (15) 1. öröke /k-ja javítva/
 11. lezez /lezek-ből javítva/
 16. es /betoldva/
 17-18. "Mert nem hagyod az én életemet a koporsóban, és
 nem engeded, hogy a te szented rothadást lásson."
 Csel. 2,27; Zsolt 16,10.
 19-22. Mert életemet szeretetedbe fogadtad; és nem enged-
 ted, hogy rothadásra, örök gyehennára jusson a te szen-
 ted, kit a Szentlélek és fiad vére által megszenteltél.
 Mert ezért könyörög hozzád a szent. vő. Csel 2,27.
 33. böseges <böseges> /betoldva/
- (16) 3-5. a margón: Johanis. 5 capite.
 4. hiuen <zerelemmel>
 18. azert, <hanem>
 18. hanem /betoldva/
 33. büneimet /javítva/
- (17) 11. minden <kesertetembenn> kesertetimbenn
 24. te /betoldva/
 37-(18) 1. "Mert hiábavaló az emberi segítség" Zsolt 60,11;
 108,12.
- (18) 9. lezez /javítva/
 13. <igazb> meltosagossb /m-je betoldva/
 17. Egek /E-je javítva/
 32. ök <tag>
- (19) 1. es <ak>
 2-3. senki sem szerezhethet magának, ha nem az egekből kapja
 22. /tetemenidertis/
 31-32. 1599-ben, a régi naptár szerint augusztus 18-án:
 pontosan Heléna napján, délután 3 és 4 óra között. -
 XIII. Gergely 1582-es naptárreformját Magyarországon
 1588-ban foglalták törvénybe, de egészen a XVII. szá-

zad közepéig használták a régi naptárt is.

(20) 7. az <köio>

16. november 8-án (az új naptár szerint)

(21) 10. az /es-ből javítva/

24. ingyen való irgalmadból

30. "Gyógyíts meg Uram engem, és meggyógyulok." Jer 17,14;
Zsolt 119,117.

31. /dealbabor/

31-33. "Moss meg engemet és fehérebb leszek a hónál."

Zsolt 51,7. - "Téríts meg engem, és megtérek." Jer

31,18; Siralmak 5,21. - Mert segítséged nélkül tehetek
bármit anélkül, hogy előbbre jutnék. vö. Jn 15,5.

(22) 11. uereed /3. e-je betoldva/

13. Es /betoldva/

19. <jo akarom> zolzolom

37. igéd szerint, Uram

37-(23) 1. Mt 9,12; Mk 2,17; Lk 5,31.

(23) 2. Siralmak 5,21.

5. Mert nem tudja az ember, vajon gyűlöletre méltó-e,
vagy szeretetre. vö. Bölcs 9,3-4.

6. itileti /leti betoldva/

7-9. "hogy sok háboruságok által kellene" a mennyek "or-
szágába mennünk." Csel 14,22.

19. lenni <az>

36. o es /s betoldva/

(24) 13. Josáfát - Juda királya /2-3Kir/

21-23. Mt 11,28.

24-27. "...s szívükben megkeseredtek, és mondták ... mit
cselekedjünk, atyánkfiái férfiak?" Csel 2,37. - És az
utolsó időben úgy lesz, hogy "valaki az Úrnak nevét se-
gítségül hívja, megszabadul." Jo 2,32.

30-31. Mert az idők, és mindaz, ami létezik, tőled, álta-
lad és benned léteznek. vö. Róm 11,36.

(25) 6-7. Én teremtettem, én hordozom és tartom meg az elgyen-
gült egyházat. vö. Iz 46,4.

18. /Mind/

18-19. Isteniseged /d-je g-ből javítva/

- 19. egy személyben
- 20. tökéletes Isten, tökéletes ember
- 23. öletell. /öletett-ből javítva/
- 23. temmettetell /temmettetett-ből javítva/
- 23. <fel tam> menibe
- 23. mentel /ment-ből javítva/
- 24. tamadottal /al betoldva/
- 34. ahol te vagy, Ádám
- (26) 1. Kereztelő /betoldva/
  - 1. Janosnakis /nakis betoldva/ <első Euangelistanak>
  - 2-3. Jn 1,28-36.
  - 5-7. Lk 2,14.
  - 11. /Christus/
  - 15. /lehetek/
  - 23. ki /betoldva/
  - 26. (és ugyszólván)
- (27) 4. /nemellyek/
  - 12-13. 2Kor 12,9.
  - 18. est /betoldva/
  - 18-19. aki az út, igazság és az örök élet. vö. Jn 14,6.
  - 26. /en/
- (28) 13. ő <ze>
  - 34. bennönk <egül>
  - 36. /segichegedből/
- (29) 8. sem (?)
  - 15. a régi naptár szerint augusztus 18-án
  - 18. ezt <irom>
  - 18-19. a régi naptár szerint 1604. augusztus 20-án
  - 24. mielőtt még hozzád kiáltanék vö. Iz 65,24.
  - 32-33. vétkeztem ellened Úr Isten
  - 36-(30) 2. Zsolt 51,4.
- (30) 19. bűneimnek /bűneimet-ből javítva/
  - 23. segichegedből /segichegedről-ből javítva/
  - 31. farattam /f-je l-ből javítva/
- (31) 6. minkett /mindett-ből javítva/
  - 18. az <?> eltető
  - 34-35. "Jöjjetek énhozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és

megterheltettetek, és én megnyugtatlak titeket." Mt 11,28.

36. Senki, aki őbenne bíz, meg nem szégyenül. vö. Iz 28,16.

37-(32) 1. "Élek én, azt mondja az Úr Isten: Nem akarom a hitetlen halálát, hanem hogy a hitetlen kitérjen az ő útjáról, és éljen." Ez 33,11.

(32) 2-3. Isten "minden embert akar üdvözíteni, és hogy az igazságnak ismeretére jussanak." 1Tim 2,4.

4-6. "Úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött fiát adta" érte, "hogy mindenki, aki" látja, és "hisz őbenne ... örök életet vegyen." Jn 3,16.

7-8. Romlásunk önmagunktól van, üdvösségünk egyedül te-benned, Uram.

11. tüllemis /t-je e-ből javítva/

11. Christus /h-ja e-ből javítva/

22-32. Báthoryt is meghívták az 1604. február 3-ra meghirdetett országgyűlésre, Pozsonyba. Ő azonban ekkor már tartózkodott a nyilvános szereplésektől, s így az országgyűlésre sem ment el. Ekkor mondta állítólag, amit Szepesi Laczkó idéz: "Elmennék a gyűlésbe, ha Ecsed vára eljönne velem." /Mikó Imre: Erdélyi történelmi adatok. Kolozsvár, 1858. III. tom. 46. p./

33-36. Báthory házasságából nem született gyermek, csak egy törvénytelen fia volt /Báthory Pál/, így vele megszakadt a Báthory család Ecsedi ága.

34. mert te mindenható vagy

(33) 15. uetkezem /3. e-je t-ből javítva/

15. Adamnak /adamnak-ből javítva/

19. arattanak /r-je betoldva/

34. halny <egiütt>

(34) 2. Halakat /l-je k-ből javítva/

4. Es /es-ből javítva/

8-12. "Tudom Uram, hogy az embernek útja nincsen az ő tulajdon hatalmában, sem az úton járónak, hogy a maga lépését igazgassa." Jer 10,23. -"Ostorozz meg Uram engem, de a te ítéletedben, ne haragodban, hogy engem el ne

ronts." Jer 10,24.

9. preparat <gressum>

(35) 8. legg /legi-ből javítva/

26. hazas <nep>

(36) 10-11. auicenna /Avicenna, Ibn Szina, 980-1037/: tadzsik származású természettudós, orvos, filozófus; a bagdadi főiskola tanára volt, leghíresebb munkája a Kanun /orvosi törvények könyve/ - galenus /Galénosz, 131?-201?/: görög származású római orvos - hipocrates /Hippokratész, ie. kb. 460-377/: görög orvos és természettudós - teofrastus /Teophrasztoz, ie. 373-288/: görög természettudós és filozófus, egy ideig - Arisztotelész utódaként - a peripatetikus iskola vezetője volt - uesalius /Vesalius, Andreas, 1514-1564/: németalföldi származású orvos, a tudományos anatómia megteremtője; a pádovai egyetem tanára volt, legfontosabb műve a "De humani corporis fabrica"

25-26. /gondolatimnak/

35. mind /d betoldva/

(37) 5. Szanherib - AsszírIA királya /2Kir 18,14-16./

5-12. Báthory itt Belgiojoso nála tett látogatására utal, Szepsi Laczkó Máté jelentése szerint a generális azért ment Ecsed várába, hogy megtudja: "micsoda állapotban legyen Báthory István? Kelljen-e félni tőle vagy nem?" Hogy a látogatásnak ürügyet szolgáltasson, a császár számára pénzt kért kölcsön Báthorytól. Az azonban "rő ember szolgálait /kik sokan vannak/ mindenfelől behívata Ecsedbe, drabantjait megszaportította", s a kért pénzt sem adta oda Belgiojosonak, aki "elálmélkodott a számtalan udvari népen", és távozásakor így szólt: "Nem nagyságos úr ez ember, hanem nagy herceg!" /Mikó i.m. III. tom. 64. p./

7. 1604. október 2-án itt járt Jakab János generális /ti. Belgiojoso/

18. IhoN /N-je H-ből javítva/

25. ugia /betoldva/

(38) 1. /oraiaiglannis/

14. maas /2. a-ja s-ből javítva/
 31. nieluönknek /1. e-je betoldva; 1-je e-ből javítva/
 (39) 2. kenches <h>
 4. keuelieket /lieket betoldva/ <es az zegenieken>
 13. paartom /2. a-ja betoldva/
 29-30. gyötrődő és bánatos lélekkel
 34. noha tantorottam /Báthory bekeretezte/
 35. Istennek /Istenemnek-ből javítva/
 (40) 8. igiretidbenn /3. i-je e-ből javítva/
 (41) 15. tartozthattassam /tartozthathassam-ből javítva/
 19. uram <az>
 31. /kertben/
 (42) 1. /mongiak/
 6. tulaidon /betoldva/
 9. Irgalmassagod /I-je e-ből javítva/
 15. itattad /d-je t-ből javítva/
 (43) 6-10. /Báthory saját kiemelése/
 15. erdemönk /javítva/
 37. Mertt /2. t-je e-ből javítva/
 (45) 3-4. Lk 2,14
 21. Atiadnak /2. a-ja betoldva/
 (46) 2-3. /kertben/ - a Gecsemáné kertjében, ahol a tanítványok az intés ellenére elaludtak /Mt 26,36-46; Mk 14,32-42; Lk 22,39-46./
 15. Mirjam - prófétanő, Mózes és Áron nővére
 16. ez uilagon /betoldva/
 37. /mechet/
 36-(47) 1. Iz 42,3.
 (47) 2. ld. (25) 6-7. jegyzetét
 3-4. Iz 66,2.
 5-6. Mt 10,32; Lk 9,26.
 17-18. Isten tulajdon vérével szerezte az anyaszentegyházat: Apostolok cselekedetei. vö. 20,28.
 19. Mj /M-je javított/
 22. uetetetie /3. t-je d-ből javítva/
 30. alzoll /z-je s-ből javítva/
 30-31. Zsolt 121,4.

- 32-34. vö. Jn 10,11-16.
 35. uram /m-je betoldva/
 35. oztan /n-je betoldva/
 (48) 1. feR /R-je javított/
 1-2. Isten, ki tanácsod adsz, ígérsz és végre is hajtasz,
 adj segítséget is!
 3-6. ld. (9) 6-9. jegyzetét
 6. Israel /betoldva/
 6. qui <das consilium>
 7. "és a te szentlelkedet ne vedd el éntőlem" Zsolt 51,11.
 15. "hoggy alkalmasok vagyunk, az Istentől van" /2 Kor
 3,5./, ó Istenünk.
 21. és azt mondják: "hol van az ő Istenük?" Zsolt 79,10.
 25-27. ha ez az a Krisztus, az Isten kiválasztottja, és
 Krisztus, Izraelnek ama királya, szálljon le most /ti.
 a keresztről/, hogy lássunk és higgyünk. vö. Mt 27,42;
 Mk 15,32.
 28-31. Ó drága Jézus, ki értem, érettünk, mindannyiunkért
 gúnyoltattál az istentelenektől keresztfád oltárán,
 s atyádtól kiengeszteltettél, adj vigasztalást nékem,
 nyomorult bűnösnek most, és mindenkor, halálomban is.
 29. tuae <ill>
 32-34. Szeretnék feloldoztatni és veled élni, mert "tudom,
 kinek hittem" /vö. 2 Tim 1,12./: te vagy az, Jehova,
 Jézus Krisztus, Uram és Istenem.
 (49) 12. uram /m-je betoldva/
 24. hiessönk /2. h-ja y-ból javítva/
 35. Adamot /adamot-ból javítva/
 (50) 6. uram /r-je u-ból javítva/
 22-23. "meg ne gyaláztassam" mondja Dávid, mert "Te benned
 bíztam" Zsolt 31,1.
 23. ayt /y javítva/
 (51) 24. Iz 1,18.
 25. Szof 1,12.
 30. angaloknall /ll-je javított/
 (52) 2-3. hyrdetem /h-ja d-ből javítva/
 6. köniörgesemel, <hatama> hatamat /betoldva/

- 19-20. Jn 14,2.
- (53) 6. rea /,-ból javítva/
 11. ezer /er betoldva/
 25. christusbann <de mindazaltall>
- (54) 15-16. Ne uralkodjék halandó testemben a bűn. vö. Róm
 6,12.
 26. fel <uet>
- (55) 2-3. Zsolt 62,2; 27,8.
 10. könyörgesimett /könyiörgesemett-ből javítva/
 34. hizem /hizek-ből javítva/
- (56) 4. Mertem /kertem-ből javítva/
- (57) 6. örök halál /örök betoldva/
 13. "hogy az én házamba jöjj" Mt 8,8.
 17. bármilyen is legyenek
 19. My /M-je javítva/
 23. ziuet <lelket>
 31-32. 1Móz 18,27.
 32-33. Zsolt 26,9.
- (58) 3. Mert "aki végiglen megáll, megtartatik." Mt 10,22;
 24,13.
 8. zeremessedben /ssedben betoldva/ - /zerelmessedben/
 9. Szeretett minket az ő szeretetében.
 11. giümölchiöztesd <az>
 16-17. ld. (48) 15. jegyzetét
 18. /hanem ha/
 20. Ezokaert /betoldva/
 20-22. Zak 12,10.
 24. s mind /betoldva/
 25. <es> es
- (59) 1-2. a görögöknek bolondság, a zsidóknak botránkozás vö.
 1Kor 1,23.
 3. Christus /christus-ból javítva/
 4. ami igazság
 9. aki mindenható vagy
 24. Netalan /N-je javítva/
 26. "és mit cselekszel a te nagy nevednek?" Józs 7,9.
 29. nem <kerek>

30. Niakamban /Ni fe-ből javítva/
 37. Meliet /M-je javítva/
 (60) 1. "Hirdetem az Úrnak dolgait" /Zsolt 118,17./ "az élőknek földjén." Zsolt 116,9.
 13-14. Mt 27,46; Zsolt 22,1.
 21-22. "Ó Isten bölcsességének ... mélységes gazdagsága, mely ... végére mehetetlenek az ő útjai?" Róm 11,33.
 34. Moloch /Melkart/ - kánaáni és föníciai istenség
 35. a 44b oldalon az első két sor hiányzik, a 3. sor:
 D/...../ /D javítva/
 (61) 17. gondolatimnak <el>
 24. meg <kerh>
 27. segichigere /segichigenek-ből javítva/
 29. holdnak /d-je betoldva/
 (62) 16. uelem <akik> mik /betoldva/
 18. mik /mig-ből javítva/
 21. myray <feletönk> tonk
 34-35. "Kinek ellenálljatok, erősek lévén a hitben."
 1Pét 5,9.
 (63) 8. az altal /egi altal-ból javítva/
 10-11. emlekezeel /5. e-je betoldva/
 11. Izrael fiait Egyiptomban a téglakészítés keserves robotjára kényszerítették. vö. 2Móz 5,6-9.
 12. neuedert /neuedröll-ből javítva/
 12. /palea/
 12-14. Kiknek polyva nem adatik, s kétannyi munkát /?/ követelnek tőlük. Sőt, a csecsemők torkát elmetszik, megfojtják őket. vö. 2Móz 5,5-18.
 25-27. Préd 7,2C.
 26. Rege /R-je javítva/
 26-27. Salamon király tanubizonyása szerint
 31. chiak /betoldva/
 (64) 6. Wyll /W-je f-ből javítva/
 14. /köniörölly/
 15. igen /betoldva/
 (65) 6-7. a szent és oszthatatlan háromság közös szándéka és végzése alapján

16. koporsokban /2. k-ja betoldva/
 20-21. tökéletes boldogságban
- (66) 3. ki <io>
 17. mert abban van az üdvösség
 22. kekeuell /bekeuell-ből javítva/
 22-23. Jn 15,5.
 25. anni /ami-ből javítva/
 32. romolljonk <telliesse>
- (67) 3-5. Növelj hitünket /vö. Lk 17,5./, "taníts minket imádkozni" /Lk 11,1./, segíts gyarlóságunkon /vö. Mk 9,22./, növelj a hitet, a reményt, a szeretetet, amelyek közül legnagyobb a szeretet. /vö. 1Kor 13,13./
 19. Rendbeli /R-je javítva/
 37. /utakat/
- (68) 15. Istenemnek <uagy te>
 20. nyaualiast <ostz>
- (69) 8. uagj /a-ja betoldva/
 11. irgalmasságot /r-je betoldva/
 13-14. örülnek Isten angyalai egy megtérő bűnösnek vö. Lk 15,7.
 19-20. Zsolt 114,4.
 21-22. és hirdették az Isten nagyszerű tetteit vö. Sir 17,8; Csel 2,11.
 30-37. 1604. október 10-én Lőcse polgárai fegyverrel üzték el Pethe Márton királyi helytartót és katonáit, akik a város lutheránus templomát katolikus kézre akarták adni.
 32. 1604. október 17.
- (70) 10. ki<nek>
 10. Istensegedben /d-je betoldva/
 10-11. embersegedbenn /d-je betoldva/
 11. allapatombann /allapatodbann-ból javítva/
 13. uagiok <s az is>
 28-29. 2Kor 6,14.
 30. neked /d-je tt-ből javítva/
- (71) 5. hagi /betoldva/
 6. uetkeymert /m-je t-ből javítva/

28. hogy megfontoltan járassak.

36-37. a Szentlélek kilenc ajándéka: Gal 5,22.

(72) 1. kegies /betoldva/

28. Christus /christus-ból javítva/

34. Christusom /christusom-ból javítva/

35-36. Jn 15,5.

37. Jn. 6,44.

(73) 1-3. Jn 15,14.

3-6. Jn 15,26.

6-8. János 1: az igazság Krisztus, tehát a Szentlélek, a Fiú és az Atya lelke. vö. Jn 1,17.

9-10. "Ama vigasztaló szent lélek pedig, kit az én Atyám az én nevemben elbocsát" Jn 14,26.

11-13. "Én pedig kérem az Atyát, és más vigasztalót bocsát néktek, hogy veletek maradjon mindörökké. (Tudniillik) az igazságnak lelkét..." Jn 14,16-17.

17. Kik /kik-ből javítva/

27-28. hiábavalóság minden ember élete vö. Préd 1.2-; Iz 40,17.

31. Mert "megcsal a ló a megszabadításban..." Zsolt 33,17.

37. örök /betoldva/

(74) 15. kapdosok /kapdosoo-ból javítva/

18. niaualiaym(?)mbann

24. ISTen /iSTen-ből javítva/

(75) 12. a te jóságod szerint

17. "Közel van az Úr mindenkihez, ki őt segítségül hívja." Zsolt 145,18.

18-20. "Kérjetelek és megadatik ... zörgessetek és megnyitattik." Mt 7,7; Lk 11,9. - Dávid: "És hívj engem segítségül a te nyomorúságod idején" Zsolt 50,15. - Jóel: "valaki az Úrnak nevét segítségül hívja, megszabadul" Jo 2,32; vö. Csel 2,21; Róm 10,13.

28. akarhassak, <i>ioho</i>

31-32. Az Ur által "élünk, mozgunk és vagyunk." Csel 17,28.

(76) 13-14. ld. (8) 10-11. jegyzetét

(77) 8-9. Naaman Sirus - a szíriai Námán /Lk 4,27./

16. a margón: Ezec. 18. /30-32./

20. ITim 2 /3-4./, Pál: Isten azt akarja, hogy minden ember ... 2Pét 3, /9./ vö. Ez 18,32.
 21-30. Ez 18,30-32.
 33-35. Zsid 13,14.
- (78) 1-(79) 8. Első szöveggözlés: Régi magyar költők tára. XVII. század. Bp. 1959. 1. tom. 245-246. p.
- (78) 2. aki három és egy vagy
 7-13. Báthory a ritmikus prózából lassan versbe csúszik át, de verssorokra csak a 14. sortól tördeli
- (79) 12-(81) 37. Első szöveggözlése: Régi magyar költők tára. XVII. század. 1. tom. 246-248. p.
21. En /en-ből javítva/
 22. Elegsegeess /elegsegeess-ből javítva/
 23. Eröss /eröss-ből javítva/
 25. Neked /neked-ből javítva/
 26. Lezek /lezek-ből javítva/
 27. Most /most-ből javítva/
 35. Niolcadnapon /a-ja h-ből javítva/
- (80) 3. /Az/
 5. zamlalassok /2. s-e betoldva/
 18. fia {uall}
 25. Mert /mert-ből javítva/
 28. Maga /maga-ből javítva/
- (81) 36-37. "hitt az Ábrahám" a reménységben, remény nélkül.
 1Móz 15,6.; Róm 4,3; Gal 3,6; Jak 2,23; vö. Zsid 11,8.
- (82) 7. honnan {zempeteris} zenttamasis /betoldva/
 9-10. 1Pét 1,10-12.
 19. a margón: [Micheas] 7. dauid 35
 26. az asszonyi nemben megvetvén
 27. a margón: mich. 7.
 27-37. Mik 7,8-10.
 31. enn /e-je y-ből javítva/
 31. enn {igassagaatt} itiletemet /betoldva/
- (83) 1. a margón: ps 35. dauid:
 1-23. Zsolt 35,19-28.
 8. JEhoua {Isten}
 20. Istent /betoldva/

22. JEhoua /J-je t-ből javítva/
 (84) 5-12. Ám 9,8-9.
14. hayduknak - Mikor Báthory ezt a részt írta, Bocskai hajdúit éppoly rossz szemmel nézte, mint a törököt, vagy a "balonokat". Kegyetlenkedéseik az ő birtokait sem hagyták érintetlenül. Sok politikai-vallási és személyes sérelem érte még addig, míg végül Bocskai mellé állt.
20. menten /n-je r-ből javítva/;mennek /k-ja l-ből javítva/
 23. nem /n-je javítva/
 32. abrazoltatott <tulaidon>
- (85) 4. Naman Syrus - ld. (77) 8-9. jegyzetét
- 9-14. ahogy Kálvin a Genézishez /Mózes első könyvéhez írott kommentárjaiban írja/ 18. fejezet: Mi hát az oka annak, hogy állandóan számtalan ajándékát árasztja ránk, ha nem az, hogy miután egyszer átölelt minket a-tyai szeretetével, önmagát meg nem tagadhatja? Így bennünk valamiképpen önmagát és adományait dicsőíti meg. /Joannis Calvinii opera omnia theologica. Tom. I. Commentarios in quinque Mosis complectens. Genesis seorsim ... Genevae, 1617. pp. 203-204./
- 15-16. Ezeket a szavakat Augustinus másképp mondja, ő így fogalmaz: Isten bennünk ajándékain kívül semmit nem dicsőít.
20. et /es-ből javítva/
 20-21. Mert Isten vagy, és nem ember, te mondtad, Uram. vö. Oz 11,9.
- 22-25. Kálvin doktor uyanott: Emlékezzünk arra, hogy Isten, akiből a mi jótevőnk lett, soha nem fárad el, míg egyes kegyelmi ajándékait másokkal tetézve üdvösségünket tökéletességre nem viszi. i.m. 204. p.
27. masinknakis /ink betoldva/
 30. a margón: Ibidem
- 30-31. Uyanott: a legsúlyosabb jogtalanságot követi el /az Isten ellen/ az, aki nem remél tőle többet, mint amennyit saját értelmével fel tud fogni.
- (86)15-16. a kéziratban: oradiglan

17. /hálaadó/
 30-31. "Tebenned bíztam Uram, kérlek soha meg ne gyaláztassam, a te igazságodban szabadíts meg engemet" /Zsolt 31,1./, mert Istenem vagy te.
- (87) 1. Apja Ecsedi Báthory György, anyja Somlyai Anna volt.
 28. et /betoldva/
 28-30. hogy kiapadhatatlan kegyelmedből és irgalmadból, /te, aki pap vagy/ mindöröktől fogva a Melkisédek rendje szerint: vö. Zsolt 110,4; Zsid 5,6; 6,20.
- (88) 15. Oz 11,9.
 23-29. Hogy adnálak az ellenségnek, Efraim, hogy engednék oda téged, Izrael; úgy cselekedjem-e veled, mint Sodomával, mint Seboimmal? "megesett én bennem az én szívem, és egyszerre megszántam igyekezeteimet. Nem cselekszem az én haragom búsulása szerint, nem térek Efraim elvesztésére, mert Isten vagyok én, s nem ember, szent te közötted, és nem megyek be /haraggal/ a városba." vö. Oz 11,8-9.
25. peni<ni>tudines
 26. secundum <furor>
 26. /meae/
 30-32. Zsolt 51,4.
 34. /itelnek/
 37. igiretid /igireted-ből javítva/
- (89) 19-25. Lk 11,8-10.
 30-33. Lk 12,8.
 32. zent /betoldva/
- (90) 4. Dávid Ferenc /1520-1579/ - az erdélyi magyar lutheránusoknak második, a reformátusoknak és unitáriusoknak első püspöke. Báthory sokat támadja /majd hitvitázó traktusában is/ antitrinitárius nézeteiért.
 6. A romlás bennem van, üdvösségem egyedül benned. vö. Oz 13,9.
 10. 1Kir 17,9-24, Lk 4,26.
 13-14. Ingen való könyörületességedből és szeretetedből.
 15-16. mert szomjazlak és éhezlek téged, igazságomat és örök életemet

- 25-30. Oz 11,9.
 31-32. Ez 33,11.
- (91) 4-5. ld. (8)11-12. jegyzetét.
 5-9. és hogy megindítsanak könyörgéseink Jézus Krisztus,
 a te egyszülött fiad által: te, ki élsz és uralkodol
 háromságban és egységben örökkön örökké, Ámen. Hogy
 igaznak ítéltesd a te ígéreteidben.
 8. Vt /javítva/
 18-19. a margón: Augustinus &
 26. Azoktollis /A-ja javítva/
 30-31. a margón: Pavlus &
 30-31. "háromszor könyörögtem az Úrnak...", és válaszolt
 nekem: "Elég néked az én kegyelemem", ami benned van,
 "mert /az én erőm/ erőtlenség által /végeztetik el./"
 2Kor 12,8-9.
 36-37. mert te vagy Istenem és örökségem vö. Zsolt 142,5.
- (92) 4. hiuhod /2. h-ja g-ből javítva/
 6-9. Zsolt 51,4.
 16. meg <meg>
 17. ualo <itile>
 27-32. Siralmak 5,21.
- (93) 14. erdemeet /4. e-je betoldva/
 19-20. Mert az emberi segítség mit sem ér /vö. Zsolt
 60,11./, "megcsal a ló a megszabadításban" Zsolt
 33,17.
 28-30. Mt 4,1; Mk 1,12; Lk 4,1.
 30-32. 1Kor 10,13. vö. 2Pét 2,9.
 33. Iz 27,8.
 35-(94) 1. 1Pét 5,8.
- (94) 2. vö. Csel 23,2; 2Kor 6,5; 11,23-24
 14. chelekedetiben /h-ja javítva/
- (95) 3-7. vö. Róm. 9 20-21, És 45,9.
 19. uolna /u-ja javítva/
 20. Vetekbenn /V-je b-ből javítva/
 34-35. Mt 4,9.
 36. Blandrata /Biandrata/ György /1515-1588/ - olasz orvos
 és teológus. Nagy szerepe volt az antitrinitarizmus ke-

let-közép-európai elterjedésében. A hetvenes évek végén már nem fogadta el az újabb radikális áramlatokat, s szerepet vállalt Dávid elítélésében.

(96) 25-27. 5Móz 8,3; Mt 4,4; Lk 4,4.

25-26. ember <hanem>

37-(97) 2. vö. Iz 30,15.

(97) 2. erősségem /1. e-je javítva/

2. a margón: Esaias

12. /rettegest/

21. Ismereted /Ismeretett-ből javítva/

29. haboruktull /k-ja betoldva/

(98) 7-8. a kiszabott ideig

9. Sok /betoldva/

35-36. Zsolt 121,4-5.

37. iuhochkaidat /2. h-ja betoldva/

37-(99) 2. Jn 10,4; 10,27-28.

(99) 17-19. Zsolt 145,18.

18. vagy ahogy sokan igazságban

20. Zsid 10,37.

31. Lk 17,19.

(100) 6. /tercium/

30. zent <alozattal>

37. a margón: Ezechiel

(101) 7. a margón: Dávid 36

10. meg dűhöüült /meg betoldva/

12. chiak az /az betoldva/

14. ualo <kö> öröke

24-30. Zsolt 36,2-4.

32. leg elsőbenn /javítva/

33-(102) 13. Zsolt 36,6-12.

(102) 3. te /betoldva/

3. Irgalmassagod <?>

15-16. Lk 17,19.

20. Vedd /V-je javítva/

31-36. Akár alszom, akár ébren vagyok, akár valami mást teszek, fülemben mindig visszhangzik az utolsó /ítélet/ harsonáinak hangja: keljetek fel holtak, jöjjetek íté-

letre. Csak ne váratlanul érjen engem az Úrnak ama nagy és félelmetes /napja/ /vö. Mk 13,36; Jo 2,11; Jer 30,7; Ám 5,18; Szof 1,14-16./, s nehogy az Úr horgára vagy törébe jussak, mint a madarak és halak /vö. Préd 9,14./, hogy megállhassak Krisztus trónja és ítélőszéke előtt.

32. /resonant/

37-(103) 1. Az ő napja gyorsan fog eljönni, mint a tolvaj, vagy a villámlás /vö. ITesz 5,2-4; 2Pét 3,10; Jel 3,3; 16,15./, alkalmas és előre rendelt időben itt lesz.

(103) 1. temp<ore>ore

2-4. És halljam a kedves szót: Jöjjetek, én Atyám áldottai, örököljétek a királyságot, ami a világ kezdete óta készítettet nektek és az angyaloknak. vö. Mt 25,34.

5-7. Ne borzasszon el az én uram mennydörgő hangja, amint így szól: Távozzatok, én Atyám átkozottai az örök tűzre, melyet a Sátán készített nektek és az ő angyalainak. vö. Mt 25,41.

8. fletus: kéziratban: feltus

8-10. Annak férgei sosem pusztulnak el, jajgatás, sírás és fogcsikorgatás lesz ott, és nem lesz ennek kezdete, sem vége. vö. Mt 25,30.

20. /segitetthetünk/

(104) 1-2. 1604 októberében és novemberében Váradon az elmúlt évekhez képest sok félelmetes jel mutatkozott.

19. akab - Akháb, Izrael királya, aki pogány isteneket imádott /1Kir 16,29-22,40./

(105) 2. nem /n-je javítva/

8. mindenkor <kezz> kezz

10-12. Lk 9,56.

21-22. Jn 15,5

(106) 6. mint a mai nap is

21. /minima/

21. a legkevésbé sem

27-29. kire tekintsek, ha nem arra, aki töredelmes szívű,

alázatos lelkű, és beszédeimet féli vö. Iz 66,2.

30-31. ueseymnek /ueseymett-ből javítva/

32. tekyntetidnek /i-je e-ből javítva/

32. sebessege<ge>

(107)11. Ó édes Jézusom, őrizz meg engem nyomorultat, ahogy megígérted.

15-16. "Gyermek voltam és megvénültem, de soha nem láttam, hogy az igaz elhagyott volna, és az igaznak kenyeret kereső magva." Zsolt 37,25.

17-18. Olvastam, átolvastam, újraolvastam, s nem láttam, hogy igaz ember keserves halált halt volna.

19-23. Uram, pusztítsd el fiad vérével a bűnök belső fertőjét, Ó Istenem, ki uralkodik: te, aki a szír Námánt testi leprájától kegyelmesen megszabadítottad, megtisztítottad külső vízben való fürdéssel /vö. 2Kir 5./, Jézus Krisztus vérének fürdője példájára, aki megtisztított minket minden bűnünktől.

24. dilectus <inq>

24-27. Ahogy a te szívednek kedves Dávid énekel: "Ki megkegyelmez minden te bűneidnek." /Zsolt 103,3./ és: "Közel van az Úr mindenkinek, ki őt segítségül hívja ... ki őt tökéletességgel segítségül hívja." /Zsolt 145,18./ Minden dolgunk felett ott az ő könyörületessége.

27. omnia /betoldva/

28-34. Én nyomorult mindenestől rád bízam magam, és mindig rád bízom: őrizd és vezesd családomat és az enyéimet, mert magam rosszul pásztorolom őket, s életem hiábavalóságát és meddő gyümölcsét keservesen siratom. Mert tied a hatalom a megszabadításra, és a menekülő Jónás visszafordítására, most és mindörökké, mert mindenható vagy. Dicsértessék a Szentháromság.

(108) 3-5. Gyalázatos ember az, aki ifjúsága teljét a Sátánnak adja, s csak öregsége pislákolását az Istennek! S az is, ki az Úr dolgait hanyagul végzi.

6-8. Nekünk, kik fiatalságunktól fogva gonoszságban vagyunk, három igen elvetemült ellenségünk és ártónk

- van: a Sátán, a bűn és a testi gyönyörűségek.
- 9-11. De te, Uram, hosszútűrő vagy, késedelmes a haragra, nagykegyelmű mindazokhoz, kik segítségül hívnak téged, segítségül hívnak igazságban. vö. Zsolt 86,5; 103,8; 145,18; Jo 2,32; Neh 9,17; 4Móz 14,18.
- 12-14. Légy kegyelmes hozzám, ki ocsmány ember vagyok, s a te szolgád, Uram, kit nem saját érdemeim miatt, hanem egyedül a té ingyen való kegyelmedből és jóságodból alkottál.
- 18-19. Ha Krisztust jól ismered, az elegendő, még ha mást nem is tudsz. Ha Krisztust nem ismered, mit sem ér, ha más dolgokat tanulsz. vö. Walter; Prov. 4. köt. 849. Florilegium Gottingense. Ed. E. Voigt. /In: Roman. Forsch. 3, 1887, 351./
20. Míg élek, remélek, s reménységem Krisztus lesz. Walter 2. köt. 838. Margelits 169.
- 21-22. Adj és parancsolj Uram, Jézus, Dávid fia. Mert nélkülöd nem akarhatok, nem tudhatok, nem érhetek el semmit.
- 23-24. Ha Krisztus kegyelméből /?/ eltöröltettek az álnokságok és a bűnök Péter tanubizonyossága szerint a megkeseredettek szívéből. vö. 1Pét 2,24.
- 25-28. Valóban nem büntette vétkeinket, bár sok van, és minden álnokságunk feledésbe merül, Dávid tanubizonyossága szerint, a 36. zsoltárban. Ézsaiás szavai szerint: "De a mi betegségeinket ő viselte." 53,4.
- 29-34. Én hamisságainkat ő hordozta vállán /vö. Iz 53,6/, amiről az Istenhez hűséges Dávid így énekel: "Ki megkegyelmez minden te bűneidnek". Zsolt 103,3. - A Szentlélek is ezt erősíti meg Péter apostol által, a 2. levél 3. fejezetében: "Hanem békességesen vár minket, nem akarván, hogy valakik elveszenek, hanem hogy mindnyájan megtérésre igyekezzenek." 9.
- 35-(109) 1. Ingyen ajándékoztatunk meg a Szentlélekkel is, Jézus Krisztus, a mi Urunk által, a bűnbánat keresztségével, igaz hitben való fohászkodással, Jézus Krisztus Urunk, a Jehova által.

(109) 2-4. Ő az "út, igazság, az élet". Jn 14,6. - Kívüle nincs érdmem, reménységem, igazságom, mentségem, sem igazságos tetteim.

2-3. /nullum/

5-7. Nem akarok méltatlan lenni Krisztusnak, a szeplőtlen báránynak, test szerint való Urunk és testvérünk, legkegyelmesebb Urunk véréhez.

8-9. Az örökkévalóságnak és az ő test szerint való megjelenésének reménységében igaz hittel megnyugszom.

11. /octauum/

20. neuedben - a kéziratban: neuedbenben

26-27. "hívj engem segítségül a te nyomoruságodnak idején", meghallgatlak, "megszabadítalak téged és dicsőítesz engemet" vö. Zsolt 50,15.

(110) 12. Mamre /Mambre/ tölgyesében vö. 1Móz 18,1.

15. <sem> sem magad

19-21. 1Tim 2,4.

24-25. Megis /M-je javítva/

29. egységedben és háromságban

36. lelkünkben <testünk> testünkbe /betoldva/

(111) 37. meeg /2. e-je betoldva/

(112) 35. Jacoball <ualokat>

36. az te asztalodhoz /betoldva/

(113) 16-17. Iz 42,8.

18. Jer 10,11.

19. "Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek." Lk 2,14.

22. 69 /68-ból javítva/

23-24. "Haljon meg az én lelkem az igazaknak halálával, és legyen az utolsó napom mint" az /ti. Izrael/ vö. 4Móz 23,10.

25. /est/

25-27. Nem ember az Isten, hogy hazudjék, és nem embernek fia, hogy vétkezne: mondott valamit és ne tenné meg? szólt és nem fogja teljesíteni? vö. 4Móz 23,19.

28. pulchra /r-je betoldva/

28. habitacula <tua>

28-31. "Mely igen szépek a te sátoraid Jákób, és a te hajlékaid Izrael", mint a patak, oly bővek, "mint a kertek a folyóvíz mellett, mint az áloé fái akiket plántált az Úr, mint a cédrusfák a vizek mellett." vö. 4Móz 24,5-6.

32-33. Azt mondja Pál: Isten az ő ajándékait meg nem bánja. Róm 11,29.

34-36. Zsolt 79,10.

(114) 16-17. Oz 11,9.

17. en <az az az Atiua ? ? ferfi>

22. Melletünk /M-je e-ből javítva/

29-35. Itt is Bocskai Istvánról szól Báthory, s ellentmondásos viszonyulása a fejedelemhez újólag megmutatkozik: nem bízik benne, veresége bántja. Valószínűleg Bocskai 1604 novemberi oszgyáni vagy edelényi csatáira gondol, ahol a Basta generális vezette királyi seregek megverték a hajdú csapatokat.

36. Se /e-je javítva/

(115) 3-4. Joel 2,17.

17-19. Mert az ember, míg tisztességben van, nem ismeri fel, hogy maga is hasonlatos a barmokhoz.vö.Zsolt 49,12.

18. esse - a kéziratban: es

20. "Engedjed, hogy halljak örömet..." Zsolt 51,8.

20-22. Mt 27,40; Mk 15,31-32; Lk 23,35-37.

23-24. "te ki az Isten templomát elrontod és harmadnapra megépítéd..." Mt 27,41.

27.

30-31. Iz 30,15.

(116) 6-7. Jak 1,17.

10-12. "Alá fog folyni a víz az ő vödréből, és az ő maga olyan lészen mint a sok vizek, és az ő király nagyobb lészen az Agag királynál és felmagasztaltatik az ő országa." 4Móz 24,7.

13-14. Ha meghajlik, hogy leheveredjen, mint a hím oroszlán, és mint a nőtény oroszlán, ki serkenti fel őt? vö. 1Móz 49,9; 4Móz 24,9.

17-18. "Miért mondjak gonoszt annak, akinek nem mondott

gonoszt az Úr, és mért átkoznám azt, akit az Úr nem átkozott?" 4Móz 23,8.

19-23. "Látom azt, de nem most, nézem azt, de nem úgy, mint közel valót: Származik csillag Jákóbból, és támad királyi pálca az Izraelből: és által veri a Moábnak oldalait, és elrontja a Séthnek minden fiait." 4Móz 24,17. - Ím áldott legyen az úr, féljed őt, ki megkegyelmez minden álnokságunknak. vö. Zsolt 103,3.

25. septuagesimum /javítva/

27. in agone mea /betoldva/

27. "Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet" /Lk 23,46./ az én viaskodásomban.

28. Uram Jézus Krisztus, Jehova Isten, "Maradj meg mivellünk". Lk 24,29.

29-30. "Nem bocsátlak el tégedet, míg meg nem áldasz" engem /vö. 1Móz 32,26./ "Mert immár beesteledik" Lk 24,29.

31-32. Uram, Szentlélek Isten és Úr: megvilágosítóm, meg-elevenítöm és megszentelöm.

33-34. Nem oltod ki a pislákoló gyertyabelet, sem a megrepedt nádszálat nem töröd el /vö. Mt 12,20./, ne engedd, hogy elragadjanak tőled.

35-36. De te, örök Istenem, megújítod életemet, akár a sasét. vö. Zsolt 103,5.

37-(117) 2. Te adsz vidám életet és könnyű halált nekem, "Isten, kinek előtte jártak a mi atyáink", ki ifjúságtól fogva vezetsz engem /vö. 1Móz 48,15./; "Az én útjaimat vezéreljed". Zsolt 119,133.

(117) 2. /gressus/

3-5. Hogy üdvben térhessek meg az én Uramnak, Ábrahám Istenének házához: (ez azt jelenti, hogy halálom után üdvösséggel térhessek meg Ábrahám Istenéhez, Ábrahám ölébe /vö. Lk 16,22./, az örök életre).

8-11. A politikai élettől visszavonult, protestáns Báthoryt a Habsburg udvar nem nézte jó szemmel. Basta 1599-ben feldulta Szepesi városát, Báthory birtokát, egyházát. Ez az esemény rendkívül megrendítette őt: ez a

felindulás is kiválthatta 1599-es súlyos betegségét, amelyre írásában minduntalan vissza-visszatér.

24. <es> es

25. Sanhedrin - főtanács, a zsidók legfőbb, vallási és politikai hatalommal rendelkező kormányzati szerve.

32-33. "Isten szava ez, nem emberé". Csel 12,22.

(118)13-15. Lk 1,28.

17. "Sem azé, aki plántál, sem azé, aki öntöz" /1Kor 3,7./, "hanem a könyörülő Istené", Róm 9,16.

25. canagalileabeli - Kána, galileai város, ahol Jézus első csodáját tette /Jn 2,1-11./

29. parancholatokat /k-ja tt-ből javítva/

35. /primum/

(119) 3. Istensegednek /2. n-je e-ből javítva/

6. Amikor az Úr mindenekben minden lesz. vö. 1Kor 15,28.

11-12. Mert véges teremtmény Isten végtelen lényegét teljességgel nem láthatja át.

19. profeta <iöüendő uilagnak attianak> /betoldva/ <az az örökeualosagnak atianak>

19. chiodalatossnak, <tanachios> tanachiosnak <Istennek>

20. Eröss Istennek /betoldva/

22-23. Csodálatos tanácsos, erős Isten, örökkévalóság atyja, békesség fejedelme. vö. Iz 9,6.

29. mindenható /a-ja betoldva/

31. Istenseged<et>

36. egységben és háromságban

(120)10. /mondottam/

16-17. 1Móz 1,26.

23-25. Mt 8,23-26; Mk 4, 35-41; Lk 8,22-25; Margalits 98; 317.

25-27. Ami élen jár a főben, azt követik a tagok; a mi fejünk te vagy, Istenem, mi a te tagjaid vagyunk, vö. Róm. 12,4-5; 1Kor 6,15; Ef 5,30; Kol 1,18.

25. in capite /betoldva/

34. ördögnek <ell>

(121) 4. Euangeliomodall /betoldva/

- 8-9. 1Móz 46,3.
 22. mezzel <ualo>
 27. a margón: Luc. 1. Esa. 9.
 27. Lk 1; Iz 9,6.
 30. "Íme ez az Istennek ama báránya, ki elveszi a világnak bűnét." Jn 1,29.
 31. Ime az igaz Isten, és az örök élet.
- (122) 2-3. akármilyen vagyok
 3-4. magányos és szegény vagyok
 10-11. ahogy a prófétánál, Péternél, Pálnál /megíratott/
 12-16. Jn 11.
 16. Lázár, a mi testvérünk alszik. vö. Jn 11,11.
 21-22. Előtted a bűntelen sem bűntelen. vö. 2Móz 34,7.
 23. köniörölly /k-ja z-ből javítva/
 31. zempal <ped>
 31. a törvény a Krisztushoz vezető mester vö. Gal 3,24.
 33. /vult/
 31-33. Gal 3,24.
 33-34. ahogyan Péter mondja: Isten azt akarja, hogy újra feleszméljünk. vö. 2Tim 2,26.
 35-37. Jn 6,40; 11,25.
- (123) 1-5. Iz 1,18.
 6. Hogy mi a skarlátszín, vitázzon róla, aki akar.
 13-14. ld. (32) 2-3. jegyzetét
 18-19. Mt 11,28.
 20-22. Ez 33,11.
 23-24. Zak 1,3.
 26-33. "térjete meg, és forduljatok el minden álnokságtól, és tinektek az álnokság nem lesz romlástokra. Vessétek el tőletek minden álnokságtokat, mellyel vétkeztetek, és szerezzetek magatoknak új szívet és új lelket: és miért halnátok meg, Izrael háza? Mert nem gyönyörködöm a halálra valóban halálában; azt mondja az Úr Isten: térjete meg azért és éljete meg." Ez 18,30-32.
 34-35. Ó Uram, Jézus Krisztus, aki téged nem szeret - Pállal együtt mondom - "legyen átkozott, és Istentől

örökké elvettetett". vö. 1Kor 16,22.

36. Ki út, igazság és örök élet vagy. vö. Jn 14,6.

(124) 7-8. Jn 15,5.

9. felseged /ed betoldva/

9-12. Jak 1,17.

13-14. Jn 6,44.

30-31. Zsolt 79,10.

(125) 3. tantum <no>

3. nem csak név szerint

6. Davidnak /d javítva/

10. te /betoldva/

27-35. Zsolt 30,2-5.

36. Bastát nem sokkal 1599-es pusztításai után tatár hadak Kassára úzték Szepsiből.

(126) 5. /uronk/

6-7. a szent és oszthatatlan háromság szándéka és végzése szerint.

8-9. hogy ne uralkodjék halandó testünkben a bűn. vö.

Róm 6,12.

33. tőled <uad>

37. /praktikált/

(127) 23. mert <z>

24-25. öröktől fogva

35-36. Fil 2,7.

(128) 4. Lk 1,26-38.

5. ueret <testett>

14. Jn 1,13-15.

21-23. .../?/, Isten, meg tudtál halni értem, értünk, mindannyiunkért

(129) 1. karhozatiához /k-ja javítva/

4. Mt 27,46; Mk 15,34.

8. Megőriztetvén mégis az emberi tulajdonságoktól.

8-9. Hieronimus Zanchius /Zanchi, Girolamo, 1516-1590/ - olasz kálvinista teológus, aki több művet írt az antitrinitáriusok ellen. Tanított Strassburgban, Heidelbergben, Neustadtban. - De natura Dei, sive de divinis attributis. Heidelberg, 1577.

10. Athanasius /296-373/ - alexandriai püspök, az ariánusok ellen harcolt a Szentháromság védelmében.
- (130) 1-3. "Mindeneknek szemei tereád néznek, és te adsz azoknak eledelt alkalmas időben. Megnyitod a te kezedet és betöltesz minden lelkes állatot a te jóvoltodból." Zsolt 145,15-16.
21. kereksege, <es>
32. mind /betoldva/
37. ki megígérted és elrendelted, adj hát segítséget
- (131) 19. "Ne legyenek teneked énelöttem idegen isteneid." 2Móz 20,3.
- 21-22. "Én vagyok a te Urad Istened, erős bosszúálló." 2Móz 20,5.
25. chelekedetitt /k-ja javítva/
- 31-32. 1Tim 1,15.
- 36-37. mert magányos és nyomorult vagyok
- (132) 14-16. Zsolt 121,3-4.
- 20-22. Zsolt 51,4.
- 24-26. Mt 11,28.
27. Az /A javítva/
32. Mt 24,35; Mk 13,31; Lk 21,33.
- (133) 1. Lk 1,26-38.
- 16-17. minden kétségen kívül
33. araniatt <hetcer>
- (134) 25. esonktoll, /innen kezdve két sor olvashatatlan/
26. ualo /innen kezdve két sor olvashatatlan/
- (135) 30. /chiak/
- 31-32. ingyen való irgalmadból
- (136) 18. /tercium/
- 19-(143) 7. Ezeken az oldalakon Báthory Jeremiás siralmának harmadik fejezetét idézi. Az egyes verseket - a kézirat szerint valószínűleg utóbb - zsoltárversekkel, Jób, Ézsaiás, Jónás, Ámós könyvéből vett gondolatokkal egészítette ki.
- 20-21. Siralmak 3,1.
- 21-22. a 106. fejezetben /.?./
23. Siralmak 3,2.

- 24-25. "De a hatalmas Istennek súlyos nyilai vannak énrajtam, melyeknek mérge ugyan megemésztette az én lelkemet". Jób 6,4.
- 26-27. Siralmak 3,3.
- 27-29. "De a hatalmas Istennek súlyos nyilai ....., melyeknek mérge ugyan megemésztette az én lelkemet, és az Istennek rettentései /ostromolnak/ engemet." Jób 6,4.
- 30-32. Siralmak 3,4.
32. /?/
33. a margón: Job. 14
- 33-35. Siralmak 3,5.
36. a margón: Job X.
- 36-37. Még azt sem engedi meg, hogy lélegzetet vegyek, hanem keserőséggel tölt el engem. vö. Jób 9,18.
- (137) 1-2. a margón: Job X.
- 1-2. Siralmak 3,6.
- 4-5. Siralmak 3,7.
5. a margón: Job X.
- 5-7. "Megújítod a te haragodnak bizonyosságait énrajtam, megöregbítetted a te bosszúállásodat énellenem", melyek sorozatosan támadnak engem. vö. Jób 10,17.
- 8-9. Siralmak 3,8.
- 10-12. a margón: 19 Jób David
- 10-12. "Ime fennszóval kiáltom az énrajtam tett bosszúságot" és nem hallgatja meg /vö. Jób 19,7./, kiáltok egész nap, és nem hallgat meg, kiáltozom egész nap, és nem hallgat meg, s még éjjel sem hallgatok. vö. Zsolt 22,2; 88,1.
- 12-14. Siralmak 3,9.
- 15-16. "Az Úr az én útjaimat annyira begátolta, hogy által nem mehetek", és útjaimra /más/ ösvényeket helyezett. vö. Jób 19,8.
- 17-19. Siralmak 3,10.
20. a margón: Esa 38.
- 20-21. "mint az oroszlán, aképpen megrontja Isten minden tetemeimet reggeltől fogva éjszakáig, hogy megölsz te engemet" Iz 38,13.

22. a margón: Prouer 28
- 22-23. "Mint az ordító oroszlán, és éhező medve, olyan a szegény népen uralkodó istentelen." Péld 28,15.
24. Az en /Mert ez-ből javítva/
- 24-25. Siralmak 3,11.
- 26-27. És béklyóba fogod lábamat, őrzöd ösvényeimet /?/
vö. Siralmak 3,7.
- 28-29. Siralmak 3,12.
30. a margón: Job 19
- 30-31. "Az én dicsőségetől megfosztott, és fejemnek koronáját elvette" Jób 19,9.
31. a margón: David 37
- 31-33. "Fegyvert vontak a hitetlenek, és megvonták az ő ívüket, hogy leverjék a szegényt és a szűkölködőt, és megöljék az igazul élőket." Zsolt 37,14.
34. Siralmak 3,13.
- 36-37. Siralmak 3,14.
- (138) 1. a margón: Psal 44
- 1-4. "Vetettél minket szidalmasságra a mi szomszédainknak, megcsúfolásra és nevetségre és mikörülöttünk valóknak. Vetettél minket példabeszédül a pogányoknak, és főcsóválásra minden nemzetségnek." Zsolt 44,13-14.
- 5-6. Siralmak 3,15.
7. a margón: Job 13.
- 7-8. /fecisti/
- 7-8. "énellenem ... sok nyomoruságot rendeltél, és azt cselekedted, hogy gyermekségetől fogva való vétkeimnek büntetését örökségül bírdam." Jób 13,26.
- 9-10. Siralmak 3,16.
11. a margón: Psal 37.
- 11-12. "Tanácsot tart a hitetlen az igaz ellen, és foggal csikorgat őellene." Zsolt 37,12.
- 13-14. Siralmak 3,17.
15. Jób: "És az én szemem ... ez ... jót nem láthatja."
Jób 7,7.
- 16-17. Siralmak 3,18.
18. a margón: Esa 49

- 18-19. "ezt mondja a Sion: elhagyott engemet az Úr, és az
Ur elfeledkezett énrólam." Iz 49,14.
- 20-22. Siralmak 3,19.
23. a margón: Jone. 2.
- 23-24. "Mikor az én lelkem elfogyatkozott volna, megemlé-
keztem az Úrról, és bement imádságom tehozzád a te
szent templomodba." Jón 2,8.
- 25-26. Siralmak 3,20.
27. a margón: Jone. 2.
- 27-28. "Én pedig" vallástétel szavával "áldozom tenéked,
és amit fogadtam, megadom tenéked. Az Úré a szabadí-
tás." vö. Jón 2,10.
29. Siralmak 3,21.
- 30-31. Siralmak 3,22.
- 31-33. a margón: Esaia. 1.
- 31-33. "Ha a Seregeknek Ura Istene valami keveset meg nem
hagyott volna bennünk, úgy jártunk volna, mint a Sodo-
mabeliek." Iz 1,9.
- 34-35. Siralmak 3,23.
36. a margón: 37 psal:
- 36-37. ld. (107)15-16. jegyzetét
- (139) 1-2. Siralmak 3,24.
2. a margón: 38 psal
- 2-3. Mert téged várlak, Uram, te fogsz felelni nekem,
Istenem. vö. Zsolt 38,15.
3. DEUS <meus>
- 4-5. Siralmak 3,25.
- 6-7. Várom az Urat, aki biztonnyal eljön, és nem késleke-
dik. vö. Hab 2,3. - "Semmi fogyatkozásuk nincsen az
őt félőknek." Zsolt 34,9.
- 8-10. Siralmak 3,26.
9. az <urnak> meg zabaditasaba
11. a margón: Daid XXX7
- 11-12. Figyelj az Úrra (vagyis hallgass rá), "és bízzál
őbenne... ne bosszankodjál azok ellen, kiknek jó sze-
rencsés életük van". vö. Zsolt 37,5; 7.
13. Siralmak 3,27.

- 15-16. Jó dolog, ha valaki ifjúságától fogva igát visel
/vö. Siralmak 3,27./, ostoba az, aki a dorgálást meg-
veti.
17. Siralmak 3,28.
18. a margón: Esaiias:
18. "csendességben és reménységben lesz s ti erősségtetek"
Iz 30,15.
- 19-20. Siralmak 3,29.
21. Siralmak 3,30.
- 22-24. a margón: Esa 53 Esa 50:
- 22-24. "...az öt nyírók előtt megnémult" /Iz 53,7/ a köp-
dösést tűrve. "Az én testemet adtam verőknek, és az
én orcámat a szaggatóknak: Az én orcámat el nem von-
tam a gyalázatok elől, és a pökdösés elől." Iz 50,6.
25. Siralmak 3,31.
- 26-28. "Vajon elfeledkeznek-e az anya az ő kisgyermekéről,
úgy, hogy ne könyörüljön az ő méhének fián? ha azok
elfeledkeznek is, de én nem feledkezem el terólad."
Iz 49,15.
- 29-31. Siralmak 3,32.
- 32-33. "megtanítom őt ... emberek fiainak vesszőjével ...,
Mindazáltal irgalmasságomat meg nem vonom őtőle, mi-
képpen ... a Saultól" 1Sám 7,14-15.
- 34-35. Siralmak 3,33.
36. /meae/
- 36-37. "Nem cselekszem az én haragomnak búsulása szerint
... Mert Isten vagyok én, s nem ember." Oz 11,9.
- (140) 1-2. Siralmak 3,34.
3. a margón: 146. psal:
- 3-4. "A nyomorultnak ítéletet szolgáltat: eledelt ád az
éhezőknek, az Úr megszabadítja a foglyokat." Zsolt
146,7-8.
- 5-6. Siralmak 3,35.
7. a margón: psal 146
7. "A nyomorultaknak ítéletet szolgáltat: eledelt ád az
éhezőknek." Zsolt 146,7.
- 9-10. Siralmak 3,36.

43,2.

19-(143) 7. Siralmak 3,58-66.

24. ö gondolatokat /ö betoldva/

(143) 8. a háromság és egység titka

11. Somlyai Báthory István főispán ... könyörgése

11. Somlyai Báthory /VI./ István - az ő árván maradt gyermekeit - Gábort és Annát - fogadta magához Ecsedi Báthory. Báthory Zsigmond fejedelem 1595-ben Báthory Boldizsárt és többeket elfogatott és lefejeztetett. Báthory Istvánnak sikerült megmenekülnie. 1601. február 24-én halt meg.

13. Várván vártam e húsvétot ... /?/

14-15. Zsolt 42,1.

22. uram /betoldva/

26-28. Ezt a részt valószínűleg 1603-ban írta. 1599-es felgyógyulására emlékezik.

(144) 5-9. Korazim, Kapernaum, Sodoma, Tyrus, Sidon, Ninive - romlott erkölcsű városok a Bibliában, melyeket Isten átokkal, pusztulással sújt.

13-14. ingyen való irgalmadból

18. lataad /d-je l-ből javítva/

20-21. Jn 6,40; 11,25.

28. üdűösseg(eg)emre

30-31. "Mert szívvel hiszünk az igazságra, szóval teszünk pedig vallást az üdvösségre." Róm 10,10.

34. ne <?>

36. olli <bünn>

(145) 4. suhaitnak /haitnak betoldva/

5. terhe /betoldva/

7-8. "Várván ama boldog reménységet, és ama nagy Istennek, és a mi megtartónknak, a Jézus Krisztusnak dicsőséges megjelenését." Tit 2,13.

9-11. "Kicsoda parancsolatából van valami, ha az Úr nem parancsolta. Avagy nem a felséges Istennek szájából jön-e ki minden jó, és gonosz?" Siralmak 3,37-38.

19-20. Adj hitet, növelj a cselekedeteidbe vetett hitet gyengeségemben. vö. Mk 9,24.

10. urr <soha>
 10-11. a margón: psal 147.
 11. /non est/ /
 10-13. "Nagy a mi Urunk, és nagy az ő ereje: ... bölcses-
 sége megszámlálhatatlan. Felsegíti a nyomorultakat az
 Úr, a gonoszokat földig megalázza." Zsolt 147,5-6.
 14-15. Siralmak 3,37.
 15-16. "Az oroszlán ordított és ki ne félne? Az Úr Isten
 szólott, és ki ne prófétálna?" Ám 3,8.
 17-18. Siralmak 3,38.
 18. ki <iok>
 19-20. a margón: Inquit Profeta: Amos. 3.
 19-20. Nincs a városban sem jó dolog, sem veszedelem, amit
 ne az Úr cselekedne. vö. Ám 3,6.
 21. Siralmak 3,39.
 22. a margón: psal, 43.
 22-24. "Mért hagytad ő én lelkem el magadat, és miért bús-
 lakodol énbennem? Bízzál az Istenben, mert én még őné-
 ki hálákat adok, mert ő az én orcámnak szabadítója,
 és ő énnékem Istenem." Zsolt 43,5.
 25-26. Siralmak 3,40.
 27. a margón: Jerem.
 27. "Téríts meg Uram minket... és megtérünk." Siralmak
 5,21.
 29-30. Siralmak 3,41.
 30-33. "És seregeknek Ura Istene, Ur Isten az ő neve. Te
 is térj meg a te Istenedhez, őrizd meg az irgalmassá-
 got, és az ítéletet, és mindenkor a te Istenedbe ves-
 sed reménységedet." Oz 12,5-6.
 32. /reuertere/
 34-36. Siralmak 3,42.
 37-(141) 1. "az Egeknek Egei téged be nem fogadhatnak"
 2Krón 2,6; 2Krón 6,18.
 (141) 2. a margón: Dávid
 2-3. Ld. (8)11-13. jegyzetét
 3. iudicaris /betoldva/
 4-5. Siralmak 3,43.

- 7-8. Siralmak 3,44.
 10. niris<nek>e
 10. Siralmak 3,45.
 11-12. Siralmak 3,46.
 14. Siralmak 3,47.
 15-16. Bocskai István, miután több ízben vereséget szenvedett Bastától, 1604. december 12-én a szabadságharc-hoz való csatlakozásra hívja fel Erdély rendjeit.
 18-21. Siralmak 3,48.
 23-24. Siralmak 3,49.
 26. Siralmak 3,50.
 27. /...../ /a széljegyzet több soron keresztül kiszakadt/
 29-30. Siralmak 3,51.
 30. uarasimnak <mi>
 33-34. Siralmak 3,52 /?/
 36. Siralmak 3,53 /?/
 37. Siralmak 3,54 /?/

(142) 1. a margón: Jon: 2.

- 1-3. "Mert vetettél engem a mélységbe, a tengernek örvényébe, a víz körülvett engemet, a te hánykódó vizeid és a te habjaid énrajtam átmentek." Jón 2,4.
 2. eius <fluminum>
 4-5. "Körülvettek engem a vizek veszedelmesen, a mélység körülvett engemet." Jón 2,6. vö. Zsolt. 69,2-3.
 6-7. Siralmak 3,55.
 8. a margón: Jon 2.
 8-11. "És könyörgött Jónás az ő Urának Istenének a hal gyomrából. És mondta: kiáltottam az én keserűségemben az én Uramhoz, s meghallgatott engem, a koporsó torkából kiáltottam, s meghallgatta az én szómat." Jón 2,2-3.
 12. az te /betoldva/ <?>
 12-15. Siralmak 3,56-57.
 16-18. "Mikor a vízen át mész, veled leszek, és a vizek el nem búsítanak téged. Mikor a tűzön fogsz járni, meg nem égsz, és a láng meg nem perzsel téged." Iz

- 20-21. Róm 9,16.
- 26-27. 1Kor 3,7; Róm 9,16.
- 32-34. "Egek harmatozzatok onnét felül, és az egek csepeg-jék az igazságot" /Iz 45,8./, hulljon a mi urunknak, Jézus Krisztusnak, e szeplőtlen báránynak vére rám, nyomorult bűnösre.
- (146) 9. taualis = 1603
10. 1604 /betoldva/
11. kit <bi>
13. fele /f-je t-ből javítva/
- (147) 8. ez az egy fejezet Andrásért
8. pro Andrea - Somlyai Báthory Andrásért /1562-1599/ - erdélyi fejedelem, Somlyai Báthory István unokaöccse, 1599-ben Báthory Zsigmond átadta neki a fejedelemséget.
- 9-13. Báthory András Mihály vajda ellen 1599. október 28-án csatát vesztett Sellenberknél, menekülése közben meggyilkolták.
- 18-19. olah barbarus - Mihály vajda /Mihail Viteazul 1557-1601/ - havasalföldi fejedelem. II. Rudolffal 1598-ban szövetséget kötött, s tervbe vette Havasalföld, Moldova és Erdély egyesítését, 1599-ben elfoglalta Erdélyt.
34. ne pusztítsa el az anyát a fiakkal együtt.
37. Isten időnként másként cselekszik, hogy /akaratát/ véghezvigye.
- (148) 9. "Igaz vagy Uram, és ..." Zsolt 119,137.
- 12-13. az zegeni meg yedett feyedelem - Báthory András
- (149) 24. Ide felieb /betoldva/
- 25-29. 2Sám 7,1-16.
- 29-(150) 4. Az erdélyi és moldvai nemesek szembeszegültek Mihály vajdával, s Basta seregeinek segítségével megverték a miriszlói csatában. II. Rudolf azonban nem sokára kibékítette a vajdát, s Erdély megszerzésének tervét rá és Bastára bízta, akik a goroszlói csatában legyőzték Báthory Zsigmond seregeit. Mihály vajda azonban nem akarta Bastát Erdély kormányzójaként elis-

merni, így 1601-ben, augusztus 19-én orvul meggyilkoltatta.

- (150) 5-6. "Mert az ítélet irgalmasság nélkül lesz annak, aki nem cselekedett irgalmasságot..." Jak 2,13.
7. Az mi zegeni batiankat /Az en zegeni batiamat-ból javítva/ - Báthori Istvánt /ld. (8)27-28; (143)11. jegyzeteit/
22. hopmesteredet /javítva/
30. ki mindenható vagy
- 31-35. "Teremts énbennem tiszta szívet Isten, és az erős lelket újítsd meg énbennem. Ne vess el engemet a te orcád elől: és a te szent lelkedet ne vedd el éntőlem. Add meg énnékem a te üdvöztetésednek örömét: és az engedelemnek lelkével erősíts meg engemet." Zsolt 51,10-12.
34. /salutis/
- (151) 9-10. törvény szerint való elhívásod alapján
- 12-13. kik <mi uno> mi uno
- 14-15. ne mondassák a nemzetek: hol van az ő Istenük?
27. te <zem>
- (152) 3-4. "Ez az én szerelmes fiam, kiben én megnyugodtam, őt hallgassátok." Mt 17,5.
20. Lk 11,13.
25. fundamentominak /i-je a-ból javítva/
30. ab aeterno que /betoldva/ - öröktől fogva
- 33-34. ahogy Péter mondja, természetében is vö. 2Pét 1,3-4.
- 35-(153) 1. Istennek Báránya, ki hordozod a világ bűneit, irgalmazz nekem.
- (153) 1-2. Isten legyen irgalmas hozzám, álnokságomhoz, bűnöm-höz. vö. Jer 33,8.
4. Arrianus - itt: antitrinitárius
13. /a 115a lap margóján olvashatatlan széljegyzet:/
- /?/etni CSB mpria
35. ld. (108)20. jegyzetét
- (154)13-14. (ahol "sok hajlokok vannak") Jn 14,2.
15. Lathassalak /Lathassam-ból javítva/

(155) 4-6. Iz 42,3; Mt 12,20.

18-19. Mt 10,32; Lk 9,26.

31. ki mindenható vagy

37. háromságban és egységben

(156) 13. bűnöss /2. s-je z-ből javítva/

20-21. Jaj annak, aki szembeszáll alkotójával, és így
szól... vö. Jer 18,6; Róm 9,20-21.

25-27. Jn 8,44.

27. allanak: <?>

(157) 4. /?/

17. A meditációk első változata 1579 és 1582 között íródott, Báthory tehát 24 évesen kezdte el írni első próbálkozásait, nem sokkal házasságkötése után, Varannón. Ekkor még aktívan részt vett a politikai életben, a török elleni harcokban, nemsokára /1585-ben/ Rudolf országbíróvá nevezte ki.

23. A második írásfázis 1596-98 után kezdődhetett, Ecsedre való visszavonulása, a világtól való elzárkózása után. Ez 1600-ig tartott.

25. a régi kalendárium szerint 1600 február hónapban

26-35. 1600 és 1603 között újabb átírásról beszél. Az első két írásfázis között még hosszabb idő, 14 év telt el.

35. Utoljára 1603-ban kezdi újból, tehát már ötödik változatban, meditációit.

(158) 2. /?/

7. corrygalas /y javítva/

8. Jeromos - egyházatya. A Vulgatanak, a Biblia latin fordításának készítője a IV. században.

11-12. ld. (7)15. jegyzetét.

13. ld. (85)15-16. jegyzetét

15-16. /?/

15-16. cogitationes <noster>

25-26. "Nem halok meg, hanem élek: és hirdetem az Úrnak dolgait" /Zsolt 118,17./ "az élőknek földjén". Zsolt 116,9.

27-28. Úgy történt, ahogy az úr akarta, "Áldott legyen az

Urnak neve". vö. Jób 1,21. - Ma nekem, holnap neked
latin közmondás

30-31. "Távol legyen pedig éntőlem, hogy dicsekedjem, hanem csak a mi Urunk Jézus Krisztusnak keresztjébe,"
Gal 6,14.

(159) 9-10. "Hiszek Uram, légy segítségül az én hitetlenségemnek" (vagy erőtlenségemnek) Mk 9,24.

11-13. 1605 januárjában tehát még Rudolf hívének tartotta magát, mint ahogy országbírói pecsétjére való hivatkozása és a kézirat latin záradékában írt címei is bizonyítják. Ezt a pecsétet küldi vissza 1605. május 2-án az udvarnak, mikor végleg elhatározza, hogy Bocskaihoz csatlakozik.

17-19. Íratott ecsedi várunkban, az 1605. esztendőben, január hónapban.

20-23. Báthory István országbíró, és (Jézus Krisztus kegyelméből) a szent császári és királyi felség tanácsosa, Somogy, Szatmár és Szabolcs megye főispánja.

22. /zathmariensis/

(160) Itt új mű kezdődik: egy "ars orandi" - az ima hasznáról és módjáról.

5-10. Chrisostomus /347-407/ - konstantinápolyi pátriárka; Báthory itt az Ó és Újtestamentumot kommentáló homíliáira utal.

10-11. Az Istenhez való fohászkodásról

12-(161) 7. Joannis Chrisostomi: De orando Deum, libri duo. Lutetiae, 1531. pp.4-5.

28. az<ok>nak elmeie<k>benn (aut lelke<k>benn)

37. hoc /h-ja ch-ból javítva/

(161) 1. Mortuum /M javítva/

15. Johannes Brentius /1499-1570/ - lutheránus német teológus, főként Tübingenben és Württembergben működött. Ő szerkesztette a Württembergi hitvallást. Báthory a 24-34. sorokban - mint ezt a 23. sorban maga is jelzi - tőle idéz. Az idézett mű: Brenz, Johann: Omnia

Opera, Tom. 7. Tubingae, 1588. In Acta Apostolorum... II. caput; Homilia IX. 46. Báthory néhány helyen némileg eltér e kiadás szövegétől, mint pl. a 24. /az eredeti: "Credo ego, vos optimi in Christo fratres"/ vagy a 32. sorban /az eredeti: "uin ut pius conquiritur..."/.

- 15-16. az ubiquitaria et luterana - az ubiquitás-tan szerint - amelyet először Lefèvre d'Etaples fogalmazott meg a XV. században - Krisztus emberi természetével is mindenütt jelen van. Luther, miután elvetette az átlényegülés tanát, az ubiquitás elfogadásával magyarázta Krisztusnak az úrvacsorában való valóságos jelenlétét. Az ubiquitás-tant, melynek legfőbb képviselői a württembergi teológusok, Báthory itt, mint "sem nem szükséges, sem nem igaz dolgot" említi /16-17. sor/.
- 24-34. Azt hiszem, drága testvéreim a Krisztusban, nagyon csodálkoztok azon, amit Péter Jóel próféta alapján mond: "mindenki, aki az Urnak nevét segítségül hívja, megtartatik" /Csel 2,21./, hiszen az Írás számtalan helyen tanuskodik arról, hogy Isten nem mindig hallgatja meg azt, aki segítségül hívja, sem a fohász kiáltását. Mert Dávid így szól: "Kiáltottak, de nem volt, aki őket megszabadította volna: az Úrhoz, de nem hallgatta meg őket!" /Zsolt 18,42./ Salamonnál pedig: "segítségül hívnak engem, de nem hallgatom meg" /Péld 1,28./. Midőn pedig korábban is panaszkodik (ne gondold, hogy csak az istentelenek nem nyernek meghallgatást), így szól: "Én Istenem, kiáltok mind napestig, de nem hallgatsz meg, és éjjel sincs nekem nyugodalmam." Zsolt 22,3.
24. optimi /betoldva/
 24. uehementer /betoldva/
 27. /testetur/
 35. a lapsorrend megváltoztatásának oka: a 124. levél folytatása a 126a /Zsid 10,14./, ami le is zárja ezt a részt. A 126b viszont a 128a-val folytatódik, tehát

a 125. oldal megelőzhette a 124-et, az efezusi levél Krisztust dicsőítő idézetei szorosan kapcsolódnak ehhez a tartalmi egységhez.

36-(162)34. "Melyet nagy bőséggel közölt velünk, minden bölcsességgel és értelemmel. Megjelentvén nekünk az ő akaratának titkát, az ő ingyen való jóakarata szerint, melyet elrendelt magában. Tudniillik, hogy a teljes időnek eljövételében egy testbe szerkesztene mindenkit a Krisztusban, mind akik a mennyben vannak, mind akik e földön. Abban a Krisztusban /mondom/, kibben /mi is/ a szentek közé számláltattunk, mivelhogy választottak voltunk annak végzése szerint, ki mindent megcselekszik az ő akaratának tanácsából." Ef 1,8-11.

9. Jegyezd meg, hogy nem tanácskozik az angyalokkal és a teremtményekkel.

"Hogy mi legyünk az ő dicsőségének dicséretére, ki először hittünk a Krisztusban. Kiben ti is hittetek, minekutána az igazságnak beszédét hallottátok, tudniillik a ti üdvösségteknek evangéliumát, kibben minekutána hittetek, megpecsételtettetek az ígéretnek szentlelkével. Ki a mi örökségünk záloga, mi a teljes szabadságba behelyeztetünk az ő dicsőségének dicséretére. Annakokáért én is, mikor meghallottam a tibenetek való hitet, mely van a Krisztusban, és minden szentekhez való szerelmeteket," Ef 1,12-15.

21. De nem ám pápista módra

"Nem szűnök meg hálákat adni tiérettetek, tirólatok emlékeztvén az én könyörgésemben. Hogy a mi Urunk Jézus Krisztusnak Istene, a dicsőségnek ama atyja adja néktek a bölcsességnek és kijelentésnek lelkét, az ő ismeretében. És a ti elméteknek megvilágosított szemeket, hogy tudhassátok, mi legyen az ő elhívásának reménysége, és az ő öröksége dicsőségének micsoda gazdagsága van a szentekben. És az ő hatalmasságának méltóságos nagysága milyen legyen mibennünk, kik hiszünk, az ő hatalmas erejének hathatósága szerint. Melyet

megmutatott a Krisztusban, mikor őt feltámasztotta a halálból és helyezte őt jobbkeze felől a mennyekben." Ef 1,16-20.

(162) 2. suam /s javítva/

10. priores <creddidius> sperauimus /betoldva/

18. eam <fidem>

31. roboris <illius>

33. /exercuit/

33. /suscitavit/

36. a lapsorrend megváltoztatásának oka: a 124b lap alsó, a 127a lap felső része hiányzik. A kettő összeillik, a zsidókhoz írt levél 1-5. versét tartalmazzák. Az idézet folytatása /6-9. vers/ a 124a és 127b lapokon van. A 126a lap zárja le ezt a szakaszt, ezen található ugyanis a 10-14. vers.

36. január hónapban

36-(163)31. Zsid 1,1-14.

"Minekutána az Isten sokszor és sokféleképpen szólt régen az atyáknak a próféták által: ez utolsó időkben szólt minékünk az ő fia által. Kit tett mindenek örökösévé, ki által e világot is teremtette. Ki mivelhogy az ő dicsőségének fényessége, és az ő személyének kimetszett bélyege, és mindeneket táplál az ő hatalmas beszédével: a mi bűneinkből ő maga által megtisztítván, ama magasságos méltóságnak jobbára ült. Annyival méltóságosabbá lett az angyaloknál, amennyivel méltóságosabb nevet vett azoknál. Mert kinek mondta valaha az angyalok közül: én fiam vagy te, én ma szültelek téged? és ismét: én atyja leszek őnéki, és ő fiam lesz énnékem? Viszont pedig mikor behozza az ő elsőszülöttét a világra, azt mondja: és imádják őt mind az Istennek angyalai. Az angyalokról pedig azt mondja, ki /ugymond/ teremti az ő angyalait, hogy legyenek lelki állatok, és az ő szolgálait, mint tűznek lángját. A Fiúról pedig: a te királyi széked, Isten mindörökkön örökké: igazságnak pálcája, a te országodnak pálcája. Szeretted az igazságot és gyűlölted

a hamisságot: Annakokáért kent meg téged az Isten, a te Istened, örömmek olajával, a te társaid felett. És: te a kezdetben Uram, fundáltad a földet: és a te kezidnek művei az egek. Azok elvesznek, te pedig megmaradsz: és mindazok, mint a ruha megavulnak. És mint az öltözetet, egybehajtod őket, és elváltoznak: te pedig ugyanaz vagy, és a te esztendeid el nem fogynak. Kinek mondta pedig az angyalok közül valaha: ülj az én jobbkezem fölül, míglen vetem a te ellenségedet a te talpad alá zsámolyul? Avagy nem szolgáló lelkek-e mindazok, kik szolgálatra kiküldettek azokért, akik az üdvösségnek örökösei lesznek?"

(163) 1. /diebus/

1. Extremis <temporibus>

10. unquam /betöltve/

35-(165) 5. A lapsorrendet itt is megváltoztattuk: a 126b és a 128a lapokon Báthory Eobanus Hessus zsoltárparafrázisát idézi némi eltéréssel az eredetitől /pl.

(164) 3. sor: az eredeti "exultare" helyett "insultare" áll a kéziratban; (165) 4-5. sorok eredetileg:

"Et merito, grates hic et ubique feram."/ . Az idézett mű: Eobanus Hessus: Psalterium Davidis carmine redditum. Lipsiae, 1548. Ps. XXX. Exaltabo te Domine quoniam...

30. zsoltár

Nevedet örök dicsérettel említem, Istenem, és oka van, hogy miért teszek mindig így. Mert halálos gyászból emeltél fel engem, s parancsoltad, hogy fejem emeljem a csillagokhoz. És később sem hagytad, hogy ellenségeim bántalmazzanak, hogy bármiféle öröm jusson nekik miattam. Istenem, hatalmas sebből gyógyítottál meg engem, amikor könnyörögtem, hogy erőd adjon nekem segítséget. A holtak házába hullottat hívtad vissza az életnek fényére, az is egyedül a te érdemed, hogy még mindig élek. A te jobbod tartott életben engem, hogy el ne pusztuljak, hogy kihűlve ne hantoljanak el kiásott földbe. Ó, hírmondók, zengjetek hát az Urnak

dicséretet, üdvösségetek az Isten erős várától függ. Teljes erőtökből teljesítsétek a hozzá méltó fogadalmakat, hogy kik emlékeznek rá, zengjék szent nevét. Haragja rövid, gyorsan elszáll, szempillantás alatt elmúlik, amilyen gyors a felhőből kicsapó villám. Életet ad azoknak, akiket szeret, életünket vezérli; mikor már elpusztultam volna, visszaadta életemet. A tegnapi alkony még keserves sírást hozott, a reggel már mérhetetlen boldogságot szerzett. Míg jósorsom boldog ábrázattal nézett rám, úgy hittem, örökké megmaradhatok ezen a helyen. Mert szent akaratom megerősítette királyi méltóságomat, mely oly szilárd, mint a kőszikla, ha te vezérelsz. Ám később, amikor békés arcodnak fényét elfordítottad, felkavart lélekkel, mélyen megrettentem. Hozzád menekülök könyörögve, a te helyesléseidet várom, szálljon fel panaszom trónod elé. Mit számít neked, és mi haszna lesz, ha testem az emésztő, nedves földbe teszik? Vajon ünnepel-e téged a terméketlen por? Vajon hirdetik-e majd hűségedet az elhantolt csontok? Most könyörgök: hallgass meg, Atyám, és szánd meg a szorult helyzetben a könyörgőt, mert hatalmadban áll: segíts! Te fordítottad gyászom boldog öröme, s vidám táncba fordult a fájdalmas panasz. A halál bugyrából te szabadítottad ki testemet, igaz örömbé öltöztettél. Hogy nyelvem örökké zengje dicséretedet, s ne hallgassanak nevedről dalaink. Tetteid dalolom örökké, minden létezők legnagyobbika, neked adok méltán hálát itt és mindenütt.

(164) 5. wlnere = vulnere

24. /culminis/

37. corpora /a-ja e-ből javítva/

(165) 2. /LINGVA/

2. /NEC SILEANT/

6-10. Báthory ezeket a sorokat utóbb írta a 128a lap alájára.

7. Meg /M-je es-ből javítva/

9-10. hogy még mielőtt kiáltottam volna, meghallgattál

engem /vö. Iz 65,24./, hogy sem kiáltani, sem szólni nem tudtam

11-16. Jób is tanúsítja, hogy a régi, szent atyák is ismerték a háromság titkát. Hogy ő /tudniillik Jób/ az Isten előtt sem volt közönséges férfiú, azt a próféta bizonyítja, mikor általa ezt mondja az Úr: "Ha ama három férfi lesz is a földön, Noé, Dániel és Jób, ..." Ez 14,14.

13. wlgaris = vulgaris

14. dominus. <Si moises iob samuel>

15. a margón: Ezeccil 14

17-20. Veszedelemével viaskodva így vall tehát Jób is az egység háromságáról és Isten fiának megtestesüléséről: Krisztus, az ő halála, vége és feltámadása által a mi feltámadásunkat is megjövendőli.

19. mortem /betoldva/; quoque et /et betoldva/

27. Jób 19,25.

27. a margón: vulgata

28. a margón: pagninus - Pagninus /Pagnino, Santes, 1470-1541/: olasz dominikánus szerzetes, orientalista és bibliafordító; Lyonban, 1528-ban jelent meg először bibliafordítása kommentárjaival.

28-29. "Ego quoque noui redemptorem meum esse uiuentem, et nouissimum qui super terram surget." Jób 19,25. Biblia utriusque Testamenti. Pars 1-4. Ed. Robert Etienne. Trad., comment. Santes Pagnino, François Vatable, Theodore de Bèze. Genf, 1557. Tom. II. p. 300.

30. a margón: wlgata

30-32. Jób 19,26.

33. a margón: pagninus

33-34. "Quem ego uisurus sum »mihi, et oculi mei« con-specturi sunt, et non »alienus«: defecerunt renes mei in sinu meo." Jób 19,26; Pagninus i.m. tom. II. 300.p.

35-36. Jób 19,27.

35-36. a sorok széljegyzete: vulgata optime redit - a Vulgata adja vissza legjobban /?/

(166) 5-6. "az idők teljességében" Ef 1,10.

12. Atiak /atiak-ból javítva/
 15. Jób tanúsága szerint
 19-20. Pagninus: és miután bűnmet elpusztították /Pagninus i.m. tom. II. Liber Iob 19,26. p. 300./, ezt is /?/ később feltámasztották.
 21-24. Jób 19,26.
 26. a bölcshez képest a legkielégítőbben
 31-32. patri passianusok - eretnek mozgalom a III. században. Azt vallották, hogy ha az Atya és a Fiú egy, akkor az Atya szenvedett a kereszten.
 35. zemely /betoldva/
 36-(167) 1. Jób 33,4.
 (167) 2. innen <h>
 4. ismert<en>ek es uallott<an>ak
 4. hit<an>ak
 11-12. "Az istenek, kik az eget és a földet nem csinálták, elvesszenek." Jer 10,11.
 19. Adamba <ualo>
 31. 1Móz 2,7. /lefordítja a 31-32. sorban/
 32-34. (Hogy mint vélekednek az élet beleheléséről Kálvin és más tudós férfiak, olvassák el, akik akarják.)
 (168) 2-3. orzagaba <egiedölli>
 4. aki egy és három Isten...
 6. /est/
 6-8. Csak a lélek él, minden más halandó - latin közmondás - Mindig azért kell imádkozni, hogy ép testben ép legyen a lélek. A többit Isten megadja, nem pénzért, hanem szeretetből. Juvenalis IV. 10. 356. sor.
 13. "Haragom dühét nem fogom kitölteni..., minthogy Isten vagyok és nem ember". Oz 11,9.
 14-15. ld. (5) 6-8. jegyzetét
- (169) a 131b lap üresen maradt. Új mű kezdődik, a hitvitázó traktátus.
 (169) 1. A lapsorrend megváltoztatásának oka: Báthory a 151b oldalon összefoglalja értekezése szerkezetét: 3 rész-

ből áll. Az első az Atya, a második a Fiú, a harmadik a Szentlélek isteni természetének bizonyítását tartalmazza. /az első részből nem maradt ránk semmi, a harmadik a 152. levéllel kezdődik/. A 156-163. levelek a Krisztus-istenség bizonyításához tartoznak /az angyalok nem Jehovák, Krisztus pedig Jehova, noha "asszonyállattól" született/, ezért soroltuk a ránk maradt első részhez, vagyis a mű második egységéhez. Azért a legelejére /a kéziratban a traktátus a 132. levélen kezdődik/, mert a 132-151. levélig nagy vonalakban egységes a gondolatmenet, így a közbeékeles nem látszott célszerűnek.

1. Myndazaltal /tal betoldva/

18-24. 1Móz 32,24-30.

25-26. 1Móz 32,31-32.

(170) 1-2. Zsolt 145,16.

11-13. 1Móz 48,16.

18-19. 1Móz 49,10.

21. hirdetői <mind>

29. A lapsorrend megváltoztatásának oka: a 156. és 158. levelek a Bibliában megjelenő angyalok személyével foglalkoznak, a felsorolás a 156b lapon kezdődik, s a 158a-n folytatódik. Ezt a felsorolást a más témájú 157. levél megszakítaná.

29. Lk 1,13-17; 28-37.

33-35. Józs 5,13-15.

34. <?> ugian

35-37. Józs 6,26.

(171) 3. Mikor /javítva/

6-7. 4Móz 23,12.

16-17. "Mert nem ti vagytok, akik szólni fogtok, hanem a ti mennyei Atyátoknak lelke az, ki szólni fog tiáltalatok." Mt 10,20.

31. tugiuk /tagiak-ból javítva/

32. engedelmes <zegegi> zelegi /betoldva/

35. tiztessegdbenis /d betoldva/

36. soha <be>

- (172) 1-5. "Őbenne lakozik /az istenségnek/ minden teljessége"
 Pál apostol /Kol 2,9./; Ugyancsak ez az apostol 2Kor
 5,/19./: "Mert az Isten a Krisztusban volt, ki megen-
 gesztelte magának e világot", Ugyancsak az Írás mond-
 ja: Isten egyházát a saját vérével szerezte. vö. Csel.
 20,28.
- 5-7. Iz 43,10-11.
 6. utannam /u javítva/
 6. sem <sem>
 7-8. Iz 44,6.
 10. 44 /betoldva/
 12-14. Iz 44,6; Jel 1,8; 21,6; 22,13.
 18. 8 /betoldva/
 18-19. Iz 7,14.
 20. Iz 9,6.
 26. az züztül /az feg-ből javítva/
- (173) 7-9. Ef 4,18. - mint Pál /mondja/
 14. azoniallatot, <Betula> Alma /betoldva/
 14. <hanem> Mert
 14-15. leannak <Alma> BETVLA /betoldva/
 17. Magua /M-je es-ből javítva/
 18. chiak <ember> ember /betoldva/
 21. könyvében
 22-23. Jézus Krisztus igazi zsidó, és Ábrahám magva. A he-
 tedik kötetben, Luther, Martin: Omnia Opera. Tom. 7.
 Witeberg, 1557. Libellus Martini Lutheri, Christum
 Iesum, Verum Iudaeum et semen esse Abrahae, e Germa-
 nico versus, per I. Ionam; vö. Zsid 7.
 25-26. Gal 4,4. /a 26-27. sorban lefordítja/
 30. 1Móz 3,15.
- (174) 13-19. Lk 1,35. /lefordítja a 16-19. sorokban/
 21. lehetet<t>
 27. TESTbenn /TEST javítva/
- (175) 7-9. lefordítja a 9-11. sorban
 24-25. Jn 5,17.
 25-27. Jn 5,21.
 28. Jn 14,1.

- 28-29. Jn 17,21.
- (176) 2. Igaz /Egaz-ból javítva/
 5-6. ő is <hasonló> Egienlő /betoldva/
 7. Egiebben /javítva/
 12. Hogy /betoldva/
 13. Zsolt 2,12.
 14-15. Mt 11,6.
 16. a margón: psal: 2
 19-23. Bölcs 9,1-2.
 24. egiütt /betoldva/
 24-26. Bölcs 9,9.
 27. Bölcs 9,11.
 30. a margón: ps: 33.
 30. Az /az-ból javítva/
 30-32. Zsolt 33,6.
 33-34. Iz 66,2.
 35. Pagninus és Vatable így fordítják: "Omnia namque ista manus mea fecit, et uerbo mea facta sunt omnia haec."
 Pagninus i.m. Tom. II. Iz 66,2. p.213.
- (177) 1. caldeusban: az ókori dél-mezopotámiai arameus néptörzs nyelve; a bibliai arameus nyelv helytelen megnevezése
 8. az az <me>
 10-11. "Te vagy ama Krisztus, az élő Isten fia." Mt 16,16.
 13. Jordan /J-je i-ből javítva/
 15-16. 1Pt 1,10-12.
 17. ki <altal>
 26-27. Gal 4,6.
 28. Róm 8,9; 29-30.
 29-30. 2Tesz 2,8.
 31-33. Fil 1,19.
 37. vö. Mt 7,11. /lefordítja a (178) 1. sorban/
- (178) 12-14. Zsolt 7,9; Jer 11,20; 17,10; 20,12.
 16-36. Jer 10,10-14.
 23. az <Egeket> földet
 23. hatalmaual /u javítva/
 29-30. uillamlasokat <a?>
 34. baluany<zo>

37. et /javítva/
- (179) 4. ez az igaz Isten és az örök élet vö. Jn 17,3.
 5. Jn 14,6.
 8. "Názáretbeli Jézus, Zsidóknak Királya" Jn 19,19.
 22-23. Mt 27,54; Mk 15,39.
 30. <zefeketis> Zeleketis /betoldva/
 30-31. Jer 10,13-14.
 31-35. Jób 26,11-12.
 34. üüti az <tengert>
 36-37. Krisztus hajócskán hanyódik, de nem merül el.
 Szunnyad, de nem alszik, parancsol és engedelmeskednek
 a szelek és a tenger. vö Mt 14,22-23.
- (180) 2-8. Zsolt 24,1-3.
 5. bármelyiket választhatod, olvasó
 8. /A következő két sor: <Tieid az egek, s az földis
 tied / az földnek kereksegett>
 14. Az eredeti kéziratban a 132. levélen kezdődik el a
 hitvitázó traktátus megmaradt része.
 14-15. 4Móz 24,17.
 16-23. Zak 9,9.
 21. Igaz /I-je k-ból javítva/
 28-33. Bölcs 2,12-13.
 29. azert /betoldva/
 29. <alnoksagall> az igazatt
 29. haznos<sa lezenn> minekünk <mert igenn>
 30. es /betoldva/
 34. Részben a Vulgata, részben Pagninus tartalmazza, Pag-
 ninus i.m. tom. II. Bölcs 2,12-13; 17-20; 94-95. p.
 35-(181) 8. Bölcs 2,17-20.
- (181) 4. ellenkezőnyek /y-ja ie-ből javítva/
 4. gialazattall /ll-je tt-ből javítva/
 5. ötett /t-je k-ból javítva/
 7. rutsagos <gialazatos>
 16. psal: 2ij = Zsolt 2,2.
 18-20. Zak 11,12.
 20-22. Mt 27,6-7.
 26. 4Móz 21,6-9.

- 34-35. caput XXXiiij = caput 34.
 36. ur /betoldva/
 36-37. Ez 34,11.
 (182) 1-5. Ez 34,16.
 7-8. Ugyanez az Izaiás így szól: "Mint a pásztor, úgy legelteti az ő nyáját" /Iz 40,11./, és ugyanott Úrnak és Jehovának nevezi őt.
 18. uartak <az>
 23-24. ahogy Pál és János is bizonyosságot tesznek róla
 26. Zsolt 35,11.
 27. Zsolt 22,1.
 30. az ő <idei>
 31-34. Iz 53.
 33. korona <alatt> alatt /betoldva/
 (183) 1. Jn 19,5.
 6. erettetek <unok>
 8-10. Csel 20,28.
 11. ember <az daniel>
 12-20. Dán 3,24-25.
 26. a 95. sorban vö. Dán 3,28.
 31. Monoszlóy András /1552-1601/ - Telegdi Miklós köréhez tartozó katolikus teológus. 1589-ben két műve jelenik meg: "A szenteknek hozzánk való segítségéről való hasznos könyv." /De invocatione et veneratione sanctorum/, és "Az üdvösségre intő képeknek tiszteletéről való igaz tudomány". Báthory mindkét tant támadja értekezésében. Gyarmathi Miklós királyhelmei predikátor 1598-ban írt vitairatot Monoszlóy: "A szenteknek ..." c. könyvéhez, melyet Báthorynak ajánlott.
 35-37. Jn 3,16.
 (184) 4. a margón: SIBILLA PERSICA:
 4-10. vö. Mt 14; Mk 6; Lk 9; Jn 6. /a 11-19. sorokban lefordítja/.
 7. haec illa de operibus mediatoris - a közbenjáró munkálkodásairól így emlékezik meg /ti. a Sibylla-könyvek: Sibyllinorum Oraculorum Libri VIII. Addita Sebastiani Castalionis interpretatione Latina, que Greco

eregione respondeat. Basel, 1555. Liber I. p. 66-67.

8. a margón: SAMIA

10. coronasti <horr>

10. /fele/

34. a margón: 1. petri 2.

34. az ellentétes tudományhoz tudatosan ragaszkodnak vö.
2Pét 2.

(185) 8-9. "ki az égig felmagasztaltattál, a pokolig levetteté" Mt 11,23.

10-13. Mt 11,21-24.

18. uoltat es /betoldva/

36. semmi és senki

(186) 7. a lapsorrend megváltoztatásának oka: Dávid 145. zsoltára a 164a lapon kezdődik /1-8. vers/, és a 136a-n folytatódik /9-10./, így tehát a 135. és a 136. levelek közé ékelődik a 164.

7-26. Iz 42,1-7.

25. es /et-ből javítva/

37. es az <bel> bell /betoldva/

(187) 2. Isteni /ettől kezdve két sor áthúzza/ : <?>

2-3. chelekedetiről bizonság az zent irass /betoldva az áthúzott sorok helyett/

5. es <kek> kekeiuell

6-8. Zsolt 146,1-2.

7. Jehouat /mindkettő javítva/

10. Ittem /Ibidem-ből javítva/

10-22. Zsolt 146,5-10.

15. ahogy Krisztus 5000 embernek vö. (184) 4-10. jegyzetét

30. Daudis /betoldva/

35. Messiasnak <Daud>

37. benne /betoldva/

(188) 5-6. és mindenkit, aki szenvedett

14-16. Iz 40,3.

24. engedeem/3. e-je betoldva/

24-25. Iz 50,6.

25. gialazat /vagy/ gialazas /?/

- 26-28. Iz 40,11.
 35-36. Jn 10,14-17.
- (189) 1. neuet /1. e-je betoldva/
 6-8. 2Móz 4,16.
 2-10. Zsolt 88,6.
 18. ö /betoldva/
 24. pedig <Mosest> <Aront> Mosest /betoldva/
 24. sem <Mosesnek> Aronnak /betoldva/
 31-32. Iz 35,4.
 32-34. Iz 35,5-6.
 35-36. Iz 40,10-11.
- (190) 5-6. nieluek /k betoldva/
 17-19. 1Móz 19,24.
 22. a lapsorrend megváltoztatásának oka: a 137, és 142. levél az ariánusoknak egy Krisztus istenségét tagadó érvét ismerteti: az Írás néha Jézus nevét embereknek is tulajdonítja. A két lap ezt cáfolja: Krisztus nem tisztviselő. Csak ezen a két levélen van szó a tisztviselők, fejedelmek elnevezésének szokásáról. .
 29. est <nobis dominus>
 29-30. "Annak a tartománynak az ura, nagy kemény beszédekkel szólt minékünk." 1Móz 42,30.
 31-32. 1Móz 1,1.
- (191) 14. Zolla /betoldva/
 14. ferfiu <az f>
 14. Vrai <az föl>
 14-15. 1Móz 43,30.
- (192) 8. a lapsorrend megváltoztatásának oka: Báthory a 141a lapon az ariánusok újabb három ellenérvét idézi, majd a 138. levéltől kezdve sorra cáfolja ezeket.
 8. a 141a oldal első három sora hiányzik
 17-18. 1Móz 18,17.
 22-23. öröke <ualo Isten> ualo Isten
 26. örökkeualo /betoldva/
 29. az eretnekek és zsidók mondásai
 30. a 141b oldal első három sora hiányzik
 31. halandó teremtményekkel

- (193) 2. teremtesebenn /4. e-je betoldva/
 6-8. a szent és oszthatatlan háromság közös szándéka és végzése alapján
 10-11. Jel 5,12.
 11-14. Ef 1,4.
 28. Jesus <az ket s>
 29-30. 1Móz 18,17.
 35. Angiall /betoldva/
- (194) 4. mert <ötet>
 5-9. 1Móz 18, 19.
 6. hazanak <holta>
 9. zollott az Jehoua /betoldva/
 17. Haat <innen>
 21. nekik /betoldva/
 29. Nem /N-je m-ből javítva/
- (195) 2. A lapsorrend megváltoztatásának oka: eredeti helyére a 145. levél nem illik, hiszen a tanácskozás kérdését tárgyalja, így tartalmilag ehhez a részhez tartozik, amivel a 138b is foglalkozik.
 7-10. "Kicsoda igazgatta az Úrnak lelkét, vagy ki adott neki tanácsot vagy tanította őt? kicsoda igazgatta őt az ítéletnek útjában, hogy hogy őt tanítaná bölcses-ségre, és megmutatná neki az okosságnak útját?" Iz 40,13-14.
 25. teremtuenn <ez> ő /betoldva/
 33. mondgia /gia betoldva/
 35-(196) 2. Iz 40,13-14.
- (196) 4-11. Iz 40,13-14.
 8. ki <tanította> igazgatta /betoldva/
 17-18. 1Móz 1-3.
 22-23. Jn 1,18.
 30. uala /betoldva/
 33. Azys /javítva/
- (197) 1-5. Ef 1.
 9. öntený /1. n-je betoldva/
 9. az <imatsag> kegyelemnek
 10-11. "És kiöntöm Dávidnak házára ... a kegyelemnek és a

könyörületességnek lelkét" Zak 12,10.

12-15. Jn 20,22-23.

15-16. Jn 14,6.

16. Utt /Elet-ből javítva/

19. "Én vagyok e világnak világossága" Jn. 8,12.

32-34. Péld 16,5.

(198) 3-5. Róm 9,20.

15. o testamentom (nal)

26. Lk 24,13-27.

28-30. Péld 26,5.

35-37. Csel. 2,38.

(199) 1. A lapsorrend megváltoztatásának oka: a 157. levél az eredeti sorrendben nincs a helyén, a 156-nak közvetlen folytatása a 158, mely szintén Krisztus örökkévalóságáról, kettős természetéről szól. A 140b oldal vége a bolond eretnekeket kárhoztatja, megtérésre int, éppúgy, mint a 157a eleje.

2-3. Jer 8,9.

7-8. Ef 5,14.

8. az az, az bünből /betoldva/

10. mind (mind) eletembenn

21. a margón: psal 110

21-24. Zsolt 110,4.

24. Salem - korai egyházatyák Jeruzsálemmel azonosították; a Jordánhoz közeleső város, itt volt Melchisedek palotája, s ez volt Keresztelő János helye

34. /Isten/

(200) 4. Meeg /2. e-je betoldva/

5. zeekit /2. e-je betoldva/

11. a lapsorrend megváltoztatásának oka: a 165. levél tartalmazza az unitáriusok ellenérvét a kétféle örökkévalóról, ami nyilván megelőzi cáfolatát, amelyet a 143. levélen olvashattunk. A 165. levél Pál apostol idézetére a 147. utal vissza a gondolatmenet lezárásakor.

11. haatt /2. a-ja betoldva/

11-12. "Távozzál el éntőlem Sátán". Mt 16,23.

- 22-25. 2Kor 5,1.
 26-29. Mt 25,34.
 28. uettetesytől /y-ja e-ből javítva/
 (201)14. /messias/
 15. az eggi zemelybenn közbeiaro /betoldva/
 18-19. Zsolt 45,6; 145,13.
 19. és más próféta is ezt mondja
 21. Messias /betoldva/
 22-23. Zsolt 2,7-9.
 28. uralmának nem lesz vége vö. 18-19. sorok jegyz.
 29-34. Jeruzsálem ostromakor, Acház, az istentelen király idejében Izaiás Krisztus születéséről jövendölt, s azt mondta, Krisztus űket fogja szolgálni. Minthogy még nem született meg, azért Macher-salal-chas-baznak nevezi őt, ahogy Gualterus mondja: gyors prédálónak és zsákmányra sietőnek. vö. Iz 8; 8,3; 34-35. - Biblia Sacrosancta Testamenti Veteris et Novi Pars 1-3. Ed. trad. Leo Juda, Theodor Bibliander, Conradus Pellicanus, Rudolphus Gualterus. Tiguri, 1544. - Iz 8,3; p. 213-214; Iz 8,34-35; p. 221-222.
 32-33. Gualterus, Rudolphus /1518-1586/ - Zürichben működő protestáns teológus.
 31. et <?>
 (202) 1. Ki <t>
 3-14. Csel 2,30.
 6. menesuel /uel betoldva/
 15. örök <?>
 15-16. Mik 5,1.
 16. a margón: michae 5.
 29. nem <rekeztetik> rekeztetik
 (203) 1-2. Isten az Istentől, ember az embertől.
 12-14. Jn 1,18.
 15. Atiatol /betoldva/
 17. Attianak /A-ja a-ból javítva/
 21. A lapsorrend megváltoztatásának oka: ebben a részben a Bibliával igazolja Krisztus Jehova voltát Báthory, a 157. és a 146. levelek között ez adja a szoros lo-

gikai összefüggést.

25-27. Amikor Izrael Istene eljön bosszúállásával, szolgálói népének jutalmát is megítéli. vö. Róm 12,19; Zsid 10,13.

29-31. Fil 2,7.

34. ideigg /betoldva/

(204) 3-6. Jer 23,5-6.

7-12. Jel 1,8.

10-11. uagyonn /uala-ból javítva/

12-16. Iz 44,6.

17-18. Jel 1,8.

26. mate<tt>

(205) 13. ad <tessal> corin /betoldva/

14-17. 2Kor 5,1.

15. ualo <epoletett>

25-26. "Az én Atyámnak házában sok hajlék van, mert ha másképp volna, megmondottam volna nektek." Jn 14,2.

(206) 10-13. Iz 45,23.

15-17. Fil 2,10.

17. <?> ad rom

17. Róm 14,11.

18-20. Zsolt 16,8.

22. soha <be> be

25-26. "Azt mondja a balgát az ő szívében, nincsen Isten." Zsolt 14,1.

(207) 24. Nem /N-je az-ból javítva/

27-28. Mt 9,20; Mk 5,25-29; Lk 6,19.

35. zollottaak /2. a-ja betoldva/

36. tanitottsak /2. a-ja betoldva/

(208) 10-13. Mondom azért ... /kezdetű mondat betoldva/

24-26. Csel 3,1-8.

30. egez <?> az /betoldva/

33. 2Kir 5.

34-35. 2Kir 4,8-37.

36-(209) 3. 1Kir 18,36.

(209) 4-6. Ez 16.

22-24. Jn 2,19.

- 25-27. Jn 10,18.
- (210) 4-5. Ahogy Ágoston mondja: imádkozik mint /?/ ember.
 6-8. Lk 7,11-14.
 9-11. Mt 5,23-27; Mk 4,35-41; Lk 8,22.
 28. "fogva vivé a fogságot" Ef 4,8. vö. Zsolt 68,18.
 30-31. eleibenn <harog>
- (211) 5-7. Mt 27,40; Mk 15,30-32; Lk 23,35-37.
 14. /uagiok/
 16. tisztogas <zentt>
 33. különbenn <uallanom> uallanom
 34. Fiutt /tt javítva/
 37. mint /t-je z-ből javítva/
- (212) 1. zerent /z-je t-ből javítva/
 2. urnak <bezed> bezed /betoldva/
 2-5. Zsolt 32,6.
 14. Jehouanak <bese>
 14. Neuezy /N javítva/
 15. különb, <maas>
 17. Istensegek /k betoldva/
- (213) 4-5. Zsolt 33,6.
 5. Auagi az <Fiual>
 9. <h>az teremtet
 9-11. Zsolt 104,29.
 13-14. 1Móz 1,2.
 14. A lapsorrend megváltoztatásának oka: a 144. levél a Szentlélek istenségének kérdésével foglalkozik, így nem tartozhat a krisztológiai részhez. /152b/ utolsó mondatát folytatja a Mózes első könyvéből vett idézettel annak igazolásául, hogy a Szentlélek is részt vett a teremtésben.
 20. Emittes /2. e-je i-ből javítva/
 20. ualozonkatt /vagy/ ualo zonkatt
 20-28 Zsolt 104,29-30
 22. eorum /betoldva/ <suum> aufert
 23. Bochia <sd ky>
 27. lelke <ne>tt
 28. <Isaiasonkis> dauidonkis 33/betoldva/

- 28-30. Zsolt 33,6.
 29. egek /ekek-ből javítva/
 30. Isaias /I-je E-ből javítva/ <mas>
 32. ki ötödik evangélista
 32-34. Iz 48,16.
 33. az <ur külödot> ur
 (214) 8. profetat, <noha>
 9. az atyától különálló személy
 9-13. Zsolt 138,7.
 21. értelmönk <me>
 27. üdüözültenek /2. e-je betoldva/
 33-36. Lk 24,13-27.
 37. eztis /betoldva/
 37. a margón: psal. 33.
 (215) 9. zentfiara /t betoldva/
 15-16. Mk 16,16.
 16. hizen <es meeg ? ?> el ne uezzen
 20-22. 1Jn 5,7.
 21. Ige /betoldva/
 24. Krisztus más vígasztalót ígér. vö. Jn 14,16.
 27. három és egy
 30. Istentől <zaz>
 31. kereztieneknekis /2. n-je javítva/
 33-(216) 2. Róm 8,26-27.
 37. akki <tugia>
 (216) 5-6. "és kiöntöm Dávidnak házára ... a kegyelemnek és a
 könyörületességnek lelkét" Zak 12,10.
 13. tyztet /1. t-je zből javítva/
 14-15. teremte<e>tte
 17-18. "és megújítod a földnek színét" Zsolt 104,30. - és
 az Úrnak lelke lebegett a vizek felett vö. 1Móz 1,2.
 27-28. a margón: Johan: 14
 29. Jn 14,26.
 33-34. es adatik az hiueknek /betoldva/
 (217) 2-6. Mt 12,31.
 15-17. 1Móz 32,10.
 17. aut irgalmassagidnal /betoldva/

20. Igaz, mert /betoldva/
 20-22. Kol 2,9.
 34. Istent <az ő zentlelket>
 35-(218) 1. "Ők pedig engedetlenek voltak, és megharagították az Istennek szent lelkét, annakokáért lett öneik ellenségük, és hadakozott őellenük." Iz 63,10.
 (218) 5. sidoknak <hadnagiok>
 9. Jóh 33,4.
 12. a margón: Job 33.
 13. es Jehouanak /betoldva/
 13-14. a margón: Gen. 2.
 14-15. 1Móz 2,7.
 16-21. Lk 1,35.
 28. által <zallatt az>
 33. kinek művei /egymástól/ elválaszthatatlanok
 (219) A kézirat legutolsó, 166. levele még egy verset tartalmaz a 166-a oldalon. A vers más kéztől származik, s a stílusjegyei sem utalnak Báthory-műre. A Régi Magyar Költők Tára XVII. sz. 1. kötete közli a 249. oldalon, feltételelesen s erősen megkérdőjelezve, Báthory másik, a kéziratban is szereplő költeményéhez csatoltan.

Szójegyzék

absit (96) 7. távol	távol legyen
absque dubio (16,27)	kétség nélkül
abusussaua (191,27)	visszaélésével
accedal (193,11-12)	ehhez járul
acceptalta (151,10)	elfogadta
ad partes (101,3)	pártokra
allam kapcaiarol (132,5)	állkapcsomról
amoueally (151,27)	űzz el
anxietasomnak (26,28)	búsulásomnak, aggodalmamnak
apoštolo credo (174,33)	apostoli hitvallás
arrhab (162,16)	zálog
aut (passim)	vagy
balonok (84,16; 149,37)	vallonok
baluanj ember (20,9)	vlsz. bálványozó ember
bator (27, 34; 39,5)	ámbár
be mustralz (25,5)	bemutatsz
calumnialkodoll (197,26)	gáncsoskodsz
caput (passim)	fejezet
cauillacioiok (206,21)	kötekedésük
chepö (47,1)	gyertyabél
circallz (12,28)	kémlelsz
commenal (116,3; 175,17)	rábíz, ajánl, meghagy
concepta (171,24)	szavakba foglalt
conclusiot (166,21)	következtetést
concordalnak (180,26)	egyeznek
confessorit (4,14)	vallástevőit
consummatum est (180,12)	elvégeztetett
contenal (95,4)	veszekedik
contrarium (194,18)	ellentmondás
corruscalnak (106,18)	ragyognak
credencia (2,13)	hitvallás

declaral (133,7)	nyilvánít
decretoma (122,26)	határozata
deplorallia (94,7)	panaszolja
deprecacio (135,7)	könyörgés
derek zerent (30,32)	biztosan (NytSz.I.497.)
derekát (191,8)	nagyobb részét
deuteronomium (206,36)	Mózes 4. könyve
diluvium (14,7)	vizözön
discordaltak (204,27-28)	viszálykodtak
distincciot (167,25)	különbséget
dulia (169,14)	tisztelet
egielitett (45,27)	elegyített
elementomok (25,14-15)	őselemek
elő üdött (13,4)	eljövendő időt
emettem (94,11)	virrasztásomban
enheteted (89,16)	enyhitetted
eppegessen (151,35)	építgessen (?)
et alioqui (6,27)	s másképpen:
et iterum (43,10)	s még egyszer
euge (83,7)	helyes, jól van
exceptioibat (192,12)	ellenvetéseidet
excipialnanak (176,37)	magyaráznák
faionitottanak (21,16-17)	rémisztettek
feddőzés (183,33)	civakodás
feketezem (43,21)	szégyenülök
fel giamolhasson (106,2)	gyámolithasson
fertenguen (5,1-2)	fetrengvén
foliamom (37,27)	folyamodom
fottig (111,12)	fogytig, végig
förre (121,22)	földre
giaporodast (41,25)	gyarapodást
girakatt (214,19)	pénzeket
gosgiann araniat (199,30-31)	aranyrögöt (NytSz.I.1110.)
gradichyall (53,11)	fokkal

haboztattal (87,9)
 hailakjnak (65,11-12)
 hipocrita (12,37)
 hiu taskaja (116,9)
 hon mi (39,7)
 harogattanak (210,31)
 hurogat (92,2; 118,3-4)

iam tandem (87,31)
 jarianak tabort (41,29)
 importunuskodom (111,5)
 ibidem (passim)
 ideigg (203,34)
 in summa (120,18)
 ingen (32,37)
 ingenülő (45,23)
 ingien (192,20)
 ittem (182,26)
 jysop, ysop (105,33; 45,28)
 isőő (23,11)

kazdagsagnak (14,23)
 ked (100,13)
 kekekett (42,30)
 kellenej hannom (73,20)
 kergeteges (130,8)
 kesalkodasi (57,8)
 ko kenir (44,30)
 köuezeuell (102,5)

la (180,25)
 labad (210,11)
 latria (169,14)
 leuegnek (104,13)
 limbus (98,14)
 litron (25,24; 206,6)

hányódtál
 hajlékának ?
 képmutató
 üres táskája ? (Nytsz.I.1456.)
 akármi, bármilyen
 halomba gyűjtötték
 gyaláz

végre már
 állítsanak tábort, őrizzenek
 alkalmatlankodom
 ugyanott
 egy időre
 végeredményben
 ingyen
 ingyenvaló
 semmiképpen
 valamint
 izsóp
 ízű

gazdagságnak
 kedved
 sebeket (NytSz.II.160.)
 kellene-e felhánytorgatnom
 szédült
 küzdelmei
 kemény kenyér
 gazdagságával

lám
 alapod
 csak Istennek járó tisztelet
 (NytSz.II.546.)
 lebegnek
 a pokol tornáca
 váltság

locumtenensett (69,34)	helytartóját
locus (93,33; 158,9)	bibliai hely
maagg (10,31)	magzat
maga (118,6)	holott
magatt (114,2-3)	magvát
magistratus legitimus (151,7-8)	törvényes előljáró
makulalt (157,35)	hibás
meccek (15,10)	mit tegyek
meg circalnadis (156,9)	megvizsgálnád is
meg mordallata (149,36)	meggyilkoltatta
meg unalmaztam (10,3)	eltávolodtam
meg nemolal (42,28-29)	megnémultál
menkoronn (111,19)	mindenkoron
metelies iuhod (16,29)	mételyes juhod
mirrat (67,29)	mirhát
mogia keppenn (4,14)	helyes mértékben
nam (90,10)	mert
negligaltam (211,30-31)	elhanyagoltam, semmibe vettem
oderunt (141,34)	gyűlölni fogják
oktad (81,27)	(te)miattad
ötöz (3,28; 55,7; 145,26)	öntöz
öze (118,19)	együtt
penuel (169,22-23)	az a hely, ahol megjelent az Isten (héb.).
perditus (135,29)	tékozló
pezeri (13,30)	csatlós
planaloe (145,26)	plántálósé
poenitenciaat (10,35)	bűnbánatát
potenciaual (179,21)	hatalommal
prattikaltam, pratikalt (90,3-4; 126,37)	praktikáltam
precursor (112,3)	előhírnök

prestaltam (13,7)
 priuilegiomull (190,14)
 proprie (92,10-11)
 proscribalnek (76,2)
 protectora (125,21)
 prouidenciad (106,4)

quodam sit (1,3)
 quodammodo (185,1)

Rabbona (191,29)
 radiussa (106,18)
 regnallion (78,10)
 rigal (3,28; 55,7)
 roraluan (3,28)

safilliaual (135,6)
 saluatorom (106,3)
 samoli zeke (13,35)
 sanguisuga (117,31)
 sarata (27,6)
 sceptromoo (35,36)
 scilicet (165,28)
 scrutallia (215,37)
 sengeieuel (30,32)
 semi aliter allatod zerent
 (119,4-5)
 seprő (3,25)
 seruum arbitrium (18,33)
 SILO (170,19)

sirtalan (104,3)

sirtalanna (104,3)
 siuo riuo (72,13-14)
 sogo-hogo (7,29)

tanusítottam
 kiváltságul
 tulajdonképpen
 előírnék
 oltalmazója
 gondviselésed

így legyen
 valamiképpen

mesterem, uram
 sugara
 uralkodjon
 öntöz
 öntözővén

zafírfával
 megváltóm
 zsámolya
 vérszopó
 gyalázatos
 jogarú
 tudniillik
 kutatja
 zsengejével
 semmi más természeted szerint

a bor alja
 szolgai akarat
 itt: Messiás (héb., Jákób ál-
 dásában szereplő kif.)
 terméketlen, esőt nem adó
 (NytSz.III.1311., Etim.Sz.
 III.1221.)
 zsírtalanná
 síró-rívó
 sűgő-bűgő

sonussat (184,29-30)	hangját
spongiatt (45,28)	spongyát
subuenialal (154,2)	segítségre jöttél
suitolj (23,16)	sújts
suliok (29,32)	súlyok
sulisagit (67,20)	súlyát
süöltez (130,4)	süvöltesz
tace (200,11)	hallgass
tallai (17,2)	tollai
teriedekit (150,10)	nemzetségét
tonalt (4,11)	talált
tractanak (177,5)	értekezésnek
tulaion (114,6-7)	tulajdon
tulkainak (50,20)	áldozatának
uaiutt (28,28)	ványadt
uerbum (177,2)	ige
uertengek (21,20)	fetrengék
uigill (54,36)	őr
ugia (37,25)	ugyan
uigozny (46,5)	vigyázni
uindicalode meg (117,37)	formálsz-e még jogot
uizontak (213,26)	viszont
unioia (64,27)	gyöngyszeme
uno nomine (151,13)	egy néven
uouealtam (13,7)	ígérttem
ut (passim)	ahogyan
utannay (37,17)	utána is
utcunque (3,10; 30,35)	bárhogyan
uyncelerr (71,21)	szőlőmunkás
wyll (64,6)	vivél
zadozottat (153,7)	szakadtat
zamann (51,27)	számon(tartva)
zeekit (200,5)	lényegét

zelegi (46,19; 83,3; 171,32)	szelíd
zentharomsagnak filibenn (81,30)	szenháaromságnak félésében ?
zeptromot (64,9)	sceptrumot, jogart

A kötet felépítése; a szöveggözlés módja

Ecsedi Báthory István kézírata a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában található erősen megrongált, néhol penészes, hiányos állapotban (jelzete: K 61). Terjedelme 165 levél; az eredetinek csupán mintegy harmadrésze maradhatott fenn.

Három mű megmaradt részeit foglalja magába: az első rész (a kézirat könyvtári számozása szerint, mely először tett kísérletet a teljesen összekeveredett levelek sorrendbe állítására) a 122. levélig Báthory vallásos meditációit tartalmazza, melyeknek utolsó változatát 1605 januárjában fejezte be; a 122-131. levélen egy latin ars orandi található az imádkozás hasznáról és módjáról, mely a meditációk befejezésével egyidőben keletkezhetett; majd végül a 132-165. levélen egy, a Szent-háromsággal kapcsolatos vitairat zárja a művek sorát, melynek keletkezési idejét 1595-1600 közé tehetjük.

(A "levelek" sorrendje kiadványunkban) A jelenlegi számozásban olyan, első olvasásra is nyilvánvaló hibák találhatók, hogy meg kellett kísérelni a levelek újrendezését. Ezt megnehezítette, hogy az egyes leveleket semmiféle előre- vagy visszajelzés, órszó stb. nem köti össze; hogy a levelek (sőt a lapok is) "mondattanilag zártak": csak igen ritkán került át egy-egy megkezdett mondat folytatása a következő lapra; valamint, hogy az eredeti műveknek nem valamely egységes, egybefüggő része maradt ránk, hanem innen is, onnan is kisebb-nagyobb részek - s ezek is összekeveredve. A rendezésnél a mi eljárásunk sem lehetett egészen következetes (már az eltérő műfajok miatt sem).

A szubjektív hangú, néha csapongó - bár sodró áradatú - meditációk esetén semmiféle logikai szerkezetet nem lehet rekonstruálni; a könyörgés, panasz, fohász és bűnvallás témái visszatérően ismétlődnek (hiszen a lélek ugyanazon gyötrelme-

it járja be Báthory újra és újra). Itt megtartottuk a kézirat számozását és sorrendjét - feltüntetve kiadásunkban mindenütt az egyes lapok kezdeteit, s jelöltük a recto (=a), verso (=b) oldalakat is. A szöveget folyamatosan közöljük, ahol azonban a két egymás után következő lap észrevehetően, értelemzavaróan eltér, ott ezt sorkihagyással és pontokkal jelöltük.

Könnyebb volt a helyzet a teológiai értekezésnél (az Atya, Fiú és Szentlélek személyével foglalkozó részeknél), ahol az érvelés logikájára és a Báthory által megadott szerkezetre is támaszkodhattunk. Természetesen a három nagy egységben belül az egyes témák sorrendje már eléggé esetleges. E műben - s az ars orandiban - sorrendi változtatásokat hajtottunk végre: a jegyzetekben indokoljuk e változtatások okait; de jelöltük az eredeti lapszámot is egy esetleges későbbi, tökéletesebb rekonstruálás megkönnyítése végett. A hiányokat, a lapok hibás sorrendjét ez esetben is sorkihagyással és pontokkal /.../ jelöltük.

(A szövegközlés módja) Kiadásunk megtartja Báthory kéziratából a jellegzetes "kikezdéseket". Lapszéli jegyzeteit technikai okokból, nem a margón, hanem a szövegbe beolvasztva, + + között közöljük az után a szó, kikezdés vagy egész oldal után, amelyhez tartozott. Az egy-két szavas marginális szövegjavításokat, akárcsak a sorközötti beszúrásokat, folyamatosan helyeztük be a szövegbe, de a jegyzetek mindenütt utalnak arra, hogy mely szavak, részek a szerző utólagos betoldásai, javításai.

Báthory lapszélen feltüntetett bibliai locusmegjelöléseit - technikai okokból - a szövegközlésből elhagytuk, a jegyzetekben azonban minden esetben közöljük ezeket.

A kéziratot a lehetőségekhez mérten betűhíven kívántuk közölni, néhány jelet írtunk csak át:

o, ó, õ, õ = ö/ö, õ hangértékben/

u, ú, ū = ü/ü hangértékben/

ſ = s

z = z

ch = ch

ÿ = y /igen ritkán ii, ij, ji vagy y-lágyító hangértékben/

e
a = ae /csak latin szövegrészeknél használja/

Gyakran kettőzi az n és m betűket, ilyenkor sokszor kevesebb vagy több van egy "szárral", ezeket az eltéréseket nem jelöltük. - Kis- és nagybetűit pontosan megtartottuk.

A szöveg gondozása során alkalmazott jelek:

- ( ) = Báthory saját zárójele
- < > = kihúzás, törlés az eredetiben - a jegyzetben adjuk
- < ? > = olvashatatlan kihúzás, törlés az eredetiben - jegyzetben adjuk
- / / = a sajtó alá rendezők kiegészítése, megjegyzése, emendálása
- / ! / = sic; a főszövegben nem javítottunk, a javított alak a jegyzetben található
- / ? / = bizonytalan olvasat
- /.../ = néhány betűs hiány vagy olvashatatlan rész a szövegben
- /...../ = hosszabb hiány vagy rongálódás (ha egy sornál több, a jegyzet jelzi a hiány mértékét); ugyanígy jelöljük a levelek folytonosságának megszakadását.

A főszöveg központosítása Báthory eljárás módját követi.

Rövidítéseit a bibliai helyek kivételével jelölés nélkül mindenütt feloldottuk.

CSB mpria = a "Comes Stephanus de Bathor" aláírás rövidített változatát, mellyel széljegyzeteit, utólagos bejegyzéseit zárja, nem oldottuk fel.

Ugyancsak jelölés nélkül oldottuk fel a latin szövegrészek abbreviaturáit.

Ahol hiányos vagy a penészes barnulások miatt olvashatatlan volt a szöveg, megpróbáltuk kiegészíteni, amikor ezt erőltetés nélkül, értelemszerűen vagy a megtalált idézet alapján lehetett. Az ilyen kiegészítéseket aláhúzással jelöltük

(A jegyzetek) Jegyzeteink az oldalszámmal és az oldalanként újakezdődő sorszámmal utalnak a megfelelő szöveghelyre. Ha egy adott szövegrészhez többféle jegyzet is járul, a sorrend mindig: 1. szövegkritikai jegyzet, 2. szómagyarázat vagy

fordítás, 3. forrásmegjelölés, 4. tárgyi jegyzet.

Báthory forrásainak meghatározása igen bonyolult és most általunk távolról sem teljesen lezárt feladat; ő maga igen ritkán és pontatlanul jelöli, hogy mit, honnan vett át. Szinte soha nem idéz szó szerint sem a Bibliából, sem más forrásokból. Valószínűleg többféle Bibliát forgatott, a Vulgatát épp legritkább esetben, idézetei hol az erasmusi Újszövetséggel, hol Pagninus vagy Münster szövegváltozataival hozhatók kapcsolatba. Ő maga is tudatában van az eltérő szövegváltozatok teológiai különbségeinek, néhol utal is erre. De még ahol megadja a forrást, ott sem mindig szószerinti az idézet. Így szinte minden általunk feltüntetett bibliai helymegjelölés mellé oda kell érteni a "confer", "v.ö." szócskát.

Báthory latin tudása kora művelt főuraiéval egy szinten áll, rendkívül sok idézetet tud fejből, kitűnően ismeri a Szentírást, de nyelvtani ismeretei gyengébbek, többször téved. Nyelve, stílusa, akár magyarul, akár latinul ír, a Bibliából táplálkozik, át- és átszövődik főként az Ószövetség toposzaival, kifejezéskincsével. Szinte minden mondata felidéz egy vagy több bibliai párhuzamot, tisztán nem különíthető el egymástól biblikus stílus és idézet. Így az általunk jelölt locusokon kívül még sok forrást és még számtalan párhuzamos helyet adhattunk volna meg.

A latin részeket ott fordítottuk, ahol Báthory maga nem fordította le. Ahol a Károlyi-féle bibliafordítás értelme fedte a latin szöveget, ott ezt a verziót adjuk, mindig idézőjelben. Ha ezt Báthory kiegészítette, vagy csak távolról parafrázálja, esetleg önállóan ír, akkor saját fordításunk szerepel a jegyzetben idézőjel nélkül, s utalunk, ahol lehet, a párhuzamos helyre. A bibliai idézetek forrásmegjelölésénél a Vulgata számait közöljük, kivéve Károlyi zsoltárdordításait; ahol megtartottuk a vizsolyi biblia számozását, melyet egyébként Báthory is használt.

+ + +

Itt szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik segítettek a kötet létrejöttében: Balázs Mihálynak a figyelmes lek-

torálásért, Varjas Bélának, Karácsonyi Bélának, Szabó Gézának és Téglásy Imrének a latin részek olvasatához és fordításához nyújtott segítségért, Ritoókné Szalay Ágnesnek a kéziratári munka megkönnyítéséért.

A sajtó alá rendezők

UTÓSZÓ

Adattári sorozatunknak ez a kötete az eddigtől eltérő, szokatlan feladatra vállalkozik: irodalmi szöveg közel betűhív, jegyzetelt kiadására. A szokottnál bővebben igyekszünk ezért megmagyarázni ebben az előszóban: tulajdonképpen mire, miért és hogyan vállalkoztunk.

(A műről) Kötetünk tartalommutatója is jelzi, hogy művekről kellene szólni. Valóban: a Szentháromság-tant vitatkozáva védelmező, magyar nyelvű traktátus, sőt az Erdei Klára által először elkülönített latin Ars orandi is megérdemli a figyelmet - különösen a teológusokét, egyháztörténészekét, de a Báthori forrásismerete iránt érdeklődőket is. Kétségtelen viszont, hogy az alapmű - amivel sokféleképpen összefonódott függeléknek tekinthető a két teológiai értekezés -: az általunk *Meditációk* címen publikált, s egész régi irodalmunkban páratlanul álló, zsoltáros fohászkodás-sorozat. Ennek műfaji meghatározásával a fölfedező Toldy Ferencről Horváth Jánosig sokan próbálkoztak. E kísérletektől eltérően a *Meditációk* címet (bár a kifejezést maga Báthori soha nem használta!) azért mertük vállalni, mert irodalomtudományunk elfogadhatónak tartja Erdei Klára hipotézisét a francia kálvinista írók - Béza és társai - zsoltárparafrázisokból és önvallomás-elemekből kialakított, komor hangvételű meditációiról, mint sajátos műfaji vonulatról (*Méditations calvinistes sur les psaumes dans la littérature française du XVIe siècle*, in *Acta Litteraria*, to-mus 24, 1982. 117-155.); s Báthori művének e francia irodalmi jelenségekkel való rokonságáról (vö. EBI meditációi és európai hátterük, *ItK* 1980. 55-69. és Modellfejlődés EBI prózájában, *ItK* 1982. 620-626.).

Aligha szükséges itt méltatnunk ezt a művet, vagyis azt a szöveget, ami töredékesen maradt ugyan ránk, de a többször átformált, tudatosan komponált alkotás egészéről a szerző - caputszámozása révén is - hű képet ad a négyszáz évvel későbbi olvasónak, e fejezetszámok ui. nagyjából lehetővé teszik az egész mű rekonstrukcióját (amit természetesen a jelen kiadás sajtó alá rendezői nem tettek meg s amit így kötötünk úgyszólván az olvasóra bíz, segítségül legfeljebb az egyik sajtó alá rendező már idézett tanulmányait ajánlva). - Szerencsére fennmaradt az a rész is, ahol a szerző maga vall arról, hogy 1579-től 1582-ig "keztem vala írni ezt az könyvecskét varannai házammál ... de Ecsed várában újokban írtam, az mennyire lehetett corrigáltam is ... azután ismeg újokban írván corrigáltam ..." stb.; huszonhat év alatti ötszöri átírásról vall itt; s az átdolgozás motívumairól is: lelki és testi megkísértésektől "országoknak számtalan változásáig" (ld. a 119a-b levél sorait a mostani kiadásban a 157-158. lapon).

Ismételjük: szükségtelennek tűnik irodalomtörténészek, egyház- és művelődéstörténetünk tudós kutatói jellemzését idéznünk erről a sodró erejű prózáról. Hiszen szól kötötünkben az olvasókhoz maga a szöveg, amiből legtöbb részletet közel másfél évszázaddal ezelőtt Toldy Ferenc publikált beharangozó tanulmánya függelékében. A szöveg, ami teljes egészében most lesz hozzáférhetővé és olvashatóvá először.

A művel kapcsolatban talán nem fölösleges - Nagy Barna kitűnő tanulmánya alapján (Acta Historiae Litterarum Hungaricarum, tomus 12, Szeged 1972. 109-119.) - rámutatni arra, hogy a tizenötéves háború megíratlan története, a Bocskay-szabadságharc és az egykorú protestáns művelődési törekvések eseményeinek, de különösen lélektanilag is meghatározott vajúdasuknak - a fő- és köznemesség részvétele szempontjából - egészen új megvilágítását teszi lehetővé. "Az író személyes, egyéni lírája, írói ambíciója, belső lelki életének, családjának, nemzetének, egyházának eseményei, külső-belső történései is sajátosan és terjedelmesen szóhoz jutnak" - írja Nagy Barna Szepsi pusztulására, a hajdúkra, Belgiojoso látogatására és hasonló konkrét epizódokra utalva.

(A szerzőről). Az utolsó Báthoryak - ez hálás, kedvelt téma volt a romantika korában s századunkban is történészeknek, regényíróknak egyaránt. A fejedelmek, egyházi és világi méltóságok sorában az utókor viszonylag kevésbé ismerte a család ecsedi ágának utolsó tagját, az 1555-től 1605-ig élt országbíró. Pedig Ecsedi Báthory István nemcsak buzgó őrzője volt a családi hagyományoknak (a másik ágon is a lengyel királyig és vissza tovább), hanem a XVII. századi Kelet-Magyarország gazdasági, politikai, kulturális fejlődését igen jelentékeny mértékben meghatározó egyéniség: hatalmas birtokait nevelt fiára hagyta, s végrendeletének döntő szerepe volt abban, hogy a Bocskai halála utáni hatalmi vetélkedésből az ifjú Báthory Gábor (és Bethlen Gábor!) pártja került ki győztesen, a Partium pedig további évtizedekig kulcsfontosságú - menekülésre, túlélésre, de erőgyűjtésre s visszatámadásra is alkalmas terület maradt a darabokra tördelt ország magyarjai számára. A rejtett, lefojtott, de hatalmas és építő energiák jeleit évek óta kezdi észrevenni néhány kutató abban az Ecsedi Báthory Istvánban, aki egyszer gőgös, embergyűlölő, magányos autokratának, máskor a helvét-református prédikátori kultúrprogram és a sztoikus-maniérista elit-értelmiségi törekvések egyformán együttérző s nagyvonalú patrónusának tűnik már a korabeli dokumentumok és emlékezések lapjain. Szepsi Laczkó Mátét, Hodászi Lukácsot és másokat is idéző életrajzot és jellemzést ad Báthoryról a meditációk két alkalommal szinte önkéntelenül versbe forduló részletei ürügyén a Régi Magyar Költők Tára (XVII. századi 1. kötet, szerk. Klaniczay Tibor és Stoll Béla, Bp. 1959. pp. 574-580.). Azóta - többek közt - Nagy Barna id. tervezete s Balázs Mihály "EBI levelei Bocskaihoz" c. közleménye (Acta Historiae Litterarum Hungaricarum, tomus 10-11, Szeged, 1971. pp. 43-49.) árnyalta tovább az országbíró s a betegsége és az ország bajai miatti meghasonlása fölé kerekedő ember részben továbbra is rejtélyes alakját.

(Kiadásunkról) Szellemi mozgalmaink adattárát nem olyan sorozatnak terveztük, ahol prózai vagy verses irodalmi szövegek tudományos igényű kiadására is sor kerül. Az olyan ismert, kitűnő irodalomtörténeti kiadványokkal, mint a Régi Magyar

Költők Tára, vagy a Régi Magyar Prózai Emlékek - az Adattár nem kívánt és nem kíván a jövőben sem konkurálni. Azt meg különösen szeretnénk vitathatatlanak tekinteni, hogy Ecsedi Báthory meditációinak helye kell, hogy legyen a régi magyar próza tudományos igényű kiadásai közt, akár több változatban is (egy transzliterált szöveg pedig a szélesebb olvasóközönség figyelmére volna érdemes).

Miért tettek kivételt mégis az adattári sorozat szerkesztői Ecsedi Báthory István meditációinak és két értekezésének közreadásával? Kizárólag azért, mert ezt a lázasan lüktető, szokatlanul formált, szabálytalan és töredékes művet, a rongált, nem könnyen olvasható, sőt sorrendbe is nehezen igazítható autográf lapokról már igen sokan kezdték leírni, s tervezték közreadni - köztük a tudományos igényű irodalmi szövegkiadás legjobb magyar mesterei, de Toldytól Eckhardton át Nagy Barnáig, senki se érte meg vállalkozása megvalósulását. Fiatal szegedi irodalomtörténészek egy csoportja végülis elhatározta, hogy kialakít s úgyszólván kézirat gyanánt megpróbál közreadni egy olyan első, provizórikusnak szánt, de teljes olvasatot, amely mellől a legszükségesebb magyarázó jegyzetek nem hiányoznak ugyan, de amely sokmindenről tudatosan lemond.

(Az ilyen hiányok, negatívumok közül különös nyomatékkal szeretném kiemelni a Báthory által nem jelölt források - főleg sok-sok bibliai hely, vagy allúzió - föl kutatásának mellőzését. Néhány jelöletlen locus és a jelöltek föloldásának kísérletével úgyszólván csak a további filológiai, teológiai, művelődéstörténeti kutatás számára kívántunk kiindulási alapot teremteni; közvetve pedig ezzel is a műhöz méltó kritikai edíciót s a majd azután aktuális komplex földolgozást kívántuk megkönnyíteni.)

Kiadásunk nem gyorsan készült el. A sajtó alá rendezés munkáját még elsőéves szegedi bölcsészhallgatóként kezdte meg Erdei Klára; később csatlakozott hozzá Keveházi Katalin, aki a latin szövegek gondozását teljesen (de a szövegrendezés és jegyzetelés befejezését is) elvállalta s elvégezte. A sokszorosítás előtti utolsó gépelés és javítás Saliga Lászlóné mun-

kája; ő kezdettől közreműködik Adattár-sorozatunk munkálataiban, de aligha vállalt még olyan nehéz feladatot, mint e nyolcadik kötet esetében.

Elkészült tehát Ecsedi Báthory István irodalmi művei utolsó autográf változatának első teljes kiadása. Ez se készült volna azonban el az akadémiai könyvtár kézírattárának féltve őrzött kincséről, Varjas Béla, Pirnát Antal, s nem utolsó sorban a kézírattár tudós munkatársai - különösen Ritóók Zsigmondné - önzetlen segítsége nélkül. S végül a publikálást is a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára tette lehetővé a "Kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása" c. országos kutatási főirány keretében.

Szeged, 1983 szeptember

Keserű Bálint

AZ AKADÉMIAI BÁTHORY-KÉZIRAT LAPJAIBÓL

meg agya, az német parargiolában is
melyek egyet-egyét: Életem
es meg nem jött
Minden o uatáj mellicke uat zett
emlekezetben nem lesznek: Hilek
es igazságok jelleme, Életem
Ezek 34. Ti pedig orjaim, en mezómek itoj,
Emberok uatok, En uagjok AZ TI JS:
TENTEK E TI MONTA AZ LY
ZETHOVA.

Ez a 1. Tiroklatok jott jelleme, Ti rajok az itélet
igazságatok az meg nyomonitotat itiljéket
az aruakat, itiljéket az özenyket.
No most iöuetekelő, is kirelőnk utj, Ez
mög az ZETHOVA. ^{feltezedenes}
Ha ollanak lesznek az ti burritok nyina az uatás
festek, minaz joo meg figyretnek.
Ha utreket lesznek min az fssj, min az
grapiu figyret lennek.
Ha ataritok is jeltok, az földnek
jauat eljett: D
Christus mient ahal az ny htkmmtötu
iji zollag ut htk: Jöietek ny htkam
miniam, htk meg uatok htk htkm: is
elljgaltatok, en meg kömögitek titeket.
Ez a jöj az mi htkmmtötu, htkmmtötu
adatt az iordag uat htkmmtötu.
Ez a meg ny zerekmis fiam, htkmmtötu
kedve tölti. EZT HALGASSATOK.

x

Comes
F.E.
CH
OF
et
FEST
SALT
Requ
Com
m
m
de zabolchi
Comes
Manu sua
Mica

D i e   M e d i t a t i o n e n
d e s   I s t v á n   B á t h o r y   v o n   E c s e d

(Über die vorliegende Textausgabe)

Dieser Band unserer kulturgeschichtlichen Datensammlung-Reihe ("Adattár...") übernimmt eine ungewöhnliche Aufgabe: die buchstabengetreue, mit Anmerkungen versehene Publikation eines literarischen Textes, betreut auch eine Gruppe von Studenten der Attila-József-Universität Szeged. Die erhaltene, schwer lesbare Handschrift des Textes enthält (a) eine Anzahl von tief religiösen Meditationen (leider lückenhaft), (b) eine kurze Ars orandi in lateinischer Sprache und (c) einen Traktat über die Heilige Dreifaltigkeit.

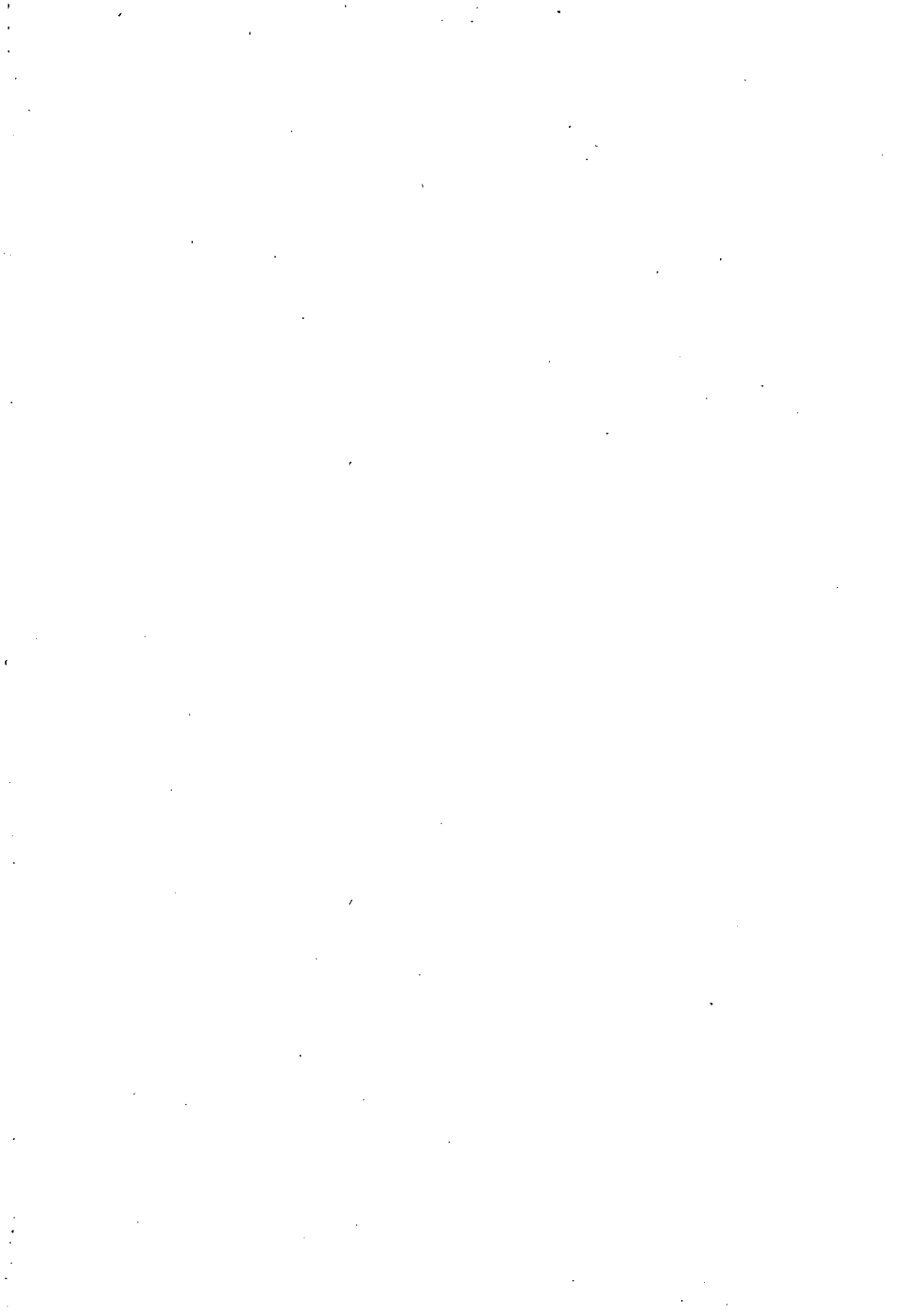
Unter den drei Werken hat das erste eine hervorragende Bedeutung, auch weil die anderen von ihm beeinflusst sind, hauptsächlich aber als das einzige umfangreiche, nationalsprachige Meditationswerk in der älteren ungarischen Literatur. Báthorys Hauptwerk bildet eine individuelle, freie Paraphrase auf die biblischen Psalmen und zugleich mit seinem düsteren Ton und dem lebendigen Stil eine mit zahlreichen aktuellen historischen Hinweisen versehene Selbstbiographie. - Die neuesten Forschungen in Ungarn entdeckten eine auffallende Verwandtschaft der Báthory-Meditationen mit den gängigen meditativen Prosawerken des späten 16. Jahrhunderts in Frankreich, besonders mit den Schriften von Théodore de Bèze und seinen kalvinistischen Zeitgenossen, später aber auch mit katholischen (oder sogar konfessionell indifferenten) Andachtstexten weltlicher Autoren. (Siehe dazu: Klára A. Erdei, Méditations calvinistes sur les psaumes dans la littérature française du XVIe siècle, in Acta Litteraria Academiae Scientiarum Hungaricae, Tomus 24 (1-2.) pp. 117-155, Budapest 1982.)

Die Handschrift ist autograph, befindet sich heute in der Bibliothek der ungarischen Akademie der Wissenschaften (Sign. K 61.); ihr Autor ist der hochbegabte Politiker István Báthory von Ecsed (1555-1605) einer der letzten Vertreter der berühmten Familie, der in Ungarn, Siebenbürgen und Polen zahlreiche Fürsten angehörten. Lange Zeit wurde vor allem seine Tätigkeit als Staatsmann gewürdigt. In einer äusserst kritischen Epoche war er Landesrichter (d. h. er nahm die höchste Würde nach dem König und neben dem Palatin ein), und zwar zur Zeit des fünfzehnjährigen Krieges gegen die Türken, als sich auch der offene Bruch mit den Habsburgern bereits ankündigte, der später (um 1604) durch von Bocskai geführten Hajduken vollzogen wurde. Bedeutend war aber auch Báthorys Wirken für die protestantische Kultur Ostungarns, die er auf seinen mächtigen Besitzen energisch förderte und zur Entfaltung brachte. Die erste vollständige Ausgabe der Prosawerke macht uns endlich mit dem Schriftsteller Báthory vertraut.

Felelős kiadó: az MTA Könyvtárának főigazgatója
Szerkesztette: H. Takács Marianna
A borítót tervezte: Murányi Zsuzsa
Alak: B/5 — Terjedelem: 27,3 (A/5) iv
Megjelenés: 1984 — Példányszám: 800
Készült az MTA Könyvtára házi sokszorosító
részlegében

68,- Ft

